

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје
Филозофски факултет
ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

Магистерски труд на тема

**УЛОГАТА НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО ПОЛИЦИСКИТЕ СТРУКТУРИ
ВО БОРБА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ**

Ментор:

Проф. д-р Митко КОТОВЧЕВСКИ

Изработил:

Влатко РУСОВСКИ

СКОПЈЕ, 2013 ГОДИНА

СОДРЖИНА

ВОВЕД	5
I. ПОИМ И ДЕФИНИРАЊЕ НА РАЗУЗНАВАЊЕТО	8
1. Дефинирање на разузнавањето.....	9
2. Разузнавачки системи - улога и карактеристики.....	11
2.1. Потребата од постоење на Разузнавачкиот систем како дел од системот за Национална безбедност.....	13
3. Улогата на разузнавањето во борбата против тероризмот.....	14
4. Функции на разузнавањето во борбата против тероризмот.....	16
5. Заклучок.....	19
II. ПРЕДИЗВИЦИ И ПРОБЛЕМИ НА СОВРЕМЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ ВО БОРБАТА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ	20
1. Недостаток на рамнотежа во ресурсите.....	21
2. Милитаризација на разузнавањето.....	23
3. Слабата соработка во размената на информациите помеѓу службите и агенциите.....	24
4. Тајноста е проблем за современото разузнавање.....	26
5. Недостаток на обука и усовршување.....	27
6. Заклучок.....	28
V. ПОЛИЦИЈАТА И НЕЈЗИНАТА ПРОМЕНЕТА УЛОГА ВО БОРБАТА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИТЕ ЗАКАНИ	29
1. Поим и дефинирање на полицијата.....	29
2. Полициски систем, Организација и структура на полицијата.....	30
3. Патот од традиционалниот модел на вршење на полициската функција до концептот на работа на полицијата во заедницата.....	33
4. Заклучок.....	36
VI. ВЛИЈАНИЕТО НА ЗАКАНИТЕ ОД СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ ВРЗ РАБОТАТА НА ПОЛИЦИЈАТА	37
I. ТЕНДЕНЦИИ ВО ПОЛИЦИСКОТО РАБОТЕЊЕ ЗА УСПЕШНА БОРБА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ	45
1. Улогата на полицијата во борба против современите тероризам.....	45
1.1. Полицијата во менаџирање на процесот на справување со терористички инциденти.....	48
2. Поврзаност помеѓу тероризмот и организираниот криминал.....	51
2.1. Тероризмот во функција на организираниот криминал – „Балкански пример“.....	52
3. Ефикасна борба против терористичките закани, тенденции за враќање на традиционалниот модел.....	55
4. Заклучок.....	62

VI.	СОВРЕМИНИ МОДЕЛИ НА ПОЛИЦИСКО РАБОТЕЊЕ.....	63
1.	Модел на полициско работење насочено кон проблемите - (Пристап насочен кон проблемите - ПНП).....	65
2.	Модел на работа на полицијата со/во заедницата (одржување на редот и мирот од страна на заедницата).....	66
2.1.	Соработка на полицијата со приватни фирми и компании.....	69
2.2.	Соработка со приватните агенции за обезбедување.....	70
3.	Модел на работа на полицијата водена од разузнавање - Intelligence-Led Policing (ILP).....	72
3.1.	Основни чекори за развивање на разузнавачките можности во полициската организација.....	75
4.	Заклучок.....	77
VII	ПРИМЕНА НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО РАБОТАТА НА ПОЛИЦИЈАТА ВО БОРБА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ.....	79
1.	Разбирање на разузнавањето во работата на полицијата.....	81
2.	Нивоа на разузнавање во полициската организација.....	82
2.1.	Категоризација на нивоа на разузнавање во полициската организација.....	83
3.	Разузнавачки процес во полициското разузнавање.....	87
4.	Значење на разузнавачката мрежа во примената на разузнавањето во полициското работење.....	97
5.	Улогата и значењето на Моделот на полициско работење водено од разузнавање во борбата против современиот тероризам.....	100
6.	Заклучок.....	101
X.	ПРИМЕНА НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО ПОЛИЦИСКИТЕ СТРУКТУРИ НА Р. АВСТРИЈА, КРАЛСТВОТО БЕЛГИЈА И КРАЛСТВОТО НОРВЕШКА.....	103
1.	Примената на разузнавањето во полицијата на Република Австрија.....	103
1.1.	Правна регулатива во борбата против тероризмот.....	104
1.2.	Сојузно министерство за внатрешни работи – (Bundesministerium für Inneres–BMI)...	105
1.3.	Сојузна Полиција на Австрија – (Bundespolizei Österreich).....	106
1.4.	Сојузна агенција за борба против криминалот (Криминалистичка полиција) – (Bundeskriminalamt, BK).....	109
1.5.	Сојузна агенција за државна безбеденост и борба против тероризмот - Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung (BVT).....	109
1.6.	Иновативни Модели кои ги користи Австриската полиција во борбата против криминалитетот и современиот тероризам.....	110
2.	Примена на разузнавањето во полицијата на Кралството Норвешка во борбата против тероризмот.....	113
2.1.	Законска рамка за борба против современиот тероризам во Кралството Норвешка.....	114
2.2.	Министерство за Правда и Полиција.....	116

2.2.1.	Полиција на Кралството Норвешка.....	116
2.2.2.	Улогата на други Специјализирани единици.....	118
2.3.	Служба за безбедност во Министерството за правда и полиција на Норвешка (PST) - Функции и мисија.....	120
2.4.	Други организациони единици задолжени за борба против тероризмот.....	121
2.5.	Локален пристап во работењето на Норвешката национална полиција базирано на знаење – модел на полициско работење преку разузнавачки информации (Intelligence-led policing ILP).....	122
3.	Примената на разузнавањето во Полицијата на Кралството Белгија во борба против современиот тероризам.....	123
3.1.	Законска рамка за успешна борба против тероризмот.....	124
3.2.	Полициска организација на Кралството Белгија.....	126
3.3.	Федерална полиција на Кралството Белгија - Функции и Мисија.....	126
3.3.1.	Структура и организација.....	128
3.4.	Методологија во работењето на Белгиската полиција.....	130
3.5.	Пристап на Полициско работење водено од разузнавање – (Intelligence-led policing – ILP).....	132
4.	Соработка на членките на Европската Унија во борбата против современиот тероризам.....	134
5.	УЛОГАТА НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО ПОЛИЦИСКИТЕ СТРУКТУРИ НА Р. МАКЕДОНИЈА ВО БОРБАТА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ	136
1.	Р. Македонија под закана на современиот исламски тероризам.....	136
2.	Улогата на Полицијата на Р. Македонија во борбата против современиот тероризам: Состојби и перспективи.....	138
3.	Организација на МВР на Р. Македонија.....	139
3.1.	Биро за јавна безбедност (БЈБ) - Организационата шема на Полицијата на Р.Македонија.....	141
3.1.1.	Центар за сузбивање на организиран и сериозен криминал – ЦСОСК.....	142
3.1.2.	Сектори за внатрешни работи – СВР.....	144
3.1.3.	Регионални центри за гранични работи -РЦ за ГР.....	146
3.2.	Управа за безбедност и контраразузнавање – УБК.....	147
4.	Состојбите во Полицијата во Р. Македонија.....	149
5.	Можности за имплементирање на Моделот на „Полициско работење водено од разузнавање“ во Р. Македонија– истражувачки пристап.....	154
II.	ЗАКЛУЧОК	181
	БИБЛИОГРАФИЈА	185
	ПРИЛОЗИ	

I. ВОВЕД

Последната деценија од XX век беше обележана со радикални промени во глобалниот безбедносен амбиент. Од завршувањето на Студената војна па се до почетокот на XXI век многу од експертите за безбедност, аналитичарите и истражувачите предупредуваа за следниот предизвик со кој ќе се соочи светот. Тие предупредуваа дека предизвикот не е некоја моќна држава која ќе го наруши светскиот мир. Новите предизвици за меѓународната и националната безбедност произлегуваат од сили кои по природа се асиметрични.

Современиот Тероризам и Организираниот криминал се повеќе се транснационални и сериозно се закануваат да го загрозат светскиот мир. Денес, феноменот на современиот тероризам се повеќе се здобива со внимание од страна на националните влади, меѓународните организации и јавното мислење како многу сериозна и растечка закана на регионално и глобално ниво.

Во демократските држави на Современиот тероризмот се гледа како на најголема закана за Националната безбедност. Современиот тероризам претставува сериозен предизвик и закана за безбедноста на граѓаните, но и за суштинските општествени вредности на државата.

Современиот тероризам е многу комплексен и деструктивен феномен, кој вклучува широк и разновиден спектар на активности. Особено треба да загрижува трендот на тесното поврзување со организираниот криминал во кој најчесто и самите учествуваат или преку кој најчесто обезбедуваат средства за финансирање на своите акции, за снабдување со потребното оружје, опрема, експлозиви, информации, илегална миграција на свои членови и инфилтрирање во земјите кои подоцна треба да станат цел на нивните напади или пак за воспоставување на мрежа за поддршка на терористичките акции.

Меѓутоа проблемот со современиот тероризам се повеќе се продлабочува. Освен што тој создава мрежа и структура во рамките на државните граници, истиот повеќе не е само внатрешен проблем на безбедносните служби на државата, тој станува глобален, повеќедимензионален и интердисциплинарен проблем во глобални рамки.

Со тоа и борбата против ова современо зло мора да биде глобална и сеопфатна доколку сакаме успешно да се справиме со заканите кои ги наметнува современиот тероризам. Секако за да се одговори на глобалниот карактер на новиот тренд на тероризмот не може да се очекува дека само разузнавачките, безбедносните или полициските служби се доволни за да се справат со ова зло. За соодветен и целосен одговор потребна е поддршка од целото општество и целиот државен апарат и институции.

Во секоја современа и демократска држава, покрај останатите мерки и активности кои се преземаат во одговорот, секако дека една од најзначајните улоги во справувањето со современиот тероризам игра полицијата, особено знаејќи го фактот дека современиот тероризам е во тесна корелација со организираниот криминал. Полициските системи, особено разузнавачките и контраразузнавачките служби во полициските структури мора да се приспособат за да можат да обезбедат навремено предупредување и соодветно знаење за власта, и врз основа на ваквите предупредувања одлучувачите да донесат адекватни одлуки во справувањето со тероризмот.

Сложеното безбедносно опкружување кое секој ден станува се посложено и понесигурно, налага и државата да се прилагодува на новите состојби. Настаните од 11. Септември, на виделина ги изнесоа сите недостатоци и немоќта на гломазните и бирократизирани разузнавачки служби успешно да се носат со заканите од исламскиот тероризам, кој на светската сцена настапи со сета своја сила, моќ и деструктивност.

Исламскиот тероризам му покажа и докажа на светот дека никој и никаде повеќе не е сигурен. Во моментот лидерите се соочуваат со предизвикот на современиот тероризам и за него бараат одговор. Всушност дилемата е следна: „Да се победи тероризмот, а во исто време да не се порази сопствената демократија и сопствената правна држава“.¹ Сегашната стратегија за борба против тероризмот се покажува како релативно неуспешна. Причините за ваквиот неуспех се поради структурните, оперативните и содржинските специфичности, како и поради внатрешната структурно-организациска поставеност на разузнавачко-безбедносните и полициските служби. Маргинализацијата на полицијата во процесот на собирањето, анализата и размената на разузнавачките податоци и информации од страна на службите за разузнавање и контраразузнавање придонесоа за нивните најголеми пропусти во борбата против тероризмот. Неадекватното и нецелосното согледување на причините за неуспехот во борбата против тероризмот, недостаток од квалитетно и целосно обработени податоци и информации, целосната некоординација и слабата или никаква соработка во процесот на размена на информации, како и моделот на реактивен и репресивен пристап на полицијата во справувањето со криминалните појави е основната причина за неуспехот во справувањето со тероризмот. Концептите на „Работа на полицијата во заедницата“ и „Полициска работа водена од разузнавачки информации“ се само еден од можните начини кои се повеќе се промовираат во современите демократски држави за адекватен одговор против Современиот тероризам. Одговорот секако е во знаењето за противникот.

¹ Митко Котовчевски, „Борба против тероризмот“, Македонска цивилизација, Скопје, 2004, стр. 159

Сознанијата за тоа: Кои се терористите? Каде се наоѓаат? Каде се движат? и Кои се нивните намери? е единственото оружје во борбата против современиот тероризам.

Знаењето може да се добие само преку квалитетни, точни и навремени информации кои некој може правилно да ги анализира и да дојде до посакуваниот одговор. Во таа смисла разузнавањето во полициските структури во сите демократски земји кои сериозно ја разбираат заканата од современиот тероризам и организираниот криминал, добива се поголема улога и значење во борбата против овие асиметрични закани и тоа на сите структурни нивоа.

II. ПОИМ И ДЕФИНИРАЊЕ НА РАЗУЗНАВАЊЕТО

Лидерите на државите и организациите, дури и во најмалите институции од секаков вид сакаат да ги контролираат организациите што ги водат и опкружувањето во кое што тие функционираат. Тие всушност сакаат да знаат како размислуваат другите, какви чекори ќе преземат и какви одлуки треба тие да донесат. Ова особено е точно за лидерите и донесувачите на одлуки во областа на безбедноста и политиката. Но во основа не е возможно да се предвиди иднината. Времето и ресурсите што се трошат да се направи тоа во голема мера се залудно потрошени. Ова не значи дека разузнавачката заедница треба да се откаже од своите активности. Опстанокот на државата и нејзиниот напредок многу зависи од способноста на разузнавањето навремено да ги дознае намерите и плановите на заканувачите кои постојано демнат, како внатре така и надвор од нејзините граници. „Донесувачите на одлуки на сите нивоа треба навремено да бидат информирани за видовите на закани кои надоаѓаат преку хоризонтот“.²

Од ова произлегува современото верување дека разузнавањето претставува неделив дел од процесот на донесување на одлуки. Шерман Кент разузнавањето го смета за суштина на секоја рационална влада. „Нашите политички лидери почувствувале потреба од повеќе информации за странските земји. Информациите треба да бидат целосни, точни, навремени и да можат да послужат како основа за преземање на акција“³. Улогата на разузнавањето е да обезбеди знаење по кое што може да се дејствува или како што е кажано поинаку: „Ако знаењето не одредува акција, тогаш тоа е мртво за нас“.⁴ Желбата да се дојде до посакуваното знаење не е ништо ново. Потребата да се знаат намерите за непријателот се провлекуваат постојано низ историјата. Уште во стара Кина еден од најголемите познавачи на војувањето, Сун Цу рекол: „Ако не сте подготвени да платите за разузнавачки информации за состојбите кај противникот, ако не си информиран – тогаш не си вистински војсководец, ниту триумфален командант, па ниту му помагаш на владетелот... Знаењето однапред не може да биде извлечено од духови, ниту од боговите или по аналогија од

² Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009. стр. 43

³ Мајкл Херман, „Моќта на разузнавањето во мир и во војна“, (превод: Данче Анастасовска), Скопје, 2009, стр.161-162

⁴ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009, стр.45. преземено од: Лакер Волтер, „Свет на тајни“, Weidenfeld and Nicolson, Лондон, 1985.

минатите настани, ниту пак со некакви пресметки и калкулации. Знаењето мора да се добие од луѓе коишто ја познаваат ситуацијата на непријателот“.⁵

Модерните држави и организации го препознаваат значењето и предностите од добивањето на правовремени, точни, употребливи податоци и информации, и во таа смисла повеќе или помалку организирано пристапуваат кон разузнавачките и безбедносните активности.

1. Дефинирање на разузнавањето

Дефинирањето на разузнавањето во секое истражување предизвикува посебни потешкотии. Многу од истражувачите го дефинираат како тајна активност, и прават изедначување на термините разузнавање и шпионирање. Други пак на разузнавањето гледаат како на техничка активност на собирање на недостапни податоци и информации преку фотографирање, следење на комуникациите или сателитски снимки. Во популарната литература и филмските изданија, разузнавањето се претставува како работа на тајни агенти кои летаат низ светот, возат убави автомобили, имаат дозвола за убивање и сами ги решаваат случаите, а никогаш ништо не пишуваат и не поднесуваат никаков извештај. Тоа може да биде дел од некакво филмско сценарио, но во реалноста разузнавањето е нешто навистина различно. Најчесто разузнавањето е група на аналитичари кои седат на своите досадни работни бироа со куп на листови хартија, документи и извештаи, и се обидуваат да извлечат некаква смисла од многубројните податоци и информации што им се доставени.

Дефинирањето на разузнавањето е посебно проблематично со оглед на широкиот опсег на подрачја на интерес кои се покриваат со разузнавачката активност. На основно ниво разузнавањето може да биде дефинирано како процесирани информации, или пак како знаење и анализа осмислени за да помогнат акција.⁶ Според *Random House Dictionary*, под поимот разузнавање се подразбира „собирање на тајни информации; информации за противникот или за потенцијален противник“.⁷ Слично на тоа, поимот „разузнавање“ се

⁵ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policajska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, str. 134

⁶ Graeme R. Newman & Ronald V. Clarke, „*Policajska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, str.48

⁷ Наведено според: Adams J., „*Exploring the Frontiers of Espionage*“, Pimliko, London, 1995, str. xxvii

дефинира како „информација која е собрана, споредена и анализирана и од која е извлечен заклучок кој претставува одговор на претходните барања на крајните корисници“.⁸

Најчеста грешка е што на разузнавање се гледа како на синоним со „информација“. Информација не е разузнавање. Оперативците на терен генерално собираат информации (или податоци), но тоа не е разузнавање. И покрај многуте дефиниции за „разузнавање“, наједноставно и најјасно дефинирање на разузнавањето е:

„информација + анализа = разузнавање“

Гореспоменатата формула ја објаснува разликата помеѓу собрана информација и произведено разузнавање. Тоа покажува дека без анализа, не постои разузнавање.

Разузнавање не е што е собрано, туку тоа што е произведено откако собраниот податок е проценет и анализиран.

Ако разузнавање е анализирана информација, што е анализа? Анализата претставува мисловен процес кој резултира со заклучоци и препораки. Според тоа, компјутерите можат да помогнат во анализата со собирање на едно место на големо количество на податоци во еден лесно пристапен формат, но ова е само собран податок, тоа не е анализиран податок или информација, и тоа е далеку од разузнавање. За информацијата да биде корисна и употреблива, таа мора да биде анализирана од страна на обучен разузнавачки персонал. Со други зборови, разузнавањето им кажува на донесувачите на одлуки што треба да знаат пред тие да изберат правец на активност поддржан со знаење.⁹

Наведените дефиниции укажуваат на сложеноста на поимот „разузнавање“. Од една страна, под поимот разузнавање се подразбира информација за другите, а од друга страна, активност за собирање на такви информации, односно организација која ја спроведува таквата активност и има задача да собере информации за другите. Значи, поимот „разузнавање“ подразбира и информација и дејност (активност) и организација.

Несогласувањата во врска со дефинирањето на разузнавањето доаѓаат и од различните гледишта дали разузнавањето да се дефинира како занает или како наука, и дали треба да се дефинира според основните претпоставки или според методологијата во пристапот на разузнавањето. Според Волтер Лакер, „Ако основните претпоставки се точни, речиси секоја методологија ќе биде успешна, но ако се погрешни, дури и најсофистицираната методологија не може да ја поправи штетата“. Анализирајќи го мислењето на Волтер Лакер, Томас Квигин (Thomas Quiggin) смета дека не треба да се дебатира за тоа дали разузнавањето е занает или

⁸ Polmer, N. & Allen. B.T. „Enciclopedia of Espionage“, Gramercy Books, New York, 1997, str. Xviii

⁹ Intelligence-Led / Policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post 9/11 Era, U.S. Department of Justice str. 2. достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

наука, ниту пак е значајна методологијата, туку дека основните претпоставки, се најважниот елемент за успехот на разузнавањето.¹⁰ Професорот Митко Котовчевски, класичната разузнавачката дејност ја дефинира како „организирана активност за собирање на доверливи податоци за друга земја, со тајни и недозволен средства и методи, заради остварување на политиката и целите на државата која ја организира таквата дејност, заради заштита на безбедноста на својата земја и нанесување штети на интересите, политиката и безбедноста на другите држави“.¹¹

Според Шерман Кент, во своето класично дело посветено на стратешкото разузнавање, разузнавањето има три главни атрибута: тоа е облик на знаење, облик на организација и облик на активност. Всушност, според вака широко поставената дефиниција, Квигин смета дека истата ја доловува природата на разузнавањето и многуте различни видови активности и луѓе кои што се вклучени во него.¹²

Анализата на наведените дефиниции укажува на сложеноста и неможноста точно да се дефинира поимот „разузнавање“. Од една страна, под тој поим се подразбира информација за другите, а од друга страна, активност за собирање на такви информации, односно организација која спроведува таква активност. Значи, поимот „разузнавање“ подразбира и информација и дејност (активност) и организација.

2. Разузнавачки системи - улога и карактеристики

Поаѓајќи од општото значење на зборот систем може да се каже дека разузнавачкиот систем подразбира организираност и уреденост на разузнавачката дејност во една држава¹³ заради извршување на разузнавачки задачи. Во модерните држави тие задачи се одредени со разузнавачка политика и разузнавачка стратегија, кои претставуваат составен дел на општата стратегија за национална безбедност односно политика на национална безбедност.¹⁴

¹⁰ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009, стр.49; повеќе за тоа во: Валтер Лакер, „Свет на Тајни“, Weidenfeild and Nicolson, London, 1985, стр.306.

¹¹ Митко Котовчевски, „Тајни служби“, Македонска цивилизација, Скопје 2000 година, стр. 30

¹² Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009. стр.49; Кент Шерман, „Стратешко разузнавање за американската надворешна политика“, Принстон, Њу Џерси: Priceton University Press, 1949, str. VII

¹³ Треба да се истакне дека државите немаат монопол на организирање и институционализација на разузнавачката дејност. Организирана разузнавачка дејност спроведуваат и низа на други субјекти, на пр: терористичките организации, политичките (партии) организации, мултинационалните компании, приватни агенции кои се бават со разузнавачка дејност итн.

¹⁴ Митко Котовчевски, „Национална безбедност на Република Македонија (прв дел)“, Скопје, 2000, стр. 100-107

Според професорот Бакрески, разузнавачките системи се дел од системот на национална безбедност, задолжени за извршување на некои примарни функции од разузнавачка комплексност, што особено се однесува на придонесот за успешно функционирање на државниот апарат, како на внатрешен, така и на надворешен план.¹⁵

Иако во различни држави разузнавачкиот систем, како и нејзините компоненти се карактеризира со различни специфичности (модел, организација, број и видови на служби, начин на нивното организирање, влијанието на политичкиот врв и обратно) со внимателно анализирање се воочуваат неколку законитости. Пред се, разузнавачкиот систем има единствена мисија во секоја држава, а тоа е: остварување на национална безбедност и националните интереси. Без разлика на големиот број на поделби на разузнавачкото организирање, разузнавачкиот систем во една држава, дури и воен блок претставува хомогена целина.¹⁶ Тоа би значело дека разузнавачките, контраразузнавачките и безбедносните служби не би смееле да се употребуваат за остварување на никакви други интереси, односно, нивна употреба за нешто што не претставува остварување на национална безбедност и национален интерес, би претставувало нивна злоупотреба.¹⁷

Разузнавачките системи, во современите демократски држави, не се бават само со собирање на информации за намерите и заканите од другите држави од конвенционален тип, или пак за организираните криминални групи, туку и директно за плановите на терористичките групи кои до настаните на 11. Септември не беа сметани за закани за Националната безбедност, и всушност не се сметаа ниту за сериозен противник на разузнавачките системи.

Од претходно изнесеното може да се заклучи дека разузнавачкиот систем ја има носечката улога во системот за национална безбедност бидејќи тоа е единствениот систем кој обезбедува точни и веродостојни информации што се однесуваат на националната безбедност и државните интереси, кои со претходно нивно анализирање и проценка се доставуваат до политичкиот врв за да може државното раководство да креира соодветна политика, да презема соодветни чекори на внатрешен или надворешен план. Треба да се

¹⁵ Оливер Бакрески, „Контрола на безбедносниот сектор“, Аутопринт, Скопје, 2008 година, стр. 112

¹⁶ Митко Котовчевски, „Современи разузнавачки служби“, Македонска Цивилизација, Скопје, 2002, стр.48

¹⁷ Во најголем дел од демократските држави се настојува прецизно да се одреди рамката на нивното делување, со што законски се ограничуваат нивните овластувања за вклучување во процес на обработка за било кое лице, организација или институција која не претставува закана за националната безбедност или доколку тоа не е од национален интерес. Во минатото многу често се случувало разузнавачките, контраразузнавачките и безбедносните служби, во одредени услови и во одреден период да делувале и од другата страна на законот, од другата страна на моралот и спротивно на принципите на почитување на основните човекови и граѓански права и слободи.

напомене дека разузнавањето не се одвива стихийно. Во процесот на активностите на собирање на податоци и информации од разузнавачки карактер, кои по соодветна постапка се доставуваат до крајните корисници, постојат одредени вообичаени правила. Тоа се правила структурирани во таканаречен разузнавачки циклус, кој се одвива со претходно добро испланирани активности и целиот циклус претставува една заокружена целина.

2.1. Потребата од постоење на Разузнавачкиот систем како дел од системот за Национална безбедност

Современиот свет е соочен со низа на безбедносни проблеми. Тоа докажува дека барањата за радикална промена со намалување на бројот на разузнавачките и безбедносните институции, па дури и нивно укинување, по падот на берлинскиот ѕид и промената на режимот во источноевропските држави на почетокот на деведесеттите години од минатиот век, не биле оправдани. Доколку состојбите со многубројните актери како на национално така и на меѓународно ниво по паѓањето на берлинскиот ѕид беа предвидливи, мирољубиви, правно одобрени, политички и морално прифатливи, без никакви намери и елементи на загрозување на безбедносната состојба, разузнавачките, контраразузнавачките и безбедносните служби веројатно и не би биле потребни и не би требало да постојат. Но состојбите во современиот свет и понатаму воопшто не се ниту задоволително добри, а не пак идеални. Концептот на „Новиот светски поредок“ кој вклучува „владеење на правото“, „мирно решавање на спорите“, „силна демократија и солидарност против агресија“, „праведен однос кон сите луѓе“, иако се обидува да оствари напредок во своето спроведување, се уште нема создадено механизми кои би обезбедиле прифатливо ниво на безбедност и стабилност. Во такви услови потребата од услугите на разузнавачките, контраразузнавачките и безбедносните служби и институции, и тоа како се потребни.

За време на студената војна, разузнавачките служби и на истокот и на западот точно знаеја која е нивната „најважна мисија“. Со распадот на комунистичкиот режим на истокот, нивната „најважна мисија“ престана да постои. Но затоа пак се појавија многу други кризни жаришта, нови асиметрични закани за кои претходно не се обрнуваше посебно внимание и се сметаа за закани со кои лесно можат да се справат државите.

Настаните од 11. Септември 2001 година покажаа дека асиметричните заканувачки фактори се поопасни и посложени отколку било кои до сега. За да се има било каква можност да се зачува безбедноста на државата, таа мора да располага со точни и навремени информации за потенцијалните закани. Дезинтеграцијата, губењето на квалитетот на

информациите, или дури и продажбата на информациите, претставуваат првите знаци за рушењето на целокупниот безбедносен систем. Разузнавачките системи мораат да се приспособат на новите современи закани за да можат да обезбедат навремено предупредување на националните лидери и оние кои донесуваат одлуки¹⁸.

Корисниот облик на одбрана во еден асиметричен судир може да произлезе само од разбирањето на заканата и од способноста таа да се спречи пред да се реализира. Силата, сама по себе, не може да победи, ниту таа може да го намали стравот кај граѓаните. Од тука произлегува дека разузнавачкиот и разузнавачко-безбедносниот систем и понатаму ќе има пресудна улога за успешна борба против асиметричните закани во обликот на современиот тероризам.

3. Улогата на разузнавањето во борбата против тероризмот

Разузнавачките служби се посебни организации на државните органи чија дејност се состои од собирање и анализа на податоци за други држави. Ги опфаќа сите структури на општеството и сите општествени активности (политички, економски, воени, научно технички и др.) на државите кон кои се насочени. Разузнавањето спроведува и активности, насочени кон откривање и сузбивање на делувањето на странските разузнавачки служби кон сопствената држава.¹⁹ Дваесеттиот век донесува нови тенденции во развојот на разузнавањето. Војната повеќе не е судир на две или повеќе држави, туку се повеќе станува појава која претставува комплексен судир со сите расположливи средства и ресурси на едната кон другата држава. Од тоа произлегува дека во таквата војна, предмет на интерес на разузнавачките служби, не се само вооружените сили на таа држава, туку и сето она со што таа располага како капацитет (економијата, стопанството, инфраструктурата, цивилно население, дипломатските капацитети и друг потенцијал). Во услови на глобализирани состојби предизвик за разузнавачките служби стануваат и недржавните актери кои се повеќе се наметнуваат како најголема закана за националната и меѓународната безбедност.

Од тука се повеќе станува јасно зошто разузнавањето како дејност своите активности ги насочува кон сите општествено – политички, социјални, економски и други состојби во државата, која е предмет на нејзин интерес, па и својата. Но со намалувањето на ризикот од конвенционалните војни по распадот на Источниот блок (иако таквата закана било која земја

¹⁸ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009, стр. xii

¹⁹ Радослав Гачиновиќ, „Одбрана од тероризма“, Политичка ревија, Институт за политичке студии, Београд, бр.2-4/2007, стр.571-594 ; “Војни лексикон”, Војно издавачки завод, Београд, 1981, стр. 336.

никогаш не треба да ја исклучи во целост), не се намали и ризикот за безбедноста на демократските држави. Многу брзо по завршувањето на периодот на Студената војна, разузнавачките служби најдоа достоин противник во тероризмот како една од најголемите закани за безбедноста на државата и на нејзините граѓани. По нападите на 11. Септември 2001. година стана јасно дека повеќе никој не е сигурен на било која точка на земјината топка. Овој настан наметна нови тенденции во работата на разузнавачките служби, и ја потврдија потребата за рекомпонирање како на разузнавачките служби така и на стратегискиот пристап кон борбата против тероризмот како асиметрична закана.

Едноставно кажано разузнавањето прерасна во дејност која е збир на мерки, постапки и активности со цел собирање, обработка и анализа на информации кои се однесуваат на секоја појава²⁰ која може да претставува закана за националната безбедност на државата.

Разузнавачките служби многу успешно се справуваа со заканите кои беа од конвенционален тип и со задачите кои ги извршуваа во текот на целиот период на Студената војна. Секоја од агенциите за разузнавање и тајните служби точно знаеја која е нивната цел и нивната мисија. Со појавата на Современиот тероризам работите за нив станаа премногу сложени. Најтешка работа за разузнавачките служби е да го откријат идентитетот, целите, плановите и начинот на дејствување, организирање и слабите точки на терористите. Главната цел на разузнавањето е превентивното делување во спречувањето на извршување на терористичките напади. Негова најситна цел е откривањето на индивидуалното терористичко сценарио, идентитетот на терористите поединци и терористичките групи.

Најдобра опција е правовремено откривање и попречување на нивните завери и нивно изнесување пред лицето на правдата.²¹ Фердинанд Оцаков, анализирајќи ги спецификите на организацијата и функционирањето на терористичките групи смета дека: „Во борбата против тероризмот, разузнавањето ги врши своите активности значително потешко, споредено со било која друга област“.²² Но сепак и покрај горенаведените потешкотии со кои треба да се соочи разузнавањето, Пилар смета дека: „иако терористите се многу претпазливи во текот на планирањето и изведувањето на нивните терористички напади, тие сепак не живеат и не дејствуваат презаштитено. Тие имаат идентитети (иако понекогаш многубројни), тие се среќаваат, се движат и комуницираат...“²³ Постојат многу видови на информации кои можат да

²⁰ Фердинанд Оцаков, „Улогата на разузнавачките служби во борбата против тероризмот и организираниот криминал“, Соларис Принт, Скопје, 2010, стр.149

²¹ Митко Котовчевски, „Борба против тероризмот“, Македонска цивилизација, Скопје, 2004, стр. 175

²² Фердинанд Оцаков, „Улогата на разузнавачките служби во борбата против тероризмот и организираниот криминал“, Соларис принт, Скопје, 2010, стр.151

²³ Одри Курт и Џејмс М. Лудс, „Напад на тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија“, (превод: Менка Нелковска Кезуновска), Нампрес, Скопје, 2009, стр. 117; Пол Пилар, „Разузнавање“

се соберат (иако делумни и нецелосни) и кои можат да обезбедат докази за локациите, активностите и организациите на осомничените терористи. Со доволен број такви докази, потенцијалниот терорист може да биде уапсен, депортиран, кривично гонет²⁴ или ставен во улога на информатор.

4. Функции на разузнавањето во борбата против тероризмот

Улога што најчесто се очекува да ја има разузнавањето во борбата против тероризмот е да ги открие деталите на терористичките заговори, така што тие можат да бодат расветлени пред да бидат реализирани, или како втор најдобар одговор, планираните цели за напад да бидат заштитени со релоцирање или со зголемено обезбедување преку разузнавачка анализа за проценка на ризикот на најзагрозените можни цели за терористички напад, што би предизвикало откажување од нападот и преместување на планираната цел од страна на терористите. Ова е најдоброто што може да се очекува од разузнавањето во борбата против тероризмот.²⁵ Тоа би претставувало остварување на основната функција за постоењето на разузнавањето. Успешноста на превентивната функција е условена од способноста за континуирано дејствување и солидно познавање на терористичките групи и поединци, за точната природа на нивните планови, нивната политичка, економска и психолошка мотивираност и склоности, за лидерите/водството, членството, логистичките и финансиските можности (нивните тајни сметки), нивните врски со другите домашни и меѓународни терористички организации, врските со државите кои го подржуваат тероризмот, како и со структурите на меѓународниот организиран криминал кои често пати се јавуваат во улога на нивни спонзори.²⁶

Иако сите се согласуваат дека разузнавањето ја има улогата на водечка сила која може да му се спротивстави на современиот тероризам и дека тероризмот може да се победи единствено со информациите и сознанијата кои можат да бидат обезбедени со квалитетен кадар и професионални разузнавачки служби, сепак по настаните на 11. Септември се јавија многу контроверзни анализи околу тоа дали разузнавањето ја оправда својата улога во борбата против тероризмот. Џонатан Р. Вајт (Jonathan R. White) елаборира некои од несогласувањата помеѓу американските политичари во однос на неуспехот на разузнавачката заедница на САД да го спречат нападот. Дел од политичката елита веднаш ги обвинија ФБИ

²⁴ ибид

²⁵ Одри Курт и Џејмс М. Лудс, „Напад на тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија“, (превод: Менка Нелковска Кезуновска), Нампрес, Скопје, 2009, стр. 117-119; Пол Пилар, „Разузнавање“

²⁶ Митко Котовчевски, „Борба против тероризмот“, Македонска цивилизација, Скопје, 2004, стр. 175

и ЦИА за неуспехот. Директорот на институтот за воени и мирновремени студии на Универзитетот Колумбија, Ричард Бетс (Richard Betts), смета дека американскиот разузнавачки систем не е уништен и дека е потребно да бидат извршени само одредени реформи во системот. Тој понатаму укажува дека и покрај неопходноста од реформи во одредени сектори, сепак треба да се очекува дека постојат работи кои разузнавачките служби не можат да ги направат. „Ниту еден разузнавачки систем па ниту американскиот, не може да го предвиди и спречи секој терористички напад, а би било заблуда да се мисли дека може да се создаде таков систем“. Тој предлага низа на мерки за подобрување на американскиот разузнавачки систем во борбата против тероризмот. Една од тие мерки е зголемување на бројот на разузнавачите, и задржување на разузнавачките аналитичари како и давање на предност на човечкиот потенцијал пред технологијата.

„Иако некои можеби нема да добијат атрактивни задачи, разузнавањето мора да се извршува на сите нивоа во секоја област кога против себе имаме еден асиметричен противник“. Тој смета дека, дури да имаме и 90% успех, сепак остануваат уште 10% за неуспех, и терористите повторно ќе успеат да нападнат без разлика колку е ефикасен разузнавачкиот систем. Во елаборацијата, Вајт се повикува и на други аналитичари кои се согласуваат со размислувањата и препораките на Бетс и додава дека во реформиранiot разузнавачки систем мора да биде вклучена и полицијата со нејзините разузнавачки потенцијали.²⁷ Спротивно на претходните мислења, во критиката за неуспешните модификации на разузнавачките системи посебно на големите и развиени држави, особено е гласен Томас Квигин. Тој потенцира дека, повеќето од промените во разузнавачки системи, по нападите од 11. Септември 2001 година, се само показател за постојаните грешки кои се правеле и во минатото. Квигин смета дека реформите кои се направени се само уште едно формално преуредување на претходните организациски дијаграми, само што сега се додава уште еден слој на бирократија. Како репер ја зема разузнавачката заедница на САД и Канада, каде што веднаш по нападите се тргна кон реконструкција на разузнавачките системи, без претходна детална анализа за причините кои доведоа до неуспехот и без да бидат лоцирани слабите точки во разузнавачката структура на системот.

Имено, САД само девет дена по нападот ја создадоа Канцеларијата за домашна безбедност, и подоцна Одделот за домашна безбедност (во чиј состав влегоа 22 други владини служби), кој требаше да ги извршува следните три главни мисии:

- да спречи терористички напади на територијата на САД;
- да ја намали ранливоста на САД од тероризам;

²⁷ Донатан Р. Вајт (Jonathan R. White), „Тероризам“, Александрија прес, Београд, 2004, стр.354-356

- да ја минимизира опасноста од можни напади и природни катастрофи;

Квигин во својата анализа можеби и нема толку големи забелешки на моделот отколку на брзината и необмисленоста на постапките со кои се дејствуваше во промените веднаш по нападите на 11. Септември 2001 година. Тој вели:²⁸ „Тешко е, ако не и невозможно, да се поверува дека американската влада, откако беше целосно изненадена на 11. Септември, била способна да ги процени новите реалности на транснационалниот тероризам, да ги разбере разузнавачките неуспеси и да обезбеди рамка за еден нов работен модел за само девет дена.“²⁹

Квигин се согласува дека разузнавачкиот систем треба да биде реформиран и во него треба да бидат вклучени сите општествени чинители, а посебна улога во борбата против тероризмот треба да добие полицијата. Нешто слично тврдење на претходната анализа има и професорот Котовчевски, кој иако смета дека „разузнавањето е клуч за изведување успешни антитерористички операции, односно доброто разузнавање е најдоброто оружје во борбата против тероризмот“, се согласува со мислењето за изнаоѓање на нови функционални модели на разузнавањето кои ќе бидат барем во чекор со новите асиметрични закани кои доаѓаат пред се од современиот тероризам и организираниот криминал.

Од тој аспект спецификите во организацијата, структурата и начинот на делување на современиот тероризам прејудуваат поголема вклученост на полицијата во разузнавачкиот процес за собирање на разузнавачки информации за терористичките организации, групи и нивните членови, како и за нивните активности, планови и намери.

„За разлика од стратегиското и военото разузнавање, разузнавањето во оваа сфера се спроведува многу потешко бидејќи терористичките организации во суштина се тајни структури, тешко се опсервираат, додека техничките извори немаат речиси никакво значење за борбата против овој вид на тајни активности. Овој облик има повеќе сличности со полициското разузнавање на определени криминални групи, а за успешно остварување на задачата неопходно е целосно потпирање и користење на човечките извори (HUMINT).“³⁰

²⁸ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009, стр. 89-91;

²⁹ Канцеларијата за домашна безбедност е формирана на 20.11.2001 година. Периодот од нападот на 11. Септември 2001 година до 20.11.2001 година (формирање на Канцеларијата за домашна безбедност) има само 9 дена.

³⁰ Митко Котовчевски, „Борба против тероризмот“, Македонска цивилизација, Скопје, 2004, стр.168

5. Заклучок

Заклучокот кој прилегува од анализата на многубројните дефиниции, укажува на сложеноста и неможноста точно да се дефинира поимот „разузнавање“. Меѓутоа како и да го дефинираме поимот разузнавање, постоењето на разузнавачкиот систем во секоја држава е потреба и неминовност, бидејќи разузнавањето ја има носечката улога во системот за национална безбедност. Тоа е единствениот систем кој обезбедува точни и веродостојни информации за заштитата на државните интереси, кои со претходно нивно анализирање и проценка се доставуваат до политичкиот врв, со крајна цел, државното раководство да креира соодветна политика на внатрешен или надворешен план.

Разузнавачкиот систем во секоја држава е дел од разузнавачко-безбедносниот систем. Разузнавачките системи, во современите демократски држави, не се бават само со собирање на информации за намерите и закани од другите држави од конвенционален тип, или пак за организираните криминални групи, туку и директно за плановите на терористичките групи. Разузнавачкиот систем има единствена мисија во секоја држава, а тоа е: остварување на национална безбедност и националните интереси.

Од сето она што беше кажано може да се заклучи дека државите стануваат се повеќе изложени на притисоците кои доаѓаат од асиметричните закани, а остварувањето на основната функција на разузнавањето станува се потешка.

Улогата што во иднина се очекува да ја има разузнавањето во борбата против тероризмот е да ги открие деталите на терористичките заговори, така што тие можат да бидат расветлени пред да бидат реализирани, или како втор најдобар одговор, планираните цели за напад да бидат заштитени со релоцирање или со зголемено обезбедување што би предизвикало откажување од нападот.

III. ПРЕДИЗВИЦИ И ПРОБЛЕМИ НА СОВРЕМЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ ВО БОРБАТА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ

Ефикасниот антитероризам бара ефикасно разузнавање, но антитерористичкото разузнавање во многу погледи се разликува од разузнавачката поддршка која беше потребна за време на Студената војна и начинот на кој разузнавачките служби останаа да функционираат. Глобализацијата дефинирана на било кој начин, ќе донесе нов налет на закани, со кои што ќе се соочуваат оние кои треба да ги носат одлуките, најчесто со слабо или со никакво претходно предупредување. Современиот тероризам поради своите карактеристики на приспособливост, се послаба структурираност, мрежна поврзаност, и поголема деструктивност, многу брзо го измени безбедносното и политичкото опкружување, со понатамошна тенденција да станува се повеќе деструктивен и застрашувачки за обичниот човек. Пол П. Пилар (Paul P. Pillar), проблемот со Современиот тероризам го претставува преку едноставен пример: „Група заговорници формираат сценарио. Само неколку од заговорниците знаат за планот и намерите, иако можат да добијат помош и од други лица. Тие не разговараат со никого за својот план, доколку не му веруваат и не е дел од групата... Тие се внимателни да не откријат било какви материјали кои би ги предале нивните намери. Живеат и се движат нормално и несомнително. Сите подготовки кои не можат да се направат зад затворени врати се прават во состав на нивните вообичаени движења. Како и примерите со многу претходни извршители на терористички напади, членовите на групата немале претходна вмешаност во терористички активности или не биле членови на било која терористичка група“.³¹ Тоа е само еден практичен пример за дејствувањето и карактеристиките на современиот тероризам. Се поставува прашањето: Како да ги откриеме терористите, односно нивните намери и планови, при вакви околности? Целта на разузнавањето не се само познати и докажани терористи, туку секој кој би можел да изврши терористички напад во иднина.

Тероризмот е многу различен и многу потешка област од сите други области на закани со кои треба да се справува разузнавањето. За успешно справување со современиот тероризам потребно е да се најдат слабостите во разузнавањето, кои многупати од многу аналитичари и познавачи на разузнавањето биле детектирани, но повторно се појавуваат.

³¹ Одри Курт и Џејмс М. Лудс, „Напад на тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија“,(превод Менка Николовска), Нампрес, Скопје, 2009, стр. 115; Пол Пилар, „Разузнавање“

Томас Квигин (Thomas Quiggin), утврдува неколку слаби точки кои допринесуваат за неуспесите во разузнавањето во борбата против современиот тероризам³²:

- Недостаток на рамнотежа во ресурсите;
- Милитаризација на разузнавањето;
- Слабата соработка помеѓу службите и агенциите
- Тајноста е проблем за разузнавањето;
- Недостаток на обука и усовршување;

Во борбата против асиметричните закани, разузнавачките и безбедносните служби потребно е постојано да ги анализираат своите активности и да ги лоцираат слабите страни во своето делување. Потребно е постојано да изнаоѓаат нови функционални решенија кои ќе допринесат за успешно спротивставување на современите закани.

1. Недостаток на рамнотежа во ресурсите

Сведено на најосновно ниво, според Квигин постои голема неурамнотеженост во функционирањето на разузнавачкиот процес. Во многу случаи термините „податок“, „информација“, „знаење“ и „проценка“, се користат еден наместо друг, што предизвикува нејасност во нивното значење. Тој овие термини ги поставува во континуум, при што секое ниво во десно претставува повисоко ниво на процесирање и анализа.³³

Податоци —→ *информации* —→ *знаење* —→ *проценка*

Според истрагите на многу настани³⁴ за кои се смета дека разузнавањето е виновно, пропустите и проблемите во разузнавањето секогаш се јавуваат во вториот дел од циклусот (знаење и проценка), бидејќи истрагите покажале дека во сите случаи имало доволно количество на податоци и информации кои влегле во системот, и имало некој што ги забележал информациите, меѓутоа процесот најчесто не продолжувал понатаму. Најчесто информациите останале незабележани или не продолжиле да се анализираат во други области на експертиза т.е задржување на информациите. Така процесот најчесто немал ниту можност успешно да профункционира, а проценките најчесто се направени врз база на

³² Повеќе за тоа во: Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Магор – Скопје, 2009, стр. 98-110

³³ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Магор – Скопје, 2009, стр. 92

³⁴ Нападот на Перл Харбор во Втората светска војна, нападот на 11. Септември 2001 година и други настани во историјата;

нецелосни информации. Настанот од 11. Септември 2001 година покажува дека состојбите не се подобрени ниту денес. Доставувањето вистинска информација во вистинско време, на вистински луѓе не е нов проблем. Технологијата за која се смета дека е од непроценливо значење само го зголемува обемот на информации, особено со воведувањето на СИГИНТ, ЕЛИНТ и сателитските фотографии. Наместо да се добијат корисни информации, се добива „море“ од огромен број на информации, што ја намалува веројатноста да се откријат „слабите сигнали“ во информациите, кои укажуваат на одредена терористичка активност.

За да го поедноставиме проблемот, разубувањето во најголем дел од земјите е многу успешно во собирањето на податоци и информации од различни извори, но слабостите се појавуваат во создавањето на знаењето и проценката.

Квигин проблемот го гледа во неурамнотеженоста на ресурсите кои се одвојуваат. Државите најчесто најголем дел од средствата ги трошат на технологија и различни технички системи за собирање на податоци и информации, инфраструктура и различни системи за поддршка, а многу мал дел на анализа и создавање на знаење. Според Метју М. Ејд, проблемот на агенциите не е во собирањето на податоци и информации, туку во преземањето на овие информации нивна анализа и проценка. „Проблемот лежи во тоа што Агенцијата за национална безбедност на САД, компаративно троши малку средства и ресурси на опрема и човечкиот кадар кој би ги преземал овие информации и би ги претворил во завршен разузнавачки производ“.³⁵

Нешто слично тврди и поранешниот заменик претседател на Комитетот за национална безбедност во Вашингтон. Тој забележува дека, „ресурсите опрема и кадар за анализа и проценка треба двојно или тројно да се зголемат, но дека сепак и покрај ваквите сознанија тоа нема да се случи, бидејќи не постои лобирање за човечкиот кадар во рамките на анализа и проценка, но постои огромно лобирање и притисок кај политичарите за набавка на скапи технички системи“.³⁶ Томас Квигин, пак анализирајќи ги заклучоците на различни комисии кои се занимаваа со проблемите на разузнавањето во борбата против тероризмот забележува дека вкупните буџетски трошења наменети за анализа и проценка изнесуваат 1%, а дури 99% од вкупниот буџет на разузнавачките служби бил наменет за се друго.³⁷

³⁵ Ејд. М. Метју, „време на невољи: Агенција за национална безбедност на САД во дваесетиот век, објавена во Џонсон и Вирц (Уредници), „Стратегиско разузнавање: Прозорци на еден таен свет“. Стр. 73-90, преземено од: Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Магор – Скопје, 2009, стр. 92

³⁶ Тревертон Грегори, „Преобликување на националното разузнавање во времето на информациите“, Кембриџ, Велика Британија, Cambridge University Press, 2003, стр. 227

³⁷ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Магор – Скопје, 2009, стр. 100

Тоа јасно покажува дека еден од позначајните проблеми и предизвици кои разузнавањето треба да ги отстрани (доколку сака успешно да се справува со предизвиците и заканите кои доаѓаат од современиот тероризам) е да ги преиспита своите одлуки за доделувањето на ресурсите и средствата.

2. Милитаризација на разузнавањето

Иако милитаризацијата на разузнавањето можеби е повеќе карактеристична за САД отколку за земјите од Европа, Разузнавачко - безбедносната заедница на САД, нејзината организација и принципи на работа има големо влијание врз разузнавачките заедници на многу други земји во светот. Ваквата состојба можеби има некоја логика за време на периодот на Студената војна (блоковската поделеност), кога главната закана за безбедноста на земјите во поголемиот дел од светот беше загрозување на безбедноста од конвенционален тип, кога предмет на интерес на разузнавачките служби беше воениот потенцијал на спротивната страна, во новите услови на глобализација и современите закани од неконвенционален тип – асиметричните закани, ваквиот пристап во разузнавањето ја губи својата употребна вредност. Квигин смета дека разузнавачката служба за да биде корисна на национално ниво, таа мора да има информации и знаење од повеќе области: покрај од воената област, потребни се информации и од економска, дипломатска, општествена, етничка, социјална па дури и еколошка област, односно се она што претставува општествено уредување на една земја.

Сепак обврските на разузнавачката служба во однос на современиот тероризам се повеќе се прошируваат, и разузнавачките служби наместо да се насочуваат кон воените сфери, треба повеќе да се насочуваат кон цивилниот сектор и соработката со останатите служби и агенции. Во тој контекст основната задача на разузнавачките служби е остварување на стратегиски мисии, а тоа е заштитата на државата и граѓаните на национално и глобално ниво. Свкупната мисија на разузнавачките заедници, и понатаму е концентрирана на воени прашања поврзани со воени цели. Тоа може да предизвика големи негативни последици на долгорочен план.

Милитаризацијата на разузнавањето во воената област придонесе денес да се изгради невидена способност да се откријат воени цели насекаде низ светот и прецизно да бидат уништени за многу кратко време, и сето тоа, од лоцирањето на целта до нејзиното

уништување, да биде остварено за не цели 10 минути.³⁸ Ова е навистина импресивно, но колку ова ќе биде од корист ако се навратиме на примерот кој беше даден погоре, за заканата од мала група на терористи кои се наоѓаат во урбана средина некаде во центарот на Њујорк или Вашингтон, и подготвуваат терористички напад. Иако сите истражувања покажуваат дека целата енергија на разузнавачките служби и агенции треба да се насочи кон борбата со асиметричните закани и современиот тероризам, во смисла на откривање и попречување на плановите и намерите на мали групи или дури и поединци, сепак трендот на милитаризација на разузнавањето и понатаму продолжува.

3. Слабата соработка во размената на информациите помеѓу службите и агенциите

Терористичките напади на 11. Септември 2001. година го покажа значењето на разузнавањето како „живот или смрт“ за виталните национални вредности не само на САД, туку и на секоја држава на било кој дел од светот. Голем дел, особено од развиените држави пристапија кон лоцирање на своите слаби точки и создавање на ефикасен разузнавачко - безбедносен систем, кој ќе биде способен да се справи со новите ризици и закани. Пропустите кои беа направени и кои придонесоа да се случи тој критичен напад, не беа лоцирани во недостатокот на информации туку во слабата меѓусебна соработка помеѓу агенциите и службите, како и во размената на разузнавачките податоци и информации.

Соработката и споделувањето на информациите помеѓу службите и агенциите во разузнавачкиот свет постојано се утврдува како една од најслабите точки на различните разузнавачки заедници ширум светот. Појавата на слабата соработка на службите и несподелувањето на информациите, Томас Квигин ја нарекува „ефект на силос“. Тој, овој феномен го евидентира истражувајќи во настаните кои се случија во годините наназад во САД.³⁹ Неговите заклучоци се дека слабата соработка помеѓу службите и задржувањето на критични информации, е причината за најголем дел од неуспесите во разузнавањето.⁴⁰

Борбата против тероризмот бара постојана размена на сите достапни информации, и дека сите раководни лица треба да бараат начин како да ги подобрат формалните постапки и

³⁸ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Магор – Скопје, 2009, стр. 104

³⁹ Нападот на Перл Харбур во втората св. Војна, како и интервенцијата во Кореја во 1950 година.

⁴⁰ Томас Квигин „Да се види невидливото- Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Скопје, 2009, стр.138

процедури за комуникација и соработка.⁴¹ Извештајот од комисијата за 11. Септември, поднесен од Конгресот на САД во 2004 година, конкретно го лоцира проблемот за неуспехот навремено да се спречат намерите на терористите. Иако и ЦИА и ФБИ, неколку месеци пред нападот располагале со доволен број на веродостојни информации, сепак неспособноста да се координираат и да дејствуваат по информациите кои ги поседувале, придонеле за катастрофалниот разузнавачки неуспех, кој го доживеа САД и нејзиниот разузнавачки систем на 11. Септември 2001 година.

Сепак и од извештаите за настаните од 11. Септември и од анализите на некои светски признаени експерти од оваа област, се покажува дека проблемот со слабата соработка, пристапот и размената на критичните информации е клучен во пропустите направени во откривањето и спречувањето на намерата на Ал Каеда да ги изврши нападите. Имено од извештајот може да се забележи дека: Од 20. Јануари до 10. Септември 2001 година имало околу 40 разузнавачки извештаи поврзани со Осама Бин Ладен, кои му беа доставувани во Дневниот Извештајот на Претседателот на САД - (President's Daily Brief - PDB). Но извештаите се сметаа за многу чувствителни и се доставуваа само до мал круг на високи официјални претставници. Особено известувањата се зголемуваат од Март 2001 година кога известувања стигаат и од ЦИА и од ФБИ, но во суштина нивните извештаи не се доставуваа за меѓусебна координација, туку тие всушност ги криеја информациите едни од други и се докажуваа меѓусебно кој е подобар или надлежен во борбата против тероризмот.⁴² За проблемите во соработката и размената на информациите помеѓу разузнавачките служби и агенции зборуваат Њуман и Кларк (Graeme R. Newman & Ronald V. Clarke), осврнувајќи се на извештајот од комисијата за нападите од 11. Септември. Тие потенцираат дека ФБИ и ЦИА не успеале да „ги поврзат точките“ пред нападот и не успеале да ги препознаат обрасците и сигналите во дифузните делови на информациите за киднаперите на авионите, кои пред нападите веќе имале контакт со некои припадници на различните агенции за разузнавање и безбедност. Според нив агенциите мора да ги разменуваат критичните информации многу покоординирано и правовремено за сомнителните терористички активности. Особено Централните агенции мораат многу по отворено да ги разменуваат информациите со државната и локалната полиција, но и да се потпираат многу повеќе на информациите од локалните полициски станици. Во анализата на Њуман и Кларк за слабите точки на разузнавањето ја цитираат изјавата на поранешниот директор на ЦИА, Џејмс

⁴¹ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policajska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, str. 27

⁴² Повеќе за тоа во: „The system was blinking red“, достапно на: http://www.manhattan-institute.org/pdf/scr_04.pdf

Волсон, кој ја има дадено во Конгресот: „Поголема е веројатноста дека протоколот на информации побрзо и подобро ќе стигне од локалните агенции и Полиција до Вашингтон, отколку обратно“. Тие сметаат дека разузнавачките информации можат да бидат продуктивен сегмент само доколку тие информации се разменуваат со други агенции и служби.⁴³ Многу од лицата одговорни за информациите поврзани со националната безбедност се уште сметаат дека тие се единствено способни да ги процесираат и да ги разберат сите информации потребни да се донесе соодветна одлука.

Уште полошо е тоа што, многу од разузнавачките служби го избегнуваат или го презираат добивањето на информации од локалните полицајци или од неразузнавачките служби и не дозволуваат директна комуникација со други служби и институции. Ова се структурални и организациски слабости што се вградени во разузнавачкиот систем, а кои во основа не се неопходни, но станале вродена навика. Меѓутоа разузнавачите треба да прифатат дека сега живееме во време на дистрибуирани информации и тие повеќе немаат монопол на информациите, ниту поголем дел од експертизата кога станува збор за асиметричните закани, како што е современиот меѓународен тероризам, организираниот криминал и друг тип на асиметрични закани.⁴⁴

4. Тајноста е проблем за современото разузнавање

Во справувањето со современиот меѓународен тероризам, постојат барем три основни проблеми за современото разузнавање поврзани со тајноста:⁴⁵

- Изградувањето на бариери и пречки помеѓу информациите кои спаѓаат во групата на доверливи разузнавачки податоци и информации и оние што не претставуваат информации од доверлив карактер. Ваквата недостапност до сите видови на информации на лицата задолжени за анализа и проценка ги ослабнува и двете области, со што нема можност да се направи комбинирана анализа од сите достапни информации.

- Втората голема проблематична област на разузнавањето е тоа што најчесто разузнавачките аналитичари имаат големи безбедносни ограничувања во соработката и воспоставувањето на контакти со експерти надвор од разузнавачките служби. Денес живееме во време на дистрибуирани информации и најчесто знаењето и експертизата се наоѓа надвор

⁴³ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policajska dejavnost proti terorizmu*“, uĉbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, str.114

⁴⁴ Томас Квигин „Да се види невидливото- Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Скопје, 2009, стр.112

⁴⁵ Ибид стр.105

од разузнавачките служби, во приватниот сектор. Без соработка со надворешни експерти разузнавачите се отсечени од најголемите можни извори на информации и знаење.

- Третата област е онаа на технологијата и безбедноста. Зголемената тајност значи и зголемена безбедност, а зголемената безбедност значи зголемени трошоци. Трошоците за компјутерска опрема и други технички системи коштаат многу, но кога се работи за компјутерска и друга техничка опрема која треба да собира, складира и обработува огромно количество на доверливи информации тогаш таа опрема кошта неколкупати повеќе. Ако на ова се додадат и обезбедувањето на објектите, алармните системи, видео надзорот и другата опрема, тогаш трошоците стануваат енормно големи во однос на вредноста на информациите кои се обезбедуваат.

5. Недостаток на обука и усовршување

Најголемиот дел од експертите во разузнавањето сметаат дека современото разузнавање не само што е важно во сузбивањето на Современиот меѓународен тероризам, туку тоа се повеќе има клучна улога во справувањето со новите асиметрични закани. Од тука треба да се има во предвид дека поединците на кои што им е доделена задачата да ги откријат плановите на терористите и припадниците на терористичките групи, како и оние кои треба да извлечат заклучоци, знаење и проценка од тие информации, треба да бидат врвно обучени и опремени, со цел успешно да ја извршат својата задача. Ричард Бетс, смета дека мора да се зголеми бројот на разузнавачи на терен и да се задржи бројот на аналитичари кои зборуваат повеќе јазици исто како и мајчиниот.⁴⁶

Меѓутоа најчесто реалноста не е таква. Ако претходно утврдиме дека премногу средства и ресурси (околу 99%) се трошат на технологија, тогаш премалку се троши на обука и усовршување на кадарот, „најдобро тоа се гледа кога ќе настапи буџетска криза. Тогаш најчесто и наједноставно е да ги отпуштите луѓето и трошоците едноставно ги снемува, иако со нив исчезнува и способноста на организацијата“.⁴⁷ Луѓето кои се вработени во разузнавањето најчесто добиваат слаба обука, слабо се мотивирани, новите обуки се ретки, а менувањето на кадарот е често и незадоволството набргу ги тера искусните и способни разузнавачи да ја напуштат службата и да се преселат во приватните агенции.

Исто така дел од познавачите на проблематиката го посочуваат проблемот со квалитетот на кадарот и сметаат дека разузнавачките служби имаат голем проблем да ангажираат

⁴⁶ Донатан Р. Вајт, „Тероризам“, Београд, 2004, стр. 355

⁴⁷ Томас Квигин „Да се види невидливото- Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Скопје, 2009, стр. 106

способни, интелегентни и бистри млади луѓе кои ќе и се приклучат на службата. „Кога јас бев таму не можевме да најдеме ниту едно лице кое ќе ни се придружи во ЦИА“ (исказ на еден пензиониран припадник на ЦИА).⁴⁸ Проблемот со кадарот се јавува и заради брзото преместување во службата особено по една успешно извршена оперативна акција на терен во друга држава, оперативците веднаш по само неколку години добиваа унапредување во кариерата, или како што вели Пол Пилар „се качуваат чекор нагоре по скалата каде ќе средуваат некои документи во Ленгли“.⁴⁹ Сепак обуката и усовршувањето се клучни проблеми за воспоставување на успешно разузнавање во борбата против тероризмот. Во најголем број земји нема стандардизирана основна обука, многу малку продолжена или специјалистичка обука за оперативно работење, никаква култура на самоиницијативно надградување, учење и усовршување, и многу малку раководители подржуваат организација во која кадарот му е ангажиран на „некакви обуки и курсеви“.⁵⁰

Сето ова покажува дека многу малку внимание се посветува на квалитетот на кадарот во разузнавањето, нивната обука и усовршување, што и понатаму ќе биде предизик за разузнавачките служби во градењето на квалитетна основа за справување со меѓународниот тероризам.

6. Заклучок

Проблемите со кои се соочува современото разузнавање во борбата против современите тероризам, може да ги детектираме во неколку клучни точки, кои неминовно треба да бидат отстранети доколку сакаме успешно да се спротивставиме на современите закани.

Нерамномерната распределба на ресурсите, Милитаризацијата на разузнавањето, Слабата соработка на службите и агенциите, Тајноста во разузнавачкиот процес и Недостатокот на обука и усовршување, претставуваат клучни сегменти кои во голема мера го отежнуваат процесот на разузнавање да профункционира успешно во борба против современите тероризам. Сето ова покажува со какви слабости се соочува современото разузнавање. Доколку наведените недостатоци не бидат отстранети нема да има изгледи во догледно време не само дека ќе го поразиме тероризмот, туку секогаш ќе бидеме чекор зад него.

⁴⁸ Одри Курт и Џејмс М. Лудс, „Напад на тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија“, (превод Менка Николовска), Нампрес, Скопје, 2009, стр. 128; Пол Пилар, „Разузнавање“

⁴⁹ ибид

⁵⁰ Томас Квигин „Да се види невидливото- Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, Скопје, 2009, стр. 106

IV. ПОЛИЦИЈАТА И НЕЈЗИНАТА ПРОМЕНЕТА УЛОГА ВО БОРБАТА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИТЕ ЗАКАНИ

1. Поим и дефинирање на Полицијата

Со оглед дека нема општоприфатена дефиниција за поимот Полиција како општествена институција, ниту пак поимот на полициско делување како посебен облик на општествено делување, дефинирањето на овие поими се сведува на дефинирање на општите поими за општествена институција како посебен облик на општествена структура, како и дефинирање на поимот Полиција најчесто преку набројување на нејзините специфични активности кои ги извршува според Уставот и законите на државите.

Во литературата можат да се сретнат повеќе дефиниции за поимот Полиција како општествена институција, кои може да се земат како општоприфатени дефиниции.

Полицијата се дефинира како „агенција која го одржува редот и мирот, спречува и открива криминал и го спроведува законот“, друга дефиниција за полицијата е: „Поединци кои имаат државни овластувања и чив авторитет се заснова на спроведување на законите и заштита на Уставот“, или Полицијата се дефинира како „владина служба задолжена за регулирање и надзор на јавните активности, орган кој го одржуваат редот, го спречуваат и откриваат криминалот“; или пак: „како јавна служба задолжена за регулирање и контрола на јавните работи, со посебен нагласок на чување и одржување на редот, законот, здравјето, моралот, сигурноста и други општествени вредности кои се однесуваат на општата благосостојба на граѓаните“.⁵¹

Од анализата на наведените дефиниции може да се заклучи дека: Полицијата е општествена институција со крајна цел да ја обезбеди потребата од безбедност на членовите на општеството со организиран пристап во заштита и превенција од разни видови на девијантно однесување на поединци или групи кои го загрозуваат чувството на сигурност и безбедност на членовите на општеството. Со исполнување на оваа основна задача полицијата ја исполнува својата основна општествена функција и ги оправдува причините за своето постоење. Основна функција на полицијата е да ги заштити основните вредности на граѓаните во општеството, и непосредно да влијае врз благосостојбата на поединците да се чувствуваат безбедно и сигурно.

⁵¹ Renata Matic, „Svrha i funkcija Policije kao drustvene institucije-Prilog razmatranju sociologije policije“, Visoka policijska skola, Zagreb, достапно на: <http://www.housingcenter.com/insurf/glossary.html>

2. Полициски систем, Организација и Структура на Полицијата

Концептот на полицијата и нејзината улога во општеството не е универзален, и се разликува во секоја држава. Полицискиот систем постојано е подложен на промени, иако многу автори, истражувачи и познавачи на оваа проблематика, се сложуваат дека промените и реформите во полицискиот систем насекаде се спроведуваат многу бавно и многу тешко.

Полицискиот систем на една држава ги опфаќа сите прашања кои се однесуваат на местото на Полицијата во општеството, начинот на дефинирање на нејзината улога според Уставот и законите на таа држава и спроведувањето на Уставот и законите во пракса.

Според тоа може да се каже дека, полицискиот систем е поширок поим од полициската организација и претставува поставеност на Полицијата во некоја земја кој примарно го одредува организацискиот модел и прашањата од интересен карактер во функционирањето на Полицијата (хиерархиската поставеност, правата, обврските и одговорностите на секој полициски службеник). Секоја држава зависно од многу историски, општествено – политички, социјални, економски, културни и други фактори имаат воспоставено различни модели на полициски системи. Разноликоста произлегува од фактот што историски гледано одреден систем кој во одредена држава се покажал како исклучително добар не значи дека добро ќе функционира и ќе ги даде истите ефекти и во другите држави.

Полицискиот систем е детерминиран пред се од условите во кои е изграден, во кои функционира и се надградува. Според тоа во процесот на воспоставувањето и изградбата на системот, влијаеле сите противречности и промени во општеството кои во безбедносна смисла се рефлектираат на полицискиот систем.

Полициската организација претставува дел од полицискиот систем и нејзиниот развој во секоја држава е детерминиран од голем број на надворешни и внатрешни фактори. Под поимот Организација се подразбира функционална група или институција, но и процес на организирање кој е насочен кон креирање на организациска структура. Во организацијата се одвиваат разновидни процеси во рационална форма во облик на координација, поврзување и насочување на многубројните специјализирани знаења и умешности во осмислени целини кои треба да обезбедат ефикасна употреба и распоред на времето во однос на човечките активности, и особено потребата од организирано реализирање на поставените цели.⁵² Во дефинирањето на организацијата можат да се сретнат различни концепти во однос на елементите кои ја конституираат, меѓутоа во речниците се дефинира како – одреден број на

⁵² Оливер Бакрески, „Безбедносниот сектор како специфичен облик на организација“, Безбедносни дијалози, Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје 2010, бр.1, стр 81.

лица или групи обединети заради некоја цел или задача, што значи дека нејзините составни елементи се смислено избрани и композирани во една целина за да се постигне одредена цел, а нејзината структура смислено и рационално заснована за да се постигне поголема ефикасност.⁵³

Од дефиницијата за организацијата како поим, може да се заклучи дека за ефикасно извршување на поставените задачи потребна е добра организираност на полицијата. Начинот на организирање и вршење на одделни задачи во полицијата не зависи само од условите на извршување, туку и од законското уредување на прашањата кои се врзуваат за самата организација на Полицијата. Процесот на организирање на Полицијата води кон креирање на организациска структура која дефинира како се поделени задачите, како се остварува соработката внатре во секторите, одделенијата но и со другите организации, како се користат ресурсите итн. Ваквото дефинирање на полициската организација, всушност упатува на структурата на Полицијата, односно поединци кои извршуваат одредени задачи, односи на формално известување, одговорност во однос на носењето на одлуки, хиерархиската поставеност на различните нивоа, планирање на активности за потребната координација и соработка, прецизно уредување на прашањата од интерес за секој поединец во структурата. Ефикасноста на организацијата на Полицијата се поврзува со степенот на приспособеност на структурата на организацијата со опкружувањето.

Ефикасното работење и хармонизацијата на односите зависат од голем број на фактори помеѓу кои несомнено значајно место заземаат параметрите на организациската структура.

Целта на организациската структура е остварување на мисијата, целите и задачите на Организацијата. Организациската структура треба да и овозможи на полициската организација брз одговор на предизвиците, ризиците, и заканите за безбедноста кои ги носи несигурното опкружување, да го оспособи персоналот во Полицијата за ефективно и ефикасно функционирање, т.е за остварување на дефинираните цели и постигнување на посакуваните резултати, со што е можно помалку потрошени ресурси.⁵⁴ Учесниците кои партиципираат во полициската структура се во меѓусебна интеракција каде се остварува постојана функција на Полицијата. Односите кои што се остваруваат во рамките на структурата се формализираат и се уредуваат со адекватни акти, уредби или наредби, односно соодветни прописи. Генерално, организациската структура на Полицијата е

⁵³ Оливер Бакрески, „Безбедносниот сектор како специфичен облик на организација“, Безбедносни дијалози, Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје 2010, бр.1, стр 82-83

⁵⁴ Драган М. Цветковиќ, „Организациони дизајн као један од фактора ефикасности полиције“, стручни рад, Школа за бизнис, 2010, бр.1 достапно на: http://www.vps.ns.ac.rs/skolabiznisa/sb_files/radovi_1/1.12.pdf

составена од сплет на односи меѓу различни позиции и различни личности кои се поставени на одредени позиции.

Основните компоненти во структурата на Полицијата се хоризонталните и вертикалните димензии. Вертикалната димензија е изразена преку нивоата на формален авторитет во форма на пирамида од Министерот кој се наоѓа на врвот на пирамидата, па надолу до полициските службеници како основа на пирамидата, додека хоризонталната димензија е претставена во облик на департаментизација (формирање на потребен број на одделенија и служби). Односите произлегуваат од дадениот авторитет од едно на друго ниво и најчесто функционира преку издавање и извршување на наредби.⁵⁵

Поделбата на работата покажува како се поделени задачите во организацијата на помалку специфични задачи. Постои директна зависност помеѓу степенот на поделбата на работата и обликот на специјализација. Доколку поделбата на работата е на високо ниво тогаш специјализацијата е многу ниска, а доколку поделбата на работата е на ниско ниво, тогаш специјализацијата е многу широка. Значи, распонот на доделените активности на едно работно место и бројот на повторувања ја одредува хоризонталната димензија, а степенот на самостојност во нивното извршување, вертикалната димензија во поделбата на работата.⁵⁶ Најчестата поделба на полициската организациска структура е направена врз основа на поставеноста и улогата на органите во рамките на организацијата, што пак резултира со разликување на два основни видови на полициска организациска структура, и тоа: Централизирана и Децентрализирана организациска структура. Тие пак според бројот на управите можат да бидат единствени (кога постои само една управа), и сложена структура (кога постојат повеќе управи). Единствената управа може да се означи како полициски монизам, додека сложените полициски структури би претставувале полициски плурализам.

Централизираните полициски структури можат да имаат и единствена и сложена структура, додека децентрализираните полициски организациони структури можат да бидат само сложени структури.

Иако во Литературата постојат многубројни поделби на полициската организациска структура, сепак најчестата поделба на полициските организациски структури се сведува на две основни групи: Централизирани и децентрализирани, кои пак можат да бидат единствени, координирани и некоординирани.

⁵⁵ Оливер Бакрески, „Безбедносниот сектор како специфичен облик на организација“, Безбедносни дијалози, Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје 2010, бр.1, стр 90-91

⁵⁶ Драган М. Цветковиќ, „Организациони дизајн као један од фактора ефикасности полиције“, стручни рад, Школа за бизнис, 2010, бр.1 достапно на: http://www.vps.ns.ac.rs/skolabiznisa/sb_files/radovi_1/1.12.pdf

3. Патот од традиционалниот модел на вршење на полициската функција до концептот на работа на полицијата во заедницата

Моделот на полициската организација кој беше доминантен во текот на дваесеттиот век се означува како „класичен модел“ или „традиционален“, и настанал како резултатот од потребата за деполитизација, професионализација и сузбивање на корупцијата во редовите на полицијата. Се карактеризира со постоење на централизирана, хиерархиска, бирократска и затворена организација со јасно дефинирани и тесно поставени цели, исклучиво насочени за контрола на криминалитетот. Во фокусот на полициското постапување е реакција на поединечни инциденти, а не на причините кои доведуваат до нив. Со реактивното делувањето на инцидентите, полицијата не се занимаваше со причините и условите кои го поттикнуваат криминалитетот, туку со нивните манифестации, па тие одново генерирале нови инциденти. Идентификацијата, анализата и елиминирањето на непосредните причини за криминалитетот не се сметаа за полициска работа во процесот на справувањето со криминалот. Таквите „социјални“ содржини беа препуштени на другите субјекти на кои примарна задача им е да се бават со нив.

Полицијата во такви услови се најде во улога на „пожарникар“ и реагираше само кога нешто ќе се случи. Иако полицијата вложувала огромни напори со цел да ги открие се поголемиот број на кривични дела, сепак повторно се случувале нови кривични дела кои ги имало во се поголем број. Ваквата состојба предизвикувала состојба на немоќ, бидејќи иако целата организација и начините на работа биле подредени на сузбивањето на криминалитетот, резултатите биле минимални и незабележителни, граѓаните биле незадоволни од работата на полицијата, а официјалните статистики не евидентирале пад на криминалитетот. Со ваквиот модел на полициска пракса било потврдено дека полицијата се оддалечувала од законските стандарди, а Судовите и законодавните власти особено во САД и Обединетото Кралство се обидувале да го надминат јазот со што појасно прецизирање на полициското постапување.⁵⁷

Еден од суштинските недостатоци на овој концепт бил дистанцирањето на полицијата од граѓаните и заедницата. Изолацијата и одвојувањето на полицијата од граѓаните била направена сосема свесно со цел да се обезбеди непристрасност и да се избегне корупцијата во редовите на полицијата. Се сметало дека со дистанцирањето на полицијата од граѓаните, со елиминирање на полициската дискреција, со зголемување на централизацијата,

⁵⁷ Мајк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Адријана Папик, Гордана Пејковска, Ема Кузмановска);, Нампрес Скопје, 2010, стр.911

хиерархиско структурирано одлучување пресликано во парамилитарен модел на организација, со прецизно одредување на процедурите и правила на постапување кои се следени со постојана контрола, со чести преместувања на полицајците од едно географско подрачје на друго и слично, ќе овозможи полесна контрола и сузбивање на корупцијата. Во таа намера на полицискиот врв се постигнаа особени успеси, меѓутоа настојувањето да се избегне едно „зло“ придонесе да настапи друго, многу поголемо. Во периодот на имплементација на таканаречениот традиционален модел, направен е превид во однос на изворите на информациите, кои доаѓаат токму од граѓаните, како главен ресурс со огромен потенцијал кои на полицијата можат да и бидат од најголема корист во вршењето на нејзината функција, а со примената на овој модел останаа потполно неискористени.

Полицијата престанала да се грижи за потребите на граѓаните. Таквата несоработка довела до намалување на довербата кај граѓаните кон полицијата, која пак не можела да дојде до потребната помош од граѓаните, во смисла на добивање на информации, кои и биле потребни во спречувањето и откривањето на криминалот. На тој начин полицијата била оневозможена да делува превентивно во однос на криминалот, а кога делото ќе се случило, отсуството на соработка со граѓаните сериозно ја лимитирало ефикасноста во расветлувањето на случајот и пронаоѓањето на извршителите. Сите карактеристики на традиционалниот модел воделе кон дистанцирање на полицијата од заедницата, која не само што е краен корисник на „услугите“ туку е и најважен партнер на полицијата во извршувањето на нејзината работа.

Во почетокот на осумдесеттите години на минатиот век согледувајќи ги недостатоците на „Традиционалниот модел на полициско работење“ современите демократски држави пристапуваат кон осмислување на основите на концептот на работа на полицијата во заедницата (*community policing*) и пристапуваат кон целосна реорганизација на полициските системи и филозофијата во нејзината работа.

Во однос на дебатите за значењето на заедницата за неформалната општествена контрола и превенција на криминалот, значајно влијание има тезата за „скршен прозорец“ на Вилсон и Келингс. Според нив не толку важните проблеми како, вандализмот, графитите, неучтивото однесување, пиењето алкохол и питачењето, доколку не се контролираат и не се преземат мерки за навремена превенција, можат да поттикнат низа на поврзани општествени реакции кои подоцна ќе резултираат со тоа што од „пристојни соседства“ можат да се претворат во застрашувачки криминални гета.⁵⁸

⁵⁸ Мајк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Адријана Папиќ, Гордана Пејковска, Ема Кузмановска);, Нампрес Скопје, 2010, стр.886

Концептот на работа на полицијата во заедницата се заснова на идејата „полициските службеници и граѓаните да работат заедно и на различни креативни начини да ги решаваат актуелните проблеми во локалните заедници кои се однесуваат на криминал, стравот од криминал и други видови на општествени пореметувања. Овој концепт претставува филозофија која во својата основа има верување дека за постигнувањето на тие цели полицијата треба да создаде нови поквалитетни односи со граѓаните кои ги почитуваат законите во рамките во кои тие исти граѓани ќе добијат можност самите да ги дефинираат своите приоритети и да се вклучат во различни активности со цел да се унапреди вкупниот квалитет на животот во областа каде што живеат“.⁵⁹

Со други зборови концептот на работа на полицијата во заедницата инсистира на унапредување на односите на полицијата и граѓаните што подразбира зголемување на одговорноста на полицијата кон барањата и потребите на граѓаните и поголемо истакнување на значењето на проактивните стратегии насочени кон решавање на проблемите кои се закануваат да ја загрозат безбедноста и квалитетот на животот на членовите на заедницата.

Искуството покажало дека концептот на работа на полицијата во заедницата е далеку посупериорен пред традиционалниот концепт на извршување на полициската дејност. Меѓутоа, Дали овој модел е доволно добар ефикасно да им се спротивстави на новите асиметрични закани и предизвиците со кои се соочуваат полициските организации и целокупниот безбедносен систем на сите држави низ светот? Дали овој модел може да биде подеднакво добар и успешен во спротивставувањето на современиот тероризам, како што беше случај со борбата против криминалот?

Повеќето познавачи на полициската работа се согласуваат дека Полицијата бележи особено големи позитивни резултати во превенцијата на криминалот со воведувањето и примената на концептот на работа на Полицијата во/со заедницата. Но не сите се согласуваат дека за успешно справување со терористичките закани треба да се размислува за воведување на нови иновативни модели на полициска работа кои ќе можат да одговорат на новите предизвици. И покрај тоа што мнозинството во експертската јавност смета дека новите модели на полициска работа ќе бидат подобра опција во борбата против современиот тероризам, дел од раководителите во Полицијата сеуште сметаат дека традиционалниот модел на полициско работење многу поуспешно ќе се справи со новите закани кои доаѓаат од современиот тероризам.

⁵⁹ Robert Trojanovicz and Bonnie Bucqueroux, *Community Policing: How to Get Started*, Anderson Publishing, Cincinnati, 1998, p. 6.

4. Заклучок

Од претходната анализа на поимите полициски систем, полициска организација и полициска структура може да се заклучи дека еден од најбитните предуслови за ефикасност во работата на полицијата во секоја држава е да биде изграден адекватен полициски систем, организација и структура која ќе може да одговори на примарните потреби и специфики на државата, во зависност од општествено економските потреби и финансиски можности на истата таа држава. Во историјата на моделите на полициски системи нема примери каде еден полициски систем може целосно да биде преликан во друга држава, туку секоја држава врз основа на одредени принципи настојува да изгради уникатен полициски систем и полициска организација која најдобро ќе одговори на можностите, потребите и спецификите на таа држава. Примерите низ историјата покажуваат дека државите настојувале да ги прилагодуваат организациските модели и моделите на полициско работење според потребите на државата и граѓаните, но и во однос на заканите со кои треба да се справува полицијата, со намера што поуспешно да ја остварува својата мисија.

V. ВЛИЈАНИЕТО НА ЗАКАНИТЕ ОД СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ ВРЗ РАБОТАТА НА ПОЛИЦИЈАТА

Ако го земеме во предвид сето тоа што претходно беше наведено, може да се очекува дека Полицијата треба да има значително поголема улога во борбата против современиот тероризам. Таа може да бидат подеднакво ефикасна во спротивставувањето на терористичките закани, исто како што е тоа случај со кривичните дела од класичниот и организираниот криминалитет. На терористичките активности треба да се гледа како на група на кривични дела кои имаат одредени свои специфики кои ги одвојуваат од другите групи на кривични дела, како што е на пример стопанскиот криминал кој поседува свои специфики, и за негово откривање и расветлување потребни се поинакви средства и методи за откривање, расветлување и докажување за разлика од класичниот криминал.⁶⁰

Во однос на тоа Рејмонд Кели (Raymond Kelly), висок функционер во полицијата на Њујорк, вели: „Деновите кога сте можеле да се фокусирате само на борбата против криминалот и криминалните деликти, кои го нарушуваат квалитетот на животот во заедницата, веќе се минато. Не само што сега не треба да се откажеме од тоа (тоа е основна цел на полициската функција), туку сега имаме една цела нова област на која треба да се посветиме. Таа ќе биде предмет на нашето внимание уште многу, многу долго време...“.⁶¹

Успешното спротивставување на тероризмот бара координирано дејствување и максимална соработка на разузнавачките и безбедносните служби, службите за спроведување на законот и други служби на државата кои се специјализирани за борба против современиот тероризам, со активностите на полицијата од општа надлежност на локално ниво. Заканата која современиот тероризам ја наметнува врз современите општества, е таква што и одговорот мора да се прошири, и освен воените сили и разузнавачко-безбедносните служби, ќе треба да се вклучат полицијата, другите службите за спроведување на законот и целокупното општество.

Во голем број на држави беа усвоени многу строги антитерористички закони кои на службите за безбедност им даваат пошироки овластувања, додека условите за примена на постоечките се зголемија. Воочените пропусти и слабости поттикнаа реорганизација во разузнавачко-безбедносните структури во многу земји ширум светот.⁶² Во однос на големите

⁶⁰ Nenad S. Milić, „Утицај терористичке претње на промену полициска функција“, Ревизија за Безбедност, 2010, бр. 1, стр.30; достапно на: www.cbs-css.org

⁶¹ Наведено според: <http://www.lib.jjay.cuny.edu/len/2002/12.31/page9.html>, 12/10/2009

⁶² Во САД било основано Министерството за национална безбедност (*United States Department of Homeland Security*), со задача да обедини повеќе од 20 безбедносни агенции заради поефикасна заштита од терористички напади. Во Швајцарија се формира Оддел за борба против тероризмот кое организационо припаѓа на

напори и многубројните стратегии кои се направија особено по 11. Септември, директорот на канцеларијата на COPS (Community oriented policing services), Карл Пид (Carl Peed), вели:

*„Во борбата со терористичките закани и криминалот, како и за заштитата на татковината, направивме многу истражувања, применивме многу техники и развиевме многу стратегии. Тоа е добро бидејќи мора да останеме будни и мораме да се откажеме од самозадоволството, кое може да ја засени долгорочната борба. Фокусот и понатаму треба да биде насочен кон директните причини за проблемите кои сакаме да ги решиме, мораме да се соединиме со оние кои можат најдобро да ни помогнат во решавањето на проблемите и мораме да ги подготвиме нашите организации на тоа дека: мораат да се борат подобро против појавата, која претставува најголема закана за мирот на нашиот народ“.*⁶³

Настаните од 11. Септември ја променија реалноста. Стана појасно дека Сојузните разузнавачки служби и агенции како FBI и CIA, веќе не можат сами да ги заштитат САД, од можните идни напади. Тие во иднина ќе мора да соработуваат со другите јавни и приватни агенции, и што е најважно, со полицијата. Ставот на одредени аналитичари, според кој полицијата треба да има само реактивна улога беше сосема погрешен, бидејќи ако се земе фактот дека во САД има околу 730 000 припадници на локалните полициски сили, а само 13 913 агенти на Федералното истражно биро (FBI), во чија надлежност помеѓу другото е и борбата против тероризмот,⁶⁴ покажува дека многу поголема е веројатноста локалните полицајци вршејќи ги своите секојдневни активности во својот патролен реон, да најдат на информација или пак индиција и доказ кој упатува на тоа дека во неговиот реон на одговорност има некои сомнителни лица или се случуваат некои активности во насока на подготовка на терористички акт. Не е случајно што во праксата реонските полицајци се сметаат за „очи и уши“ на полицијата, токму заради честите и блиски контакти со граѓаните и непосредниот увид кој тие го имаат во секојдневните проблеми на својот патролен реон. Од тоа како тие ја вршат работата од својата надлежност, во голема мера ќе зависи

Федералната криминалистичка полиција (*Swiss Confederation Fedpol— Federal Criminal Police Counter-terrorism Division*). Во Канада повеќето од разузнавачките функции и функциите на спроведување на законот од различни оддели биле споени задно во новиот Оддел за јавна безбедност и подготвеност за итни случаи. Сличен тренд на основање на нови организациони единици со задача за централизација и координација на активностите на субјектите во безбедноста за спротивставување на тероризмот се забележани и во другите држави. Повеќе за тоа на: <http://pforum.isn.ethz.ch/docs/6A3C371F-65B0-58E9-2C6977EF61F41446.pdf> и <http://www.dhs.gov/dhspublic/faq.jsp>

⁶³ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 10

⁶⁴ Податокот за локалните полициски службеници се однесува на 2005 година подетално за тоа на: <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/lawenf.htm>. Податокот за бројот на агенти на FBI се однесува на 2012 година, повеќе за тоа на: <http://www.fbi.gov/quickfacts.htm> . пристапено на 02.10.2012 година

ефикасноста на полицијата во целина не само во успешното справување со криминалот, туку и во борбата против тероризмот. Тие се оние кои најдобро ги познаваат објектите во својата околина и можат најмногу да помогнат во заштитата на ранливите цели. Припадниците на локалната полиција од општа надлежност во текот на извршувањето на вообичаените активности често можат да дојдат до сознанија за сомнителни лица или активности во својот реон на одговорност, кои доколку правилно се регистрираат и навремено се проследат до специјализираните служби, во голема мера можат да придонесат за навремено откривање на намерите на терористите или пак во обезбедување на докази за успешно водење на кривична постапка.⁶⁵

*„Борбата против тероризмот мораме да ја вткаеме во секојдневните активности на станиците. Би требало да го вклучиме во дневниот ред на секој состанок и оваа нова улога мора да им биде доделена на полицајците на улица, така што спречувањето на тероризмот ќе стане дел од нивното секојдневно размислување“.*⁶⁶

Полицијата е „природно предодреден колекционер“ на огромно количество на информации. Од многу причини тие имаат повеќе можности да ги откријат сомнителните активности, особено ако ги имаме во предвид преклопувањата во активностите на терористичките ќелии и криминалните организации.⁶⁷ Улогата на полицијата во многу од Западноевропските земји особено се зголемува со реорганизацијата на разузнавачката инфраструктура на централно и локално ниво. Доделувањето на поголема улога на разузнавањето на локално, регионално и стратешко ниво во рамките на полицијата, не само што може подобро да одговори на предизвиците во борбата против тероризмот, туку ќе има голема улога и во намалувањето на класичниот криминал. Во САД и Обединетото Кралство дури и во полициски организации на локално ниво, воспоставена е функцијата разузнавачки аналитичар или пак се основани посебни организациони единици за разузнавачка анализа. Се работи за разузнавачка анализа која подразбира собирање, класификација, обработка и проценка на разузнавачки податоци т.н. сирови информации, добиени преку класична оперативна работа на теренот, со цел да биде изработена соодветна проценка и да се донесат заклучоци врз основа на кои ќе биде донесена квалитетна одлука од страна на полициските раководители на регионално и стратешко ниво. Сировите информации во секојдневното

⁶⁵ Славиша Вуковиќ, „Улога Локалне полиције у прачењу Организованог криминалитета“, Ревизија за Безбедност, Фебруар 2008, бр.2 достапно на: www.cbs-css.org/review.php

⁶⁶ Ибид, преземено од извор: Kelling, George L. in William K. Bratton, Policing Terrorism, Civic Bulletin 43, New York: Manhattan Institute for Policy Research, September 2006.

⁶⁷ Michel D. Bayer, „The Blue Planet – Informal International Police Networks and National Intelligence“, Nacional Defense intelligence college, Washington, DC, February 2010, Str. vii; достапно на: http://ni-u.edu/ni_press/pdf/18507.pdf Str. vii

полициско работење се добиваат на најразлични начини, започнувајќи од вршење на информативни разговори на реонскиот полицаец или полициските патроли на терен со граѓаните; информации добиени со набљудување и следење без употреба на специјални технички уреди; информации добиени со помош на оптички и прислушни уреди; информации добиени со употреба на посебни полициски истражни мерки итн.⁶⁸

Ефикасното разузнавање во рамките на полицијата може да донесе подеднакво добри ефекти како против терористичките закани така и против криминалот во заедницата, заради остварување на домашната безбедност и криминална превенција, кои меѓусебно не се исклучуваат. Полициските службеници претставуваат одличен ресурс за собирање на информации за сите видови на потенцијални закани.⁶⁹ До информациите, припадниците на полицијата можат да дојдат не само при вршење на секојдневната патролна служба, туку и при расветлувањето на кривични дела од страна на криминалистичката полиција, на кои не им е примарна цел откривање на припадници на терористички организации или терористички активности. Станува збор за криминалистичко истражување за извршители на кривични дела од областа на класичниот криминалитет, при што постои голема веројатност дека при истражувањето и расветлувањето на класичниот криминал ќе се добијат индиции кои укажуваат на поврзаност со припадници на терористички организации или терористички активности. При расветлувањето на овие кривични дела, за кои во почетокот не се знае дека се извршени од страна на припадници на терористички организации или се во функција на остварување на одредена терористичка активност, припадниците на полицијата можат да воочат знаци кои укажуваат на терористичка активност на одредени лица или припадност кон одредена терористичка организација. Тоа можат да бидат одредени предмети, траги и документи (заеднички фотографии на лица кај кои се врши претресот, со лица за кои веќе постојат сознанија дека се членови на одредена терористичка организација; пронајдени предмети чии сопственици се веќе познати терористи; видео записи кои укажуваат на одредена терористичка активност; разни прирачници за обука; телефонски броеви итн.) кои можат да бидат пронајдени при претресите кои се прават во становите, возилата или на лицата кои се предмет на криминалистичка истрага.

Наведените индиции сами по себе можеби нема да укажуваат на припадност на лицето кон одредена терористичка група или активност, но со понатамошна оперативна обработка и анализа со други собрани информации треба да се утврди на кој начин лицата се поврзани

⁶⁸ Славиша Вуковиќ, „Улога Локалне полиције у прачењу Организованог криминалитета“, Ревија за Безбедност, Фебруар 2008, бр.2 достапно на: www.cbs-css.org/review.php

⁶⁹ Intelligence-Led / Policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post 9/11 Era, U.S. Department of Justice, достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

меѓусебно, односно, како предмети кои се во сопственост на „познати“ терористи се нашле кај него или од кои причини и како дошол до одредени прирачници или видео материјали кои укажуваат за одредена поврзаност со терористички активности. Одредени навидум нормални активности можат да бидат основ за сомневање дека има одредени терористички активности во реонот на одговорност на локалната полиција.

Одредени кривични дела исто така можат да претставуваат показател за одредена терористичка активност, како: фалсификување на патни исправи, фалсификувани банкноти на пари, изнајмување на возила со лажни документи, пријавување во Мотелите, Хотели под лажни идентитети итн. На индиција за постоење на терористички активности, може да укажат и начините на извршување на класичните кривични дела. На пример: учество на повеќе лица во извршувањето на кривичното дело со однапред прецизно дефинирани улоги; координација на учесниците во извршувањето на кривичното дело со средства за врски со истовремено следење на „целта“; следење на движењето на припадниците на полицијата и прецизно бирање на времето и местото за извршување на кривичното дело (особено ако се работи за подрачје или објект кој е под засилен надзор на полицијата); континуиран неуспех на полицијата при откривањето на извршителите на кривичните дела.

Сето тоа укажува дека тоа се добро обучени и дисциплинирани поединци кои работат во група што може да биде показател дека можеби се работи за одредена терористичка група. На одредени терористички активности може да укаже и постојаното патување на одредени поединци, особено во земјите од исламскиот свет за кои постојат сомневања дека се поддржувачи на тероризмот и во кои постојат кампови за обука на терористите.

Заради полесно воочување и собирање на знаците и сигналите од теренот кои можат да укажуваат на одредена терористичка активност во реонот на одговорност на локалната полиција потребно е да се охрабрат полицајците да известуваат за информациите добиени од теренот, истото да го напишат, па дури и тогаш кога тоа нема никаква врска со можна терористичка активност. За успешно извршување на ваквите активности неопходно е да се изработуваат прирачници и писмени упатства за локалните полицајци кои се редовно во локалните заедници и во контакт со граѓаните. Еден од таквите прирачници е Прирачникот на Њуман и Кларк, „Полициска активност против тероризмот“, кој како упатство дава многу прецизни инструкции за раководителите како да ги организираат своите полициски организации за успешна борба против тероризмот, а за останатиот персонал како да ги препознаат индициите за можни терористички активности, потенцијални терористи, како да ги заштитат потенцијалните терористички цели, и како да постапуваат доколку сепак се

случи терористичкиот напад.⁷⁰ „Само ефикасни локални полициски институции, кои уживаат доверба кај граѓаните, можат да дојдат до информации за одредени терористички активности. На пример: локалните сопственици на продавници во градот, во кои што живеат голем број на членови од емигрантските заедници, можат да ги препознаат новите емигранти. Тие можат да пријават дека во соседството неодамна се доселиле група на млади луѓе од странство и дека се однесуваат сомнително. Локалната полиција е во најдобра можност да ги добие, провери и дистрибуира ваквите легални информации и во исто време да им обезбеди соодветна заштита на граѓанските слободи и права на останатите членови од заедницата“.⁷¹

Полицијата може да се бори против тероризмот со истите механизми и средства што ги развиле во годините во борбата против криминалот. Полициската превенција против тероризмот, како и во другите области, треба да се спроведува систематски во решавањето на проблемите.⁷² Несразмерниот и жесток одговор на властите може да биде од корист за терористите, кои се свесни дека таквата реакција ќе ја отуѓи јавноста од власта и можат да придобијат повеќе симпатии во јавноста за она што тие го прават.

Доколку одговорот е слаб и нерешителен, јавноста добива впечаток дека власта не е способна да ја гарантира безбедноста на граѓаните и да се справи со заканите со што се руши угледот, легитимитетот и интегритетот на власта. Во таквите сложени околности власта секогаш се наоѓа во дилема дали одговорот за борбата против тероризмот треба да биде со употреба и демонстрација на сила или борбата против тероризмот треба да биде преку почитување на законските норми на државата и употребата на полицијата и полициски средства и методи. Најверојатно одговорот е некаде измеѓу, околу што се сложуваат најголем дел од познавачите и аналитичарите на проблематиката. Најголем дел од либерално – демократските држави како рамка во борбата против тероризмот го имаат прифатено моделот на казнено правосудство. Тоа подразбира дека во фокусот на дејствувањето околу превенцијата и откривањето на терористичките злосторства, нивно апсење и изведување пред судот е полицијата. Во таа насока Линдзи Клатербук (Lindsay Clutterbuk) го нагласува

⁷⁰ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010

⁷¹ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 130. Цитат од исказот на поранешниот директор на ЦИА, Џејмс Волсеј (James Woolsey), во Конгресот во 2004 година, тој е само еден од многумината кои ја потврдуваат улогата на локалната полиција во борбата против активностите на тероризмот.

⁷² Safe cities project, „Hard Won Lessons: The New Paradigm – Merging Law Enforcement and Counterterrorism Strategies“, January, 2006, достапно на: http://www.manhattan-institute.org/pdf/scr_04.pdf

централниот предизвик со кој треба да се соочат властите во либерално демократските држави во однос на одговорот на терористичките закани:

„Примарната цел на антитерористичката стратегија мора да биде заштита и поддршка на либералната демократија и владеење на правото. Не смее премногу да се потенцира дека елиминирањето на тероризмот ја надминува важноста на почитувањето на демократските принципи и владеењето на правото“.

Бидејќи тероризмот вклучува извршување на насилни дела како убиства, напади на цивили и киднапирање, Линдзи смета дека истрагата, судењето и казната за извршителите на овие престапи, независно од мотивот за нивното извршување, недвосмислено е прашање на поширокиот кривично правен систем, и особено за полицијата.⁷³ Во спроведувањето на активностите за внатрешна безбедност најчесто многу е тешко да се дознае, Кои се непријателите? Каде се лоцирани? Кои се нивните намери? Одговорот на овие прашања е особено тежок знаејќи го фактот дека тие се „претопени“ со целокупното население, каде сите непријатели и пријатели изгледаат исто. Од тој аспект, полицијата, е во предност пред останатите безбедносно-разузнавачки служби и војската. Таа најдобро ги познава локалните состојби и членовите на локалните заедници. Тоа претставува солидна гаранција за ефикасен одговор на тероризмот.

Полицијата има уште една предност пред останатите. Таа ги познава законите и техниките за спроведување на криминалистичка истрага, форензични истражувања и ресурси, специјализирано знаење, како и собирање и користење на докази за покренување на обвинение пред судовите. Бидејќи, во најголемиот број од развиените демократски држави на тероризмот се гледа како на криминал, каде што полицијата всушност има и најголемо искуство, тогаш станува уште појасно зошто полицијата по настаните од 11. Септември скоро во сите развиени демократски држави добива многу поголема улога во справувањето со тероризмот, и значајно е што конечно ја добива својата заслужена улога во превенцијата (собирање, анализа и размена на разузнавачки информации) против современите облици на тероризам.⁷⁴

Заклучоците кои проилегуваат од анализата се дека настаните од 11.Септември 2001 година значително ја променија улогата на полицијата во борбата против современиот тероризам. Овие настани извршија огромно влијание кај стручната и академската јавност во согледувањето на несовршеноста на разузнавачко-безбедносниот систем на најмоќната земја

⁷³ Одри К. Кронин и Џејмс М. Лудс „Напад на Тероризмот – елементи на грандиозна стратегија“, Линдзи Клатербак, „Спроведување на законот“, Напрес Скопје, 2009, стр.142

⁷⁴ Котовчевски Митко, „Борба против тероризмот“, Македонска цивилизација, Скопје, 2004. стр. 139-162

во светот и на некој начин ги принудија највисоките структури во многу земји поинаку да ја согледаат реалноста. Современиот тероризам стана толку непредвидлив што дури и поединец може да предизвика катастрофални последици и огромен број на жртви. Оној кој има најмногу можности да ги открие овие закани е полицијата. Таа е секојдневно на терен во локалните заедници. 11. Септември, за жал беше денот по кој полицијата ја доби својата заслужена улога во борбата против современиот тероризам. Тоа не значи дека полицијата ќе се откаже од својата основна функција која ја извршуваше и досега, туку дека своето знаење, вештини и можности кои беа користени во борбата против криминалот ќе бидат искористени во откривањето на намерите и плановите на терористите. Со тоа полицијата доби една нова задача која стана дел од секојдневната агенда на секоја полициска станица, па дури и на секој полицаец на својот патролен реон.

VI. ТЕНДЕНЦИИ ВО ПОЛИЦИСКОТО РАБОТЕЊЕ ЗА УСПЕШНА БОРБА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ

1. Улогата на полицијата во борба против современиот тероризам

Современиот тероризам денес може да се јави во секое време и во секоја држава. Современиот тероризам има долга историја зад себе и датира од крајот на XIX век, и иако неговите актери и причините поради кои се јавувал значително се менувале низ годините, Современиот тероризам, продолжуваат да го искористуваат и практикуваат недржавни актери како стратегија и тактика. Овој вид на тероризам не само што е денес присутен помеѓу нас, туку тој станува и се посмртоносен. Ретко кога некој настан во историјата имал толку големо влијание на колективното размислување како што имаше нападот од 11. Септември 2001 година. Многумина ќе кажат дека светот пред 11. Септември 2001 година многу се разликува од овој денес. Само во тој напад животот го загубија 3 000 луѓе.

Веднаш по нападот, Америка ја презема најголемата кампања за борба против глобалниот тероризам, а први на удар беа Ал Каеда и Осама бин Ладен, при што беа извршени инвазии на Ирак и Авганистан. За кратко време војната против тероризмот се најде на врвот во приоритетите на националните безбедносни системи на многу земји насекаде низ светот.⁷⁵ Меѓутоа се поставува прашањето: Дали за борбата против тероризмот може да се размислува како за војна? Иако, веднаш по настаните паралелно се развиваа два концептуални модели: „криминална правда“ и „воен модел“ за борба против тероризмот, голем дел од аналитичарите и познавачите на проблематиката на Современиот тероризам не се согласуваат дека борбата против современиот тероризам треба да се води со класични воени средства и методи, бидејќи тој треба да се разбере како постојан феномен, а не како проблем кој може да биде уништен и решен со моќните воени средства.⁷⁶

Современиот тероризам во неговите нови појавни форми и онака е асиметричен и воените средства не можат да се спротивстават на противник кој за нив е невидлив, имагинарен. Според тоа неразумно е да се размислува за борбата против тероризмот во вид на војна, според нејзината прифатена конотоција, како за евентуална победа на една држава над друга. Тероризмот не е живо суштество (нешто опишливо), затоа и не може да биде

⁷⁵ Жерар Шалијан и Арно Блин, „Историја на Тероризмот од антиката до денес“, (превод: Елизабета Трпковска), Скопје, 2009, стр.371-484

⁷⁶ Одри Курт и Џејмс М. Лудс, „Напад на тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија“, (превод: Менка Нелковска Кезуновска), Нампрес, Скопје, 2009, стр. 140-141; Линдзи Клатербак (Lindsay Clutterbuck), Спроведување на законот“.

победен во вистинска смисла. „Војната против тероризмот“ не е ништо повеќе од „војната против криминалот“, па оттука и неговото уништување не зависи од употребата на воени средства. Терористичкиот чин е криминал, а учесникот во самиот акт е криминалец кого го ословуваме како „терорист“.

Терористите извршуваат криминални дела кои можат да бидат извршени во поинаков контекст, на пример: убиства, поседување на оружје или експлозив, или пак можат да извршуваат дела кои спаѓаат во класичен криминален престап, но се специфични затоа што ги извршиле терористи, (на пример, собирање на пари од донации или само припадноста кон одредена терористичка група).⁷⁷ Иако првата реакција беше „војна против тероризмот до негово уништување“, сепак многу брзо се пристапи кон барање на слабостите и пропустите кои доведоа до неуспехот на системот за национална одбрана, особено во САД. Најголем дел од пропустите беа лоцирани во разузнавачката заедница и беа направени многубројни законски измени и проширувања не само на нивните овластувања туку и на останатите безбедносни структури.

Вниманието кое им беше посветено на овие субјекти во националните стратегии за спротивставување на тероризмот, на почетокот доведе до занемарување на другите организации чиј придонес во заштитата на граѓаните од тероризам често останува запоставен. Се работи за улогата на Полицијата и локалните полициски единици.

Веднаш по немилиот настан стана јасно дека Централните безбедносни и разузнавачки служби не можат повеќе сами да ја заштитат државата. Тие мора да соработуваат со другите јавни и приватни организации, а посебно со полицијата.⁷⁸

Многумина од познавачите на активностите за борба против тероризмот започнаа да ја промовираат идејата за зголемување на улогата на полицијата во борбата против тероризмот и тероризмот да се третира како криминал. Доколку тероризмот се третира како криминал, а не како политичко однесување, тогаш тоа се совпаѓа со принципите на демократијата.⁷⁹

Основна заложба на либералната демократија треба да претставува победа над терористите или нивно маргинализирање од страна на демократската држава без да бидат нарушени темелните вредности на демократијата во тој процес. Меѓутоа законите за „успешна борба против тероризмот“ кои беа донесени во многу демократски земји имаа голем број елементи на непочитување на основните човекови права и слободи.

⁷⁷ Одри Курт и Џејмс М. Лудс, „Напад на тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија“, (превод: Менка Нелковска Кезуновска), Нампрес, Скопје, 2009, стр. 140; Линдзи Клатербак (Lindsay Clutterbuck), „Спроведување на законот“.

⁷⁸ Ненад С. Милиќ, „Утицај терористичке претње на промену полициске функције“, Ревизија Безбедности“, 2010, бр.1, достапно на: www.cbs-css.org/review.php

⁷⁹ Џонатан Р. Вајт (Jonathan R. White), „Тероризам“, Александрија прес, Београд, 2004, стр.338-339

Критичарите сметаат дека заканата од тероризмот е погрешно проценета, и дека законите кои се донесени се базираат повеќе на политичка одлука, отколку на објективна проценка за опасноста од тероризмот.⁸⁰ Според Томас Квигин, политичките одлуки се донесени врз основа на воспоставената состојба на страв која е создадена кај граѓаните кои секојдневно се „бомбардирани“ со слики од терористички напади насекаде низ светот.⁸¹

Многу експерти за борба против тероризмот како и борци за човекови права сметаат дека постои опасност антитерористичките закони да бидат употребени за давање на поголеми овластувања на безбедносните служби и на војската на сметка на поголемо ограничување на правата и слободите на граѓаните. Тие сметаат дека законите со кои тероризмот ќе биде ставен во рамките на криминално однесување, ќе бидат сосема доволни, и дека преку мерките и постапките кои ги презема полицијата ќе се маргинализира заканата од современиот тероризам.⁸² Ваквите размислувања се поткрепени и со тоа што голем дел од терористичките организации насекаде низ светот, се почесто извршуваат класични криминални дела („перење пари“, криумчарење на оружје, гориво, тутун, трговија со наркотици, трговија со луѓе и човечки органи, секакви видови на измами итн.) или стојат во позадина на криминалните активности на многу организирани криминални групи. Разграничувањето на тероризмот од криминалот станува се потешко⁸³,

Од друга страна, голем број на организирани криминални групи извршуваат одредени активности кои можат сосема оправдано да се стават во графата на терористички акти, пред се заради заплашување на официјални државни претставници или државата во целина.⁸⁴

⁸⁰ Џонатан Р. Вајт (Jonathan R. White), „Тероризам“, Александрија прес, Београд, 2004, стр.338

⁸¹ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009, стр. 89-91;

⁸² Џонатан Р. Вајт (Jonathan R. White), „Тероризам“, Александрија прес, Београд, 2004, стр.339

⁸³ Ал Каеда во Авганистан го контролира шверцот со опиум, а во 2002 година во Авганистан била регистрирана и најголемата реколта на афион која била проценета на 4 100 тони. Во Колумбија, Революционерните вооружени сили на Колумбија - FARC (Revolutionary Armed Forces of Colombia) се финансираат од парите добиени од трговијата со наркотици и откуп за киднапирани лица. Според NCIS (National Criminal Intelligence Service) во Северна Ирска од 78 групи кои вклучуваат околу 400 припадници, кои претходно се поврзуваа со ИРА, идентификувани се како учесници во организиран криминал. Привремената ИРА со извршување на криминални активности секоја година собира од 5 до 8 милиони фунти, Вистинската ИРА околу 5 милиони фунти, а различни лојалистички групи околу 2 милиони фунти.

Повеќе за тоа: Одри Курт Кронин и Џејмс Л. Лудс, „Напад на Тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија, (превод: Менка Нелковска Кезуновска), Скопје, 2009, стр. 146-147 и Жерар Шалијан и Арно Блин, „Историја на Тероризмот од антиката до денес“, (превод: Елизабета Трпковска), Скопје, 2009, стр.395

⁸⁴ Во текот на 1992 и 1993 година, Сицилијанската мафија се обиде да ја заплаши Италијанската Влада и да не дозволи завршување на истрагите кои се водеа против неа, при што беа извршени неколку напади со примена на насилство на официјални државни службеници. Активностите од страна на мафијата беа насочени против двајца државни судии од обвинителството: Паоло Барселино и Џовани Фалконе. Барселино беше убиен со бомба поставена под неговиот автомобил, а Фалконе, неговата сопруга и тројца полицајци беа убиени со големо количество Семтекс и ТНТ експлозив, поставен во одводен канал под патот. Терористичките напади на мафијата продолжиле со поставување на автомобил бомба пред музејот Уфици во Фиренца каде имало

Во литературата како специфична поврзаност на терористичките организации и организираните криминални групи претставува т.н „Балкански пример“ со поврзувањето на Албанската мафија и остатоците од терористичките организации во Косово (УЧК) и во Македонија (ОНА), но и поврзувањето на локалното муслиманско население со муцахедините кои го промовираа радикалниот Ислам на Балканот и неговото ширење на овие простори преку Вахабизмот и Салафизмот.

Високите полициски службеници Вилиам Братон и Џорџ Келинг (William Bratton & George Kelling) потребата од зголемување на улогата на полицијата ја гледаат во најмалку две причини:

- тероризмот не се разликува многу од класичниот криминал и е тесно поврзан со организираниот криминал;
- локалната полиција има најголеми можности да дознае за локалните терористички закани, да ги идентификува целите кои се најмногу загрозени и да го координираат првиот одговор по нападот;

Наведените причини за поголема вклученост на полицијата во борбата против тероризмот најдобро ја отсликуваат променетата реалност во однос на современиот тероризам. Во досегашната пракса на полицијата се гледаше како на реактивна служба која прва излегува на местото на настанот. Новите закани ја променија перцепцијата за можностите на полицијата, и денес таа претставува орган за превенција и моќен извор на информации од теренот преку кои најдобро можат да бидат согледани промените во средината.

1.1. Полицијата во менаџирање на процесот на справување со терористички инциденти⁸⁵

Во борбата против современиот тероризам, полицијата има особено голема улога во менаџирањето на процесот на справување со инциденти предизвикани од тероризмот посебно во урбаните средини. Процесот на справување со инциденти предизвикани од тероризмот генерално ги вклучува активностите на планирање и координирање пред

петмина загинати случајни посетители, две автомобил бомби пред Музејот на модерна уметност во Милано со пет невини жртви, и втората со огромна штета пред базиликата на св. Јован Крстител и палатата на Бискупот во Рим.

Повеќе за тоа во: Одри Курт Кронин и Џејмс Л. Лудс, „Напад на Тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија, (превод: Менка Нелковска Кезуновска), Скопје, 2009, стр. 148-149

⁸⁵ Повеќе за процесот на справување со инциденти предизвикани од тероризмот во: проф.д-р Митко Котовчевски, „Менаџирање на терористички закани“, Скопје, Филозофски факултет, 2011 година, стр.149-170

настанувањето на инцидентот, но и активности со кои ќе се обезбеди ефикасно решавање на проблемот со минимална употреба на убиствена сила. Клучно во ефикасното справување со терористички инциденти е менаџирањето на факторите кои се значајни за решавање на овие инциденти. Основните фактори во овој контекст се манифестираат на следниот начин:

- Разузнавачките служби да соберат валидни информации за терористите и за нивните потенцијални цели за напад;
- Активирање на стандардните процедури за известување и преземање на брзи акции при појавата на терористички инциденти;

Постоењето на функционален и структуриран систем за справување со терористички инциденти на раководниот кадар му обезбедува логични и ефективни методи за правовремена подготовка и успешно користење на ресурсите при спротивставувањето и елиминирањето на терористичките закани. Ефикасната организација на полициските служби нуди стандардизирани постапки и процедури за подготовка и успешно справување со проблемите кои се појавуваат при решавањето на терористичките инциденти. Според професорот Митко Котовчевски справувањето со терористичките инциденти се одвива хронолошки во четири фази, помеѓу кои не постои стриктно разграничување од една до друга фаза. Во зависност од околностите некоја од фазите може да биде прескокната или да не се реализира целосно и да се премине на следната, но никако таквото прескокнување не смее да влијае на успехот на операцијата за справување со терористичкиот инцидент.

- Прва фаза – пред инцидентот;
- Втора фаза – моментална акција (активирање);
- Трет фаза – планирање;
- Четврта фаза – решавање;

Првата или прединцидентна фаза ги опфаќа сите активности и подготовки пред да се појави кризата односно сериозните потешкотии кои бараат брзи но и избрзани одлуки. Во овие активности спаѓаат обуката (тренингот) и планирањето на непредвидливите ситуации.

Оваа фаза е многу значајна и претставува основа за спроведувањето на следните фази. Во оваа фаза е неопходно да се реализираат неопходните обуки за целокупниот состав на припадниците на полицијата, но и во другите служби кои се вклучени во справувањето со терористичките инциденти. Во оваа фаза потребно е да бидат прецизирани и плановите во непредвидени ситуации преку дизајнирање на стандардни оперативни процедури. Во стандардните оперативни процедури треба да бидат предвидени постапките и должностите на припадниците на полицијата кои први ќе стигнат на местото на инцидентот, ланецот на командување, распоредувањето на силите и опремата, воспоставување на комуникација и

пренесување на наредби, распоредување на должностите и одговорностите, начин на добивање на основни првични информации за состојбата, централни оперативни процедури и стандардни тактики.

Основен елемент за добро планирање на непредвидливите ситуации е навремена и прецизна идентификација на видот на заканите и потенцијалните терористички цели (витални објекти, настани, плоштади итн.), со цел уште во фазата на подготовка да бидат собрани доволно информации за видот и сериозноста на заканата, видот на објектот, пристапни патишта, слики, мапи и други информации кои ќе бидат од витално значење за успехот во реални ситуации при справувањето со терористичките инциденти.

Втората фаза – моментална акција, започнува кога веќе се случил терористичкиот инцидент и опфаќа првични постапки непосредно по случувањето на терористичкиот инцидент. Во оваа фаза неопходно е припадниците на полицијата да ги знаат процедурите, наредбите и насоките за првично постапување во кризни ситуации и правилно да постапат, но и нивните известувања да бидат прецизни со што целосно ќе биде разбрана состојбата од сите оние кои се вклучени во процесот на справувањето со терористичките инциденти. Во оваа фаза секој сегмент од ланецот има значајна улога за успешно извршување на операцијата и треба целосно да ги знаат и да постапуваат по процедурите за првична реакција на местото на настанот, односно изолација (поставување на внатрешен и надворешен периметар) на местото на настанот и смирување на тензиите, почитување на процедурите за евакуација, преговори и контрола на инцидентот.

Третата фаза – фаза на планирање, претставува фаза во која состојбата на местото на инцидентот веќе е стабилизирана и на местото на инцидентот пристигнуваат ресурсите за справување со ситуацијата. Во оваа фаза најбитен сегмент е да бидат собрани точни и недвосмислени информации за целокупната состојбата (предизвикувачите на инцидентот-терористите, нивните барања, капацитети, оружје, мотивираност, заложници итн) со цел да се изврши правилно анализирање на состојбата, како и да се процени ризикот на ситуацијата. По завршувањето на анализата на состојбата и ќе се процени ризикот, се пристапува кон изработка на стратегија и план за натамошно постапување.

Четвртата фаза – фаза на извршување, претставува завршна фаза во процесот на справување со терористички инциденти и секогаш се применува доколку постапките во претходните фази не вродиле со плод. Во четвртата фаза клучни се четири принципи неопходни за успешна реализација на поставените цели: изненадување; брзина; агресивна акција и диверзија. За успешна реализација на четвртата и конечна фаза неопходно е претходните фази да бидат целосно и точно спроведени особено во делот на обезбедување на

внатрешен и надворешен безбедносен периметар, како и обезбедување на точни и прецизни информации за целокупната состојба.

Успешното справување со терористичките инциденти и елиминирањето терористичките закани може да биде постигнато само со добра претходна обука на сите сегменти во полицијата, воспоставување и почитување на прецизни оперативни процедури за постапување во кризни ситуации и познавање на заканата и објектот кој е цел на терористичката закана.

2. Поврзаноста помеѓу тероризмот и организираниот криминал

Познатата сцена од филмот „Умри машки“ во кој негативниот лик Ханс Грубер, ја манипулира полицијата со паролата за борба против светскиот империјализам и барањата за ослободување на своите „соборци“ од Бурма, додека за тоа време неговите „експерти“ го обиваат сефот на фирмата „Накатоне“, на многу сликовит начин покажува колку е тенка линијата помеѓу тероризмот и криминалот од најтежок вид, но и колку постапките и процедурите кои полицијата веќе ги има воспоставено во борбата против криминалот можат да бидат од корист во справувањето со терористичките закани. Врските помеѓу овие два вида на општествено неприфатливи однесувања имаат долга традиција и настанале врз база на интерес, покрај другото и врз база на стариот принцип „непријателот на мојот непријател е мој пријател“.

Соработката помеѓу терористичките организации и организираниот криминал насекаде низ светот укажуваат на криминалната и неморалната основа на секој вид на тероризам, многу далеку од идеалите за кои припадниците на тие групи всушност се борат.

Терористичките акции понекогаш претставуваат само најобична маска за сосема прагматични криминални активности. Од тука не е случајно што тероризмот е најзастапен во регионите во светот во кој се вкрстуваат интересите на големите држави или на мултинационалните компании за контрола на значајни природни ресурси и други добра, како и стратешки правци за транспорт на ресурсите, над кои матичната држава и нејзината контрола од некоја причина треба да се ослабне. Бајер (Michael D. Bayer) користејќи ги документите и неговото богато искуство од работата во безбедносните структури на САД, тврди дека иако тероризмот сам по себе не е криминал, тој својата поддршка ја добива од криминалната мрежа и од криминални активности на организирани криминални групи,

најчесто вклучени во Недозолена трговија со дрога, криумчарење на оружје, трговија со луѓе, изнуди и поткуп.⁸⁶

Тенката линија помеѓу тероризмот и организираниот криминал најдобро може да се воочи на просторите на Балканот.

2.1. Тероризмот во функција на организираниот криминал - „Балкански пример“

Во светот постојат многу примери кои укажуваат дека терористичките групи смислено создаваат простор за активностите на организираните криминални групи. Особено специфичен е примерот на просторите на поранешна Југославија. Самото постоење на тероризам во одреден регион претставува индикатор за политичка нестабилност и немоќ на централната или локалната власт да ги држи под своја контрола одредени општествени групи во остварувањето на одредени политички интереси. Таквиот амбиент е скоро идеален за развивање на различни облици на организиран криминал кој покрај стекнување на профит, во одредени сегменти презема и некои типично државни прерогативи (паралелен даночен систем, наплата за долгови, „царина“ и слично). Присуството на терористички групи во одредени региони по правило предизвикува побарувачка на илегални стоки и услуги во илегална сопственост, а најчесто организираниот криминал има монопол над наркотици, оружје и жени (заради сексуална експлоатација). Исто така, дејствувањето на терористичките групи може да биде во функција на организираниот криминал и преку развивање на криминална инфраструктура, воспоставување на сигурни патишта за транспорт и стекнување на екстрапрофит на посреден начин.

Типичен пример за ваквото делување се албанските терористички групи и организираниот криминал на албанската мафија, на просторите на Косово, Македонија, Црна Гора, Албанија и Јужниот дел на Србија. По завршувањето на конфликтот на Косово, а подоцна и во Македонија, со цел да се одржи привидниот мир, контролата врз регионите каде што се водеа борбените дејства беше занемарена, по што дојде до голем раст на проституција и трговија со луѓе, а во последно време се повеќе се зборува за трговија со човечки органи на просторите на Косово и делови од Албанија (не се исклучени Македонија и Црна Гора), и повторно како носители на ваквите активности се јавуваат албанските терористичко/криминални групи.

⁸⁶ Michael D. Bayer, „The Blue Planet: Informal International Police Networks and National Intelligence“, National defense intelligence college, Washington, DC, 2010, str.1 достапно на: www.ndic.edu

На почетокот албанските терористички групи беа под контрола на „Привремената влада на Косово“, која успеваше терористичките групи да ги држи под своја контрола и на многу ниско ниво. Од 1997 година, контролата врз овие терористички групи ја преземаат водачите на албанската мафија во Западна Европа, по што многу брзо доаѓа до прилив на огромна количина на оружје и опрема (делумно од ограбените магацини во Албанија, но дел и од парите од криминалот на албанската мафија), и поголема масовност на терористичките групи.⁸⁷ По завршувањето на конфликтите на Балканот, терористичките групи, собено во пограничните региони на Косово, Р. Македонија и Р. Србија предизвикуваат постојани инциденти со припадниците на безбедносните сили најчесто заради предизвикување страв кај населението. Со намера да се одржи привидниот мир, државниот врв и органите за спроведување на законот не преземаат конкретни одлучни мерки за елиминирање на овие групи, со што им беше овозможен слободен простор на организирани криминални групи за непречен транспорт и шверц на илегални стоки, наркотици, цигари, алкохол и слично. Од некои медиумски извори реоните на с.Танушевци, Брест и Малина Маала – Скопско; с. Вешала, с.Бозовце, с.Бродец и с. Вејце – Тетовско; Липковскиот регион – Кумановско, беа посочени како главни правци за трговија на наркотици и акцизна стока, а во истите региони се појавуваат и инцидентите со изолирани терористички групи.

Во 2006 година еден од поранешните команданти на ОНА и поранешен пратеник во Собранието на РМ, за еден од Албанските медиуми во Македонија изјави дека полицијата нема пристап во реонот на с. Танушевци и тој со својата вооружена група го контролира селото. Во најголем број од случаите може да се стави и знак на еднаквост помеѓу припадниците на вооружените терористички групи и криминалните банди кои „оперираат“ во овие региони.

До која мера се интегрирани терористичките и криминалните групи на просторите на Косово, а по 2001 година и во делот на Северозападна Македонија и Јужна Србија, зборуваат и примерите за постојаните инциденти кои се случуваат во пограничните региони на овие простори, каде во 2007 година во реонот на с. Танушевци од заседа беше нападната патрола на Македонската гранична полиција, при што загина еден припадник на полицијата, а двајца

⁸⁷ Добривоје Чосиќ, „Структурне везе измеѓу тероризма и организираног криминала“, Ревизија за безбедност, 2008, бр.3 стр 22-28 достапно на: www.cbs-css.org/review.php

беа тешко ранети.⁸⁸ Подоцна беше реализирана акцијата „Планинска бура“, кога беше разбиена терористичка група во с. Бродец, во пограничниот реон на Тетово.

Обезбедувањето на „слободни зони“ за криумчарење на акцизна стока и наркотици од страна на терористичките групи, за организираниот криминал стана еден од најдобро платените бизниси во последните години на териториите на Балканот, населени со етнички Албанци. Со парите на Албанската мафија и т.н доброволни прилози (всушност во голем дел класична изнуда) од нивните сонародници во развиените земји во Западна Европа, се финансираат екстремистичките и терористички групи, паравоените формации и поедини политички партии на Косово и Македонија, а истиот тренд продолжува и на делови на Црна Гора и Јужна Србија.

Терористичко/криминалните групи на етничките Албанци се многу хомогени и се одликуваат со внатрешно единство и дисциплина. Најголем дел од нив претходно биле припадници на ОВК и ОНА, а во договарањето со други криминални групи многу се флексибилни доколку им се зголемува профитот.⁸⁹ Некои информации говорат дека 10-20% од заработката Албанската мафија го „инвестира“ во финансирање на милитантните терористички организации на овие простори. Со наведениот начин на организација и на делување како и на меѓусебната поврзаност на организираниот криминални и терористички групи, албанската мафија успева да ги стави под своја контрола Косово, Јужна Србија, Северозападна Македонија, делови од Црна Гора и делови од Албанија. На Косово всушност командантите на ОНА, а подоцна и политичките лидери го контролираат шверцот со наркотици, оружје, цигари и други акцизни стоки на најголем дел од овие простори, а истите имаат развиено и добра соработничка мрежа со криминалните организации насекаде низ светот.⁹⁰ Носителите на криминалните и терористичките активности имаат поддршка и логистика во лојалното, но и во оној дел на локално население кое го „придобиваат“ со уцени, киднапирање и закани.

⁸⁸ На 22. Октомври 2007 година од заседа во реонот на Малино Маало, беше нападната патрола на Гранична полиција од ПС Танушевци, при што загина еден припадника на Граничната полиција, Драганов Игор, а двајца беа тешко ранети. Извршителите на нападот се уште не се пронајдени.

⁸⁹ Добривоје Чосиќ, „Структурне везе измеѓу тероризма и организовано криминала“, Ревизија за безбедност, 2008, бр.3 стр 22-28 достапно на: www.cbs-css.org/review.php

⁹⁰ Ибид

3. Ефикасна борба против терористичките закани и тенденции за враќање на традиционалниот модел

Кон крајот на шеесеттите години на минатиот век местото на „редот и мирот“ го зазедоа „граѓанските права“ како клучно и доминантно прашање. Загриженоста за редот и мирот ја доближија полицијата до лошите полициски практики во контролирањето на криминалот и нередот. Неколку британски истражувачи разработувале теми во врска со нефункционалноста на традиционалниот модел на полициско работење и можностите за нови концептуални пристапи во полициската пракса. Со нивните истражувања било откриено дека задкулиското функционирање на полицијата, бирократската организација ограничена од правила, дисциплинирана со цел да ги дисциплинира другите, всушност беше непостојан свет, раздвижен од тензии, спонтаност и девијантност. Во текот на 80-те години, влијанието на концептот на „Работа на Полицијата во/со заедницата“ придонесе за истиснување на традиционалниот модел на полициска работа во сите демократски земји.

Сепак во текот на деведесеттите години, може повторно да се забележи појавување на интересот за построги начини на одржување на редот и мирот во смисла на „нулта толеранција“, построга одговорност на управувачкиот кадар и мерење на резултатите од работењето преточени во иронични легенди за „бројот на апсења“ и падот на криминалот.⁹¹

Преоѓањето од традиционално-реактивниот модел, кон услужно ориентираните модел на работа на полицијата со/во заедницата, веројатно е една од најголемите промени во полициската филозофија. Во текот на изминатите триесетина години демократските земји вложуваа големи напори да се измени имиџот на полицијата која беше доживувана како автономна, реактивна сила со јасно дефинирани и тесно поставени цели (исклучиво контрола на криминалитетот), која не била способна да развива блиски односи со граѓаните. Со новиот имиџ требаше полициските службеници да бидат претставени како партнери на заедницата кои покажувајќи заинтересираност и разбирање за потребите на заедницата, проактивно ќе делуваат во насока на подобрување на квалитетот на животот на граѓаните. Тоа не било воопшто лесно, бидејќи освен што требало да се воспостави начин на размислување, било потребно и да се изврши стратешко прилагодување на работата на полицијата со што би се создале предуслови со што содржините на овој модел (конкретните програми, акции и однесувањето) ќе заживеат во пракса.⁹²

⁹¹ Мајк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Адријана Папиќ, Гордана Пејковска, Ема Кузмановска);, Нампрес Скопје, 2010, стр.911-912

⁹² Концептот на работа на полицијата во заедницата содржи три, а според некои и четири, основни димензии: 1.) филозофска димензија – настојува да опфати најширока интерпретација на полициската работа и

Можеме да кажеме дека тој процес дури и денес не е докрај завршен во полициските организации на либерално демократските земји во Европа и САД, а уште помалку во земјите во развој од поранешниот Источен блок, земјите од т.н Западен Балкан и посебно Република Македонија, кои постојано се во некоја транзиција и реформи без јасен концепт за крајните цели кои сакаат да се постигнат. Меѓутоа, во полициските организации, а особено во полициската супкултура, сеуште постојат „прикриени симпатии“ за традиционалниот (реактивниот) модел на работа, кои можат да претставуваат сериозни слаби точки, кои во одреден момент можат да доведат до напуштање на идеите и вредностите на концептот на работа на полицијата со/во заедницата и повторно реафирмирање на старите начини на размислување.

Во таа насока треба да се анализираат настаните од 11. Септември после кои всушност настануваат големи поместувања во извршувањето на полициската функција. Во новонастанатите околности, голем број на аналитичари веќе забележуваат промени во начинот на извршување на полициската работа. Според Џон Мареј (John Murray), „настаните од 11. Септември донесоа нови предизвици за концептот на работа на полицијата во заедницата при што некои ќе го задржат, додека други ќе го отфрлат како премногу мек во борбата против тероризмот, и веројатно ќе се вратат на традиционалниот модел во различен степен на парамилитаризација“.⁹³

Терористичките закани несомнено претставуваат најголем извор на закани за заедницата, па сосема е разбирливо зошто борбата против тероризмот многу брзо се најде на врвот на приоритети на полицијата. Меѓутоа, паралелно со ангажирањето и спротивставувањето на терористичката закана, полицијата и понатаму продолжува да ги извршува и останатите „класични“ задачи кои подразбираат спротивставување на општиот криминалитет и други активности од т.н социјално – услужна работа.⁹⁴

Неуспех на било кое од овие две полиња на делување, несомнено ќе доведе до загрозување на личната безбедност на граѓаните и до нарушување на квалитетот на животот

инкорпорирање на влијанието на граѓаните на полициската работа насочено кон потребите на локалната заедница; 2.) стратешка димензија – ги инкорпорира оперативните аспекти и ја спроведува филозофијата во акција; 3.) тактичка димензија – ја спроведува филозофијата и стратегијата во програма, тактика и однесување; 4.) организациона димензија - подразбира промени во областа на организацијата на полицијата со што би се овозможила реализација во пракса на претходните аспекти.

⁹³ John Murray, “Policing Terrorism: A Threat to Community Policing or Just a Shift in Priorities”, *Police Practice & Research*, Vol.6, Issue 4, September 2005, p. 348.

⁹⁴ Социјално-услужна работа на полицијата ги опфаќа активностите кои не се поврзани со репресивни мерки како што се: интервенција во случај на различни некриминални настани (исчезнати лица, семејни проблеми, изгубени работи, издавање на лични документи и евиденција на жители, пријава и одјава на странци итн), давање на граѓаните различни совети и насоки, грижа за неспособни и некомпетентни лица во одредени ситуации, интервенции и отстранување на последици при елементарни непогоди и природни катастрофи. Нивното извршување, по правило, го иницираат и насочуваат граѓаните, на чие барање полицијата реагира.

во општеството, што претставува основна цел заради која е основана и постои полицијата. Се поставува прашањето: Дали алтернативата која ја наметнува борбата против тероризмот, а која се гледа во напуштањето на концептот на работа на полицијата во заедницата и „вртење“ кон парамилитаризмот, со агресивна тактика која повеќе се вклопува во поранешниот традиционален модел, ќе овозможи ефикасно извршување на двете групи на задачи?

Поддржувачите на традиционалниот модел на полициско работење сметаат дека „терористите ги користат слабостите токму на нашата либерална демократија“. Според нив традиционалниот модел би можел да даде подобри резултати на планот на спротивставување на терористичката закана преку „ефект на одвркање“.

Меѓутоа, ако се тргне од показателот дека концептот на работа на полицијата со/во заедницата настанал врз основа на согледаните слабости на традиционалниот модел и дека денес никој не ја доведува во прашање неговата супериорност во однос на традиционалниот модел кога станува збор за борбата со општиот криминал, дилемата која се поставува тука се сведува на следното – дали концептот на работа на полицијата во заедницата може да биде посупериорен и на планот на спротивставување на заканите од тероризам?

По 11. Септември 2001 година, јавноста во многу земји забележува дека полицијата се повеќе се враќа на методите кои се користеле во традиционалниот модел на работа на полицијата. Многумина мислат дека не треба посебно да се трудиш да го разбереш тоа, туку доволно е да се прошеташ по улиците на големите градови и да ги забележиш промените. Обезбедувањето и безбедносните процедури на аеродромите, станиците во метроата и воопшто во сите објекти од јавен интерес (административни, економски и др.), се далеку поголеми од претходно. За разлика од претходните години, сега во тие објекти може да се забележи постојано присуство на зголемен број на полициски службеници (дури некаде и војска). Тенденцијата за враќање на традиционалниот модел, се повеќе се забележува и во многу поагресивниот стил на постапување на Полицијата (насочени патроли на одредено подрачје, чести рации, претреси и детални проверки без особено големи причини за преземање на такви мерки, поставување на контролно – безбедносни пунктови за детална контрола), на кои често полицајците се вооружени и со пушки, што самото по себе претставува демонстрација на сила и полицијата ја оддалечува од граѓаните.

Исто така и други аналитичари и автори на дела од оваа проблематика укажуваат дека по настаните на 11. Септември 2001 година, се случуваат значителни промени во начинот на извршувањето на полициската функција од страна на голем број на полициски организации во развиените западноевропски земји и пред се во САД. Дајан Вебер (Diane C. Weber),

изразува особена загриженост за „ширењето на парамилитаризмот во американските полициски агенции и локалната полиција, која се повеќе ја емитира војничката борбена тактика“.⁹⁵ Џуд Меккулох (Jude McCulloch) исто така смета дека терористичките закани, во Австралија се искористени како оправдување за значајни промени во улогата на полицијата и нејзиното свртување кон парамилитаризација.

Според наведените автори очигледно се забележува дека цивилно-воената одвоеност се руши, и линијата која традиционално ги одвојуваше мисијата на војската од полицијата станува се помалку видлива. Во истата насока е и тврдењето на Вебер: „тоа можеби им звучи дури и пожелно за полицајците, но ефектите од таквиот полициски „професионализам“, во многу аспекти на дејствување беа негативни...“.⁹⁶

Од наведените тврдења може да се констатира дека полицијата повторно се враќа кон традиционалниот репресивен модел на работа. Но имајќи го пак во предвид периодот за кој што овие автори ја имаат направено анализата се добива впечаток дека полициските организации и воопшто вистински не ни извршиле транзиција од традиционалниот модел кон моделот на работа на полицијата во заедницата. Сигурно дека постојат ситуации во полициската пракса кога треба и мора да се постапува „агресивно“ и да се примени сила, па дури понекогаш и употреба на специјални единици за антитероризам и други специјални служби, но тоа мора да биде строго избалансирано, во случаи кога тоа е навистина неопходно, и со проверени и точни информации кај кои лица се прави тоа.

Таквите постапки и процедури не смеат да прераснат во секојдневна пракса за сите граѓани и во сите случаи, па дури и кога некои истражувања покажуваат дека агресивното полициско постапување допринесува за редукција на насилството.⁹⁷ Постојат многу малку докази кои би укажале дека „агресивноста“ во полициското работење има зголемена ефикасност во борбата против терористичките закани. На пример. Полицијата во Њујорк во голема мера го применува моделот на зголемено полициско присуство и рутинските контроли со цел откривање и одвраќање на терористите. Во таа насока формирани се

⁹⁵ Diane C. Weber, “Warrior Cops: the ominous growth of paramilitarism in American police departments”, CATO Institute, 1999, достапно на: <http://www.cato.org/pubs/briefs/bp50.pdf>

⁹⁶ ибид

⁹⁷ Истражувањето е направено со цел да се види ефектот на агресивното полициско постапување во областите со висок степен на улично насилство. Студиите кои биле спроведени во Канзас и во Далас во САД покажале дека агресивното полициско постапување допринесува за намалување на одредени видови на насилство (насилство спроведувано од уличните банди), во подрачјата со висока стапка на криминалитет. Меѓутоа, ова истражување исто така покажало дека агресивната полициска тактика нема никакво влијание на вкупната стапка на насилен криминалитет, стопански криминал, нарушување на Јавен ред и мир (JRM) или пак на бројот на дојави од граѓаните за полициска интервенција.

Ben Brown, “Community Policing in Post-September 11 America: A Comment on the Concept of Community-Oriented Counter terrorism”, *Police Practice and Research*, Vol. 8, No. 3, July 2007, p. 242.

посебни единици „Херкулес“, кои се составени од посебно обучени и наоружани (со специјални пушки, заштитен-панцирен елек, и друга специјална опрема) полициски службеници, кои ненајавено се појавуваат на одредена локација, создавајќи чувство дека полицијата ја има секаде. Овие единици и нивната тактика понекогаш даваат одредени мали ефекти и допринеле за спречување на одредени поединечни криминални и терористички активности, како што е случајот со рушењето на мостот во Бруклин, за што сведочи снимениот разговор на оперативецот на Ал Каеда, Лиман Фарис (Lyman Faris).⁹⁸

Меѓутоа, многу побројни се примерите кога таквиот пристап во работата не дава големи ефекти. За тоа сведочат примерите и во Северна Ирска, каде ваквиот пристап во работењето во минатото создаваа големо непријателство кон полицијата, и граѓаните имаа се поголеми симпатии кон терористите. Во седумдесеттите години на минатиот век, британската влада применувала различни агресивни тактики на апсење, сослушување и затворање на лица за кои се сомневале дека се членови на Ирската Републиканска Ослободителна Армија (Irish Republican Army – IRA). Таквиот пристап на решавање на проблемот, предизвикало голем број на осудени невини лица и зголемена тортура на притворените, што придонело за зголемување на непријателското расположение на граѓаните кон британските безбедносни сили и кон британската влада, а се подобрила и кохезијата помеѓу членовите на ИРА. Таквата пракса на британската војска и полиција допринела за зголемување на насилството на улиците⁹⁹, а целокупната поддршка и симпатии на граѓаните кон ИРА значително се зголемувала, се до 1994 година кога по мирен пат со преговори, се потпиша договорот за прекин на огнот со политичкото крило на ИРА, Шин Фејн.¹⁰⁰

Наведениот пример е само еден од многуте кога агресивниот и парамилитантен пристап во полициското дејствување доведува до отуѓување на полицијата и безбедносните сили од граѓаните и создавање на се повеќе симпатизери на терористичките организации.

⁹⁸ Оперативецот на Ал Каеда, Лиман Фарис (Lyman Faris) по извидувањето на мостот заради изработка на прелиминарен план за негово рушење, и јавил на централата дека „климата е премногу жешка“, мислејќи на зголеменото полициско присуство, што покасно довело до откажување од планот за извршување на таквиот терористички акт.

Повеќе за тоа на:

http://www.defenddemocracy.org/index.php?option=com_content&task=view&id=11786707&Itemid

пристапено на: 20.06.2012 година.

⁹⁹ 1972 година ИРА ја прогласува за „година на победата“ кога само во една година во нивните напади беа убиени 467 луѓе, инаку во периодот од 1969 година до 1994 година во нападите кои ги организираше ИРА беа убиени вкупно 3173 лица од кои 2229 цивили.

Адријан Гелке,, Новата ера на тероризмот и меѓународниот политички систем“, (преведена од: Николина Утковска), Скопје, 2009, стр.126 -127,

¹⁰⁰ Повеќе за тоа: Џонатан Р. Вајт (Jonathan R. White), „Тероризам“ (превод од англиски: Роксанда Чировиќ), Београд 2004, стр. 235-242

„Во овој процес мора да се удвојат напорите насочени кон жителите, дијаспората, локалните заедници и емигрантските заедници... Стана јасно дека заедниците играат значајна улога во спречувањето на тероризмот, а нивната поддршка е од витално значење. Ваквата поддршка не може да се очекува дека ќе дојде сама по себе, затоа мора да се преземат енергични мерки и напори за да се поттикнат и вклучат“.¹⁰¹ За тврдењето на одредени експерти дека зголеменото присуство на полицијата нема да ги спречи терористите во нивните намери подврдува и настанот на Светскиот трговски центар во 1993 година.

Нападот на Светскиот трговски центар во 1993 година, иако не успеа во целост, кога терористите имаа намера да ја срушат едната од кулите близначки со поставување на камион бомба во гаражата на трговскиот центар, сепак тие не се откажаа во својата намера.

Во вториот напад на 11. Септември 2001 година, иако обезбедувањето на кулите близначки беше значително подобро, тоа не ги спречи терористите да го реализираат својот план за да го нападнат светскиот трговски центар и таквиот напад да биде со максимална успешност.¹⁰² Тоа само покажува дека зголеменото присуство на поголем број на полицајци, зголемени мерки за безбедност на објектите, улиците и инфраструктурата, како и присуство на парамилитарни единици вооружени со пушки и друга специјална опрема, нема да ги спречи терористите да ги реализираат своите намери. Таквите напади покажуваат дека зголемената безбедност сама по себе не значи дека терористите ќе се откажат од зацртаната цел, туку дека тие ќе се потрудат и ќе најдат некој друг начин да ја остварат својата намера.¹⁰³

Традиционалниот и агресивен начин на дејствување на полицијата и неговите негативни ефекти посебно се изразени во малцинските заедници од кои најчесто се регрутираат терористите во европските и американските градови. Овде оправдано се поставува прашањето, дали традиционалниот модел и агресивната тактика предизвикуваат повеќе штета отколку корист во напорите за сузбивање на тероризмот? Многу автори заклучуваат дека насилните полициски методи го поттикнуваат непријателскиот однос на јавноста кон

¹⁰¹ Одри К. Кронин и Џејмс М. Лудс „Напад на Тероризмот – елементи на грандиозна стратегија“, Линдзи Клатербак, Напрес Скопје, 2009, стр.152

¹⁰² Од истрагата која подоцна била спроведена од службите било утврдено дека обезбедувањето на влезот во подземните простории во кулата било премногу слабо и терористите лесно ја искористиле таа слабост за да го внесат возилото. Според нив, доколку обезбедувањето и безбедносните процедури биле подобри и подетални, терористите не би можеле да го извршат ваквиот терористички напад. Подоцна сите овие мерки беа спроведени, но сепак тоа не ги поколеба терористите да ја остварат својата цел.

¹⁰³ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 62-63.

полицијата, особено во сиромашните градски области и во оние кои се населени со малцинска или емигрантска популација.

Полициските тактики кои се насочени кон оваа група на граѓани, преку зачестени проверки на улиците (легитимирање, претрес итн.), премногу строгите проверки и процедури на аеродромите, при конкурирање за работно место, зголемена контрола на верските објекти и на местата на собирање на оваа категорија на граѓани и сл., можат да резултираат со развивање на чувство на непријателство и одбивност кон полицијата, а непријателски расположена и исплашена заедница и граѓани нема да бидат расположени да соработуваат со полицијата, туку спротивно, се повеќе ќе бидат во присуство и под влијание на терористите.¹⁰⁴

Со други зборови наместо заедницата да биде сојузник на полицијата, истата таа заедница лесно може да се претвори во сојузник на терористите. Ефикасно спротивставување на терористичките закани е скоро невозможно доколку не се поседува навремена и квалитетна информација. Информацијата може да дојде од различни извори, меѓу кои значајна улога има локалната заедница. Терористите живеат во локалните заедници, тука ги подготвуваат терористичките акти, а во крајна линија, граѓаните и објектите од локалните заедници се тие кои претставуваат потенцијална цел на терористичките напади. Како последица на тоа во заедницата се манифестираат индиции кои можат да укажат на планирање и подготовка на терористичките акти, а членовите на заедницата се тие кои се во можност најлесно да ги воочат.

Ако ова се земе во предвид, тогаш е неспорно тврдењето дека традиционалниот модел на полициско работење е сосема неефикасен во борбата против тероризмот, и не само што моделот на полициско работење со/во заедницата треба и понатаму да се развива во теориски рамки и вистински да се применува во пракса, туку истиот треба и понатаму да се надградува во насока на искористувањето на „разузнавачкиот потенцијал“ на локалните заедници. Преку ваквиот потенцијал, примената на моделот на работа на полицијата со/во заедницата со правилно анализирање и искористување на информациите кои секојдневно локалните полицајци ги собираат од теренот, нивна навремена дистрибуција до службите и агенциите на кои примарна и основна работа им е борба против тероризмот, несомнено дека полицијата ќе го добие заслуженото место во борбата против современиот тероризам.

¹⁰⁴ Донатан Р. Вајт (Jonathan R. White), „Тероризам“ (превод од англиски: Роксанда Чировиќ), Београд 2004, стр. 227-229

4. Заклучок

Поврзаноста помеѓу тероризмот и организираниот криминал претставува релативно нов феномен во генезата на овие два облици на противзаконско делување. За разлика од државите, кај кои склучувањето на договори е долготраен процес, оптоварен со низа на процедури, бирократија и често спротивставени интереси, криминалните и терористичките структури во склучувањето на сојузништва се неспоредливо многу пофлесибилни и поефикасни. Нивната „природна“ упатеност едни кон други, создава потешкотии да се раликуваат нивните активности. За жал, по сите показатели трендот е загрижувачки и укажува на голема флексибилност на криминалните и терористичките структури во изнаоѓањето на нови модели на поврзување, некој вид на симбиоза, па дури создавање и на вооружени групи кои во исто време се и криминални и терористички. Овој облик, кој е присутен во нашето непосредно опкружување, е најопасниот облик на поврзување помеѓу криминалните и терористичките структури, првенствено заради можноста за многу брза трансформација и преориентација од еден во друг вид на противзаконско дејствување. Со оглед дека во последните години се поголемо присуство и влијание има и религиозниот исламски тероризам, заканите кои доаѓаат од организираниот криминал и современиот тероризам се мултиплицираат.

„Светската борба против тероризмот“, која беше промовирана по настаните од 11. Септември не само што ги мобилизираа сите расположливи капацитети во борбата против современиот тероризам, туку направија и значителни промени во начинот на постапување на воените и безбедносните служби. Разузнавањето и понатаму останува водечка сила на првата линија за борба против современиот тероризам, меѓутоа полицијата по овие трагични настани доби сосема нова улога во борбата против ова зло на денешницата. Современиот тероризам стана дел од секојдневната агенда во работните задачи на секоја полициска организација па дури и на секој полицаец поединечно. Активностите и методите во полициското работење и понатаму треба да се надградуваат, стандардизираат и операционализираат со цел успешно менаџирање со процесот на справување со заканите од тероризмот. Сепак некои полициски раководители ваквите мерки, постапки и процедури ги насочија кон зголемена милитаризираност и агресивност во постапувањето на полицијата при што ваквиот начин на полициска работа во голема мера придонесе за намалување на правата и слободите на граѓаните. Истражувањата и искуствата покажуваат дека ваквото постапување и поголема присутност на полицијата на јавни места во целосна борбена опрема, нема големи позитивни ефекти во сузбивањето на тероризмот.

VII. СОВРЕМЕНИ МОДЕЛИ НА ПОЛИЦИСКО РАБОТЕЊЕ

За успешна борба против современиот тероризам потребно е координирано делување и максимална соработка на сите сегменти во рамките на Полицијата и разузнавачките служби специјализирани за борба против тој облик на асиметрична закана. Посебно значајни се активностите на полицијата од општа надлежност на локално ниво.

Припадниците на полицијата на локално ниво во текот на извршувањето на вообичаените секојдневни активности многу често можат да дојдат до сознанија за одредени терористички активности, или сомнителни лица кои можеби се поврзани со одредени терористички организации или групи (келии), кои доколку правилно се регистрираат и благовремено се проследат до специјализираните служби, во голема мера можат да допринесат за обезбедување на првична информација или да обезбедат докази кои можат да бидат значајни за успешно откривање на одреден терористички заговор или одредени терористички активности, кои подоцна ќе доведат до апсење или уништување на одредена терористичка група. Исто така таквите информации и докази подоцна можат да послужат во одредена истражна или доказна постапка пред надлежните судови во евентуален судски процес. Станува збор за еден сосема нов концепт на полициска работа кој започнува да се развива по настаните од 11. Септември 2001 година. И покрај посебните овластувања, финансиските средствата и ресурсите (кадровски, материјални и логистички) со кои располагаат разузнавачките, контраразузнавачките и безбедносните служби чија основна задача во последните десетина години е борбата против тероризмот, нереално е да се очекува дека самостојно ќе можат да ги откријат сите терористички заговори и планови за извршувањето на следните терористички напади. Нереално е да се очекува дека и локалната полиција ќе биде во можност да ги препознае сите терористи кои што имаат намера да организираат терористички напад, но нивните можности во однос на бројноста и присуството помеѓу локалното население со секојдневното извршување на задачите на теренот, даваат солидна основа да се размислува дека со координиран и соработнички пристап во работата со разузнавачките и безбедносните служби, борбата против тероризмот ќе биде далеку поефикасна.

По утврдувањето на недостатоците кои беа воочени по нападите на 11. Септември голем дел од развиените држави настојуваа истите да ги елиминираат со зголемувањето на улогата на полицијата, односно со воведување на нов пристап во полициското работење, преку имплементирање на концептот на полициската работа преку разузнавачки информации.

Од почетокот на 60-тите години од 20-от век во повеќето сфери на јавната служба беа поттикнувани иновации. Во следните 30 години се појавија голем број различни „стилови“ на дејствување на полицијата, секој придружен со барањата за успех и за многубројни промени. „Полициско дејствување во тимови“, „извршување обиколки во тимови“, „Полициско дејствување според целите“, Полициско дејствување според сектори“, Полициско дејствување на ниво на заедници“, „Работа на полицијата со/во заедницата“, „Полициско дејствување насочено кон проблемите“. Сите тие промени и воведувањето на новите пристапи и модели на работа на полицијата беа направени со цел да се искористат и надградат најдобрите полициски практики од минатото кои дадоа помал или поголем придонес во справувањето со криминалот.¹⁰⁵ Целта беше да се создаде модел кој може успешно да се спротивставува на се посложените облици на организиран криминал, како закана за општествените вредности. Сепак точка на пресврт беа нападите од 11. Септември 2001 година, нападите во Лондон и Мадрид, кога тероризмот прерасна во закана за националната безбедност, и се повеќе растеше притисокот да се создаде модел кој успешно ќе се справува и против современиот „Исламски тероризам“ (како што најчесто го нарекуваат западните аналитичари и теоретичари на тероризмот).

Особено многу се размислуваше за поагресивно воведување на разузнавањето во секојдневната полициска пракса, односно за создавање и одржување на сигурни информации врз кои може да се темели оперативната работа во ерата на современиот тероризам. Во литературата особено се значајни и анализирани три модели на полициско работење кои со оглед на долгогодишните проблеми со тероризмот и организираниот криминал, посебно се развивани во Обединетото Кралство. Тоа се:¹⁰⁶

- Моделот на полициско работење насочено кон проблемите (одржување на редот и мирот насочен кон проблемите);
- Модел на работа на полицијата со/во заедницата (одржување на редот и мирот од страна на заедницата);
- Моделот на работа на полицијата врз основа на разузнавање (Полициска работа водена од разузнавањето или одржување на редот и мирот кое се заснова на разузнавање);

Моделот на работа на полицијата врз основа на разузнавање е изграден врз база на позитивните искуства од претходните два со цел искористување на добрите страни и

¹⁰⁵ Цери Х. Ретклиф, „Стратешкото размислување во разузнавањето на криминалот“, (превод од англиски: Мирјана Велковиќ), Скопје, 2009, стр.41

¹⁰⁶ Марк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски Прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Андријана Пешиќ, Гордана Пејковска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје 2010, стр.909- 932

елиминирање на негативните ефекти кои се појавиле во текот на спроведувањето на моделот на полициско работење насочено кон проблемите и Модел на работа на полицијата со/во заедницата. Секако во многу земји посебно од ЕУ сеуште се применуваат комбинации од трите концепти на полициско работење приспособени на спецификите на општествените состојби во земјите во кои се имплементирани и се спроведуваат.

1. Моделот на полициско работење насочено кон проблемите (Пристап насочен кон проблемите - ПНП)

Моделот на одржување на редот и мирот насочен кон проблемите или Пристап насочен кон проблемите (Improving Policing: Problem – Oriented Approach – POP) прв го промовира Херман Голдштајн во 1979 година, со идеја дека полицијата треба да заземе проактивна улога во утврдувањето, разбирањето и реагирањето на проблемите (тоа не подразбира само инциденти) во локалните заедници. Тој предлага полицијата повеќе „да се фокусира на проблемите“ со што би биле поефикасни во справувањето со криминалот.

Полицијата за да биде „насочена кон проблемите“, мора да заземе нов, посистематски пристап кој бара тие да собираат нови податоци, да развиваат нови методи на анализа, да утврдуваат нови решенија и да ги применуваат мерките за испитување на успехот во нивните напори.¹⁰⁷ Овој модел претставува исклучително добар обид за постигнување на поголемо ниво на аналитичност на полициската работа во однос на идентификувањето на „проблемите“ кои треба да се решат и на конструктивноста во однос на решенијата кои се применуваат за идентификуваните проблеми. Во моделот насочен кон проблемите се бараат врски и шеми со цел да се најдат трајни решенија на тековните проблеми.¹⁰⁸

Како последица на тоа, голем број „алатки“ биле поврзувани со ваквиот пристап, особено триаголната анализа (која се состои во анализа на прекршителот, жртвата и локацијата)¹⁰⁹ и процесот SARA кој има четири секвенци: прегледување, анализа, реакција и утврдување-проценка, кои ја сочинуваат основата на постапките за решавање на проблемот.¹¹⁰ Фокусирањето кон овој модел доведе до зголемување на бројот на поврзани стратегии за одржување на редот и мирот кои се концентрирани на осмислување на шемите

¹⁰⁷ Рајчел Боба, „Криминалистичко истражување со мапирање на криминалот“, (превод на: Искра Димитријевска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје, 2010, стр.42-43

¹⁰⁸ Марк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски Прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Андријана Пешиќ, Гордана Пејковска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје 2010, стр.930- 931.

¹⁰⁹ Повеќе за тоа во: Рајчел Боба, „Криминалистичко истражување со мапирање на криминалот“, (превод на: Искра Димитријевска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје, 2010, стр.24-27

¹¹⁰ Ибид стр.223-237

на оние настани кои се поврзани со повторување на кривичното дело од исти прекршители и местото на настанување (жариштето). Меѓутоа исто како и кај моделот на одржување на редот и мирот од страна на заедницата, така и кај моделот на Пристап насочен кон проблемите има еден културолошки проблем за прифаќање на овој модел од страна на полицијата. Најчесто полицијата преферира модел на одржување на редот и мирот кој асоцира на „гламурот на сините светла“ и „брзата реакција“.

2. Модел на работа на полицијата со/во заедницата (одржување на редот и мирот од страна на заедницата)

Од сите различни иновации, без сомневање, Моделот на одржување на редот и мирот со/во заедницата е најдалеку раширено или е барем она за кое што најмногу се зборува. Сепак повеќето истражувачи сметаат дека понекогаш е тешко да се дефинира овој модел, бидејќи неговата дефиниција се менувала низ времето, а неговите концепти се неодредени. Некои сметаат дека тоа е повеќе полициска филозофија отколку одредена стратегија. Клучните елементи на овој модел во поширок контекст се: поголемо вклучување на граѓаните во идентификувањето на проблемите кои треба да бидат приоритетни во работата на полицијата и нивната реакција во однос на ваквите проблеми.¹¹¹ Овој модел настанува како последица на значителното влошување на контактите и врските помеѓу граѓаните и полицијата, особено со одредени малцински и етнички заедници. Моделот во основа беше добро прифатен и успешно спроведуван во текот на осумдесеттите години од минатиот век особено од повисоките офицери во полициските структури во некои европски земји и особено во Кралството Британија, иако на почетокот имаше големи проблеми и опструкции од пониските структури и полицајците кои го спроведуваа патролирањето. Новите предизвици кои ги донесоа недржавните актери и асиметричните закани (современиот тероризам и организираниот криминал), предизвикаа бурни реакции и дебати посебно во политичките кругови во средината на деведесеттите години, кои започнаа со „политиката на нулта толеранција“ во борбата против тероризмот и меѓународниот организиран криминал.¹¹² По обиколката на местото на трагичниот бомбашки напад во Лондон 2005, ВВС

¹¹¹ Рајчел Боба, „Криминалистичко истражување со мапирање на криминалот“, (превод: Искра Димитријевска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје, 2010, стр.40

¹¹² Марк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски Прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Андријана Пекиќ, Гордана Пејковска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје 2010, стр.909- 932

се повика на зборовите на шефот на полицијата на Лос Анџелес, Били Братон, кој ја дал следната изјава:¹¹³

„При соочувањето со тероризмот и сериозен меѓународен криминал, треба да се биде насочен кон заедницата. Ако полицијата не соработува со заедницата во така етничко разнолико населен град, како што е Лондон, играта е завршена, ние и понатаму само ќе бараме“.

На истиот терористички напад, г-дин Јан Блер, британскиот командант на Метрополитанската полиција, ијавил:¹¹⁴

„Не е полицијата и не се разузнавачките служби, оние кои ќе се справат со тероризмот. Заедницата е онаа која ќе го победи тероризмот...“

Во САД, Моделот на работа на полицијата со/во заедницата (одржување на редот и мирот од страна на заедницата) беше опишан како „национална мантра на американската полиција“. Во основа ваквиот модел придонесе за преориентирање на врската помеѓу полицијата и граѓаните, ставајќи го акцентот на работата на полицијата за и во рамките на локалната заедница, како и намалувањето на дистанцата помеѓу полицијата и заедницата.

Моделот на работа на полицијата со заедницата според канцеларијата за правда на САД: „се фокусира на криминалот и социјалниот неред преку обезбедување полициски услуги кои вклучуваат делови од традиционалниот модел на полициска работа, како и воведување на елементи на превенција, решавање на проблемите преку ангажирање на заедницата со свои предлози и мислења, и преку партнерски однос кон локалните граѓани, приватни субјекти и други институции. Овој модел го балансира реактивниот пристап со проактивно решавање на проблемите поставени како причина за појавата на криминал и неред. Тоа би претставувало заедничка работа на полицијата и граѓаните на партнерска основа во функција на детектирање, откривање и ефикасно справување со проблемите“.¹¹⁵

Овој модел претставува заедничка работа на полициските службеници со граѓаните, локалната власт, организациите на цивилното општество, државните институции и други формални и неформални групи на граѓани, со што на различен креативен начин ќе се идентификуваат и решаваат конкретни безбедносни проблеми како што се стравот од

¹¹³ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 10

¹¹⁴ ибид

¹¹⁵ Рајчел Боба, „Криминалистичко истражување со мапирање на криминалот“, (превод на: Искра Димитријевска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје, 2010, стр.40

криминал, кражби, насилство и други општествени проблеми, на ниво на локална заедница.¹¹⁶

Моделот на работа на полицијата со/во заедницата претставува збир на активности наменети за заедницата. Сепак колку и да изгледа привлечен овој модел на работа на полицијата неговото дефинирање е исклучително тешко. Неговите суштински елементи вклучуваат соработка со заедницата, децентрализација на полициските оддели со цел да се одговори на сите локални приоритети и усвојување на пристап насочен кон решавање на проблемите каде напорите на полицијата беа фокусирани за преориентирање од реактивниот пристап (кој се фокусира на последиците на инцидентите) кон превентивниот пристап. Според тоа јасно е дека намерата на Моделот на работа на полицијата со/во заедницата е тоа што полицијата треба да се насочува кон локално идентификуваните приоритети и кон усвојување на тактика и начини на работа кои се адекватни на локалните потреби. Тоа е модел од кој се очекува да содржи голем број на можни начини за решавање на проблемите, кој поради таквиот пристап е многу поразличен од класичниот униформиран модел на полициско работење кој беше доминантен во текот на 20-от век.

Токму заради ваквата разновидност многу е тешко прецизно да се дефинира ваквиот метод. Немањето на мерливи показатели со цел прецизно да се измерат ефектите и придобивките од неговата примена, создава потешкотии при проценувањето на неговата успешност. Во основа тоа претставува филозофија, при што начинот на неговата примена и имплементација во секојдневното работење на патролните реонски полицајци зависи од индивидуалните капацитети, обука и способност на секој полицаец поединечно.¹¹⁷ За успешно остварување на моделот на работа на полицијата со/во заедницата освен соработката на локалните полициски организации со граѓаните, Њуман и Кларк сметаат дека потребно е успешно воспоставување на соработка и со приватните компании, стопанството и приватните агенции за обезбедување, како и да се воспостави систем на успешно управување со ризици.¹¹⁸

¹¹⁶ Јан Литавски, Саша Џорџевиќ, Жарко Марковиќ, „Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији“, Београдски центар за безбедносна политику, Септември 2010, бр.3 достапно на: www.ccmr-bg.org

¹¹⁷ Марк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски Прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Андријана Пеџиќ, Гордана Пејковска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје 2010, стр.928- 930

¹¹⁸ Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 79-91

2.1. Соработка на полицијата со приватни фирми и компании

Владата и стопанствениците се секогаш лоши соработници од економски аспект. Но тие се лоши соработници кога се работи и за криминалот и безбедноста. Од тие причини најчесто размислувањата на полицијата се дека компаниите сами треба да се заштитат од криминалот и да се справуваат со сторителите на кривични дела на свој начин. Меѓутоа кога станува пак збор за тероризам, владата и стопанствениците треба да ги заборават старите несогласувања и да соработуваат од неколку причини.

- Приватните компании имаат најголем дел (околу 85%) од сопственоста на критичната инфраструктура скоро во сите демократски земји, како што се хемиски фабрики, транспортен систем, пристаништа, аеродроми, комуникациски системи итн.¹¹⁹ Тоа всушност се најверојатните потенцијални цели на терористички напад.¹²⁰

- Терористите често ги бираат своите цели кои имаат симболична вредност.¹²¹

Компаниите се нераскинливо поврзани со цивилниот живот. Тие се наоѓаат во средините каде што живеат нивните вработени, партнери, соработници и клиенти. Често се лоцирани многу близу до живеалиштата на граѓаните, така што терористички напад на ваква компанија претставува голема опасност за целокупната заедница. Компаниите не се само цели кои треба да бидат заштитени, туку тие се и важен извор на информации и ресурси. Банките можат да понудат информации за финансиски трансакции за сомнителни организации, телефонските и кредитните компании можат многу да помогнат во идентификување на сомнителни лица; фирми за изнајмување на возила и мотелите можат да дадат информација за нови и непознати сомнителни посетители или жители; фирми за трговија со земјоделски средства за заштита на културите или хемиски запаливи ѓубрива можат да посочат на сомнителни набавки на поголеми количини од овие средства од непознати набавувачи. Полицијата треба да ги убеди менаџерите и вработените во компаниите да соработуваат и дека патриотизмот не е задача само на полицијата и другите служби за безбедност. Полицијата треба да ги убеди и сопствениците дека компаниите не се само машини, згради и хартии, туку дека во нив работат луѓе и дека истите треба да преземат чекори за заштита не

¹¹⁹ David L. Carter, „Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies“, School of Criminal Justice, Michigan State University November 2004, p. 47
достапно на: <http://www.cops.usdoj.gov/Default.asp?Item=1404>

¹²⁰ Во една пригода поранешниот министер за Надворешни работи на САД, Том Ридџ (Tom Ridge) има кажано: „Ние сме опкружени со богати цели на терористите, а приватниот сектор ги поседува повеќето од овие цели“.

¹²¹ Терористите на 11. Септември одлучиле нивна цел да биде Светскиот трговски центар, кој претставува симбол на капитализмот, а некои компании (Мекдоналдс, Кока Кола, Хилтон и Мериот и др.) биле идентификувани како Американски начин на живеење.

само на својот капитал, туку и да се вклучат во заштита на своите луѓе преку преземање на мерки за безбедност и соработка со полицијата.

Од друга страна пак сопствениците на фирмите и компаниите треба да се убедат дека спроведувањето на поостри мерки за заштита и соработката со полицијата не се насочени само кон заштита од терористички напади туку дека своите компании ќе ги заштитат и од обичниот криминал што ќе придонесе за зголемување на профитот на компанијата, што претставува основна мотивација за секој стопанственик. Тие препорачуваат во спроведувањето на ваквите поостри мерки да ги надградат веќе воспоставените безбедносни мерки со инсталирање на сензори и камери во објектите за влез и излез, проверки на идентитетот на лицата, во банкарскиот, хотелиерскиот сектор и компаниите за продажба и изнајмување на автомобили, односно преку спроведување на политиката „запознај го својот клиент“ со подетални барања на документи за идентификација.¹²²

2.2. Соработка со приватните агенции за обезбедување

Искуството во многу земји покажало дека полицијата и припадниците на приватните агенции и компании за обезбедување најчесто не се расположени за соработка. Полицијата подобро соработува со свештениците, или со припадниците на некои цивилни здруженија отколку со претставниците на приватните агенции за обезбедување. Меѓутоа, приватното обезбедување може да има голема улога во заштитата на голем дел од инфраструктурата и да пружи голема помош во контролата над криминалот во местата каде граѓаните го поминуваат најголемиот дел од својот работен ден: работни места, јавниот транспорт, образовните институции, трговски центри, па дури и во локални заедници во кои полицијата не е баш најдобро прифатена од локалното население. Иако приватниот сектор во праксата ги нема разузнавачките информации за тероризмот, сепак приватниот сектор е тој кој што ги контролира најголемиот дел од најверојатните ранливи цели на терористичките напади. Њуман и Кларк даваат неколку причини зошто треба да се зголеми соработката помеѓу локалната полиција и приватните агенции за обезбедување, но и неколку насоки како најдобро да се направи тоа.¹²³

¹²² Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 79-91

¹²³ повеќе за тоа во: Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 79-91

- **Придобивки.** Во многу од демократските држави приватното обезбедување има значајна улога во областа на безбедноста. Бројот на вработени во овие агенции за обезбедување е за неколкупати поголем од бројот на вработените во полицијата, и се движи во сооднос три спрема еден. Соработката со приватните агенции, на полицијата и дава можност, во борбата против тероризмот да има на своја страна голем број на обучен персонал. Бидејќи најчесто приватните објекти и критичната инфраструктура се обезбедува токму од нив, тие би можеле да помогнат во заштитата на критичната инфраструктура; добивање на квалитетни и сигурни информации за сомнителни активности; искористување на знаењето на приватниот сектор кое полициските службеници го немаат (кога се работи за банкарски измами или компјутерски тероризам/криминал); добивање на пристап до ресурсите и објектите на приватниот сектор.

- **Доверба.** Полицијата треба да се потруди да ја добие довербата кај приватните агенции за обезбедување преку градење на однос на партнерство и соработка, преку јавно признание за значењето, улогата и придобивките од нивната работа. Со нив полицијата треба да работи како со соработници, а не како со потчинети и преку наредби. Најчесто полицајците на најниско ниво сметаат дека припадниците на приватните безбедносни агенции се недоволно обучени и квалификувани од областа на безбедноста или во ракување со оружје, дека се слабо организирани и неодговорни за своите постапки при извршувањето на обврските. Таквото мислење е одраз на предрасуди и незнаење за вистинските можности и капацитети на припадниците на приватното обезбедување бидејќи во овие агенции најчесто се наоѓаат пензионирани стручни лица од областа на безбедноста кои го пренесуваат своето знаење и најчесто тие се исто толку професионалци колку и полицајците, а понекогаш приватните агенции за обезбедување имаат и поединци кои се многу подобро обучени и квалификувани и од самите полицајци. Една од најтешките области каде што се гради или се губи довербата е размената на осетливи информации. Најчесто полицијата не сака да разменува одредени информации кои се однесуваат за терористички закани или некој друг вид на закана, за кои смета дека не треба да се разменуваат информации со припадниците на приватните агенции кои не подлежат на законите за заштита на информации. Од друга страна приватните агенции не се расположени за соработка со полицијата кога се работи за одредени информации за компанијата која ја обезбедуваат, плашејќи се дека можеби тие информации ќе „протечат“ и ќе станат премногу јавни, со што би ја загрозиле компанијата или би и помогнале на некој начин на конкуренцијата. Полицијата сепак треба да работи (преку состаноци, неформални средби, заеднички координирани активности помеѓу припадниците

на приватните агенции и полицијата), на зголемување на соработката и довербата помеѓу полицијата и приватните агенции.

- **Координација.** Целта на полицијата е да се постигнат подобри резултати во борбата против тероризмот, особено во превентивната функција на откривање на потенцијалните терористи и нивните планови пред да се случи нападот, но и во реакцијата по извршениот напад. Таквите резултати можат да се постигнат само преку воспоставување на еден неформален однос на соработка и комуникација, без дополнителни бирократски пречки и формалности.

3. Модел на работа на полицијата водена од разузнавањето (Модел на работа на Полицијата врз основа на разузнавачки информации) - Intelligence-Led Policing (ILP)

Овој модел е развиен врз основа на позитивните ефекти на моделот на работа на полицијата со/во заедницата, и можностите за добивање на разузнавачки информации од заедницата што претставува основна филозофија за тоа како разузнавањето се вклопува во работењето на полициската организација.¹²⁴ Овој пристап во работата на полицијата, кој е примарен интерес на овој труд, се заснова на основните принципи врз кои функционираат моделите на „одржување на редот и мирот насочено кон решавање на проблемите“ и „одржувањето на редот и мирот од страна на заедницата“. Тенденција на Моделот на работа на Полицијата врз основа на разузнавачки информации беше да создаде предуслови за успешна борба против организираниот криминал, а во последната деценија најголем предизвик за овој модел е успешната борба против современиот тероризам. Тенденцијата се однесува на тоа дека полициската функција може да се изврши на поделотворен начин преку поголемо стимулирање и користење на разузнавачките активности. Врската со моделот „одржување на редот и мирот насочен кон проблемите“ може да се утврди во нагласувањето на потрагата по шеми во правењето на криминални дела и виктимизација.

Иако во овој момент ILP е цврсто утврден како соодветен шаблон за организирање на одржувањето на редот и мирот во многу од земјите во Европа, сеуште се јавуваат одредени системски недоразбирања во неговата имплементација. На централно ниво и натаму има проблем во прифаќањето на овој модел, заради високата јавна загриженост во однос на организираниот криминал и терористичките закани, и перцепциите на политичарите дека

¹²⁴ David L. Carter, „Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies“, School of Criminal Justice, Michigan State University November 2004, p. 42
достапно на: <http://www.cops.usdoj.gov/Default.asp?Item=1404>

лесно видливото агресивно работење на полицијата може да донесе побрзи резултати во однос на намалувањето на таквата загриженост кај јавноста.¹²⁵ Иако овој модел најпрво е развиен за потребите на полицијата на територијата на Обединетото Кралство, тој за кратко време е прифатен скоро во сите развиени демократски земји, и претставува модел кој ги комбинира најдобрите практични искуства во полициските активности.

Спроведувањето на овој модел придонесува за поголема доверба на граѓаните во полицијата и има доволно потенцијал да ја оствари својата мисија и професионално да соработува со останатите служби и агенции задолжени за борба против организиранiot криминал и современиот тероризам како во национални така и во меѓународни рамки.

Работата на полицијата водена од разузнавачки информации и овозможува на полицијата да примени модерни проактивни полициски методи, наместо традиционалните реактивни методи. На овој начин дополнително вниманието може полесно да биде насочено кон активните извршители на кривични дела како и кон потенцијалните извршители на терористички напади, преку изработка на стратегија за спречување во подготовката и извршувањето на криминалниот/терористичкиот акт. Пред се разузнавачката активност е процес од кој треба да произлезе разузнавачки аналитички извештај и резултат кој влијае на одлучувањето во планирањето и извршувањето на полициските операции.

Зборот „разузнавање“ во „Моделот на полициско работење водено од разузнавање“ или како што Роберт Рајнер го нарекува „Разузнавачки воденото полициско дејствување“, се користи како „информација/знаење создадена/о за да предизвика акција“. Основата во разбирањето на зборот „разузнавање“ во овој модел ја поставил Хофшtedер кој дава корисна рамка за размислување за прашањата во различни околности. Неговите критериуми за претставување на апстрактни концепти преку претходни примери ја вклучуваат способноста за:¹²⁶

- флексибилен пристап и одговор на различни ситуации;
- давање на поголемо значење на двосмисленостите или контрадикторностите, притоа препознавајќи ја релативната важност на различни елементи кои можат да бидат ставени во заеднички контекст;
- Откривање на сличности помеѓу различни ситуации, и поседување на способност за правење на разлика и покрај овие сличности;

¹²⁵ Марк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски Прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Андријана Пешиќ, Гордана Пејковска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје 2010, стр. 931

¹²⁶ Цери Х. Ретклиф, „Стратешкото размислување во разузнавањето на криминалот“, (превод од англиски: Мирјана Вељковиќ), Скопје, 2009, стр.27

Разузнавачките податоци се клучен услов во сите области на оваа дејност, од полесни прекршоци кои вклучуваат само работа на полицијата со/во заедницата и прашања од општа јавна безбедност, па се до прашања кои се однесуваат на заканите од современиот тероризам и организиран криминал. Тоа е процес кој резултира со испорака на клучни производи кои помагаат и влијаат на донесување на одлуките и планирањето на полициските операции. Полициските раководители со помош на оформена разузнавачка структура ќе можат да изработат квалитетни планови за остварување на соработка со сите заедници на кои треба да им служат во нивниот реон на одговорност. Моделот на работа на полицијата преку разузнавачки информации се базира на остварување на неколку основни предуслови за успешно имплементирање и функционалност.¹²⁷

- **ангажирање** – потребно е посветено ангажирање од полицајците на терен па се до раководните лица во највисоките структури;
- **примена на стандарди** – мора да се применуваат исти стандарди при обработката на разузнавачките податоци на сите организациони нивоа, односно на локално и централно ниво;
- **Обука** – од пресудно значење е целиот полициски персонал да има соодветна обука, односно од полицајците во патрола до највисокиот раководен персонал во полицијата, да има завршено соодветна обука во согласност на својата улога во процесот. Едукацијата, обуките и практичните тренинг ситуации на целата полиција и спроведувањето на Моделот на работа на Полицијата врз основа на разузнавачки информации, претставува основа за воспоставување на проактивна култура на полициско работење водено од разузнавачки информации;
- **Раководство** – Полициските раководители на сите нивоа мораат да стекнат знаење, да ги разберат и согледаат предностите на Моделот на работа на полицијата водена од разузнавањето (во стратешка, оперативна и тактичка смисла) при одлучувањето преку користење на разузнавачко аналитички продукти;

Според прирачникот за полициско работење преку разузнавачки информации на Министерството за правда на САД пред да се имплементира овој модел потребно е да се создадат одредени предуслови во неколку области на полициското работење:¹²⁸

- Правилна имплементација на моделот на полициска работа со/во заедницата и моделот на полициска работа насочена кон проблемите;

¹²⁷ „Рад полиције воден обавештајним сазнањима“, Стратегија и акциони план на полицијата на Косово, 2010, достапно на: http://www.kosovopoliice.com/repository/docs/ILP_Strategy_.pdf

¹²⁸ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.12. достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

- Комбинација на овие модели со разузнавачкиот пристап во полициската работа;
- Воспоставување на политики за размена на информации;
- Изградба на разузнавачка аналитичка поддршка на полициските организации и агенции;

Тоа се само неколку фундаментални елементи кои претставуваат неопходен предуслов за успешно имплементирање на Моделот на полициско работење водено од разузнавање.

3.1 Основни чекори за развивање на разузнавачките можности во полициската организација

Ресурсите кои полицијата треба да ги обезбеди за извршување на разузнавачките операции зависат од нејзините капацитети, способности и менаџерски очекувања. Повеќето насоки на оваа тема се однесуваат на тоа дека на една полициска организација треба да и се доделат оспособени разузнавачи поединци кои можат многу да помогнат во развојот на разузнавачката активност дури и во помалите локални полициски организации. Според познавачите на моделот на полициско работење водено од разузнавање, се наведуваат неколку чекори кои треба да се спроведат за успешно функционирање на овој модел на полициско работење:¹²⁹

- Креирање на соодветна средина, која вклучува добивање на активна поддршка на раководниот кадар, стекнување на финансиска поддршка за спроведување на планот за имплементација на овој модел, и едукација на припадниците на полициската организација и припадниците на локалната заедница за придобивките од разузнавачката функција на полицијата;
- Формирање на разузнавачка единица во рамките на полициските организации во зависност од нивната големина и капацитет;
- Осмислување на основната мисија на единицата фокусирана на специфични кривични дела како на пример екстремизам и тероризам, како и закани кои можат да предизвикаат загрозување на безбедноста на граѓаните од поголем карактер;
- Избор на квалификуван кадар за разузнавање, професионални разузнавачки аналитичари како и организирање на обука за разузнавање за дел од најспособниот постоечки кадар во полициската организација;

¹²⁹ ибид

- Спроведување и извршување на професионални стандарди и процедури во единицата, формирање на датотеки и бази на податоци, заштита на информациите од неовластено пристапување (поседна заштита на имињата на информаторите).
- Обезбедување континуирана обука на персоналот преку редовни состаноци со нагласување на потребата од разузнавачкиот пристап во работењето на целиот персонал, како и организирање на специјалистичка обука за раководниот кадар во разузнавачките единици, за разузнавачките аналитичари, и другите полициски службеници кои се распоредени во единицата за разузнавање;
- Обезбедување на соработка, формална и неформална комуникација со соседните полициски организации, со специјализирани разузнавачки агенции и други служби, за размена на информации и друга неопходна помош;

Овој модел на полициско работење преку своите разузнавачки извори на информации треба да и овозможи на полицијата ефикасност во остварувањето на својата основна функција, а тоа е безбедност и безбедна средина за сите граѓани, односно ефикасно справување не само со закани кои доаѓаат од општиот криминалитет, туку и со закани како што се современиот тероризам и организиран криминал. Исто така ефикасното функционирање на моделот на работа на полицијата воден од разузнавањето се потпира на неколку основни начела:¹³⁰

- **приоритет** – борба против сите облици на ризици и закани, заштита на редот и јавната безбедност;
- **професионалност** – имплементацијата на овој модел може успешно да биде реализирана само од компетентни и стручни лица, преку размена на искуства, примена на соодветни механизми и најдобри искуства. Тоа подразбира прием на квалификувани, образовани и интелегентни лица во структурите на полицијата;
- **Континуитет** – активностите треба да се разберат како континуирана стратегија. Ова е посебно важно бидејќи најчесто при имплементирањето на овој модел многу често се појавуваат временски, административни и други процедурални проблеми и ограничувања, бидејќи осмислувањето, подготовките и имплементацијата на овој модел може да траат и по неколку години;
- **Законитост** – активностите кои треба да се преземат во насока на спроведувањето на овој модел мора да бидат во согласност со Уставот и законите на земјата, како и меѓународните закони и нормативни акти;

¹³⁰ „Рад полиције воден обавештајним сазнањима“, Стратегија и акциони план на полицијата на Косово, 2010, достапно на: http://www.kosovopolice.com/repository/docs/ILP_Strategy_.pdf

- **Доверливост** – целокупниот персонал кој е вклучен, посредно или непосредно во полициско-разузнавачкиот процес мора да го почитува начелото на доверливост. Сите полициско разузнавачки податоци мора да се чуваат во системот на заштита од неовластено пристапување и располагање со податоците. Целокупниот персонал мора да помине низ процес на безбедносна проверка, во согласност со својата позиција.¹³¹

- **координација и соработка** – целокупниот персонал во полицијата и другите разузнавачки служби треба да се насочени кон создавање на единствен пристап, земајќи ги во предвид сите сектори кои можат да влијаат на спречувањето и сузбивањето не само на општиот криминал, туку и во борбата против терористичките закани и организираниот криминал;

- **меѓународна соработка** – за успешното спроведување на овој модел посебно значење има почитувањето на начелото за постојана и ефикасна соработка со полициските организации на другите држави како на регионално така и на глобално ниво. Потребно е усогласување и координација со активностите на полициските организации на другите држави, но и на меѓународните организации за борба против тероризмот и организираниот криминал (INTERPOL, EUROPOL и др.)

- **почитување на човековите права и слободи** – според ова начело моделот на полициска работа која се заснова на разузнавањето, при извршувањето на своите активности треба да ги гарантира човековите права и слободи на секој поединец, во текот на сите фази во спроведувањето на процесот на разузнавачките активности на полицијата.

4. Заклучок

Од средината на минатиот век во полициските организации на многу земји во светот беа направени многу иновации во работењето на полицијата. Во последните триесетина години под влијанието на глобализацијата, и се поагресивното манифестирање на организираниот криминал, државите настојуваа да создадат ефикасен систем на полициско работење, кој успешно ќе се спротивстави на новите закани. Беа создадени повеќе модели на дејствување на полицијата, секој придружен со многубројни промени и барања за успех. Моделите како

¹³¹ Едно од најтешко остварливите начела во практичната примена на овој модел полициско работење е токму начелото на доверливост, бидејќи самиот концепт и филозофијата на овој концепт е поставен на што поголема соработка помеѓу персоналот како во полицијата така и со останатите служби и агенции, но и на максимално широка размена и достапност на информациите, како по вертикала така и по хоризонтала во полициската организација. Со овој концепт се настојува да се обезбеди достапност до информациите на што поширок круг на полициски работници, се до најниско ниво, што создава многу поголема можност за истекување на одредени информации и надвор од полициските организации.

„Полициско дејствување во тимови“, „Полициско дејствување насочено кон проблемите“, „Полициско дејствување со/во заедницата“ беа само едни од многуте обиди успешно да се влијае на намалувањето на криминалот.

Сите овие модели беа развивани со најдобри намери да се зголеми ефикасноста на полицијата во новото изменето општествено опкружување во кои најзначајната цел беше почитувањето на демократските вредности и правата на граѓаните. Филозофијата на новите модели беше дека полицијата е во служба на граѓаните.

Современите заканите кои беа препознаени во организираниот криминал и современиот тероризам, придонесоа за доделувањето на новата улога на полицијата во борбата против овие закани. Беше изградена една сосема нова стратегија во полициското работење, во која разузнавањето и разузнавачките информации имаат клучна улога во работата на современите модели на полициско работење. Користејќи ги најдобрите искуства и практики од претходно воспоставените модели беше промовиран и имплементиран моделот на „Полициско работење водено од разузнавање“. Овој модел на полициско работење не е во спротивност со претходно имплементираните модели, туку природен процес на надградување на претходните искуства и практики кои беа користени од полицијата во борбата против криминалот.

VIII. ПРИМЕНА НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО РАБОТАТА НА ПОЛИЦИЈАТА ВО БОРБА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ

Разузнавањето се уште е нова дисциплина во рамките на полициската организација, наспроти поетаблираните процеси на истрага. Со оглед дека повеќето од постарите службеници во структурата на полицијата се поранешни инспектори за истраги, тие често гледаат на улогата на разузнавањето како на алатка за помош во истрагата¹³², сведувајќи го процесот на тактичка помош неопходна за да се расветли еден поединечен случај.

Разузнавањето и анализата на криминалот на ова ниво стануваат само инструмент во рацете на истрагата за веќе случени настани. Ваквото гледиште за разузнавањето произлегува од тоа што постарите раководители својата кариера во полицијата ја започнале пред две или три децении и своите размислувања ги ограничуваат само на тоа дека во својата кариера ќе треба да се борат со општ криминал од поголеми размери, јавни безредија и со одреден степен на локално организиран криминал. Малкумина од сегашното раководство во полицијата ги согледуваат промените што произлегуваат од напредокот и достапноста до технологии, производи кои се среќаваат во обичните продавници, а кои можат да се употребата за изработка на опасни бомби или хемиски средства кои можат да предизвикаат катастрофи од поголеми размери. Исто така комуникациите, информатичките технологии, и пред се интернетот (како резултат на дигиталната револуција), и покрај тоа што дава можност за многу кратко време да се пренесуваат информации и пораки од едниот крај на светот до другиот, и за некого претставува „сламка за спас“, на терористичката и криминалната мрежа и даде моќна алатка со која тие ги користат различните закони и стандарди на полициско работење, да ги рашират и глобализираат своите активности.

Интернетот им овозможи на терористите прикриена комуникација и пренесување на сокриени пораки, а во последно време се повеќе, овие можности ги користат и за ширење на својата идеологија. Терористичките организации отидоа и чекор подалеку со тоа што под закрилата на почитувањето на човековите права и правото на заштита на приватноста, создадоа глобална мрежа на соработници и подржувачи, а се повеќе се насочени кон „производство“ на терористи поединци кои се способни да делуваат самостојно или во многу мали групи со релативно мала обука и финансиска помош.

Справувањето со причините за тероризмот секако се многу голем залак за полицијата, и за такво нешто потребно е многу поширок зафат не само на национално туку и на

¹³² „Истрага“ претставува собирање на информации врз основа на наоди и докази поврзани со одредено конкретно кривично дело со цел идентификување, гонење, апсење и судење на сторителите на кривичното дело.

меѓународно ниво со оглед на меѓународните димензии на дејствување на современиот тероризам. Прашањето е, што може Државата и Полицијата да направи во намалувањето на заканите од тероризмот? Што може да се промени во локалните заедници и во организацијата на полицијата со цел навремено да се идентификуваат и спречат терористите да ги реализираат своите намери? Според д-р. Џорџ Келинг (dr.George Kelling), полицијата може да се справи со заканите од современиот тероризам со истите механизми кои ги развивала во последните дваесет години за справување со криминалот.

Помеѓу овие механизми секако е моделот на работа на полицијата со заедницата, работа на полицијата преку разузнавачки информации и решавање на проблемот преку јавно-приватно партнерство. Во однос на улогата на полицијата во борбата против тероризмот, Мајор Тимоти Конорс (Major Timothy Connors), директор на полицискиот центар за обука за борба против тероризмот во САД, смета дека, „Превентивната улога на полицијата во борбата против тероризмот, исто како и во другите области, треба да е систематска. Тероризмот треба да се гледа, не како збир на изолирани инциденти на кои треба индивидуално да се работи, туку како на посебен феномен и најголема закана, поради што полициските активности секојдневно треба да бидат насочени кон превенција и репресија, со цел да ги спречи терористичките напади, пред тие да се случат“¹³³

Истражувачите и познавачите на разузнавањето во рамките на полицијата и борбата против современиот тероризам укажуваат токму на потрбата за полициско работење водено од разузнавање. Во студиите за разузнавачките операции на две полициски служби во Велика Британија, Нина Коупе (Nina Cope), криминолог и истражувач, истакнува дека имплементирањето на процесот на разузнавање во анализираните полициски служби е неодољна потреба но дека неговото имплементирање се соочува со многубројни проблеми и потешкотии.¹³⁴ Врз основа на истражувањата спроведени од страна на Нина Коупе, Метју Џ. Симоне (Matthew J. Simeone), посочува дека, резултатите од истражувањата на Коупе укажуваат на фактот дека разузнавањето во полициското работење е релативно нова дисциплина, и дека од „11. Септември“ до денес многу од новите очекувања кои се ставени пред полициските организации, се базираат токму на развојот на нивните разузнавачки

¹³³ „Hard Won Lessons: The New Paradigm-Merging Law Enforcement and Counterterrorism Strategies“, Safe Cities Project, Manhattan Institute for Policy research, January 2006, pp.4.
достапно на: http://www.manhattan-institute.org/pdf/scr_04.pdf

¹³⁴ Nina Cope, „Intelligence Led Policing or Policing Led Intelligence?“ *British Journal of Criminology*, 44, no. 2 (March 1, 2004): 195. Презмено од: Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.20
достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

капацитети, особено во борбата против современиот тероризам.¹³⁵ Овие очекувања во најголемиот дел од полициските организации на високоразвиените демократски земји се повеќе стануваат и дел од националните напори да се развие стратегија за заштита од современиот тероризам и од катастрофалните последици на меѓународниот организиран криминал. Многубројните национални извештаи на повеќето земји во врска со современите закани кои доаѓаат од современиот тероризам се повеќе ги поттикнуваат полициските организации за развивање на сопствени разузнавачки и особено аналитички капацитети и прифаќање на моделот на полициско работење водено од разузнавање. Со оглед дека примената на разузнавањето во полициските структури се уште е релативно млада дисциплина, повеќето од персоналот кој работи во структурите на полицијата, пред се разузнавачките аналитичари се релативно неискусни во својата работа. За развивање на вештини кои се бараат од еден разузнавачки аналитичар за да достигне ниво кога ќе може да создава квалитетни разузнавачки производи, потребни се неколку години. Но доколку аналитичарите го споделуваат своето искуство и знаење со останатите, степенот на аналитичките капацитети и разузнавањето во целина неминовно ќе се искачи на едно повисоко квалитативно ниво за многу пократок период.¹³⁶

1. Разбирање на разузнавањето во работата на полицијата

Во најширока смисла, разузнавањето е производ на аналитичкиот процес кој ги оценува информациите собрани од различни извори, ги интегрира релевантните информации во одреден формат и изработува заклучок или проценка за одредена безбедносна закана или за одреден облик на криминалитет со научен пристап кон решавање на проблемот. Според тоа, разузнавачкиот производ е наменет да обезбеди правилна насока во донесување на одлуки за извршувањето на полициската функција во справувањето со комплексноста на организираниот криминал, стопанскиот криминал, екстремизмот и современиот тероризам.¹³⁷

¹³⁵ Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.20 достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

¹³⁶ Ибид pp.21 достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

¹³⁷ David L.Carter, „Low Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies“, School of Criminal Justice, Michigan State University, November 2004, pp. 8 достапно на: <http://www.cops.usdoj.gov/Default.asp?Item=1404>

2. Нивоа на разузнавање во полициската организација

Како што претходно беше кажано, многу држави, па дури и различни агенции, служби и институции во иста држава имаат различни дефиниции за разузнавањето и различно разбрани нивоа на разузнавање. Според Дејвид Картер (David L. Carter), во основа постојат две широки цели за разузнавачката функција во рамките на полициската организација:¹³⁸

Превенција: Вклучува стекнување или развој на информации поврзани со закани за тероризам или друг вид на криминал и користење на оваа информација за апсење на престапниците при што се употребуваат стратегии кои ќе ја елиминираат или ублажат заканата. Тоа тој го нарекува тактичко разузнавање.

Планирање и алокација на ресурси: На разузнавачката функција и обезбедува информации за донесување на одлуки со кои се менува природата на заканите, и изработка на стратегии за одговор, како и распределување на ресурси според потребите за да се постигне ефективна превенција. Тоа го нарекува стратешко разузнавање.

Сепак воглавно сите се согласуваат дека во поширока смисла на разбирање има три основни нивоа на разузнавање:

- Тактичко разузнавање;
- Оперативно разузнавање;
- Стратешко разузнавање;

Џери Х. Ретклиф (Jerri Retcliffe), прифаќајќи ја дефиницијата на Царинската служба на Австралија, дава едноставна дефиниција за различните нивоа на полициско разузнавање, од кои е изведено следното:¹³⁹

Под **Тактичко разузнавање** може да се смета создавање на разузнавачки производ, кој претставува поддршка на подрачјата на дејствување на првата линија, односно на истрагата и на другите оперативни сфери при преземање на дејства специфични за одреден случај заради постигнување на целите на полицијата. Тактичкото ниво често е влезно ниво во кривичното разузнавање во службите за спроведувањето на законот, при што поголемиот дел од времето огромен број мали агенции го ограничуваат тактичкиот процес само како помош во текот на истражните дејствија. Од тој, аспект тактичкото ниво е ниво кое според најголем дел од полициските службеници дава најголема искористеност. Според Џери Ретклиф, проблемот во ваквото гледиште е кратковидоста. Поединечното фокусирање од случај на случај може

¹³⁸ David L. Carter, „Low Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies“, School of Criminal Justice, Michigan State University, November 2004, pp. 8 достапно на: <http://www.cops.usdoj.gov/Default.asp?Item=1404>

¹³⁹ Џери Х. Ретклиф (Jerri Retcliffe), „Стратешко размислување во разузнавањето на криминалот“ (превод од англиски: Мирјана Вељковик), Скопје, 2008, стр.5-6

да предизвика погрешно утврдувањето и следењето на упатствата и приоритетите на полицијата.

Оперативното разузнавање, е дефинирано како создавање на разузнавачки производ, кое ги поддржува подрачните командири и регионалните оперативни раководители во планирањето на активностите за намалување на заканите и за распоредување на ресурсите заради постигнување на оперативните цели. Новите трендови на заканите ја поттикнуваат потребата од воспоставување на подолгорочно планирање, со цел намалување на криминалот на оперативно полициско ниво, преку користењето на партнерства и воспоставување на процес на разузнавачко полициско дејствување. Ова ниво на оперативно размислување и разрешување на проблемите бара одреден степен на оперативна поддршка надвор од одредбите за тактичко разузнавање на специфични случаи. Кај помали агенции и служби, оперативното ниво на начин како што е дефинирано тука, функционира како нивно стратешко ниво. Со други зборови, одлуките што се однесуваат на распоредувањето на ресурсите кај помалите полициски служби се сметаат за „стратешко“ размислување. Оперативното разузнавање е солидно позиционирано во експанзијата на функционирањето на разузнавањето во полициската организација во сферата на намалувањето на криминалот преку партнерства со агенциите кои не се од областа на спроведувањето на законот.

Стратешко разузнавање има за цел да даде увид или разбирање и да даде придонес за проширените стратегии, политики и ресурси. Тој првенствено е насочен кон постигнување на долгорочни организациски цели. Оваа дефиниција го нагласува аспектот на производот на полициското разузнавање, меѓутоа, разузнавањето е многу повеќе од производ.

Давањето совети на носителите на одлуки, во обидот да се предвидат идните терористички и криминални тенденции не е безначајна вештина и потфатот обично се спроведува преку следење на разузнавачкиот процес.

2.1. Категоризација на нивоа на разузнавање во полициската организација¹⁴⁰

За ефикасна примена на разузнавањето во полициското работење, разузнавањето мора да биде функција која секој оддел треба да ја имплементира во својата секојдневна работа без оглед на нивната големина. Во зависност од големината на полициската организација и степенот на примената на разузнавањето во нивната работа може да се категоризира според четири нивоа на разузнавање. Сепак оваа категоризација е само пример за начинот на кој

¹⁴⁰ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.11.

достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

може да се организира разузнавањето во зависност од големината и капацитетите на полициските организации, а не како прецизна рамка на секоја полициска организација. За прецизно опишување на примената на разузнавањето во работата на полицијата постојат многу услови започнувајќи од разузнавачките способности кои постојат во полициските организации, големината на организацијата и ресурсите со кои располага секоја од полициските организации. Секоја полициска организација треба да настојува со оние способности, капацитети и ресурси со кои располага, да оформи разузнавачки капацитети за подобро извршување на својата полициска функција и контрола на реонот кој е во нивна одговорност.

Разузнавачко ниво 1 е највисоко ниво, кое треба да се труди да го постигне секоја полициска организација без оглед на нивната големина. Тоа претставува идеално разузнавачко сценарио каде агенциите и полициските организации на национално, регионално или локално ниво ќе бидат способни да изработат стратешки и тактички разузнавачки производи и кои ќе имаат свој оддел за разузнавање и разузнавачка анализа.

Секоја агенција или организација на ова ниво треба да има во своите редови разузнавачки раководител на одделот, службеници за разузнавање кои ќе бидат во тесна соработка и комуникација со патролните полициски службеници, како и стручни и професионални разузнавачки аналитичари. Вработените во овие организации треба да бидат професионалци кои работат на најсложена проблематика, од терористички закани, трговија со дрога, финансиски криминал или меѓународен организиран криминал.¹⁴¹

Разузнавачко ниво 2 ги опфаќа полициските организации и агенции кои имаат капацитети да изработуваат стратешки и тактички разузнавачки производи за интерна употреба. Со други зборови овие полициски организации и агенции генерално повеќе се насочени кон одредена конкретна разузнавачка операција отколку кон користење на разузнавањето како поддршка за истражување на одредена појава. Ваквите организациони единици имаат компјутерска база на податоци која е достапна на други оддели и агенции, но многу ретко нивните разузнавачки производи се користат како значајни разузнавачки производи кои би ги користеле и други агенции и полициски организации. Ваквите разузнавачки организации се организирани најчесто во сектори во рамките на поголема организација и може да биде составена од разузнавачки единици во кои има специјализирани полициски службеници за разузнавање, раководител за разузнавање и разузнавачки аналитичари. Најчесто, на ниво 2 се разузнавачки организации и агенции кои се дел од

¹⁴¹ Во САД има повеќе од 300 вакви полициски организации и агенции од различна големина (регионални и локални) кои работат на разузнавачко ниво 1.

полициски организации на регионално ниво, полициски станици на поголеми градови или посебни центри за истражување во полицијата. Бројот на припадници во овие единици се движи околу 100 луѓе. Овие единици најчесто се користат за изработување на разузнавачки производ за поддршка на истрага за одредена појава во врска со сложени кривични дела или тенденција на развојот и насоките на криминалитетот, проценки или друг стратешки производ за рано предупредување за тенденциите на заканите. Производот на разузнавачките организации на ниво 2 најчесто се користи во планирањето на ресурсите и капацитетите на полициската организација со цел да биде подготвена во справувањето со заканите или за преземање на мерки за спречување на развојот на истата. Иако своите истражувања најчесто ги спроведуваат за интерна употреба понекогаш можат да бидат вклучени во извршување на задачи за одредена разузнавачка операција од пошироки размери.

Разузнавачко ниво 3 е најчесто ниво на разузнавање во полициските организации кое особено се применува во САД. Тука влегуваат полициски организации или полициски станици во кои работат десетина професионално обучени разузнавачи. Овие организации треба да бидат способни да создадат разузнавачки производи за интерна употреба, но најчесто нивните разузнавачки производи ги користат и други служби, агенции и полициски организации од повисоко ниво. Исто така разузнавачките единици од ниво 3 често користат и разузнавачки производи создадени од други разузнавачки агенции и истражувачки центри во нивната работа како извор на информации и размена на разузнавачки производи. За многу комплексни случаи разузнавачките единици од ниво 3 можат да ангажираат експерти, истражувачи и разузнавачки аналитичари од приватни агенции и научно-истражувачки центри. Овие разузнавачки единици најчесто немаат професионални разузнавачки раководители ниту професионални разузнавачки аналитичари, меѓутоа полициската организација во која функционираат овие разузнавачки единици преку разни курсеви, семинари и специјализирани обуки, настојува да создаде раководен кадар за овие единици и обучени разузнавачки аналитичари од својот најiskusен персонал во единицата за полициско разузнавање.

Еден истражувачки центар за организиран криминал и тероризам во САД, смета дека: *„малите агенции и полициски станици не можат постојано да бидат посветени на разузнавачката функција, меѓутоа тие треба проактивно да го прифатат концептот за полициско разузнавање и да разберат дека повеќето полициски организации без оглед на нивната големина, се соочуваат со организирани криминални активности кои се одвиваат*

во нивниот реон на одговорност, но и надвор од нивните граници. Нивниот персонал треба да биде обучен да ги препознае и да ги евидентира новите појавни форми на закани..”¹⁴²

Исто така според најдобрите искуства за ова ниво на разузнавање во полициските организации, најдобро е да се воспостави поврзување, вмрежување и взаемна помош помеѓу повеќе помали полициски станици и агенции.

Разузнавачко ниво 4 е категорија во која влегуваат најмалите локални полициски станици. Тоа се мали полициски организации со околу 10 или помалку вработени полициски службеници, во која нема професионално обучени разузнавачи и во кои најчесто нема класично разузнавачко собирање на разузнавачки информации ниту пак разузнавачка анализа на информациите. Во најголем дел од случаите во полициските станици и организации од ова ниво во развиените земји се настојува да се вработат еден или двајца специјално обучени полициски службеници за борба против тероризам. Нивна основна задача во вакви мали полициски организации е да ги препознаваат информациите кои можеби се однесуваат за одредени терористички активности кои се случуваат во нивниот реон на одговорност, и истите да ги проследуваат до полициските служби и агенции за разузнавање од повисоко ниво за понатамошна обработка или до други специјализирани служби и агенции за борба против тероризмот. Најчесто овие полициски службеници ги користат мрежите и базите на податоци кои се создадени од окружните или регионалните полициски организации. Искуствата покажуваат дека доколку на овие полициски службеници им биде организирана соодветна разузнавачка обука, можат да се стекнат со соодветни вештини во изработка одреден вид на разузнавачка анализа за сопствени потреби како и толкување на разузнавачки производ изработени од други разузнавачки организации и агенции.

Сепак категоризацијата на разузнавањето во полициските организации во многу земји во светот различно е имплементирана, и нема универзален пример кој е соодветен за сите полициски организации. Секоја полициска организација на земјата во зависност од заканите со кои се соочува треба да го прилагодуваат и организираат разузнавањето според потребите на сопствената полициска организација, а во насока на поголема општа ефикасност на полицијата. Клучот за успешна имплементација на разузнавањето во полицијата е да има доволно интерес, желба и обука со цел да се создаде култура на размислување во насока на постојано собирање на информации, нивно навремено доставување, размена на информациите, нивна анализа и дистрибуција до оние на кои им се потребни, или со еден

¹⁴² Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.12. достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

збор да се развие култура на разузнавачка способност во полициската организација во национални рамки, односно од најниско до највисоко ниво во хиерархијата.

3. Разузнавачки процес во полициското разузнавање

Разузнавачкиот процес претставува повторлив циклус во повеќе фази, кои претходно сосема солидно биле развивани во рамките на одбранбените и воените кругови пред да бидат усвоени од полицијата. Според Еуропол разузнавачкиот процес се состои од 6 фази и тоа: давање насоки и планирање, собирање на податоци и информации, евалуација на податоците, организирање-складирање на податоците, анализа, дисеминација (презентирање/објавување). Во разузнавачкиот циклус на Националниот план за разузнавање на Велика Британија (NCISP) предвидени се 5 фази во кои не е предвидена постапката на прифаќање т.е конзумирање на разузнавачкиот производ. Иако постојат одредени разлики за фазите во процесот на разузнавање во Полицијата, повеќето експерти и практичари на Полициското разузнавање се согласуваат дека основниот разузнавачки процес е составен од: Планирање и Насочување, Собирање на податоци, Подредување на податоците и нивно внимателно споредување, Анализа, Дисеминација на податоците, Повратни информации и преглед.

Слика:1

Слика.1- Разузнавачки циклус

- Фазата планирање и насочување (дефинирање на задачите) е првата и според многу познавачи на разузнавањето, пресудна фаза во процесот. Планирањето какви податоци треба да се соберат е клучот на разузнавачкиот процес. Ефективното планирање кое се изработува

врз основа на оценување на постоечките податоци, дава гаранција дека дополнителните податоци ќе ги пополнат празнините во информациите кои веќе ги има во базата на податоци. Односно како што кажал еден шефовите на разузнавачките служби во САД, „Не ми кажувајте што знаеме, кажете ми што не знаеме“. За да има ефикасен разузнавачки процес, разузнавачките активности мора да бидат планирани и координирани, а методите за собирање на информациите не смеат да бидат незаконски.¹⁴³ Грешките направени во оваа фаза можат да бидат значајни за успехот на целиот процес, бидејќи првичните грешки се усложнуваат во подоцнежните фази на циклусот.

Неточните информации и податоци кои се собрани може да резултираат со неточни заклучоци во крајниот продукт во разузнавачкиот процес без оглед на аналитичките вештини на аналитичарите. Фундаменталната улога на разузнавачите особено на аналитичарите (која често се превидува во критериумите) е потребата да се одржи чесен и доверлив однос со „клиентот“, за да обезбеди најдобри услови за успех на проектот.¹⁴⁴ Планирањето за собирање на разузнавачки податоци претставуваат заеднички напор кој бара блиска соработка помеѓу аналитичарите, кои знаат што им е потребно за да состават квалитетна анализа, и оперативците разузнавачи кои најдобро знаат како на најдобар начин да ги добијат информациите.¹⁴⁵ Во планирањето на процесот на разузнавање, полициските раководители треба да ги имплементираат барањата од разузнавачките агенции, во плановите за локалните полициски приоритети. По нападите на 11. Септември 2001 година нивните приоритети мора да бидат разгледувани во контекст на денешната глобална состојба. Приоритетите на разузнавачките оддели во полицијата мора да претставуваат рефлексија на Националните полициски приоритети. Од тие причини разузнавачката функција на Полицијата треба да им помага на донесувачите на одлуките во креирањето на политиките, а не да креира политика.¹⁴⁶ „Сепак треба да се има предвид дека различните служби во полицијата имаат различни приоритети, а со тоа и различни барања од разузнавањето во зависност од нивните основни работни задачи во секојдневното работење.

¹⁴³ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.6.

достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

¹⁴⁴ Џери Х. Ретклиф (Jerri Retcliffe), „Стратешко размислување во разузнавањето на криминалот“ (превод од англиски: Мирјана Вељковиќ), Скопје, 2008, стр.6

¹⁴⁵ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.6.

достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

¹⁴⁶ Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.15

достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

Меѓутоа познавачите и промоторите на Моделот на полициска работа водена од разузнавањето сметаат дека, кога станува збор за борбата против современиот тероризам секоја агенција и служба во полициската структура треба да има иста цел, и да донесува соодветни антитерористички стратегии и преку нив да се утврди начинот на кој разузнавањето најмногу може да помогне со нивната партиципација во напорите во сузбивањето на современиот тероризам.¹⁴⁷ Од тука произлегува дека планирањето и насочувањето во разузнавачкиот процес мора да се прилагоди на потребите на полицијата во однос на нивната функција и мисија. Во истрагата на одреден проблем, барање или разузнавачкиот процес во целина, голема директна помош може да претставува аналитичката вештина на разузнавачкиот аналитичар, и тоа не само како делумна помош во евалуацијата на целосни и познати информации, туку и во планирање и насочување на актиностите за идентификување и пронаоѓање на информации и пополнувањето на празнините и недостатоците во разузнавачкиот процес, што во основа им помага на планерите и донесувачите на одлуките, подобро да ги распределат своите капацитети и ресурси со кои располагаат. Со тоа во секоја истрага се заштедува многу пари, средства и ресурси.

- **Собирањето на информации** обезбедува основен материјал од кој аналитичарите ќе развијат краен разузнавачки производ. Податоците и информациите можат да дојдат од различни извори, вклучувајќи ги тука и реонските полициски службеници, приватните компании, весниците како и од интернетот. Реонските полициски службеници секојдневно собираат голем број на значајни и веродостојни информации како дел од нивната редовна работа на терен. Без разлика дали се работи за редовна регулација на сообраќај, спроведување на некоја истрага за несреќа или легитимирање на некое сомнително лице, полициските службеници секојдневно добиваат голем број на информации и располагаат со огромна база на податоци. Тука битно е да се напомене дека големиот број на информации кои секојдневно се собираат од теренските полициски службеници, а кои не се влезени во одреден компјутерски разузнавачки систем, се целосно бескорисни за разузнавањето. Од тие причини, тоа е од витално значење за ефективна имплементација на моделот на работа на полицијата водена од разузнавање (Intelligence-Led Policing – ILP) и најголем број од полициските организации во високоразвиените земји голем дел од ресурсите ги распределуваат токму на обука на нивните полициски службеници во собирањето на разузнавачки податоци и информации, како и нивно складирање во одреден компјутеризиран

¹⁴⁷ Cleary, "Strategy for Local Law Enforcement Agencies," 9. Преземено од: Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.15, достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

разузнавачки систем во форма на база на податоци. Исто така голем дел од времето и средствата се посветуваат на воспоставување на систем на размислување и разбирање од страна на полициските службеници за значењето кое го имаат информациите собрани од теренот, бидејќи тие се оние кои најдобро ги познаваат состојбите во реонот во кој што ги извршуваат своите работни задачи. Полициските службеници преку развивање на свест и прифаќање на разузнавачкиот процес, не само што ќе бидат подобри собирачи на информации, туку од разузнавачките аналитичари ќе добиваат и повратни информации за состојбите во опкружувањето со што во целина ќе се постигнуваат подобри резултати во полициските операции. Некои информации собрани од страна на полициските службеници можат да дојдат од приватниот сектор, кој претставува одличен извор на информации.

Преку програмите кои ги спроведуваат полициските организации за партнерство со соседството и полиција ориентирана кон заедницата, како и некои други иницијативи кои ги преземаат полициите во развиените земји се отвара процесот на комуникација и соработка со приватниот сектор и заедницата, што претставува голем потенцијал и доколку целосно се искористи може да донесе големи придобивки во поглед на собирањето на информации.

Исто така во последните години отворените извори на информации и неограничениот пристап до информации од отворен карактер преку интернет пребарувачите доживеа експлозивен раст. Ваквите извори на информации можат да му обезбедат дополнителна вредност на крајниот разузнавачки производ. Покрај тоа, многу агенции почнаа да го прошируваат својот бизнис и во приватниот сектор преку јавно-приватно партнерство. Нето ефектот е драматичен пораст на капацитетите за собирање на информации.¹⁴⁸ Сепак, наместо трошење на ресурсите во собирање на големи количества на информации со надеж дека ќе бидат откриени скриените „бисери“ кои се наоѓаат во мноштвото од информации, секогаш кога тоа е можно, разузнавачкиот процес треба да биде базиран, фокусиран и управуван од конкретни потреби од разузнавачки информации.

Доколку празнините во разузнавачките информации се откријат во текот на разузнавачката анализа, тие можат да бидат пополнети со директно насочување на ресурсите во пополнувањето на овие информациски празнини. Од тие причини собирањето на разузнавачките информации треба да биде управувано од разузнавачката анализа, а не да се остава на стихийно собирање на многубројни непотребни информации за кои непотребно ќе бидат потрошени средства и ресурси. Во таа насока сите полициски организации насекаде низ светот настојуваат да ги прошират своите разузнавачки мрежи и да изградат поголеми

¹⁴⁸ Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.16
достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

капацитети за собирање на конкретни потребни информации, централизирано складирање на истите на едно место, што претставува значаен организационен фактор за олеснување на разузнавачкиот процес, а воедно и целосен и брз пристап до информациите на оние на кои тие им се потребни.

- **Обработка и споредба на информациите**, претставува преиспитување на низа на достапни податоци за елиминирање на непотребни, неважни или неточни информации, и да се стават информациите во одреден логичен ред. Ваквото организирање на податоците и информациите го прави многу полесно идентификувањето на односите, релациите и поврзаноста помеѓу субјектите, но и откривањето на релевантните информации.¹⁴⁹ По извршеното собирање на информациите, тие мора да бидат обработени и класифицирани во одреден формат пред да можат да бидат анализирани. За повеќето полициски организации, обработката на информациите првенствено вклучува евалуација на информациите. Во поставувањето на стандардите за оценување на податоците,

Меѓународното здружение на полициски разузнавачки аналитичари (International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts - IALEIA), во нивниот извештај од 2004 година, наведува: „Информациите собрани од отворени извори треба да бидат оценувани според сигурноста на изворот, важноста на содржината и релевантноста на информациите.

Ефективна проценка е битна не само за значењето на разузнавачкиот производ, туку и за безбедносниот персонал, ефективноста на истрагата и за цврстината на доказите во обвиненијата.¹⁵⁰ Во утврдувањето на сигурноста на изворот на информацијата, разузнавачите користат градација како на пример: „сигурен“; „најчесто е сигурен“; „понекогаш сигурен“; „несигурен“ и „не може да се утврди сигурноста (непозната сигурност на изворот на информацијата)“. Во однос на валидноста (точноста) на информацијата градацијата се утврдува со: „потврдена“; веројатно е вистинита“; „сомнителна“ и „не може да се утврди“.

Современата градација на сигурноста на изворот на информациите и валидноста (точноста) на информацијата ја вршат најчесто разузнавачките аналитичари преку систематски конзистентен начин на обработка на информациите. Или како што кажуваат познавачите на разузнавањето, искусен аналитичар кој работи на одредена проблематика или

¹⁴⁹ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.7.
достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

¹⁵⁰ U.S. Department of Justice. *Law Enforcement Analytic Standards*, 19. Преземено од: Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.18. достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

операција може лесно да препознае значајна од безначајна или точна од неточна информација. Сепак во време на софистицирана технологија и на многубројни извори на информации особено од отворен карактер треба да се внимава да не дојде до прекумерно натрупување на многубројни непотребни информации во кои аналитичарите ќе потрошат залодно премногу време и други ресурси во проверка на информациите, при што можеби нема да бидат забележани многу значајни информации кои ќе се изгубат од видот на аналитичарите во мерото од информации кои ги проверува. Сепак обработката на податоците и информациите има значајна улога во целокупниот процес на полициското работење преку разузнавачки информации како и воопшто во процесот на разузнавање.

Споредувањето на податоците, претставува последниот чекор пред анализата и вклучува „сортирање, комбинирање, категоризирање и уредување на податоците“, на начин на кој најлесно ќе се утврди нивната поврзаност и взаемни односи. Доколку е можно, тоа треба да се направи во одреден компјутерски формат со користење на соодветен софтвер за анализа.

- **Анализата** ги трансформира информациите во разузнавање. Во однос на анализата, познавачите на оваа проблематика забележуваат: „Без експлицитно вршење на аналитичката функција, обединувањето на информациите не би било ништо друго, освен збирна датотека на информации“. Анализата е процес со кој информациите кои се собрани, процесуирани и обработени се претвараат во разузнавачки производ кој им служи на донесувачите на одлуките.¹⁵¹ Во полициското разузнавање, податоците се анализираат со цел да обезбедат дополнителни насоки во истрагата, да ги потврдат или негираат поставените хипотези за тоа, кој го извршил кривичното дело или како е сторено, да се предвидат идните криминални трендови, и да ги проценат безбедносните закани со кои во иднина треба да се справуваат полициските организации. Од тоа произлегува дека анализата вклучува синтетизирање на податоците, развој на заклучоци или препораки за преземање на акција врз основа на донесените заклучоци. Заклучоците претставуваат готови производи на разузнавањето. Со анализата можат да се препорачаат потенцијалните области за понатамошна истрага. Сепак треба да се напомене дека анализата препорачува, но директно не одлучува за политиките кои треба да се спроведат за намалување на одреден криминалитет.¹⁵² Одредени познавачи и практичари на разузнавањето пак сметаат дека доколку разузнавачкиот производ не предизвика конкретна акција тој нема употребна вредност. Во креирањето на разузнавањето,

¹⁵¹ ибид

¹⁵² Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.7.

достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

аналитичарите развиваат широка палета на техники и вештини. Со примена на критичко размислување и аналитички методологии, аналитичарите настојуваат да го подобрат потребното разузнавање, да го интегрираат стекнатото знаење и да ги синтетизираат релевантните податоци во рафиниран производ за крајните корисници.

Според овој модел, разузнавањето во работата на полицијата се користи со цел да се изврши влијание врз носителите на одлуките (крајните корисници на разузнавачкиот производ), кои пак влијаат врз степенот на криминалитет во општественото опкружување. Сепак, аналитичарите не можат да дејствуваат независно во процесот на разузнавањето иако нивна крајна цел е да се изврши директно влијание на степенот на криминалитетот во опкружувањето. Ефективноста на анализата најпрво се состои во идентификувањето на тоа, кои се крајните корисници на разузнавачкиот производ, а потоа во креирање на квалитетни разузнавачки производи кои им се сервираат на крајните корисници за нивните потреби во донесување на правилна и квалитетна одлука. Затоа аналитичарите, треба претходно да се приспособат на барањата и потребите на крајните корисници при изработката на крајните разузнавачки производи. Кога аналитичарите работат за повеќе различни потенцијални корисници на разузнавачките производи, со цел анализата да биде максимално ефективна, разузнавачкиот производ треба да биде разбирлив за поширокиот аудиторинум на потенцијални корисници, за разлика од вообичаениот разузнавачки продукт.

Во прилог на тоа, кога во донесувањето на одлуките се вклучени повеќе фактори, аналитичарите треба да внесат односно да имаат вклучено повеќе контекстуални податоци во крајниот разузнавачки производ. За информации поризведени во електронски-компјутерски формат, тоа најдобро може да се направи преку сликовито линиско поврзување на податоците. Значајно е тука да се напомене дека работата на разузнавачкиот аналитичар во полициските структури не е само консолидација, средување на сите собрани податоци и информации во одреден формат, туку разузнавањето во работата на полицијата треба да обезбеди поставување на хипотези за сторителите на кривични дела, шеми и идни трендови на криминалот, како и сите други ризици, кои претставуваат потенцијална закана за мирот и безбедноста на граѓаните.

- **Дисеминација и конзумирање.** По изработката на разузнавачкиот производ, истиот мора да биде доставен до крајните корисници, со што разузнавањето треба да го заврши својот циклус и да ја исполни својата крајна цел. Многу ретко или скоро никогаш разузнавачкиот процес не завршува само во еден круг на чекори и постапки и најчесто разузнавањето се одива во неколку последователни разузнавачки циклуси и според мене тоа не е круг туку повеќе спирала која има повеќе кругови во кои чекорите се повторуваат се

додека не се добие конкретна претстава и чиста слика за проблемот односно заканата која е предмет на истражување. Всушност со новиот Модел на Полициско работење водено од разузнавање, собирањето на разузнавачки информации, складирање на информациите, нивната обработка, анализа и создавање на разузнавачки производ за она што претставува закана за безбедноста на граѓаните, претставува секојдневна и непрекината активност која трае континуирано секој работен ден за полициските службеници. Иако во разузнавачкиот циклус на Националниот план за разузнавање на Велика Британија (NCISP) не е предвидена постапката на прифаќање т.е конзумирање на разузнавачкиот производ, сепак одредени експерти сметаат дека овој чекор во разузнавачкиот циклус има многу значајна улога во успешното спроведување на целокупниот разузнавачки процес.¹⁵³ Дисеминацијата претставува рутински процес на движење на разузнавачките производи од произвоителите кон конзументите т.е крајните корисници на овие производи најчесто по електронски пат преку интернет, но може да биде и на хартија. Според Министерството за правда на САД (U.S. Department of Justice), Дисеминацијата претставува распространување на разузнавачки производ до оние кои имаат потреба и право да го користат, во форма која се смета за најсоодветна. Разузнавачките производи кои се чуваат само во рамките на разузнавачката заедница не ја исполнуваат својат цел. Најчесто оние кои имаат потреба од разузнавачкиот производ особено од стратешките разузнавачки производи не се во разузнавачката заедница ниту во безбедносните структури, па затоа разузнавачките производи имаат најголема употребна вредност кога се споделуваат со што е можно поширок круг на корисници, со исклучок доколку истите не се класифицирани со повисок степен на доверливост.¹⁵⁴ Најчест и најпрактичен начин на дисеминација во денешно време е преку електронската пошта, но предизвикот на овој начина на доставување на разузнавачките производи е во обезбедувањето на сигурен начин дека оние кои што имаат потреба од разузнавачките производи ќе ги добијат многу брзо и навремено, но истовремено осигурувајќи се дека разузнавачките податоци и информации нема да стигнат до некој кој не смее да има пристап до нив. Дилемата е во тоа како да се обезбеди баланс помеѓу, брзо, навремено и што поголемо распространување на неопходните разузнавачки податоци, информации па дури и разузнавачки производи, а во исто време да не дојде до загрозување на безбедноста на

¹⁵³ Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.21
достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

¹⁵⁴ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.8.
достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

информациите, изворот, полицискиот службеник или одредена истрага која е во тек.¹⁵⁵ Тоа претставува една од најголемите грижи во полициското работење водено од разузнавање, и најчесто кај полициските работници се јавува отпор и недоверба кога е во прашање доставувањето и размената на разузнавачки информации на поширок аудиториум на корисници.

Друг голем проблем кој се појавува со примената на моделот на полициско работење водено од разузнавање, претставува обемот и видот на информации кои се дистрибуираат до крајните корисници. Во последните години во современите полициски организации во многу земји се развиваат специјализирани разузнавачки единици, во обид да бидат исполнети очекувањата од полицијата за непречена размена и ширење на информациите.

Во таа насока се започна со распространување на големо количество на разузнавачки информации до голем број на крајни корисници во нивните мрежи и системи. М. Симеоне (Matthew J. Simeone) повикувајќи се на истражувањата на Нена Копе, смета дека од аспект на квалитетот: „разузнавачките производи кои ги имаат создадено релативно неискусните полициски разузнавачки аналитичари, укажуваат на тоа дека голем дел од разузнавачките производи се во голема мера опасни и се со недостаток на критични информации, квалитетна анализа и проценка. Како резултат на тоа, многу одлуки се погрешни, базирани на голем степен на несигурни информации, а во некои случаи и на целосно неточни информации, кои во крајна линија ги прави нивните агенции помалку подготвени да донесуваат исправни одлуки.¹⁵⁶ Во тој контекст, разузнавачките аналитичари треба да бидат целосно свесни за значењето на разузнавачките производи кои ги доставуваат до крајните корисници и донесувачите на одлуките, но и за штетните последици кои можат да бидат предизвикани од еден нецелосен или пак разузнавачки производ создаден врз база на неточни и непотврдени информации. Ова е од суштинско значење за успешно или неуспешно извршување на целокупната мисија на моделот на полициско работење преку разузнавачки информации. Поентата е во тоа што крајните корисници најчесто разузнавачкиот производ го разбираат како секогаш точен и непогрешлив што може да оствари големо влијание во неговата понатамошна одлука за одреден проблем. Крајниот корисник сепак не смее да зема се „здро за готово“. За тоа може да има многу причини, а една од нив е во тоа што оној што

¹⁵⁵ Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.21
достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

¹⁵⁶ Lisa M. Palmieri, „Information vs. Intelligence: What Police Executives Need to Know,“ *The Police Chief* 72, no. 6, June 2005 International Association of Chiefs of Police, Alexandria. Преземено од: Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.22 достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

го прима разузнавачкиот производ можеби едноставно не може точно да го интерпретира тоа што го има направено разузнавачкиот аналитичар во својот производ, или пак може да се однесува на квалитетот и количеството на информациите опфатени во разузнавачкиот производ дистрибуиран од разузнавачкиот аналитичар.

Затоа аналитичарот треба да настојува и да бара да му бидат доставени точни информации, во вистинско време, и во вистинска форма со што би можел да изработи точен разузнавачки производ кој навремено ќе им биде доставен на крајните корисници.¹⁵⁷

- **Реевалуација – Преиспитување.** Реевалуацијата претставува проценка дали разузнавањето ги исполнило очекувањата и потребите на крајните корисници. Реевалуацијата е задача за преиспитување на разузнавачките производи за да се утврди нивната ефикасност.¹⁵⁸ Повратните информации добиени од извршената проценка на разузнавањето, треба да бидат основа за насочување на идните разузнавачки операции.

Агенциите мора да се осигураат дека разузнавањето ги следи барањата и потребите на својата агенција и знае да ги препознае политиките, целите и приоритетите на оние за чии потреби и дејствуваат.¹⁵⁹ Еден начин да се преиспита разузнавањето е да се вклучат повратните информации за секој разузнавачки производ кој е доставен до корисниците. Со цел да се добие вистинска слика за ефектите од разузнавачките производи треба да бидат поставени конкретни и вистински прашања до одлучувачите за употребната вредност на разузнавачко-аналитичкиот производ.¹⁶⁰ Во приватниот сектор компаниите многу се заинтересирани за мислењето на потрошувачите и ги користат повратните информации кои доаѓаат од потрошувачите, бидејќи тоа најмногу им помага во подобрувањето на нивните производи и услуги. Полициските организации исто така треба постојано да го применуваат овој принцип на повратни информации со цел да го подобрат квалитетот на работа во процесот на примената на моделот на полициско работење врз основа на разузнавачки информации.

¹⁵⁷ Robert Simeral, "Intelligence for Homeland Security: Organizational and Policy Challenges," (lecture, Naval Postgraduate School, Monterey, CA, August 8, 2006). Презмено од: Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.22 достапно на: www.hsd.org/?view&did=479359

¹⁵⁸ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.8.

достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

¹⁵⁹ Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.22

достапно на: www.hsd.org/?view&did=479359

¹⁶⁰ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.8.

достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

4. Значење на разузнавачката мрежа во примената на разузнавањето во полициското работење

Разновидното и експанзивно законско користење на информациските мрежи е многу поволно за полициското работење водено од разузнавање, бидејќи во голема мера го зголемува бројот на потенцијални извори на информации кои разузнавачкиот аналитичар може да ги користи во процесот на создавање на целосен разузнавачки производ, но и како средство со кое информациите и разузнавачките податоци може многу поедноставно да се дистрибуираат. Со други зборови законското користење на информациските мрежи на аналитичарот може да му обезбеди многу поширок поглед во собирањето на информациите за состојбите во опкружувањето, и поголем потенцијал во доставувањето на информациите и разузнавачките производи. Терминот *Полициско користење на разузнавачката мрежа*, тука ќе го користиме за опишување на целиот систем со кој полициската организација собира податоци и информации како поддршка на разузнавачката функција.

Повеќето полициски организации и денес постојано ги користат разузнавачките мрежи, но не само како систем за собирање и распространување на информации, туку и како концепт на работа во рамките на мрежата. Во опишувањето на асиметричната тактика на непријателот голем дел од познавачите и истражувачите на тероризмот посочуваат дека безбедносните служби и полициските организации досега се фокусираа на профилирање според физичкиот изглед на поединците кои можат да бидат потенцијална терористичка закана, но во иднина се повеќе треба да се фокусираат на нивните мрежи. Овој став ја рефлектира променливата природа на терористите. Познато е дека современиот тероризам има развиено добро организирана мрежа на соработници, помагачи и поддржувачи.

Со визуелизација на значењето од собирање и распространување на информациите и разузнавачките производи во однос на мрежата, полициските организации треба да започнат со проценување на нивните предности од полициското користење на разузнавачките мрежи како и на недостатоците во барањата на разузнавањето. Во изминатите неколку години безбедносните служби во многу држави поминаа релативно долг пат во однос на создавање на мрежи за соработка помеѓу безбедносните агенции и полициските организации. Во многу држави се формираа заеднички центри кои придонесоа да се создаде висок степен на поврзаност и размена на информации во рамките на безбедносните служби и полицијата. Но, и покрај таквото поврзување, сепак најголем потенцијален извор на информации во врска со изолираните и мали терористички ќелии и локалниот криминал не може да биде никој друг освен локалните полициски организации и патролните полициски службеници во одреден

реон. Во основа криминалните активности се случуваат во отсуство на полициските службеници, но најчесто се случуваат во локалните продавници, банки, фирми, во населените места и на улиците.

Ваквото сознание дава логична основа да го прифатиме фактот дека приватните компании, фирмите, банките, продавниците, вработените во нив и граѓаните воопшто, претставуваат примарен и неопходен извор на информации. Исто така полицијата треба да го има во предвид и фактот дека особено значајна улога во разузнавачката и информациската мрежа имаат и приватните агенции за обезбедување. Скоро во сите развиени земји приватните компании за обезбедување имаат дури и неколку пати повеќе припадници во своите редови отколку што имаат полициските организации. Со оглед дека голем дел од задачите и должностите на овие приватни агенции се преклопуваат со полициските, тогаш логично е да бидат вклучени во разузнавачката мрежа на полицијата и да се заклучи дека тие претставуваат корисен извор на информации. Особено позитивно искуство во спроведувањето на моделот на полициско работење водено од разузнавање има во САД и Велика Британија со воспоставување на мрежа на соработка на локалната полиција со приватните агенции за обезбедување, локалното население и поединци, сопственици на деловни и станбени згради, како и со други државни и локални институции и администрација кои исто така располагаат со квалитетни информации кои доколку не се стават во одреден контекст не значат ништо. Овие односи според тоа, може да се опишат како јазли во информациската мрежа на полицијата и заедницата во целина, бидејќи информациите доаѓаат директно од лице место на теренот, но и како навремено давање на известување од страна на полицијата кон граѓаните, локалната заедница и бизнисот.

Полициската организација исто така сосема успешно може да ги користи своите изградени разузнавачки мрежи во заедницата и во други криминални истраги во идентификувањето на сторителите на одредени специфични кривични дела кои се појавуваат во одредени заедници. Овој тип на целосен пакет на активности е само еден добар пример за примена на методологијата од разузнавачките агенции во пристапот на разузнавањето во полициските структури со цел преземање на активности за собирање одредени специфични информации. Во ваквиот пристап на полициско работење, доколку постои поголема поврзаност помеѓу членовите на заедницата, поединците во заедницата и полициските службеници, толку е поголема можноста за добивање на релевантни информации за сузбивање на одредена безбедносна закана или справување со одредени криминални појави. Со други зборови полицијата ќе ја оствари својата функција доколку успее да оствари успешна соработка и поврзаност со заедницата, и колку таа поврзаност и соработка е

поголема, толку е поголема веројатноста дека ќе бидат собрани релевантни разузнавачки информации. Овој начин на практикување на полициските активности во насока на собирање на релевантни информации е прикажан на **слика 2**.

Слика 2 . Полиција/приватни агенции за обезбедување/ приватен сектор /граѓански заедници/ споделување на информации/ потенцијал за повратни информации

Суштината на прикажаната сликата која е развиена од страна на потполковник Andre Billeaudeau, командантот на крајбрежната стража на САД, се однесува на односите помеѓу полицијата и локалната заедница и на нивното потенцијално влијание врз спроведувањето на моделот на полициското работење водено од разузнавање. Во текот на изминатата деценија голем дел од разузнавачко безбедносните агенции и полициски организации во многу земји во светот работеа на подобрување на собирањето на разузнавачките информации, и илјадници полициски службеници работеле на изградба на продуктивни релации со граѓаните на кои им служат. Придобивките од овие односи се директно добивање на разузнавачките информации и податоци од теренот. Од друга страна пак граѓаните се свесни за заканите кои доаѓаат од страна на криминалот и современиот тероризам и бараат да бидат информирани од страна на полициските службеници за можните тенденции и развојот на новите закани со цел стекнување на меѓусебната доверба и долгорочно решавање на проблемот. Позитивните партнерски односи на релација полиција/граѓани промовира континуиран и сигурен пренос на информации од едните до другите и обратно, со цел да се спречи тероризмот како и другите кривични дела.

Полицијата ориентирана кон заедницата, може да го подобри полициското работење преку разузнавачки информации, а со тоа се зголемуваат нејзините капацитети за собирање и десеминација на информациите.

5. Улогата и значењето на моделот на полициско работење водено од разузнавање во борбата против современиот тероризам

„Имплементацијата на моделот на полициско работење водено од разузнавање во најголем број од демократските земји, особено се зголемува по настаните кои се случија на 11. Септември 2001 година, кога Полицијата и специјалните агенции за спроведување на законот добија голем број на нови задачи. Работните должности и одговорности на вработените, многу тивко но драстично се зголемија, вклучително и откривањето на потенцијалните терористи, со што локалните полициски станици имаат значително зголемени обврски и вклученост во откривањето на потенцијалните терористи, заштитата на ранливите цели и координација при првиот одговор на нападот... Соработката со заедницата и решавање на проблемите преку полициски активности базирани на разузнавачки информации не е последна оставштина на минатото време, туку тоа е модерен пристап во полициската работа, колку што е модерна и борбата против тероризмот, и толку актуелно колку и денешните вести“¹⁶¹

Томас Квигин (Thomas Quiggin) во својата анализа за стратегиското разузнавање и можностите на разузнавањето од „линиите на фронтот“ вели: „Може да се чини контраинтуитивно, но колку расте нивото на глобализацијата и интернационализацијата, толку поважно станува локалните полициски службеници да го познаваат своето соседство. Од клучна важност е тие да размислуваат глобално, а да дејствуваат локално. Успешно разбирање на локалните соседства и промените во нив се елементи од критична важност во разузнавачкиот процес. Добро информираниот полицаец на линијата на фронтот е ефикасно оружје во борбата против тероризмот и секаков друг вид на криминал“.¹⁶²

Сојузните агенции како што е на пр. ФБИ во САД и националните разузнавачки служби веќе не можат сами да ги заштитат државите од можните идни терористички напади. Тие ќе мора да соработуваат со други јавни и приватни агенции, а што е најважно со локалната

¹⁶¹ Carl Peed, директор на канцеларијата на COPS; преземено од: Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, uĉbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 10

¹⁶² Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009. стр. 152-153

полиција. Локалната полиција може полесно да ги препознае и идентификува потенцијалните терористи, тие можат многу полесно да дојдат до потребните информации за нив и нивните намери.

Локалната полиција многу полесно може да ги препознае и заштити потенцијалните ранливи цели врз кои е можен терористички напад. Тоа се новите задачи на полицијата. „Борбата против тероризмот мораме да ја вткаеме во секојдневните активности на полициските станици. Борбата против Современиот тероризам би требало да се вклучи во дневниот ред на секој состанок и оваа нова улога мора да биде доделена на полицајците на улица, така да собирањето на информации со цел спречувањето на тероризмот треба да стане дел од нивното секојдневно размислување“¹⁶³ Од сето тоа што беше кажано може да заклучиме дека доколку сакаме успешно да им се спротивставиме на новите закани посебно во борбата против современиот исламски тероризам мора да бидат вклучени и разузнавачките капацитети на полицијата.

6. Заклучок

Моделот на полициско работење водено од разузнавањето се заснова пред се на развивање на разузнавачко-аналитичката димензија во полициските структури, во која анализата е сватена како начин на организирање и интерпретирање на разузнавачките материјали со што значително ќе се зголеми употребната вредност на тој материјал, како и веројатноста за успех во борбата против современиот тероризам и организираниот криминал. Меѓутоа анализата како што е сватена во моделот на полициско работење водено од разузнавање е многу скап дел од полициската работа, бидејќи анализата бара релативно високо ниво на стручност од извршителите. Моделот на полициско работење водено од разузнавањето иако однадвор изгледа како сосема либерална, граѓанска и цивилна организација, всушност таа се базира на прецизно и точно планирање и раководење со организацијата, и со прецизно утврдени процедури во работењето. Потенцирањето на разузнавачката и анализичката активност има големо влијание на полицајците на терен, бидејќи во таквиот амбиент полицајците се охрабруваат на поголема индивидуалност и самоиницијативност во работењето.

¹⁶³ Kelling, George L. in William K. Bratton, Policing Terrorism, Civic Bulletin 43, New York: Manhattan Institute for Policy Research, September 2006. „извор: Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010, стр. 10,

Полициската служба се карактеризира со поголема демократичност (партиципативни и консултативни процеси) во формулирањето на политиката на службата, кои пак се базираат на стручноста и искуствата, во кои партиципираат и останатите членови на заедницата.

Моделот на полициска работа водена од разузнавањето претставува модел кој ги комбинира најдобрите искуства од претходните модели кои беа применувани во полициската работа во многу земји во светот. Всушност овој модел овозможува да бидат применети модерни проактивни полициски методи, наместо традиционалните реактивни и репресивни методи. На тој начин вниманието се насочува кон изградба на стратегија за спречување на активностите на активните криминални и терористички закани, со цел да се постигнат најдобри резултати со оние ресурси со кои располага полициската организација.

Пред се, разузнавачката активност во полицијата е процес од кој треба да произлезе разузнавачки производ, кој пак треба да оствари влијание во одлучувањето, планирањето и извршувањето на полициските операции

IX. ПРИМЕНА НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО ПОЛИЦИСКИТЕ СТУКТУРИ И Р. АВСТРИЈА, КРАЛСТВОТО БЕЛГИЈА И КРАЛСТВОТО НОРВЕШКА ВО БОРБАТА ПРОТИВ СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ

1. Примена на разузнавањето во Полицијата на Република Австрија

Како земја која се наоѓа во центарот на Европа, Република Австрија придава големо значење на борбата против тероризмот воопшто и особено во неговата превенција. Австриската против терористичка политика е водена од почитување на човековите права, ефективно спроведување на законот и целосна меѓународна соработка. Борбата против тероризмот се состои од широк спектар на активности, кои неопходно се преземаат координирано помеѓу повеќе служби и агенции во Австрија и овие мерки се дополнуваат едни со други.

Превенцијата е приоритетна активност во работата на полицијата насочена кон заштита на граѓаните и потенцијалните терористички цели. Во таа смисла едни од најважните активности во борбата против тероризмот е заштитата на критичната инфраструктура и борбата против перење на пари со цел спречување на финансирање на тероризам. Со цел да се изврши проценка на можните идни закани, во 2005 година била изработена Национална истражувачка безбедносна програма. Експертите за борбата против тероризмот посочиле дека терористичките напади во Европа кои се случиле во периодот од 2002 до 2005 година биле реализирани со поддршка и учество на членови од локалните заедници. Затоа во Националната безбедносна програма на Австрија била истакната важноста од унапредувањето на поврзаноста на различните заедници во Австрија до понатамошна и целосна интеграција на одредени заедници, со цел да се спречи отуѓувањето на одредени национални, етнички или верски заедници од општеството. Со оглед на големите демографски промени кои се случиле во Австрија во последните 20 години станало јасно дека искрен дијалог особено помеѓу различните религиозни групи е од суштинско значење во водењето на успешна борба против тероризмот, особено од современиот тероризам кој е практикуван од одредени исламски религиозни групи. Како резултат на сопствените практики, Австрија активно го поддржува меѓукултурниот дијалог и бара цврста посветеност од сите заедници во почитувањето на Европските демократски вредности.¹⁶⁴ Покрај останатите служби и агенции во Австрија кои преку своите надлежности имаат голема улога

¹⁶⁴ Достапно на: <http://www.legislationline.org/topics/topic/5&usg=ALkJrhh2jpmiVrVSD4Ur7Z8G4Au1fMLfA>
пристапено на: 07.09.2012 година.

во борбата против тероризмот, секако најзначајната улога има Сојузното министерство за Внатрешни работи на Австрија и Сојузната агенција за државна безбеденост и борба против тероризмот.

1.1. Правна регулатива во борбата против тероризмот¹⁶⁵

Веднаш по терористичките напади во 2001 година, во Австрија беа направени пошироки измени во законската регулатива за кривични дела особено за оние кривични дела кои се однесуваат на тероризам, финансирање на тероризам, како и членување и помагање на терористички организации. Една од најважните измени на Кривичниот законик бил направен во 2002 година кога Кривичниот законик бил значително проширен со одредби кои се однесуваат и на кривични дела поврзани со тероризам, помеѓу кои биле донесени нови и изменети поголем број веќе постоечки одредби кои се однесуваат на перење на пари, организиран криминал, компјутерски криминал, конфискација на нелегален профит и одземање на нелегално стекнат имот. Исто така биле направени и измени од поширок обем на истражната постапка и преткривичната постапка што е регулирано со Закон за кривична постапка, кој влегол во сила на 1. Јануари 2008 година.

Кривичниот законик на Австрија за поединечни терористички акти предвидува санкции во согласност со одредбите за општите кривични дела како: убиство, предизвикување на намерни телесни повреди, кривични дела против личната слобода (лишување од слобода), изнудување и киднапирање, принуда, опасни закани, предизвикување штета на имотна и интелектуална сопственост итн. Исто така за одредени поединечни терористички активности предвидени се санкции во согласност со законот за Кривични дела кои се закана за јавната безбедност: подметнување на пожар, загрозување на капацитети за производство на нуклеарна енергија, подготовка на кривично дело со нуклеарна енергија или експлозиви и сл.

Во однос на кривични дела кои се однесуваат на тероризмот, предвидени се посебни санкции за кривични дела за перење пари со намера за финансирање на тероризам (казна затвор од 6 месеци до пет години за секој кој обезбедува средства или имот, или ги собира со намера тие да бидат искористени во некој терористички акт). Во однос на ова кривично дело на одговорност нема да биде повикан само непосредниот сторител, туку и секое лице кое поттикнува друго лице да го изврши ова кривично дело или придонесува ваквото дело да биде извршено од друго лице. Следно кривично дело кое се однесува на тероризмот во

¹⁶⁵ Достапно на: <http://www.legislationline.org/topics/topic/5&usg=ALkJrhh2jpmiVrVSD4Ur7Z8G4Au1fIMLfA>
пристапено на : 07.09.2012 година.

Кривичниот законик е подготвителни дејствија за извршување на терористички акт, односно поттикнување на друго лице за подготвување на терористички акт¹⁶⁶.

Процедуралните правила во Австрискиот закон за крвична постапка не обезбедуваат посебни процедури за гонење на лица осомничени за вршење на терористички акти, организација или учество во терористички организации или за кривични дела извршени во сличен контекст. Тоа значи дека не постојат разлики помеѓу кривичните постапки врз основа на сомнение за кривични дела поврзани со тероризам и постапки поврзани со сомнение за други кривични дела. Правата на обвинетите и правото на одбраната се исти како и за сите други осомничени за останатите видови на кривични дела. Сепак во текот на истрагата треба да се напомене дека терористичките акти се третираат во групата на најсериозните кривични дела и се применуваат посебни и сложени методи на истрага резервирани за посериозни кривични дела од областа на организиран криминал (следење и увид во банкарски сметки, следење на комуникации, аудио-визуелен мониторинг на осомничените и други посебни истражни мерки кои ги користи истрагата за најсериозните кривични дела). Повеќето од наведените истражни методи мора да бидат наредени од истражен судија на барање на јавниот обвинител. За истражните мерки како следење на комуникации, аудио и визуелно следење на осомничените со помош на технички и компјутерски помагала потребно е судски налог издаден од комората на судии составен од тројца судии. Органите кои ја водат истрагат се должни да го известат осомничениот за неговите права и да му обезбедат непречен пристап на обвинетиот и неговата одбрана до сите списи и докази кои ќе бидат употребени во понатамошната судска постапка, освен ако тоа на некој начин ја попречува објективната истрага.

1.2. Сојузно министерство за внатрешни работи (СМВР) - (Bundesministerium für Inneres - BMI)

Сојузното министерство за внатрешни работи на Република Австрија, е орган на извршната власт кој се грижи за внатрешната безбедност на граѓаните. Со министерството раководи Министер за Внатрешни работи кој го поставува Владата на Република Австрија.

- **Основни задачи на Сојузното Министерство за внатрешни работи се:**¹⁶⁷

¹⁶⁶ Во смисла на кривични дела кои се однесуваат на терористички организации во Кривичниот законик постојат посебни одредби за кои се предвидени казни затвор од пет до петнаесет години, односно од една до десет години затвор ако терористичка организација само се заканува со извршување на терористички акт. Член на терористичка организација може да биде осуден на казна затвор доколку повикува или ангажира други лица во извршување на терористички акти или врбува други лица како членови на терористичка организација.

Дефинирање и воспоставување на организациската структура на СМВР на Р. Австрија, вклучително и изработка на систематизацијата на работните места кои управуваат со извршните служби; дефинирање на задачите и мисијата; организација и управување со општите насоки и следење на извршувањето на мисијата на Министерството; извршување на специјални задачи, мерки за надзор и контрола; организација и учество во образование и обука на персоналот и други задачи.

СМВР на Р. Австрија е директно одговорно за безбедноста на државните граници, организацијата и функционирањето на Федералната полиција, личната безбедност на граѓаните, почитувањето на законите на државата, контрола на сообраќајот и безбедноста во сообраќајот, превенција и гонење на криминалот, превенција и сузбивање на закани од тероризмот и др. закани по безбедноста, соработка со правосудните органи и другите органи за прогон, надлежности од областа на државјанството и правата за државјанство, како и многу други надлежности.

Без да навлегуваме во подетална анализа на целокупната организациска поставеност на МВР на Р. Австрија, ќе се задржам само на: Сојузната полиција; Сојузната агенција за борба против криминалот - криминалистичка полиција и Сојузната агенција за државна безбедност и борба против тероризмот, кои се под директна надлежност на Генералниот директорат за јавна безбедност.

1.3 Сојузна полиција на Австрија – (Bundespolizei Österreich) ¹⁶⁸

Сојузната полиција на Австрија (Bundespolizei Österreich) според чл.78 од Уставот на Австрија е дефинирана како орган кој ја гарантира безбедноста на граѓаните и спроведувањето на законите. Таа е формирана во Јули 2005 година како официјална полиција на Република Австрија, врз основа на одлуката на Владата на Р. Австрија за спојување на Жандармеријата, Гратската полиција, Полицијата задолжена за кривични истраги и други Полициски служби.

Сојузната полиција е дел од Министерството за Внатрешни работи со кое раководи Сојузен министер за внатрешни работи, а за работата на Сојузната полиција директно пред министерот одговара Директорот за јавна безбедност кој раководи со Главната дирекција за Јавна безбедност. Директорот се назначува од Министерот за Внатрешни работи. Со Сојузната полиција на Р.Австрија директно раководи Главната дирекција за Јавна

¹⁶⁷ Достапно на: http://www.bmi.gv.at/cms/bmi_verfassungsschutz/, пристапено на:29.05.2012 година

¹⁶⁸ Достапно на: <http://www.bundespolizei.gv.at/lpk/polizei.asp> пристапено на:29.05.2012 година.

безбедност, но доколку за одредени работи се појави итноста или неодложна потреба од донесување на одредена одлука, надлежноста може да се префрли на полициската команда на Сојузната држава (Провинција) или на Регионалната полициска команда. Структурната поставеност на полицијата на Република Австрија е регулирана во законот за Внатрешни работи на Р. Австрија во делот кој се однесува на Сојузната полиција.

Организациска поставеност на Сојузната Полиција на Р. Австрија во општа смисла е поставена на провинциска поделба на надлежностите и се состои од:

Директорат за јавна безбедност со кој раководи директор за Јавна безбедност; Главна команда на Сојузна полиција; 9 Полициски команди на Сојузни држави (провинции, во секоја по еден команден центар, во кои влегува и командата на регионот на Виена); 9 Оддели за криминалистички истраги во состав на Сојузните држави; 9 Државни оддели за транспорт; 35 Полициски станици за Автопатска контрола; 83 Регионални полициски командни центри; 27 Гратски полициски командни центри; 903 Локални полициски станици; 15 Полициски станици за контрола на транспорт; 60 Полициски станици за контрола на границите.

Во секоја Сојузна држава има полициска команда (како и за регионот на Виена) и гратски полициски команди кои се интерно уредени на инспекторати според нивните потреби. Во зависност од големината на провинциите или градовите, главниот директор делегира директори кои раководат со командите на деветте сојузни полициски команди на провинциите и еден за градот Виена.

Полициските команди на провинциите преку воспоставување на регулатива, можат и независно да управуваат со полициите на провинциите или во соработка со командите во други провинции, но таквото управување не смее да биде во спротивност со законите, насоките, основните задачи, начела, принципи и мисија на Сојузната полиција на Австрија.

Организациската поставеност е направена според интерните потреби на службите во согласност со потребите во извршувањето на своите надлежности. Овие команди работат преку полициски станици распоредени низ целата територија на провинциите. Командите на Сојузните држави (провинции) во Австрија ги добиле своите називи според имињата на самите провинции: Полициска команда на провинциите: Штаерска, Корушка, Салцбург, Долна Австрија, Горна Австрија, Воралберг, Тирол, Бургенланд и Полициска команда на градот Виена;

Организациската поставеност на командите на Сојузната полиција се состои од:

- Команда на полицијата во Сојузните провинции (Landespolizeikommanden, LPK), (во секоја по една или вкупно 9); Команда на гратска полиција (Stadtpolizeikommanden, SPK);

Регионални полициски командни центри – (Bezirkspolizeikommanden, ВРК); Полициски станици (Polizeiinspektionen, PI).

Полицајците се униформирани службеници кои носат оружје, но имаат и милитаризирани единици организирани и структурирани по теркот на воените единици (пред се тоа се специјалните единици во полицијата во зависност од карактерот на задачите кои ги извршуваат). Како органи за безбедност во служба на граѓаните, полициските службеници се овластени да вршат легитимирање на граѓаните заради утврдување на идентитетот, гонење на криминалците дури и со насилно влегување во домот, пребарување на приватен имот (до неопходниот степен да се изврши задачата), да вршат апсење на лица, потраги по лица, обезбедување на лица и објекти, да искористи возила на трети лица при гонење на криминалци итн. Сојузната полиција е надлежна и за контрола на границите и граничните премини. Овластувањата на полициските службеници попрецизно се дефинирани во Законот за полиција на Австрија, Законот за кривична постапка и Кривичниот законик.

Услужната дејност на полициските службеници се разликува во зависност од видот на задачите и подрачјата на кои ги извршуваат активностите. На најголем дел од организационите единици и оддели како што се полициските станици на регионално ниво, доверени им се должности од општа надлежност. Тие вклучуваат: Помагање на граѓаните и рутинска контрола; воочување и идентификување на потребите на граѓаните и заедницата; контрола и следење на сообраќајот; општа безбедност; заштита на животот и здравјето на граѓаните кои се во непосредна опасност; како и заштита на слободите и правата на граѓаните;

Во Сојузната полиција на Австрија големо внимание се посветува на полициските службеници токму од регионалните полициски станици, особено при водењето на одредени истраги за организиран криминал или за терористички групи при собирање на одредени информации од теренот. Исто така Јавниот обвинител редовно се консултира со нив при водење на одредена сложена истрага или пак кога на други органи и служби им е потребна помош од било кој вид, бидејќи полициските службеници од полициските станици располагаат со многу информации од теренот. Една од секојдневните активности на локалните полициски службеници во Р. Австрија е редовно поднесување на извештаи за состојбите во нивниот реон на одговорност, следење на состојбите и промените во средината, комуникација со локалното население, постојана соработка со локалните приватни фирми, агенции за обезбедување и граѓаните. За секоја сомнителна активност или преземено службено дејствие должни се да поднесат службен материјал во електронска форма кој автоматски се процесуира во Националната база на податоци.

1.4. Сојузна агенција за борба против криминалот (Криминалистичка полиција) – (Bundeskriminalamt, BK)¹⁶⁹

Сојузната агенција за борба против криминал (BK) на Република Австрија е национална агенција во рамките на Министерството за Внатрешни работи за борба против организиранот криминал и вршење на функции во областа на меѓународната полициска соработка. Седиштето на агенцијата се наоѓа во Сојузната агенција за планирање во Виена, но постојат многу официјални но и „тајни“ дисперзирани канцеларии низ цела Австрија. Исто така во странство, надвор од територијата на Австрија, има повеќе т.н офицери кои во соработка со тамошните колеги работат на утврдување и намалување појави и трендови, кои претставуваат закана за безбедноста на Република Австрија. Овие деташирани офицери и помагаат на Агенцијата за борба против криминал преку собирање на информации за одреден вид на криминал и криминални групи кои делуваат поврзано во тие држави и Австрија.

Сојузната агенција за борба против криминалот е дел од структурата на Министерството за внатрешни работи и нејзината организација е во надлежност на Генералниот директорат за Јавна безбедност, со кој раководи директор. Во службата константно има околу 750 вработени, и околу 200 специјалисти од разни области кои повремено се ангажираат.

Со основањето на Сојузната агенција за борба против криминалот создадена е агенција која со својата организација, опрема, со специјално обучен персонал и материјални ресурси, успешно се справува со потешки облици на криминалитет, а преку дисперзираните канцеларии, со своето знаење и специјални средства обезбедуваат поддршка и на други служби и агенции во справувањето со криминалот.

1.5. Сојузната агенција за државна безбедност и борба против тероризмот - Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung (BVT)¹⁷⁰

Сојузната агенција за државна безбедност и борба против тероризмот (BVT) е Австриска полициска организација со разузнавачки карактер. Нејзината основна мисија е заштита на институции и Уставот на Република Австрија. Сојузната агенција за државна безбедност и борба против тероризмот - BVT е основана во 2002 година со спојување на Државната полиција со некои специјални единици (како што била EBT - *Einsatzgruppe zur Bekämpfung*

¹⁶⁹ Достапно на: <http://www.bmi.gv.at/cms/BK/> пристапено на: 30.05.2012 година.

¹⁷⁰ Достапно на: <http://www.bmi.gv.at> пристапено на 29.05.2012 година.

des Terrorismus), така што сега Агенцијата е под директна надлежност на Генералниот директорат за јавна безбедност при Министерството за внатрешни работи. Тоа било направено како одговор на растечката закана за Јавната безбедност од современиот меѓународен тероризам. По настаните од 11. Септември 2001 година по барање на тогашниот Министер за внатрешни работи на Република Австрија биле извршени големи реформи и реструктурирање во службите за државна безбедност и борба против тероризмот, со цел успешна превенција и спротивставување на заканите кои доаѓаат од современиот тероризам. ВВТ всушност претставува еден вид на стратешки ориентирана полициска организација за следење и предвидување на заканите и во таа насока изработува годишни и периодични извештаи за безбедносната состојба во државата и тенденции за развој на заканите пред се на терористичките закани.

Правната основа врз која беше изградена Сојузната Агенција за државна безбедност и борба против тероризмот е „Сојузниот закон за организација на Управата за безбедност и безбедносна полиција“. ВВТ се состои од Дирекција (команда) на Сојузната агенција и девет Покраински агенции за државна безбедност и борба против тероризмот во сите провинции во Република Австрија. Во принцип командите на покраинските агенции се наоѓаат во главните градови во провинциите како главни командни центри на Сојузната агенција.

Покраинските агенции за државна безбедност и борба против тероризмот –*Landesämter für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung (LVT)* се формирани во 2002 година, со седишта во главните градови на Сојузните држави (Покраини) во кои се основани канцеларии за заштита на Уставниот поредок на ниво на целата држава. Тие понекогаш извршуваат и активности на Сојузно ниво заедно со Сојузната агенција за државна безбедност и борба против тероризмот. Правна основа за формирањето на покраинските агенции за државна безбедност и борба против тероризмот е „Законот за организација на Управата за државна безбедност и безбедносната полиција - *Sicherheitspolizeigesetz (SPG)*“. Информациите и извештаите кои доаѓаат од Сојузната полиција и другите безбедносни агенции се сумираат во Сојузната агенција за државна безбедност и борба против тероризмот.

1.6. Иновативни Модели кои ги користи Австриската полиција во борбата против криминалитетот и современиот тероризам

Како што беше и претходно наведено, реформите во Австриската Сојузна полиција и останатите безбедносни агенции на Австрија започнуваат веќе во 2001 година, пред се под

влијание на терористичките напади од 11. Септември и неколку други настани кои се случуваа на територијата на Австрија од областа на криминалитетот и кои извршија силно влијание во свеста на раководителите во Австриската полиција, но и кај политичарите. Реформскиот курс на Австриската полиција особено се зголеми по терористичките напади во Лондон и Мадрид, со што целокупниот процес бил заокружен некаде во 2005 година, кој резултирал со спојување на жандармеријата и полицијата во Сојузна полиција на Австрија.

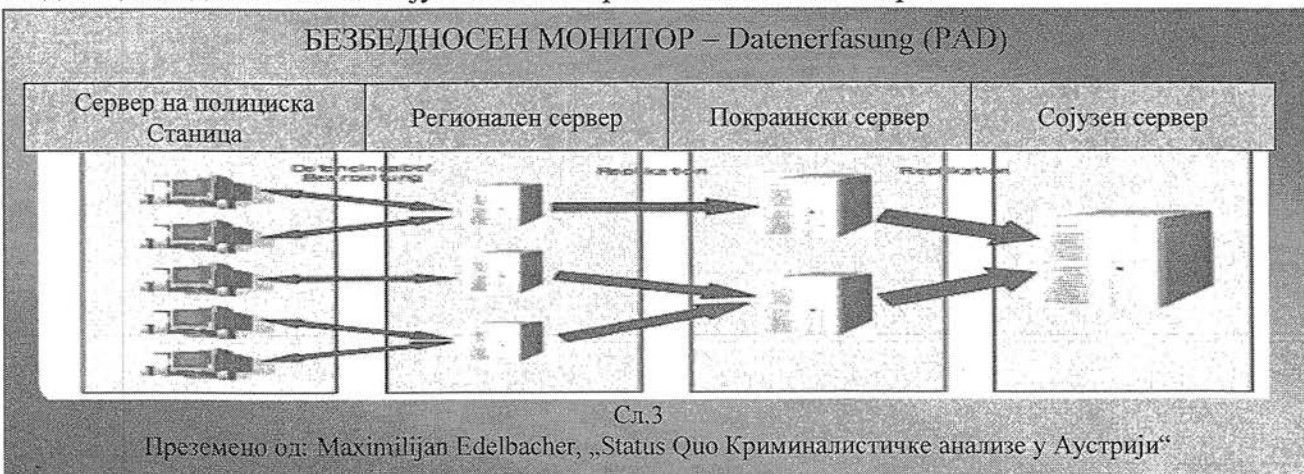
Целта на реформата била намалување на бројот на полицајци и елиминирање на дуплирањето на надлежностите, а со тоа и создавање на поефикасен систем на собирање, складирање, анализа и ефикасно користење на информациите. Реформата била насочена кон воведување на нови и иновативни модели на електронско мерење на криминалот, структурно подредување на информациите во базата на податоци во комбинација со разузнавачка анализа на криминалот. Најголемата слабост која се појавила во првиот момент при воведувањето на овие пристапи на мерење и анализа на криминалот е во тоа што истите не биле во целост усогласени и биле премногу сложени, па на полицајците им требало премногу време за пополнување на многу системски алатки, а резултатите не биле особено задоволувачки. Во Р. Австрија анализата на криминалот започнала некаде во осумдесеттите години на минатиот век и таа за прв пат е употребена во анализата на стопанскиот криминалитет, со цел да се покаже патот на парите на одредени стопански субјекти, сопственичката структура на одредени субјекти, како и колкава имотна корист е прибавена на нелегален начин. Во текот на годините кои следат СМВР применува повеќе модели на пристап во полициското работење особено Оперативната и Стратешката анализа на криминалот, „моделот на скршен прозорец“ и мапирање на криминалот, пред се под влијание на САД и Германија, кои во тоа време имале голем позитивен ефект во спречувањето на криминалот. Исто така под влијание на некои криминални настани австриската полиција започнала со формирање на база на ДНК примероци, која послужила како добра основа за оформување на Националната база на податоци за извршени кривични дела и извршители на кривични дела во електронска форма.¹⁷¹

Новиот начин на прибирање, складирање и обработка на податоците во електронска форма во Австрија започнува во 2004 година. Ваквиот начина на собирање, обработка и складирање на податоците овозможил со соодветен софтвер, сите кривични дела кои се

¹⁷¹ Maximilijan Edelbacher, „Status Quo Криминалистичке анализе у Аустрији“, „Безбедност“ Теоријски стручни часопис МУП Републике Србије, Београд 2011, Достапно на: http://prezentacije.mup.gov.rs/upravazaobrazovanje/aktuelno/bezbednost_1_2011.pdf
Пристапено на: 20.05.2012 година

случиле во земјата да бидат прикажани на безбедносен монитор (Sicherheitsmonitor). Работењето на безбедносниот монитор се заснова на директните извештаи на околу 23 000 полициски службеници од околу 1000 полициски станици насекаде низ Австрија, кои ги внесуваат своите извештаи во електронска форма и даваат слика за моменталната состојба за околу 550 000 случаи на криминалитет кои годишно се случуваат во Австрија. Иако овој безбедносен монитор има свои слабости заради релативно комплицираниот начин на внесувањето на информациите и извештаите (бидејќи се базира на најновите технолошки достигнувања, а базата на податоци од каде се влечат информациите функционира на веќе застарена технологија), сепак предностите од огромната база на податоци кои даваат реална слика во реално време за криминалитетот и другите видови на закани, се многу поголеми од недостатоците. Всушност ова е најрелевантна база на податоци за изработка на извештај за моменталната состојба на криминалитетот, за изработка на стратегија за борба против криминалот и негова превенција, но и за реална перцепција на тенденциите за развој на останатите облици на закани во кои највисоко место зазема современиот тероризам.

Меѓутоа со развојот на технологијата на хардверот, подобрените софтверски решенија и повисокиот степен на компјутерско знаење на полициските службеници, значајно се намалиле проблемите во однос на внесувањето на извештаите во системот, кои во најголем дел се пополнуваат од реонските и патролните полицајци. Податоците кои ги внесуваат локалните полицајци се процесуираат во серверот на Полициската станица. Потоа информациите автоматски се процесуираат во регионалниот, а потоа и во националниот сервер на база на податоци. Тоа допринесува за уште една предност на безбедносниот монитор и базата на податоци, бидејќи квалитетот на локално собраните податоци имаат клучна улога кога се работи за анализа на промените кои се случуваат во криминалното подземје или анализа на заканите кои дооѓаат од современиот тероризам. Принципот на формирањето на базата на податоци, внесувањето (складирањето) и трансферот на податоците од локално на Сојузно ниво е прикажан на сликата бр.3

Еден од последните модели кои ги има прифатено Австриската полиција во своето работење, но и нејзино постојано усовршување, моделирање и приспособување на условите и потребите на Службите и агенциите за криминалистика и безбедност во Р. Австрија, е моделот на полициско работење водено од разузнавачки информации. Денес Одделот за криминалистика – ВК на Австрија, Сојузната агенција за државна безбедност и борба против тероризмот како и некои други агенции на сојузно и покраинско ниво, се обидуваат активно да ги применат научните методи во вршењето на полициската работи кои се темелат на разузнавачки информации, особено во предвидувањата на развојот на криминалитетот и заканите од тероризмот. Во таа насока Сојузното Министерство за Внатрешни работи на Република Австрија во соработка со Истражувачкиот центар Јоанеум во Грац, во изминатите години активно работеле на развој и успешна имплементација на моделот на работа на полицијата преку разузнавачки информации на сите нивоа во полициската структура, за долгорочно предвидување на терористичките и криминалните активности на групи и поединци.

Врз основа на истражувачката студија која што била направена од страна на Комитетот за безбедност во сообраќајот (Kuratorium für Verkehrssicherheit), во 2005 година, како и врз основа на неколку други истражувања и студии направени од различни агенции и центри за научни истражувања во Австрија, денес моделот на полициско работење преку разузнавачки информации претставува основа во вршењето на полициските активности.¹⁷²

2. Примена на разузнавањето во полицијата на Кралството Норвешка во борбата против тероризмот

Иако Норвешка се смета за поштедена од терористички напади, сепак Норвешка и норвешките интереси се загрозувани од меѓународниот тероризам. Во годишниот извештај за проценката на загорозеноста на Норвешка од современиот тероризам за 2011 година, јасно се наведува дека во Норвешка има појава на радикализација на одредени заедници кои што живеат во Норвешка, претежно со исламска вероисповест и се очекува радикализацијата и понатаму да продолжи, и дека истите претежно се глобално ориентирани. Политиката на Норвешка во однос на заканата од меѓународниот тероризам е насочена кон зајакнувањето на своите капацитети за успешна борба против меѓународниот тероризам, како и зајакнување на капацитетите и улогата на меѓународните организации. Крајна цел на Норвешка е дека со зголемувањето на сопствените капацитети ќе допринесе во рамките на меѓународните

¹⁷² ибид

организации во борбата против современиот тероризам, а со тоа да го намали ризикот од тероризмот врз сопствените интереси. Норвешка активно учествува во борбата против тероризмот на меѓународно и на национално ниво.

Целите во Стратегијата на Норвешка за борба против тероризмот се: поддршка на развојот на ефикасна меѓународна правна рамка за борба против тероризмот, борбата против тероризмот треба да се води во согласност со меѓународното право и почитување на човековите права, поддршка за помирување и разрешување на конфликти по мирен пат, поттикнување на разбирање и дијалог меѓу заедниците од различни религии, борба против сиромаштија, промовирање на мирот и безбедноста, спречување на ширење на оружје за масовно уништување, спречување на финансирањето на тероризмот и зајакнување на полицијата и разузнавачката соработка.¹⁷³

2.1. Законска рамка за борба против современиот тероризам во Кралството Норвешка¹⁷⁴

Законската рамка за кривичното дело тероризам и кривични дела поврзани со тероризмот се предвидени во Кривичниот законик (во понатамошен текст КЗ) на Кралството Норвешка. Кривичните дела поврзани со тероризам се опфатени во чл.147 и 147б од КЗ на Норвешка. Членот 147 го дефинира кривичното дело тероризам и одредени дела поврзани со тероризам, а чл.147б го опфаќа финансирањето на тероризмот. Со цел Норвешка да ги имплементира обврските преземени од меѓународните договори, во Март 2008 година ги донесе новите измени на кривичниот законик со кои беа опфатени и нови одредби за казниви дејства и активности кои се однесуваат на тероризам. Во Јуни 2008 година во кривичниот законик на Норвешка беше вметната нова одредба 147в, која се однесува на кривично дело поттикнување, врбување и обука на терористи за извршување на терористички акти.

Сепак сите овие одредби добиваат на значење со донесувањето на членот 147ц со кој се овозможи Норвешка да ја ратификува резолуцијата на Советот на Европа за спречување на тероризмот (Мај 2005 година) и да даде ефект на криминализацијата на овие кривични дела. Актот на тероризам, како што беше и претходно наведено, е предвиден во чл.147 од КЗ и предвидува различни видови на криминални однесувања (како убиства, бомбашки напади, киднапирања итн) кои се утврдени како терористички дела, доколку тие се извршени со специфична терористичка намера. Секое од овие дела може да се смета за терористички акт,

¹⁷³ Достапно на: <http://www.legislationline.org/topics/topic/5&usg=ALkJrh2jpmiVrVSD4Ur7Z8G4Au1fIMLfA>

¹⁷⁴ Ибид

доколку е сторено со намера сериозно попречување на функциите од витално значење за општеството, сериозно да се заплаши населението или релевантни државни органи, да се натераат владините институции да извршат или да не извршат одредена активност која е во интерес и по барање на терористичката група или организација. Новиот КЗ на Норвешка прави разлика помеѓу обичен терористички акт и особено тешки терористички акти. За особено тешки терористички акти предвидена е максимална казна затвор до 30 години.

Процедуралните правила и норми кои пак се однесуваат на истрагата и гонењето на кривичното дело тероризам не содржат посебни правила кои би се однесувале конкретно за ова кривично дело. Поединци осомничени или обвинети за тероризам ги уживаат истите права и обврски како и поединци осомничени или обвинети за други сериозни кривични дела. Полицијата во основа ги има истите истражни овластувања и методи за време на истрагата на терористичките кривични дела како и во истрагата за други кривични дела. Во законот за кривична постапка предвидени се низа на принудни мерки кои во согласност со одредбите ќе се применуваат при истрагата на организирани и потешки облици на кривични дела. Некои од овие мерки се применливи само за кривични дела за кои е предвидена максимална казна.

Овие принудни мерки вклучуваат апсење, притвор, пребарување на дом и простории, скриен видео надзор и техничко следење на лица, привремено или трајно одземање на предмети, аудио надзор и друга контрола на апарати за комуникација, заплена на имот итн. Сепак кога се работи за кривично дело тероризам, во текот на истрагата сите овие мерки и се достапни за примена на Полицијата. Со цел да се зајакне улогата на полицијата во текот на предистражната постапка, во 2005 година донесени се нови одредби во законот за полиција. Со измените во законот за полиција предвидено е дека полицијата и другите органи за безбедност со цел сузбивање и спречување на тешки кривични дела како што е тероризмот, можат да користат принудни мерки уште во предистражната постапка, односно уште пред да биде отворена официјална истрага.

Во борбата против тероризмот во Норвешка своја улога имаат многу институции и органи, но сепак носечката улога и припаѓа на Министерството за правда и полиција, Полицијата и службата за државна безбедност.

2.2. Министерство за правда и полиција¹⁷⁵

Министерството за правда и полиција има уставна одговорност за заштита на уставот на државата и безбедноста на граѓаните. Како главни актери во рамките на Министерството за Правда и Полиција во борбата против тероризмот се Норвешката Полиција и Службата за државна безбедност.

2.2.1. Полиција на Кралството Норвешка

Полицијата на Кралството Норвешка има одговорност да презема превентивни и реактивни мерки и активности во борбата против тероризмот. Превентивните мерки се состојат во собирање на релевентни информации за евентуални терористички активности од страна на групи или поединци на територијата на Норвешка и преземање на мерки и активности за попречување на истите во реализацијата на нивните планови, и реактивни во насока на спроведување на отворени истраги против поединци или групи кои предизвикале терористички чин. Полицијата на Кралството Норвешка е во состав на Министерството за Правда и Полиција, кое е раководено од Министер за правда и полиција, кој го поставува Владата.

Националната Полиција на Кралството Норвешка е во рамките на Министерството за правда и полиција, и извршува полициски активности на национално, регионално и локално ниво. Примарна задача на Националната полициска служба е професионално раководење и менаџирање, Контрола и развој на Норвешката национална полиција во рамките кои се утврдени од Министерството за Правда и Полиција. Таа е одговорна за управување и контрола на регионалните полициски станици со околу 13 000 вработени.

Раководството на Националната полиција во 2001 година спроведе широки реформи во структурата на полицијата и во филозофијата на дејствувањето, со што направи важен чекор во зголемувањето на ефикасноста, развој во процесот на подобрување на услужната функција на Националната полиција на Норвешка. Целта на реформата била да се обезбеди демократски развој на полициските служби, јасни надлежности и одговорност на органите, да се воспостави широко оперативно и професионално управување со цел оптимална

¹⁷⁵ Ибид

експлоатација на ресурсите кои ги имаат на располагање. Раководството на Националната полиција во спроведувањето на овој процес одиграло многу значајна улога.¹⁷⁶

Мисија на Националната полиција е да обезбеди ефикасни и флексибилни услуги во корист на граѓаните. По спроведените реформи во 2001 година таа успешно ги развива и координира целокупните активности на централно, регионално и локално ниво.¹⁷⁷ Директоратот на Националната полиција во Норвешка го менаџира процесот преку извршување на задачи за Координација во спроведувањето на целите, плановите за работа на регионалните полициски станици и на специјалните единици; Управува со полициските служби; Ги развива персоналните и организациските капацитети; Врши контролна функција и помаш на службите; Изработка на планови и стратегии за итни случаи; Административни задачи и други надлежности.¹⁷⁸

Норвешката национална полиција е поделена на 27 регионални полициски области кои се под команда на началник. Секоја од овие области понатаму е поделен на локални (71 локална полициска станица) и рурални полициски станици (303 рурални полициски станици).¹⁷⁹ Секоја полициска област е раководена од шеф на полицијата кој е одговорен за сите полициски должности, буџет, средства, ресурси и резултати. Локалните и руралните полициски станици се основните единици на Националната полиција. Во некои области полицијата има извршни и истражни органи, раководени од комесар. Ова се однесува пред сè на големите градови. Во другите области таквата должност ја извршува началник на полицијата кој има широки надлежности во извршувањето и спроведувањето на задачите во нивните локални средини. Секоја регионална полиција има своја администрација и заеднички оперативен команден центар. Во оперативниот команден центар пристигнуваат сите извештаи за настанатите проблеми на теренот, и во опасни и итни ситуации им пружаат помош на локалните и руралните полициски станици. Во оперативниот центар ги следат сите настани кои се случуваат во нивната област, и можат брзо да испратат патроли или други единици на местото каде што има потреба. Оперативниот центар преку системот за централизирано собирање на информациите ги проследува сите извештаи во Централната база на податоци.

Полициските службеници имаат обука од различни области на полициско работење, што ги прави Норвешките полицајци способни за извршување и решавање на сите видови на

¹⁷⁶ „The Police in Norway“, National Police Directorate, Juni 2010, Достапно на: https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_858.pdf, стр.6 пристапено на: 01.06.2012 година.

¹⁷⁷ Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/> пристапено на: 01.06.2012 година.

¹⁷⁸ „The Police in Norway“, National Police Directorate, Juni 2010, Достапно на: https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_858.pdf, стр.7, пристапено на: 01.06.2012 година.

¹⁷⁹ Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/> пристапено на: 01.06.2012 година.

полициски задачи. Секој полицаец во Норвешка може да извршува задачи од областа на Јавниот ред и мир, водење на истраги, како и извршување на одредени специјални и сложени полициски задачи.¹⁸⁰ Борбата против современиот тероризам на територијата на Норвешка е целосно во надлежност на Полицијата. Националната полиција е целосно одвоена од Војската на Норвешка која што нема надлежности во решавање на внатрешни безбедносни проблеми. Во одредени изолирани ситуации, како тарористички напади од поголем карактер, спасувачки операции, природни катастрофи и други непогоди од поголем обем, Полицијата може да побара помош од војската, и тоа во случаи кога нема доволно капацитети и ресурси да се справи со ситуацијата. Во такви случаи воените сили се ставаат под команда на полицијата и мора да ги почитуваат законите со кои е регулирано спроведувањето на полициските акции.¹⁸¹

2.2.2. Улогата на други Специјализирани единици

На национално ниво во Националната полиција на Норвешка функционираат 6 специјализирани служби или единици, и тоа: Национална служба за криминалистичка истрага (**KRIPOS**); Национална служба за истраги и гонење на економски и еколошки криминалитет; Национални централни мобилни служби; Национални полициски служби за емиграција; Национални полициски служби за компјутерска и материјална поддршка; Полициска академија на Норвешка;

Сите овие специјализирани служби во рамките на Националната Полиција на Норвешка имаат значајна улога во градењето на безбедно опкружување за граѓаните на Норвешка. Исто така овие специјализирани служби имаат особено голема улога во борбата против современиот тероризам и меѓународниот организиран криминал.

- **Национална служба за криминалистичка истрага – National Criminal Investigation Service** односно **KRI**minal **POL**iti **S**entralen (**KRIPOS**),¹⁸² претставува национална служба во надлежност на Директоратот на Националната полиција на Норвешка, чија основна функција е да се бори против организираниот и други видови на сериозен криминал. Примарна задача на KRIPOS е асистенција и експертиза на регионалните и локалните полициски станици во борбата против сериозен и организиран криминал, и остварување контакти и соработка со полициите на другите држави. Оваа служба е

¹⁸⁰ „The Police in Noway“, National Police Directorate, Juni 2010, Достапно на: https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_858.pdf, стр.8, пристапено на: 01.06.2012 година.

¹⁸¹ Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/> пристапено на: 01.06.2012 година.

¹⁸² Ибид стр. 14

централна служба за помош и специјална експертиза во тактичка и техничка истрага и советодавно тело за стратешките определби на највисокото раководство на Националната Полиција.

Во прилог на кажаното KRIPOS е одговорна како служба да биде на услуга на останатите, да врши истраги, да решава сложени криминални случаи од областа на организираниот криминал и тероризам, и истите да ги донесе до судска разрешница. Во однос на истрагите и процесуирањето, KRIPOS е во рамките на Националната управа за гонење на организиран и сериозен криминал (National Authority for Prosecution of Organised and Other Serious Crime). Службата има околу 400 вработени. Околу половина од вработените се полициски службеници, а останатите се цивилни лица кои се вработени во оваа служба како стручни лица и специјалисти во својата област (административни работници, инженери, лаборанти, биолози, економисти, правници итн.). KRIPOS специјалистичките компјутерско-технички истраги ги води на национално ниво.

Централата на Националната служба за криминалистичка истрага се наоѓа во главниот град на Норвешка, Осло. Основните области во кои работи оваа служба се:¹⁸³

- **Криминалистички истраги** – експертизата се фокусира на три главни области: управување и контрола на истрагите, генерални кривични истраги (вклучувајќи и спроведување на анкети, интервјуа и управување со проекти) и оперативни кривични анализи;
- **Судска истрага** – истраги кои се водат од Националната Норвешка форензичка лабораторија, која е дел од KRIPOS;
- **Криминалистичко разузнавање** – собирање и анализа на информации за криминални и терористички мрежи и лица;
- **Меѓународна полициска соработка** – оваа служба претставува национален контактен центар за оперативна меѓународна полициска соработка, на пример со: Интерпол, Еуропол, Шенген системот за информации и Фронтекс;

За поддршка на локалната полиција, Норвешка има специјализирани единици кои се во директна надлежност на Директоратот на Националната полиција. Тие им даваат помош на регионалните полициски станици, а некои од специјализираните служби претставуваат и органи за кривично гонење. Во рамките на специјализираните служби функционира и **Национална служба за истраги и гонење на економски и еколошки криминал (ОКОКРИМ)**. Таа претставува и полициска служба и орган на обвинителството. Оваа служба има ингеренции и над други полициски служби и единици, соработуваат со органите

¹⁸³ Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/> пристапено на: 01.06.2012 година

за надзор и контрола, бизнис секторот и со други служби и агенции кои имаат надлежност во борбата против економскиот и еколошкиот криминал, односно вршат истражување, откривање и гонење на сторители на кривични дела, пружаат помош и соработка на домашни и странски служби за спроведување на законот, дава експертска помош на вработените во службите за спроведување на законот, воспоставува пракса на ширење на информации, собира криминалистичко-разузнавачки информации итн.¹⁸⁴

Други служби кои имаат значајна улога во борбата против тероризмот се Централна мобилна служба, Национална служба за емиграција, Национална служба за компјутерска и друга материјална поддршка (PDMT).

2.3. Служба за безбедност во Министерството за правда и полиција на Норвешка (PST) - Функции и мисија

Службата за државна безбедност¹⁸⁵ е гранка на Полицијата која е директно потчинета на Министерството за правда и полиција. Министерството врши директна политичка контрола преку давање на инструкции, барања, обезбедување на ресурси, воспоставување на соработка со домашни и странски разузнавачки, полициски и безбедносни служби и организации. Сите активности се уредуваат како должности доделени од Норвешкиот Парламент во согласност со законот за Полиција. Службата за безбедност на Норвешка е тело на Полицијата со надлежност да спроведува истраги и да поднесува обвиненија.

Службата за државна безбедност има законска одговорност за истражување и спречување на закани против интегритетот и безбедноста на државата. Главни задачи на Безбедносната служба се борбата против тероризмот, контраразузнавање, спречување на ширењето на нуклеарно оружје, борба против ширењето на екстремизам, изработка на планови за заштита на државниот врв и безбедносни проверки. Безбедносната служба исто така е одговорна за откривање и идентификување на потенцијалните заканувачки актери, анализа на нивните намери, изработка на анализа за можни идни сценарија (способност за претпоставување) и активно да бараат начини да ги спречат заканувачите да ги реализираат овие закани¹⁸⁶.

Надлежностите на оваа служба опфаќаат и овластувања за спроведувања на превентивни мерки. Службата интензивно соработува на меѓународно ниво со други безбедносни и разузнавачки служби и агенции, а на национално ниво исклучително тесна соработка

¹⁸⁴ Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/> пристапено на: 01.06.2012 година

¹⁸⁵ Достапно на: <http://www.legislationline.org/topics/topic/5&usg=ALkJrhh2jpmiVrVSD4Ur7Z8G4Au1fMLfA>

¹⁸⁶ Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/> пристапено на: 01.06.2012 година

остварува со локалната полиција, службите за емиграции, царината и другите разузнавачки и воено-разузнавачки служби во државата. Сепак како главна задача и предизвик на службата за безбедност во рамките на полицијата е борбата против тероризмот. Седиштето на Националната служба за државна безбедност се наоѓа во Осло, но има свои канцеларии во сите регионални полициски единици надвор од Осло. Своите извештаи ги доставува директно до Министерот за правда односно до највисокото раководство во Министерството.

2.4. Други организациони единици задолжени за борба против тероризмот

На регионално и локално ниво Норвешката полиција во својот состав има интегрирано и повеќе други единици со различни специјалности. Една од тие единици се мобилните полициски единици кои се обучени да се справуваат со вооружени инциденти и извршување на задачи со голем ризик. Тие се формирани како дел од антитерористичките мерки на Норвешката полиција донесени по настаните од 11. Септември во САД, и секоја регионална област во својата структура има регионални мобилни единици кои се специјално обучени да се справат со терористичките закани. Овие единици најчесто се употребуваат при вонредни состојби и во други случаи со што се пружа поголема сигурност за граѓаните.¹⁸⁷

Во областа Осло е оформена е Националната антитерористичка единица и единицата за брзи реакции при катастрофи. Овие единици се специјални единици на полицијата кои се употребуваат при заложничка криза, терористички напади и саботажии. Националната антитерористичка единица иако се наоѓаат во областа Осло, сепак таа дејствува на целата територија на Норвешка и дава помош на било која регионална или локална полициска станица во Норвешка.

Во борбата против тероризмот исто така значајна улога имаат и Полицијата, специјализирани служби за спроведување на законот, локалната полиција, Јавното обвинителство и тајната разузнавачка служба. Борбата против тероризмот во Норвешка не е ограничена само на службите за спроведување на законот и на безбедносно-разузнавачките служби. Во Норвешка големо внимание се посветува и на други органи, институции, општествен сектор и пред се на граѓаните кои имаат можеби и најважна улога за успешна борба против тероризмот. Според наведеното Норвешката стратегија за борба против тероризмот се потпира на сите општествени чинители. Филозофијата на Норвешката

¹⁸⁷ „The Police in Norway“, National Police Directorate, Juni 2010, Достапно на: https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_858.pdf, стр.11-12, пристапено на: 01.06.2012 година.

Полиција е дека борбата против тероризмот може да се „добие“ само со помош на координиран и целосен напор на општеството како целина.

2.5. Локален пристап во работењето на Норвешката национална полиција базирано на знаење – модел на полициско работење преку разузнавачки информации (Intelligence-led policing ILP)

Норвешката национална полиција, Специјализираните служби и Службата за државна безбедност имаат локален пристап во своето работење и работи со методите кои се базирани на знаење. Локалниот пристап треба да обезбеди подобар успех на полициската служба, подобро воочување на промените и развојот на заканите во локалните средини, како и добра комуникација, интеракција и соработка со населението и другите партнери. Стратешката и оперативната анализа се дел од секојдневното работење на полицијата. Таа се врши преку методичко собирање, обработка, систематизација и анализа на информации.

Моделот на полициска работа водена од разузнавање е основна филозофија во размислувањето и пристапот во работата на секој полициски службеник, а стратешката и оперативната анализа е темел во одредувањето на приоритетите кон кои области треба да се насочи полицијата како на остварувањето на долгорочни, така и во остварувањето на краткорочните цели. Ваквиот пристап во работата е подложен на постојано планирање, реализирање и евалуација на целите, на систематски начин. Всушност во секојдневната работа на полицијата е имплементиран систем на полициско работење со комбинирање на повеќе полициски модели како што се Полициско работење насочено кон проблемите, Работа на полицијата со/во задницата и моделот на полициска работа водена од разузнавањето. Услужниот и пристапот на доверба во работата на Полицијата на Норвешка се огледа и во тоа што полицајците во нормални околности во дневни услови не носат оружје со себе туку истото се наоѓа во нивните автомобили и за негово вадење од возилото потребно е да побараат дозвола од претпоставените. За вадење на оружјето од возилото може да одлучи и самиот полицаец доколку нема време за испочитување на процедурата во ненадејни ризични ситуации.

Пристапот на полициско работење преку разузнавачки информации е само уште еден метод во низата методи кои во минатото, но и сега се применуваат во секојдневното практично работење на Норвешката национална полиција, и е дел од целокупната стратегија на Министерството за правда и полиција. Тој е фокусиран на користење на обработени готови разузнавачки производи кои се изработуваат од неколку извори, што претставува

основа за донесување на релевантни одлуки. Методот претставува стратешки пристап кон контролата на криминалитетот кој всушност се надоградува на претходните модели на полициско работење во Норвешката полиција, а тоа се Пристапот насочен кон проблемите и Моделот на полициско работење со/во заедницата. Моделот се базира на знаење односно знаење добиено преку собирање на информации од тајни и отворени извори, нивно складирање, обработка, анализа и распространување до сите релевантни служби во Норвешка на кои им се потребни. Моделот всушност се фокусира на коренот на проблемите и имаат проактивна улога во откривањето на појавите уште во нивниот почеток. Една од предностите на овој модел во Норвешка е што националната полиција на Норвешка своите капацитети и ресурси ги користи многу порационално и ги насочува онаму каде тие навистина се потребни според приоритети на нивна елиминација, отколку да ги насочува кон санација на последиците и водење на истраги откако последиците веќе се случиле.

Всушност моделот е насочен кон стратешко предвидување на трендовите на криминалитетот и современиот тероризам. Во таа насока норвешката полиција има изработено „Национална стратегија за разузнавање“ со цел да обезбеди релевантни показатели врз основа на кои ќе може да донесе издржани и правилни одлуки за приоритети во своите оперативни и тактички планови за интегрирано управување со ризик, соработка со надворешни партнери, ефикасно користење на ресурси, развој на превентивни стратегии и конечни проценки за потребите на Директорот на Националната полиција и Министерот за правда и полиција. Преку овие механизми може да се следат достигнувањата и состојбите во борбата против тероризмот и контролата на криминалитетот. Моделот на полициско работење преку разузнавачки информации придонесува во развојот на свеста кај припадниците на Полицијата на Норвешка во насока на тоа дека добиените информации треба да имаат влијание врз донесувањето на одлуките, а тие пак врз криминалитетот.¹⁸⁸

3. Примената на разузнавањето во Полицијата на Кралството Белгија во борба против современиот тероризам

Кралството Белгија придава посебно значење на борбата против тероризмот и се стреми да ги преземе сите потребни мерки за спречување на терористичките активности на својата територија и преземање на мерки и активности за ефикасно и успешно изведување на евентуалните извршители на терористичките активности пред лицето на правдата. Оваа

¹⁸⁸ Достапно на:

http://brage.bibsys.no/politihs/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_18759/1/it%20it's%20not%20a%20case.pdf

борба е проследена со целосно почитување на човековите права и слободи, владеење на правото и законите кои се на сила во државата за секој поединец. Со цел да се воспостави ефективен систем за борба против тероризмот Белгија вовеле законска институционална рамка и одредби кои се насочени кон подобрување на операциите за спречување терористички активности и подобрување на меѓународната соработка во борбата против тероризмот.

3.1. Законска рамка за успешна борба против тероризмот¹⁸⁹

Кралството Белгија во 2002 година во својот кривичен законик ја имплементира Одлуката на Советото на Европската Унија од 13. Јуни 2002 година, за борба против тероризмот. Во новиот кривичен законик чл.137 терористичките дела се дефинирани како кривични дела кои „по својата природа или контекст можат да предизвикаат сериозна штета на државата или меѓународни организации и кои се преземаат од страна на терористи поединци или терористички организации со цел сериозно да се заплаши населението или да се принудат органите на државата или меѓународни организации да преземат одредени мерки или политички одлуки во нивна корист или пак да се воздржат од преземање на одредени активности, со намера сериозно да ги дестабилизираат или уништат политичките, уставните, економските или социјалните структури на земјата или меѓународната организација“.

Врз основа на новите законски решенија за кривични дела кои се однесуваат на тероризам, Белгија на 19 Декември 2003 година има усвоено нови мерки за борба против тероризмот, а актот во кој се предвидени новите мерки се објавени во службен весник (Moniteur Belge) на 29 Декември 2003 година. Во кривичниот законик на Белгија покрај член 137 кој ги дефинира терористичките дела, во чл.138 одредува казнени одредби за кривични дела кои се однесуваат на тероризмот, а пак во чл.139 дава појаснување за терористички групи, кои ги дефинира како „организирани здруженија на повеќе од две лица, основани за спроведување на тајни активности и преземање на координирани акции со цел да извршуваат терористички активности опфатени во чл.137. Во овој член посебно е нагласено изземањето на организации и здруженија врз база на политичка или друга основа која на легитимен и транспарентен начин се труди да ги оствари своите легитимни цели, и истите нема да се сметаат за терористички организации. Чл.140 од Кривичниот законик го предвидува

¹⁸⁹ Достапно на: <http://www.legislationline.org/topics/topic/5&usg=ALkJrhh2jpmiVrVSD4Ur7Z8G4Au1fIMLfA>, пристапено на: 07.09.2012 година.

кривичното дело учество во активностите на терористички организации. „Секој кој учествува во активностите на терористичка организација, вклучително и обезбедување на информации, материјални ресурси преку финансирање на активностите на организацијата, и при тоа знаат за таквото учество ќе се смета за кривично дело помагање во извршување на терористички активности“. Во мерките донесени за успешна борба против тероризмот во Кралството Белгија имплицитно е нагласено дека не смеат да бидат користени акции од страна на Воени вооружени сили, и дека борбата против тероризмот на територијата на Белгија е исклучиво во надлежност на органите за внатрешна безбедност.

Во однос на процедуралните правила, со лицата осомничени за терористички дела се постапува во согласност со законите и правилата во кривичната постапка кои се важечки за сите граѓани. Тие ги имаат истите права како и секој друг обвинет во текот на испрашувањето и судењето, вклучувајќи го правото на жалба по донесена судска одлука.

Меѓутоа со оглед на природата на терористичките дела, дозволена е и предвидена примена на одредени истражни методи како што се телефонски прислушувања или примена на други проактивни посебни истражни мерки, кои најчесто се применуваат за сериозни кривични дела од областа на организираниот криминал. Главни институции во Белгија кои се задолжени за борба против тероризмот се Министерскиот комитет за разузнавање и безбедност, Министерството за Внатрешни работи, Федерални и локални полициски сили, Оддел за борба против терористички организации кој претставува заеднички орган на министерството за внатрешни работи и правда (собира и анализира разузнавачки податоци од полицијата и разузнавачките служби со цел да изврши проценка на терористичките закани), Министерството за правда (одговорно за судските истраги и постапки пред судовите), кривично одделение за истраги, единица за обработка на финансиски информации (независен орган за надворешна контрола на Министерството за финансии и правда) која собира и анализира финансиски информации поврзани со финансирање на тероризам, Министерство за финансии кое има надлежност да замрзнува финансии и банкарски сметки на фирми и организации за кои постои сомневање дека финансираат терористички активности. Без да навлегуваме во детална обработка и анализа на секоја од институциите и органите кои имаат активно учество во борбата против тероризмот ќе се задржам на органите за борба против тероризмот во рамките на Министерството за внатрешни работи и Полицијата.

3.2. Полициска организација на Кралството Белгија

Длабоките структурни реформи кои беа направени во 2001 година во Министерството за внатрешни работи на Белгија создадоа една сосема нова полициска служба, која е поделена на два дела односно Полициски сили на федерално и на локално ниво. Иако секое ниво работи независно едно од друго и има свои различни сфери на интерес и надлежности, тие се комплементарни и тесно соработуваат за да се осигура безбедност и зачувување на уставниот поредок и демократските вредности во државата. Основните точки од националната политика се дефинирани во Националната безбедносна стратегија, која исто така вклучува мерки и активности кои мора да бидат земени во предвид при изработката на федералните и локалните безбедносни планови. Сојузниот совет за безбедност ја оценува работата, општата организација и состојбата во полициските служби.¹⁹⁰

3.3. Федерална полиција на Кралството Белгија - Функции и Мисија

Основни активности и задачи на федералната полиција е борбата против организираниот криминал и тероризам како и борбата против одредени специјализирани форми на криминалитет кои бараат специјализиран пристап во истрагите. Федералната полиција има интегрален и интегриран пристап во своето работење. Интегрален пристап значи дека во решавањето на проблемите им приоѓаат од различни аспекти: превенција, следење и анализа на појавите и заканите. Интегриран пристап во работењето на федералната полиција значи дека нивните активности се одвиваат во постојана соработка со многу партнери, односно институции и органи кои можат да помогнат во борбата против организираниот криминал и тероризмот. Правилата на федералната полиција налагаат нивните активности особено во текот на истрагата да останат во максимална дискреција, но сепак начинот на кој се спроведуваат истрагите во исто време треба да бидат максимално транспарентни кон судските органи. Дискрецијата во текот на истрагата не треба да значи прикривање на информации од другите државни органи особено оние кои имаат свои надлежности во рамките на борбата против тероризмот и организираниот криминал, туку напротив тие треба транспарентно да разменуваат информации во зависност од својот домен на активност и надлежност.¹⁹¹

¹⁹⁰ Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/>, пристапено на: 29.06.2012 година.

¹⁹¹ The federal judicial police, „Our Commitment in the Fight against Crime“ March 2009, достапно на: http://www.polfed-fedpol.be/org/pdf/Brochure_PJF_EN.pdf, пристапено на: 15.09.2012 година.

Основна мисија на федералната полиција се состои во заштитата на општеството преку борба против криминалот, апсење на криминалците, како и разбивање на криминалните организации. Интензивната соработка со други државни институции не е инцидентна појава туку претставува рутинска секојдневна т.е системска активност не само во насока на откривање на веќе сторени кривични дела, туку тенденција е истите повеќе да бидат насочени кон превенција и рано откривање на заканите и нивно елиминирање уште пред да се случат.

Остварувањето на целта на Федералната полиција исто така претставува зголемување на ефикасноста во рамките на целата организација на која припаѓаат.¹⁹² Активностите на Федералната полиција се извршуваат во постојана соработка со партнерските организации кои се специјализирани во своите области на експертиза, но исто така нуди и постојана помош на други организации на кои им треба специјализирана поддршка особено на локалната полиција, со цел да се оствари заедничката цел, а тоа е поголема безбедност за граѓаните.¹⁹³

Со други зборови, основната мисија на федералната полиција е: „Елиминирање на заканите на подобар и поефикасен начин, намалување на обемот и влијанието на организираниот криминал и тероризмот врз дестабилизацијата на општеството, водење на специјализирани истраги во борба против меѓународниот организиран криминал и современиот тероризам, пред се заради нивната комплексна природа“.

Иако основна работа на федералната полиција е борбата против организираниот криминал и современиот тероризам, сепак нивната мисија не е ограничена само на овие активности туку, тие имаат надлежности и во следење, анализа и предвидување на развојот и идните трендови на современите закани. Како што веќе напоменавме голем дел од задачите Федералната полиција ги извршува во соработка со други органи и институции, а особено тесна соработка остварува со локалната Полиција. За постигнување на зацртаната цел потребно е оптимално распределување на задачите помеѓу Федералната и Локалната полиција. Поделбата на задачите и доделување на надлежноста на истрагата се спроведува според обемот и комплексноста на истрагата како главен критериум за доделување на истрагата на Федералната или на Локалната полиција. Комплексноста на истрагата се утврдува според неколку критериуми, поделени во три групи:

а.) Природата на фактите кои треба да се утврдат;

¹⁹² Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/>

¹⁹³ The federal judicial police, „Our Commitment in the Fight against Crime“ March 2009, достапно на: http://www.polfed-fedpol.be/org/pdf/Brochure_PJF_EN.pdf, пристапено на: 15.09.2012 година.

б.) Природата на истрагата која треба да се спроведе;

в.) Географскиот простор на кој треба да се спроведува истрагата;

Дали надлежноста ќе припадне на локалната или федералната полиција одлучува истражниот судија кој има овластувања да ја води истрагата. Доколку при распределувањето на надлежноста се утврди барем еден од овие критериуми кои не се во надлежност на локалната полиција, тогаш надлежноста се доделува на федералната полиција.

3.3.1. Структура и организација

Федералната полиција е под директна команда на генерален директор, чија улога е да ја координира работата на пет општи дирекции и голем број на одделенија кои се под директна негова надлежност. Овие дирекции се одговорни за соработка со локалната полиција, за интегрирани полициски операции, надворешна комуникација и координација, како и меѓународна соработка. Под директна надлежност на директорот е одделот за стратегија кој врши стратешко планирање и следење на прашања кои се однесуваат на развојот на законите¹⁹⁴ и Дирекцијата за меѓународна соработка која обезбедува постојана оптимизација и поддршка на концепцијата за извршување на полициската стратегија и политика во однос на меѓународната полициска соработка, преку обезбедување на експертиза, неоперативни информации, анализа и проценки за потребите на власта и полициските служби. Таа исто така придонесува за постојана оптимална координација на акциите на полицијата преку интегрирана меѓународна полициска соработка во случаи кога се вршат од страна на Полициски организации на други земји.

Федералната полиција е поделена на 5 централни дирекции и 27 децентрализирани дирекции. Сите централни дирекции се лоцирани во Брисел додека децентрализираните дирекции се распоредени во секоја од 27-те области на Белгија. Овие децентрализирани директорати се раководени од директори. Големината и организирањето на дирекциите може да биде различно, но една постојана карактеристика е специјализација на вработените во приоритетните криминални феномени како НТ со дрога, НТ со луѓе, сериозен финансиски и економски криминал, тероризам и др.

Главна задача на децентрализираните дирекции е спроведување на проактивни прелиминарни истраги под надлежност на Јавното обвинителство и кривични истраги кои ги спроведува истражен судија. Истрагите можат да бидат проактивни или рективни.

¹⁹⁴ The federal judicial police, „Our Commitment in the Fight against Crime“ March 2009, достапно на: http://www.polfed-fedpol.be/org/pdf/Brochure_PJF_EN.pdf, пристапено на: 15.09.2012 година.

Информациите кои посочуваат на одредени криминални активности можат да бидат основ за покренување на истрага со цел да се докажат криминалните активности на одредена група или организација, додека за реактивните истраги како почетна точка се смета сторено кривично дело и вината или невиноста на осомничениот треба да се докаже со истрагата, но делото веќе постои.

Централни дирекции се¹⁹⁵:

- Управна полиција која извршува административни и менаџерски работи, која е одговорна за целиот промет во сообраќајот;
- Судската полиција надлежна за спроведување на посебни истраги во врска со сите видови на организирани форми на криминал и тероризам.¹⁹⁶
- Дирекција за оперативна поддршка има задача да биде на располагање на федералната и локалната полиција во текот на водењето на истрагата преку одредени специјални и практични инструменти (на пр. Специјални единици за интервенција, воздушна поддршка и др.). Исто така дирекцијата за оперативна поддршка пружа помош од областа на електронска обработка на податоци, телефонски и радио комуникација, како и во подобрување на меѓународната оперативна полициска соработка.
- Дирекција за логистичка поддршка раководи со опремата, оружјето, објектите, возилата и финансиите на федералната полиција.
- Дирекција за човечки ресурси, се занимава со персонални прашања, осигурувајќи дека секој оддел во рамките на полицијата има на располагање соодветен и компетентен кадар, во што спаѓа и регрутација и обука на кадри.

Централните дирекции претставуваат на некој начин експертска поддршка на децентрализираните дирекции кои се надлежни за спроведувањето на истраги, но исто така вршат и експертиза за потребите на локалната полиција и другите партнери во текот на истрагата. Централните дирекции освен со поддршка како основна задача имаат следење и анализа на новите трендови во развојот на криминалитетот или појава на нови облици на закана за безбедноста на граѓаните односно како една од задачите е изработка на стратешки анализи и планови за успешна борба против организираниот криминал и тероризам.

- **Улогата на полицијата во спроведување на истраги**¹⁹⁷ - Истрагите во Белгија ги спроведуваат различни органи на државата: Федерален или Јавен обвинител (во

¹⁹⁵ Достапно на: <http://polis.osce.org/countries/>

¹⁹⁶ Оваа дирекција ги спроведува и специјалните операции за поддршка на истрагите како што се телефонските прислушувања, раководење со информатори, криминалистичка полиција итн. Дирекцијата од една страна ги има централните дирекции, а од друга страна децентрализираните судски оддели. Централните дирекции се задолжени за развој, поддршка, координација и следење на судски процеси и истраги, додека децентрализираните оддели се задолжени за извршување на судски истраги.

предистражна постапка), или истражен судија (во кривична постапка). Со цел истрагите да бидат успешно изведени и сторителите на кривични дела да бидат изведени пред суд, насоките, упатствата и одредувањето на приоритетите ги дава јавниот обвинител односно истражниот судија. Јавниот обвинител има право да побара да му бидат отстапени ресурсите (човечки и материјални) на федералната полиција или било кој друг орган на полицијата кои можат да придонесат за успешна реализација на истрагата. Од страна на Федералната полиција за една истрага се назначува еден полициски службеник кој е одговорен за текот на истрагата и тим на соработници кои се специјалисти во својата област и кои му помагаат во текот на истрагата. Сите тие се подредени на Јавниот обвинител кој пак го има глевниот збор во насочувањето на истрагата. Во процесот на спроведувањето на истрагите во Полицијата на Белгија особено големо значење им се придава на локалните полицијаци, во контекст на собирање на релевантни информации, па од тие причини соработката помеѓу Федералната и Локалната полиција е на исклучително високо ниво. Ваквата пракса Белгиската федерална полиција многу често ја применува во меѓународните истраги при што остварува тесна соработка во заеднички истражни тимови со припадници на полицијата на други држави.

3.4. Методологија во работењето на Белгиската полиција¹⁹⁸

Федералната полиција на Белгија е значајна алка во безбедносниот синџир. Од тие причини оваа служба постојано се залага за усогласување со другите играчи на безбедносната сцена околу општите стратегиски безбедносни прашања и конкретни операции. Федералната полиција настојува во својата мисија да ги имплементира приоритетите на властите и реализирање на проектите преку професионален пристап во работењето. Пристапот насочен кон безбедносните проблеми е заедничка одговорност на сите органи (полицијата, судството, обвинителството, разни граѓански здруженија, приватниот сектор и граѓаните) кои имаат свој удел во остварувањето на безбедноста на Белгија. Врз основа на ова, но и врз основа на општата визија на интегрираното полициско работење, Федералната полиција на Белгија изработува Национален безбедносен план (НБП) кој се базира на различни студии, анализи, истражувања, можности и желби на различни партнери од безбедноста.

¹⁹⁷ The federal judicial police, „Our Commitment in the Fight against Crime“ March 2009, достапно на: http://www.polfed-fedpol.be/org/pdf/Brochure_PJF_EN.pdf, пристапено на: 15.09.2012 година.

¹⁹⁸ Ибид пристапено на: 15.09.2012 година.

Овој План мора да биде одобрен од Министерот за внатрешни работи и претставува стратегија на приоритети и целите на интегрираното полициско работење во борбата против организираниот криминал и тероризам за следните 4 години. Бидејќи ресурсите и можностите се ограничени, сосема е јасно дека е невозможно да се справат со сите закани и ризици со иста ефикасност. НБП воспоставува приоритети во работењето на интегрираната полиција и на многубројните партнери на локално, национално и меѓународно ниво во борбата против тероризмот и организираниот криминал. НБП е референтен водич за сите полициски службеници во Белгија.

За периодот од 2008 до 2012 година како најважни приоритети во Националниот безбедносен план беа одредени Борбата против тероризмот, Корупцијата, Сериозни измами, Перење на пари, Компјутерски криминал, НТ со лекови, НТ со луѓе (сексуална експлоатација и илегална миграција) итн. Федералната полиција, приоритетите во своето работење ги имплементира во стратескиот план за работа и програмите на дирекциите за превентивно дејствување и следење на безбедносните прашања особено безбедносните прашања кои се актуелни во меѓународни рамки. Од тие причини Федералната полиција особено големо значење им придава на разузнавачките информации нивното собирање, обработување, складирање и повторно дистрибуирање до оние на кои им се најпотребни.

Во смисла на насочување на активностите кон одредена област на криминалитет се изработуваат акциски планови во кои се предвидуваат целите и приоритетите за период од 1 до 4 години. Акциските планови постојано се контролираат и оценуваат и доколку се појави потреба истите се ревидираат. На ниво на локална полиција се изработуваат реонски безбедносни планови за секој реон под надлежност на локалната Полиција. Секако и во реонските безбедносни планови се имплементирани приоритетите од Националниот безбедносен план, но и конкретни безбедносни приоритети кои се карактеристични за конкретен регион. Полициските служби кои работат во тие реони имаат различни мисии, приоритети и очекувања. На стратешко ниво, пристапот на полициско работење водено од разузнавање и пристапот насочен кон проблемите, дава добар преглед на активни криминални организации. Сознанијата и заклучоците ги добиваат од специфични прашалници вклучувајќи ги и податоците во врска со истрагите за криминални организации дополнети со квалитетни анализи на информации добиени од други белгиски или странски служби како и од некои отворени извори. Со цел да се предвидат можните случувања на некои криминални феномени, развиени се различни мултидисциплинарни анализи, како што е анализа на ризикот.

3.5. Пристап на Полициско работење водено од разузнавање (Intelligence-led policing – ILP)¹⁹⁹

Концептот на Полициска работа преку разузнавачки информации е темелот во работењето во рамките на Полицијата на Белгија. Ваквиот пристап се базира на собирање и обработка на податоци кои се однесуваат на криминалци, криминални групи, терористички организации итн. Сите разузнавачки информации се пласираат во Федералната полиција каде се чуваат и обработуваат на правен и легитимен начин врз основа на кои се изработуваат стратешките планови (политика за справување со криминалитетот), тактички (акциски планови) и оперативни планови (на ниво на истрага). Локалните полициски службеници кои располагаат со информации директно од теренот се клучен елемент во успешното спроведување на овој концепт на полициска работа. Нивното знаење се користи со цел најдобро да се разберат криминалните феномени.

Покрај полициските службеници од локално ниво многу други органи и служби во полицијата (аналитичари, систем за собирање, складирање и користење на податоци, централна база на податоци, искусни оперативци, специјализирани лаборатории итн.) играат значајна улога во успешно спроведување на овој концепт. Главниот предизвик за концептот на полициска работа водена од разузнавање е да ги идентификува трендовите на идните закани. Тоа е исклучителен предизвик за стратешките аналитичари. Стратешките аналитичари користат аналитички или комбинација на повеќе техники (картографија, статистика, сценарија и други техники) кои им овозможуваат да изработат прецизна слика за безбедносните прашања на локално и национално ниво. Целта на овие анализи е да им се помогне на надлежните органи со цел полесно да ги одредат стратешките безбедносни приоритети. Преку нивната темелна анализа на податоци, стратешките аналитичари во голема мера придонесуваат за подобро разбирање на криминалните феномени. Областа на распространување на информации во белгиската полиција е јадрото на размената на информации. Разузнавачкиот концепт на полициска работа не е едноставен процес. Тој не се карактеризира само со собирање на информации од сите извори, размена и споделување на информации помеѓу сите полициски службеници, туку пред се тоа е прифатена филозофија во работењето преку соработка со партнерите, (државни и приватни субјекти без оглед дали работат на федерално или локално ниво). За таа цел, секоја организациона единица во рамките на белгиската полиција има пристап во базата на податоци од каде може да преземе

¹⁹⁹ The federal judicial police, „Our Commitment in the Fight against Crime“ March 2009, достапно на: http://www.polfed-fedpol.be/org/pdf/Brochure_PJF_EN.pdf, пристапено на: 15.09.2012 година.

податоци од различни полициски служби (до ниво на нивното безбедносно овластување) или од други области на криминалитет кои не се основна нивна надлежност, истите да ги анализираат и да ги користат доколку имаат употребна вредност за нив. Благодарение на нивната привилегирана позиција во областа кој е предмет на нивниот интерес и на нивната специфична експертиза, распространетите анализирани податоци имаат додадена вредност бидејќи се зголемува можноста за успешно следење на криминалитетот во сите оддели на Федералната полиција како и во другите институции кои имаат свои надлежности во борбата против криминалитетот и другите облици на закани за безбедноста на граѓаните.

Размената на информациите со сите полициски единици има за цел да укаже на одредена појава во соседството (на пример појава на зголемени грабежи во одреден регион), на нови *modus operandi*, или појава на нови безбедносни закани (можни терористички напади), при што се овозможува доволно време да се преземат конкретни потребни мерки. Собирањето и анализата на податоци е суштински дел од концептот. Во текот на проактивните или реактивните истраги разузнавачките аналитичари во Полицијата на Белгија се обидуваат да воспостават врски меѓу криминалните факти, криминалците, местото каде што се случило кривичното дело или пак поврзувањето на кривичното дело (криминалитетот) со *modus operandi* на одредена криминална група. Преку анализата на разузнавачките информации тие настојуваат да ги насочат истражните органи, полициските службеници кои се бават со истрагата односно целата истрага во вистински правец.

Собирањето на разузнавачките информации го вршат разузнавачи оперативци кои работат во другите оддели за истрага на федералната полиција, припадници на одделот за криминалистичкото разузнавање и локалните полицајци кои имаат редовни контакти со информатори од теренот, локалните заедници и криминалното подземје со што заедно со криминалистичките разузнавачки аналитичари можат во голема мера да им помогнат на своите колеги кои ги водат истрагите да навлезат многу подлабоко во истрагата за одредени специфични криминални активности.

Концептот на полициска работа преку разузнавачки информации меѓу другото се базира на централизиран и добро структуриран процес на разузнавање. Централизираниот пристап има за цел, од една страна, да обезбеди разузнавање за потребите на сите служби и оддели во белгиската полиција и белгиските власти на стратегиско ниво, а од друга страна оптимална координација на полициските акции на оперативно и тактичко ниво. Во оваа насока, со законот за полиција на Белгија се овозможило креирање на Национална база на податоци, достапна за двете нивоа на белгиската полиција. Според овој закон сите полициски службеници без разлика дали се од локално или федерално ниво, должни се да

внесуваат податоци од интерес на полицијата во локалните или регионалните бази на податоци од каде податоците се преземаат во централиот сервер на Националната база на податоци.

Националната база на податоци е релативно едноставен електронски систем за собирање на сите податоци на едно место, во која се врши едноставна обработка на податоците кои можат да ги користат и локалната и федералната полиција. На овој начин Националната база на податоци подржува интегриран пристап до обработени податоци. Внесувањето на извештаи со податоци од локалната полиција во базата на податоци може да им помогне на федералната полиција во следната нивна истрага или во истрага која е во тек, дури и без да знаат дека тој извештај ќе биде значаен за истрагата на федералната полиција.

4. Соработка на членките на Европската Унија во борбата против современиот тероризам

Европската унија активно се вклучува во борбата против современиот меѓународен тероризам веднаш по терористичките напади во САД на 11. Септември 2001 година. Борбата против современиот тероризам станува приоритет во рамките на ЕУ, и веќе истата година се усвојува „Акционен план“ кој опфаќа постигнување на различни цели во областа на надворешната политика, полицијата, судската полиција итн. Со нив се нагласува значењето од зајакнувањето на заедничката соработка. Меѓутоа, на тој пат веднаш се појавија одредени потешкотии бидејќи националните држави беа одлучни во тоа да задржат што е можно повисок степен на сувереност во областа на внатрешните работи.

Членките настојувале да ги унапредат оние облици на соработка кои веќе ги имаше и пред 11. Септември. Тоа помеѓу останатото, вклучува зајакнување на Европската судска мрежа заради полесно решавање на судските барања кои едната членка ги упатува кон друга, но не и пренесување од својот суверенитет во делот на внатрешната безбедност на меѓенародни организации. Следен важен документ претставува „Конвенција за заемна помош (2000 година)“, како и „Конвенција за задничка правна помош (2000 година)“, кои се донесени заради обезбедување на информации за банкарски трансакции и сметки. По настаните на 11. Септември, главна новина претставува воведувањето на европскиот налог за апсење (2002 година), со кој треба да се олесни екстрадиција на осомничените.²⁰⁰

²⁰⁰ Маја Бјелош „Сарадња чланица ЕУ у борби против организовано криминално и тероризам“, Центар за цивилно-ојне односе.

Достапно на: http://www.bezbednost.org/upload/document/bjelos_2009_saradnja_drzava_clanica_jha.pdf

ЕУ и САД имаа различен пристап во борбата против тероризмот. Додека САД му објави војна на тероризмот, односно на сите оние кои го помагаат, ЕУ настојува да ги утврди неговите социјални, економски и политички корени и проблемите првенствено да ги реши со употреба на полициски и разузнавачки инструменти, а не со воена интервенција. По терористичкиот напад во Мадрид (во 2004 година) и Лондон (во 2005 година), разликите во американските и европските ставови значително се намалени.

Веднаш по терористичкиот напад во Мадрид донесен е „Акционен план за борба против тероризам“, кој предвидува зајакнување на меѓународната борба против тероризмот, намалување на пристапот на терористите до финансиски средства, унапредување на способностите за откривање, истраги и судење на терористите, воспоставување на ефикасна гранична контрола, како и преземање на активности и мерки насочени кон факторите кои допринесуваат за зголемување на тероризмот и регрутирањето на терористите. Планот исто така предвидува и оспособување на други држави (кои не се членки на унијата) за борба против тероризмот. Бидејќи оваа област длабоко задира во прашања од национален интерес на државите, а секако националните интереси се различни за секоја од државите членки на ЕУ, акцентот пред се е ставен на зајакнување на соработката, а не на создавање на заеднички органи во рамките на ЕУ²⁰¹. Најзначајниот механизам за соработка во ЕУ во борбата против тероризмот претставуваат редовните заседанија на министрите за внатрешни работи и министрите за правда во рамките на Советот на ЕУ.

Вториот механизам е EUROPOL (европска полициска служба), која претставува облик на постојана полициска соработка помеѓу државите членки. EUROPOL ја олеснува размената на информации и изработува оперативни анализи, потпирајќи се на стратешките извештаи. Оваа служба нуди стручна и техничка помош во истрагите кои ги спроведуваат државите членки. Врз основа на новата правна рамка, EUROPOL од 2010 година доби нови овластување, но и нов начин на донесување на одлуките. Таа прерасна во посебна агенција на ЕУ која е финансирана од буџетот на ЕУ, што на Европската комисија и Европскиот парламент и овозможува подобар увид во развојот на организацијата и ја зголеми транспарентноста и одговорноста. Меѓутоа, ЕУ и понатаму не поседува монопол на легитимна употреба на физичка сила, туку EUROPOL се уште претставува специфичен облик на меѓудржавна полициска соработка и размена на информации, а не наднационална служба со извршни овластувања. Државите членки на ЕУ настојуваат да допринесат во борба против тероризмот и надвор институционалната рамка на ЕУ, одвојувајќи финансиски средства за поддршка на правниот и полицискиот систем на државите надвор од ЕУ.

²⁰¹ ибид

X. УЛОГАТА НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО ПОЛИЦИСКИТЕ СТРУКТУРИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО БОРБАТА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ

1. Република Македонија под закана на современиот тероризам

Денес кога се повеќе се зголемува бројот на државите кои се зафатени со ризикот од терористички напади, поголемиот дел од заканите на меѓународниот тероризам всушност претставуваат страв од имагинарен, виртуелен или непостоечки непријател. „Тој непостоечки непријател не е меѓународниот тероризам сам по себе, туку повеќе е популаризирана слика на исламистичкиот фундаментализам, олицетворен во она што повеќето го сметаат за Ал Каеда“.²⁰² Анализите на најголемите светски и домашни експерти во областа на Современиот тероризам и борбата против Современиот тероризам посочуваат на тоа дека предводник во стравичните терористички случувања во светот се радикалните исламистички движења, меѓу кои особено се истакнува Вахабистичкото и Салафистичкото движење. Фактот што лидерите и членовите на Ал Каеда по својата филозофија и идеолошко убедување се Вахабисти, се повеќе во современата литература посебно од американско подрачје, Вахабистичкото движење го изедначуваат со Ал Каеда, а со тоа и со современиот тероризам во меѓународни рамки.

Според нивното верско и религиозно учење и сваќање, “Џихадот“ претставува насилна борба за исламот со примена на сите средства и методи, со цел исламот да завладее со светот. Војните на Балканот особено војната во Босна создаде особено поволни услови за инсталирање на првите вахабистички мрежи на Балканот. Финансирањето на оваа мрежа се вршеше од земјите од Блискиот Исток преку некои хуманитарни или Невладини организации кои наводно беа формирани за помош на муслиманските жртви од војната, а всушност тоа беа организации преку кои во најголем дел се вршеше финансирање на муслиманските воени единици во Босна, инфилтрирање на поединци и цели единици од Арапскиот свет (муџахедини, искусни борци од војните во Авганистан), како и снабдување со оружје.

Инсталирањето на вахабистичкото движење многу брзо се прошири и на другите делови од Балканот со војната во Косово во 1999 и со конфликтот во Македонија во 2001 година преку формирање на исклучително функционална мрежа на радикалното вахабистичко толкување на исламот. Во целиот тој процес голема улога имаа и огромните финансиски

²⁰² Митко Котовчевски, „Конфликтите, Тероризмот и пенетрацијата на Вахабизмот на Балканот“, стр.11-34, Зборник трудови, „Балканот-безбедносен предизвик за Европа и Меѓународната заедница“, Зборник од меѓународна научна конференција одржана во Охрид 1-2 Октомври 2010 година, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Филозофски факултет-Институт за безбедност, Одбрана и Мир, 2010 година

средства²⁰³ и друга логистичка поддршка која ја даваат земјите од Блискиот Исток, пред се во образование на деца од овие простори во верските училишта во Саудиска Арабија, кои по враќањето на Балканот формираа мрежи на следбеници на Вахабизмот.

Нивна стратегиска цел е Балканот да го претворат во отскочна даска за ширење на терористичките структури, на екстремниот фундаментализам, како и на религиозниот тоталитаризам помеѓу исламската популација најпрвин во западноевропските земји.²⁰⁴ Што се однесува на Р. Македонија, ширењето на Вахабизмот својата експанзија ја доживува во и по конфликтот во 2001 година. Во етничкиот состав доминираат претставниците на албанската популација, но карактеристично е и присуството на Македонски муслимани и особено е прифатен Вахабизмот од Бошњациите во Р. Македонија. Најголем подем на Вахабистичкото движење има во Скопскиот регион, во руралните средини во северозападниот регион (пограничните делови на Македонија и Косово) на Куманово, Тетово и Гостивар (карактеристично за сиромашна неписмена или слабо писмена популација со изразена религиозна приврзаност), нивното вмрежување продолжува во Струшкиот регион, во Дебар, Кичево, а во последно време забележително е прифаќање на вахабизмот и од турската популација во Радовиш, Ресен и Охрид кој е сеуште во зачеток²⁰⁵.

Како потврда за нивното ширење на просторот на Р. Македонија е тоа што преку нивна добра организираност и агресивност за релативно краток временски период од безначајно малцинство да еволуираат во доминантна категорија која го стави под своја контрола верскиот живот на муслиманите во Скопје. Преку имамите школувани во Саудиска Арабија прво ја ставија под своја контрола најголемата џамија во Скопје, „Јаја Паша“, а сега контролираат повеќе од пет џамии само во гратското подрачје на Скопје. Сепак до неодамна никој не посветуваше доволно внимание на оваа појава во смисла на безбедносна закана, па дури имаше и медиумски изјави на највисокиот државен врв дека Македонија не е загрозувана од закани од овој тип, иако голем број од стручната и научната јавност навреме предупредуваа за ризикот од оваа појава²⁰⁶. Предупредувањата се чини станаа реалност во Април 2012 година кога во близина на Скопје кај месноста Смиљковско езеро беа убиени пет

²⁰³ Александар Писарев, „Ал Каеда во Македонија“, Неделник „Сега“, број 35 од 14.01.2010 година

²⁰⁴ Митко Котовчевски, „Конфликтите, Тероризмот и пенетрацијата на Вахабизмот на Балканот“, стр.11-34, Зборник трудови, „Балканот-безбедносен предизвик за Европа и Меѓународната заедница“, Зборник од меѓународна научна конференција одржана во Охрид 1-2 Октомври 2010 година, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Филозофски факултет-Институт за безбедност, Одбрана и Ми, 2010 година.

²⁰⁵ ибид

²⁰⁶ Во 2002 година локалните вахабисти го заземаа тетовското-Теке, главниот верски објект во Тетово на Бектешите во овој регион со голема традиција, и оттогаш вахабистите го контролираат и користат за своите верски обреди. Во 2006 година вахабистите ја покажаа нивната агресивност и медиумска промоција преку организирање на протети во Скопје и Тетово, како израз на осуда заради објавување на карикатура на пророкот Мухамед во некои светски медиуми.

луѓе од македонска националност за што од МВР на РМ посочија дека „тоа е терористички чин извршен од радикални исламисти“, по што беа осомничени и уапсени неколку лица од албанска етничка припадност со радикална исламска идеологија.

2. Улогата на Полицијата на Република Македонија во борбата против современиот тероризам: Состојби и перспективи

Ескалацијата на современиот тероризам олицетворен во исламскиот тероризам во светот предизвика низа реакции како на експертско ниво преку организирање на меѓународни конференции и дебати, така и преку преземање на конкретни чекори во насока на донесување на нови закони и законски регулативи, воспоставување на повеќе механизми за меѓународна соработка, но и преку изработка на нови стратегии за успешна борба против овој вид на тероризам, кој се појавува како сосема нов феномен во современите општества.

Новите стратегии беа насочени кон воспоставување на нов пристап во борбата против тероризмот, особено во земјите од Европа кои на заканите од исламскиот тероризам гледаа исклучиво како на закана со која треба да се справат полициските служби, за разлика од пристапот на САД кои сметаа дека во борбата против современиот тероризам треба да се употребат сите расположливи средства (и воените сили и безбедносно-полициските структури). Сите се сложуваат во тоа дека современиот тероризам е премногу сложен феномен. Ништо помалку не е сложена ниту борбата против современиот тероризам за да биде решен со еден удар или со една стратегија.

Во борбата против терористичкото дејствување државите користат различни инструменти: полициски, казнено-правни, воени, разузнавачки, политички, граѓански итн. Неуспешните стратегии на државите и на меѓународната заедница во борбата против современиот тероризам прејудира континуирано преиспитување и евалуација на противтерористичките (национални и меѓународни) стратегии и техники, како и потрага по поадекватни и поефикасни решенија. Република Македонија во рамките на безбедносниот систем има создадено ефикасни борбени единици за справување со овој вид на закана и тоа се покажа во акцијата „Планинска бура“ во тетовското село Бродец. Значајно место во овие противтерористички единици во Р. Македонија секако зафаќаат специјалните воени и полициски единици за борба против тероризмот, меѓутоа сепак тоа се поединечни реактивни елементи во целокупниот безбедносен сектор.

Борбата против тероризмот треба да биде задача и цел на сите организациони единици во рамките на полицијата, во целокупниот безбедносен систем на државата, но и во научно истражувачките и образовните институции, како и на општеството во целина.

Истражувањата во академската фела во однос на борбата против тероризмот сепак не се на нивото на кое треба да бидат во земја која е под исклучително голем ризик од терористичка закана како што е Р. Македонија. Оние малку научни и стручни истражувања кои се направени и кои веќе можеби две децении предупредуваат за развојот на исламскиот тероризам се чини дека не придонесоа доволно за развојот и изградба на еден ефикасен безбедносен систем во Република Македонија, кој ќе биде способен успешно да се спротивстави на современите закани. Македонија премногу направи во меѓународни рамки во борбата против тероризмот, но се чини дека сепак го испуштивме чекорот со исламскиот тероризам на „домашен терен“. Најголемиот дел од современите демократски држави своето внимание, ресурси и капацитети ги насочија кон борбата со современиот тероризам и организираните криминали, преку изработка на долгорочни стратегии за изградба на еден ефикасен безбедносен систем кој ќе биде способен да се справи со истите, особено своите капацитети насочувајќи ги кон создавање на ефикасни полициски структури кои ќе можат навремено да ги препознаат заканите кои доѓаат и кои се во нивниот зародиш. Од достапната литература и спроведеното истражување се чини дека Р. Македонија сеуште несериозно пристапува кон решавањето на овој проблем кој зазема се поголеми димензии во загрозувањето на безбедноста на државата и граѓаните.

3. Организација на Министерството за Внатрешни работи (МВР) на Република Македонија

МВР е орган на Владата на Р. Македонија. Со министерството раководи Министер за Внатрешни работи кој за својата работа одговара пред Владата и пред Собранието на Република Македонија. Министерот до Владата на Р. Македонија, до Собранието на Р. Македонија и работните тела на Собранието, доставува писмен извештај за извршените полициски работи најмалку еднаш годишно. Министерот за Внатрешни работи за работата на министерството потребно е да ја запознае и јавноста, и писмениот извештај го објавува на начин кој е најдостапен за јавноста. Во состав на МВР функционираат Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК) и Бирото за Јавна Безбедност (БЈБ). Со нив раководат Директори кои се назначени од Владата на Р. Македонија. Полицијата на Р. Македонија е дел

од МВР и е во состав на Бирото за Јавна Безбедност во кој се извршуваат полициски работи преку полициски службеници.²⁰⁷

Основна функција на полицијата на Р. Македонија се: заштита на животот, личната сигурност и имотот на граѓаните; заштита на слободите и правата на човекот и граѓанинот гарантирани со Уставот на Р. Македонија, законите и ратификуваните меѓународни договори; спречување на вршење на кривични дела и прекршоци, откривање и фаќање на нивните сторители и преземање на други со закон определени мерки за гонење на сторителите на тие дела; одржување на јавниот ред и мир; регулирање и контрола на сообраќајот на патиштата; контрола на движење и престој на странци; обезбедување на државната граница и контрола на преминување на државната граница; укажување помош и заштита на граѓаните во случај на неопходна потреба; обезбедување на определени личности и објекти и други работи утврдени со закон. Полицијата укажува и помош на државните органи, општините и на градот Скопје, на правни и физички лица во спасувањето на луѓето и материјалните добра од природни непогоди и други несреќи.

Полицијата остварува и тесна соработка со јавноста и ја известува за прашања од нејзина надлежност; на барање на граѓаните, државните органи, јавните претпријатија и други правни лица. Полицијата им дава информации, податоци и известувања за прашања од својот делокруг за кои тие се непосредно заинтересирани. Исто така таа соработува и со граѓаните, здруженија на граѓани, државните органи и други правни лица заради спречување или откривање на кривични дела и прекршоци, за работи кои се однесуваат на јавната безбедност и безбедност на сообраќајот, како и заради остварување на соработка заради зацврстување на влијанието на јавноста во работата на Полицијата со цел да се изградат заеднички препораки за подобрување на јавната безбедност.

Полицијата на Р. Македонија соработува и со странски полициски служби и меѓународни полициски организации, согласно со ратификуваните меѓународни договори и членството во меѓународни полициски организации и институции. Организацијата на полицијата на Р. Македонија, како и во другите демократски држави се уредува со Законот за Полиција донесен од Собранието на Р. Македонија.²⁰⁸ Таа е заснована на законски правила и прописи, односно врз дефинирана организациона шема.

²⁰⁷ Полициски службеник е овластено службено лице, униформиран и неуниформиран припадник на полицијата со полициски овластувања, кој ги врши полициските работи во согласност со Законите на Р.Македонија.

²⁰⁸ Закон за полиција (Службен весник на Република Македонија бр.114 од 3. Ноември 2006 година).

3.1. Биро за јавна безбедност (БЈБ) - Организационата шема на полицијата на Република Македонија

Организационата шема на полицијата на Р. Македонија во основа ја прикажува организацијата на сите организациони единици според делокругот на работа.

Организациската структура на полицијата на Р. Македонија ја сочинуваат повеќе сектори, одделенија и специјализирани оддели, во кои работат стручни и специјализирани тимови. Ваквата поделба треба да придонесе за брзо решавање на настанатите состојби кои можат да имаат големи безбедносни импликации. Организациската структура на полицијата на Р. Македонија е поставена по одреден редослед. Првото ниво е Бирото за јавна безбедност (БЈБ) кое ги врши полициските и криминалистичките работи во рамките на МВР.²⁰⁹

Структурата на БЈБ се заснова на линиски и територијален принцип и е уредена со Законот за Полиција.²¹⁰ Во надлежност на БЈБ се: Развивање на стандардни оператвни процедури за примена на полициски овластувања вклучително и тактики за постапување, утврдување на потребите од човечки ресурси, обуки и тренинг, управување со човечки ресурси и развој на кариера, односи со јавноста, правни и организациски работи, финансиски и материјално-логистички работи. Исто така во надлежноста на Бирото за јавна безбедност спаѓаат и надлежности за стратешко и концептуално планирање, следење и анализа на безбедносната состојба, утврдување на општи насоки стандарди и цели, контролирање на работата на полицијата (генерален и стручен надзор), утврдување на материјално техничко опремување, усогласување на законската регулатива со најдобрите европски стандарди и практики, унапредување на меѓународната полициска соработка, развивање на стратегија за превентивно работење на полицијата и граничната контрола и миграциите.²¹¹

Следно ниво во организациската структура на БЈБ припаѓа на Централните полициски служби (ЦПС). За вршење на полициски работи за кои е потребен висок степен на специјализација, а заради ефективно и економично извршување на одредени специфични и сложени задачи, како и за потребите на секторите за внатрешни работи (СВР) и регионалните центри за гранични работи (РЦ за ГР). По принцип на централизирано работење се формираат ЦПС, кои работите ги вршат на целата територија на Р. Македонија.

²⁰⁹ Министерството за внатрешни работи е орган на државната управа кој врши работи од областа на внатрешната безбедност. Со министерството раководи министер избран од Собранието на Република Македонија кој воедно е и член на Владата на Република Македонија.

²¹⁰ Закон за полиција (Службен весник на Република Македонија бр.114 од 3. Ноември 2006 година).

²¹¹ Министерство за внатрешни работи на Република Македонија, „Стратешки план за период 2009 – 2011 година“ стр.15, Септември 2008 година, Скопје.

ЦПС ги вршат работите од областа на организиранот криминал, криминалистичката техника, работите на давање поддршка во извршувањето на одредени специфични и сложени работи на подрачјето на СВР и РЦ за ГР од страна на посебните единици на полицијата. Тие треба да го претставуваат стручниот сегмент од полициското работење кој заради специфична обука, висок степен на професионализам, специфичната опрема и техника кои се користат за извршување на одредени полициски работи не можат да се трансформираат во подрачните полициски служби и во Регионалните центри за гранични работи. Со ЦПС раководи началник, кој го назначува и разрешува министерот од редот на вработените, во транспарентна постапка.

Началникот на ЦПС, за својата работа непосредно му е одговорен на директорот на БЈБ.²¹² Дел од ЦПС кои располагаат со посебна опрема може да бидат ангажирани по барање на СВР или од РЦ за ГР, но само во исклучителни случаи по наредба на Директорот на БЈБ. ЦПС со својата организациска поставеност, стручност и техничка опременост се во состојба секогаш благовремено и ефикасно да ги поддржат подрачните полициски служби и регионалните центри за гранични работи.²¹³

3.1.1. Центар за сузбивање на организиран и сериозен криминал – ЦСОСК

Во рамките на ЦПС функционира и Центарот за сузбивање на организиран и сериозен криминал (ЦСОСК) чија основна мисија е спречување и откривање на кривични дела кои се гонат по службена должност, извршени од организирана група од најмалку три лица, која дејствува во одреден период, со цел за да оствари непосредна или посредна финансиска корист или друг вид на материјална корист и која ќе изврши едно или повеќе кривични дела, како и за други кривични дела за кои е пропишана казна затвор повеќе од четири години.

ЦСОСК врши откривање и сузбивање на кривични дела кои по природа се транснационални, како и организирани групи кои користат насилство и друг вид на сила и притисок. Со ЦСОСК раководи началник на центарот.

Во рамките на ЦСОСК формирани се повеќе оддели со надлежности во спречување на: недозволена трговија со луѓе и криумчарење на мигранти, недозволена трговија со дрога, недозволена трговија со оружје и опасни материи, финансиски криминал, насилен криминал, криминалистичко разузнавање, оддел за криминалистичко-разузнавачка анализа, заштита на сведоци, компјутерски криминалитет, и оддел за примена на посебни истражни мерки.

²¹² Закон за Полиција член 17, Сл.Весник на Р.Македонија бр.114 од 03.11.2006

²¹³ Министерство за внатрешни работи на Република Македонија, „Стратешки план за период 2009 – 2011 година“ стр.15, Септември 2008 година, Скопје.

Заради ефективно и економично извршување на специфични и сложени задачи во борба против организиран и сериозен криминал и корупција на целата територија на Р. Македонија Одделот за криминалистичко разузнавање при ЦСОСК во секј СВР има формирано издвоени кнцеларии кои делуваат во соработка со СВР во собирање на информации за криминални активности на Организирани криминални групи на регионално ниво.

Во стратешкиот план на МВР на РМ за период 2009-2011 година, предвидени се повеќе програми и потпрограми за развој и реформи токму во Центарот за сузбивање на организиран и сериозен криминал. Во рамките на потпрограмата предвидени се повеќе активности за кои е потребен висок степен на специјализација. Исто така со Стратешкиот план предвидено е Формирање на национална база на податоци, Правилник за вршење на работите на ЦСОСК, изработка на база на податоци за оделот за криминалистичко разузнавање, развој на организациони единици надлежни за спроведување на криминалистичко разузнавачкиот процес (разузнавачки менаџери и локални разузнавачки офицери), спроведување на акциониот план за Национална комисија за трговија со луѓе и криумчарење мигранти, спроведување на акциониот план за борба против корупцијата и перењето на пари, спроведување на акциониот за борба против дрога и лесно оружје и многу други стратегии донесени во Национална стратегија за успешно сузбивање на други облици на меѓународен организиран криминал.²¹⁴

Во извршувањето на своите работи активно соработува и ги спроведува насоките добиени од Јавниот обвинител, согласно со Законот за Полиција и Законот за кривична постапка.²¹⁵ ЦСОСК при извршувањето на своите активности добива поддршка во материјални и човечки ресурси од СВР и РЦ за ГР.

Во рамките на Стратешкиот план на МВР на РМ како еден од позначајните проекти кој е предвиден да биде реализиран за периодот 2009-2011 година е Проектот за формирање на национална база на разузнавачки податоци. Со овој проект предвидено е да се овозможи: обединување на податоците и информациите, стандардизиран начин на складирање на податоците, меѓусебна размена на информации и нивна анализа согласно меѓународните и европските стандарди, анализа на информациите со помош на современи аналитички техники, размена на аналитички продукти и изготвување на заеднички аналитички продукти, воведување на систем на рано предупредување кој ќе генерира и испраќа електронски предупредувања на компетентните органи вклучени во истрагата. Со тоа ќе се овозможи координација на меѓусебните активности, со цел елиминирање на можноста за водење на

²¹⁴ Министерство за внатрешни работи на Република Македонија, „Стратешки план за период 2009 – 2011 година“ стр.15, Септември 2008 година, Скопје.

²¹⁵ Закон за полиција чл.18 (Службен весник на Република Македонија бр.114 од 3. Ноември 2006 година).

паралелни и некоординирани истраги за исти субјекти како и законит пристап до податоци од Националната разузнавачка база на податоци (НРБП) во реално време. НРБП ќе овозможи квалитетна размена на национални податоци со меѓународните институции и организации.

Со формирањето на ваквата НРБП би се овозможила компатибилна основа за идно поврзување со шенгенскиот информационален систем.

Меѓутоа резултатите од истражувањето покажуваат дека сите овие проекти сеуште не се целосно реализирани или се сеуште во почетна фаза на реализација, што покажува дека Стратешкиот план за реализација на планираните проекти не се спроведува според зацртаната динамика.

3.1.2. Сектори за внатрешни работи (СВР)

Заради поефикасно извршување на полициските работи на територијата на Република Македонија формирани се Сектори за внатрешни работи. СВР се формираат во зависност од големината на подрачјето, бројот на населението, бројот на кривичните дела и прекршоците, како и значењето на патните правци и географската положба на општините кои ги зафаќа секторот за внатрешни работи. На територијата на Р. Македонија функционираат 8 СВР и тоа: СВР Скопје, СВР Битола, СВР Велес, СВР Куманово, СВР Охрид, СВР Струмица, СВР Тетово и СВР Штип, кои ги покриваат и околните општини. Работата на СВР се уредува со Закон за Полиција.

Основна задача на СВР е да вршат следење и анализа на безбедносните состојби и појавите кои предизвикуваат настанување и развој на криминалитетот и настани кои ја доведуваат во опасност јавната безбедност на подрачјето за кое се формирани. СВР ги извршува и следните задачи:

- ја организира, усогласува, насочува и контролира работата на Полициските станици;
- врши криминалистички работи и работи за превенција на криминалитетот;
- собира, обработува, анализира, користи, оценува, пренесува, чува и брише податоци од делокругот на работата на Полицијата за подрачјето за кое е формиран;
- непосредно учествува во извршување на сложени работи од делокругот на работата на ПС;
- по потреба и барање извршува и спроведува одредени утврдени мерки од областа на безбедноста на државната граница; презема мерки за заштита на определени лица и објекти;

- ја информира јавноста за работи од својот делокруг на работа и врши други работи утврдени со закон или други прописи согласно обврските кои произлегуваат од членството во меѓународни полициски организации.

Со СВР раководи началник на СВР, кој го назначува и разрешува министерот од редот на вработените во утврдена постапка. Началникот е директно потчинет и непосредно одговорен на директорот на БЈБ.²¹⁶

Во рамките на секторите формирани се полициски станици (ПС) за вршење на полициски работи од општа надлежност и за сообраќајни работи на одредено подрачје. Во рамките на СВР функционираат вкупно 38 Полициски станици на територијата на Р. Македонија.

ПС во главно извршуваат работи за следење на состојбите на теренот, набљудување, контрола и регулирање на сообраќајот. Тоа се основните дејности кои се организираат во рамките на секторите за превентивно и репресивно дејствување на секторските подрачја. Во насока на подобро следење на безбедносната состојба, ефикасно планирање и извршување на работата на својот сектор, секој од секторите изготвува годишен план за мерки и активности кои ќе се преземаат посебно за секоја безбедносна појава која е актуелна на подрачјето кое го покрива секторот. Врз основа на годишниот план за работа на СВР секоја ПС изработува свој годишен план за работа која ги опфаќа свои специфични активности и приоритети, но не смее да биде во спротивност на основната мисија која е воспоставена во годишниот план на СВР на чие подрачје се наоѓа полициската станица. Со ПС раководи командир на ПС кој работите ги извршува во полициска униформа. Командирот се назначува од редот на вработените во МВР на РМ, кој ги исполнува условите предвидени со Закон за Полиција.

Командирот на ПС се избира со мнозинство од гласови од вкупниот број на советници од страна на советот на општината во која што е сместена ПС од општа надлежност, од листа која што содржи најмалку тројца кандидати, предложена од страна на министерот, меѓу кои барем еден припаѓа на заедницата која е мнозинство во тие општини. Министерот во согласност со законот за Полиција има право да го разреши командирот без согласност на советот на општината во која се наоѓа ПС. Командирот на ПС има обврска на секои 6 месеци редовно или по барање на советот и вонредно, писмено да го информира советот на општината за работите што се однесуваат на јавната безбедност и безбедноста на сообраќајот на патиштата. Командирот на ПС од советот на општината прима и препораки за

²¹⁶ Закон за полиција чл.20,21 и 22 (Службен весник на Република Македонија бр.114 од 3. Ноември 2006 година).

подобрување на јавната безбедност заради градење на доверба помеѓу Полицијата и граѓаните.²¹⁷

3.1.3. Регионални центри за гранични работи (РЦ за ГР)

За вршење на полициските работи што се однесуваат на обезбедување на државната граница и контрола на преминување на државната граница формирани се четири регионални центри за гранични работи.

РЦ за ГР е полициска служба за непосредно извршување на полициските работи и се дефинира како самостојна оперативна организација на БЈБ, хиерархиски поврзан со него по вертикала, додека меѓусебно остваруваат соработка по хоризонтала. РЦ за ГР има таква организациска поставеност, која овозможува, работите што им се ставени во надлежност да ги извршуваат на територијален принцип на работење. РЦ за ГР се организациони единици на МВР, надлежни за вршење на полициски работи што се однесуваат на обезбедување на државната граница и гранични проверки на гранични премини.

Основни задачи кои ги извршуваат РЦ за ГР се: гранични проверки на гранични премини; обезбедување на државната граница; спречување на нелегалната миграција и контрола на движење и престој на странци. Сите активности се насочени кон промовирање на отворени и високо безбедни граници во слободна и безбедна Европска Унија. Во рамките на стратегијата на МВР за период 2009-2011 година предвидени се низа на програми за успешно имплементирање на Законот за азил и привремена заштита; имплементација на Стратегијата за интегрирано гранично управување; регулативи, директиви и прирачници за гранична безбедност на ЕУ и шенгенско право.²¹⁸

Со РЦ за ГР раководи началник, кој го назначува и разрешува министерот во согласност со подзаконските акти на министерот. Началникот на РЦ за ГР, за својата работа непосредно е одговорен на директорот на БЈБ.

Во рамките на РЦ за ГР формирани се полициски станици за ообезбедување на државната граница (ПС за ОДГ) и полициски станици за гранична контрола (ПС за ГК). Со полициските станици раководи командир кој работите ги врши во полициска униформа.

²¹⁷ Закон за полиција чл.23,24 и 25 (Службен весник на Република Македонија бр.114 од 3. Ноември 2006 година).

²¹⁸ Министерство за внатрешни работи на Република Македонија, „Стратешки план за период 2009 – 2011 година“ стр.15, Септември 2008 година, Скопје.

Командирот на ПС го назначува и разрешува министерот за внатрешни работи, по предлог на директорот на БЈБ во утврдена постапка од редот на вработените.²¹⁹

3.2. Управа за безбедност и контраразузнавање – УБК

Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК) е орган во составот на Министерството за внатрешни работи. Со УБК раководи директор, кој на предлог на Министерот за внатрешни работи го именува и разрешува Владата на Р. Македонија за период од 4 години.²²⁰ Директорот на УБК лично е одговорен за својата работа и за работата на органот со кој раководи пред Министерот за внатрешни работи и пред Владата.

Вршењето на работите на УБК се уредуваат со Правилник за вршење на работите врз основа на член 16 од Законот за Внатрешни работи. УБК во основа е надлежна за извршување на работите поврзани со безбедноста и контраразузнавањето (работи кои се однесуваат на заштита од шпионажа, тероризам или други активности насочени кон загрозување или уривање на демократските институции утврдени со Уставот на Р. Македонија со насилни средства и методи, како и заштита од потешки форми на организиран криминал)²²¹. БЈБ и УБК се органи во состав на Министерството за внатрешни работи и остваруваат меѓусебна комуникација преку директорите на двата органа или преку лица кои се овластени од нив, а координацијата помеѓу двата органа ја врши министерот за внатрешни работи преку директорите.²²²

Внатрешната поставеност на УБК се заснова на линиски и територијален принцип. Во Управата функционираат посебни организациски единици за извршување на работите од нејзина надлежност и организациски единици за извршување на административни и технички работи за потребите на Управата.²²³

Во вршењето на работите од својата надлежност работниците на Управата можат да собираат податоци, известувања и информации од граѓани, со користење на јавни извори, вклучувајќи увид во регистри и збирки на податоци, како и со примена на посебни мерки и постапки за тајно собирање на податоци согласно со закон. Собирањето на податоци од

²¹⁹ Закон за полиција чл.27 (Службен весник на Република Македонија бр.114 од 3. Ноември 2006 година).

²²⁰ Закон за внатрешни работи, член 17 став1, Службен весник на РМ, бр. 92 од 24.07.2009 година,

²²¹ Закон за Внатрешни работи, член 16, Службен весник на РМ, бр. 92 од 24.07.2009 година,

²²² „Стратешки план за период 2009-2011 година“, Министерство за Внатрешни работи на Република Македонија, Скопје, Септември 2008 стр.17

²²³ Закон за Внатрешни работи, член 15 став 1 и 2, Службен весник на РМ, бр. 92 од 24.07.2009 година,

граѓани може да се врши само со претходна согласност на лицето со кое се врши разговорот.²²⁴

Една од основните активности на УБК е борбата против тероризмот. УБК оваа активност ја извршува преку обезбедување на веродостојни и точни податоци и информации за терористички организации, групи или извршување на терористички активности насочени кон загрозување на безбедноста на Р. Македонија и нејзините граѓани. УБК има клучна улога во борбата против тероризмот и своите активности ги извршува со примена на офанзивни и дефанзивни оперативно-технички средства и методи.

Во борбата против теоризмот УБК применува повеќе оперативни модели во својата методологија на работа:

- Оперативно истражување;
- Оперативна акција;
- Оперативна комбинација;

УБК организира и води оперативно истражување во земјата, за согледување и оценување на сложените проблеми и појави од значење за безбедносните и други интереси на Р. Македонија, како и заради потврда или отфрлање на претпоставките за карактерот и целите на одредени терористички активности. Во оперативното истражување се обединуваат оперативните и аналитичките функции. За оперативното истражување се користат анализи и проценки и на други стручни институции, како и податоци од други извори од интерес за предметот на истражувањето.

Оперативна акција се организира и води заради извршување на конкретни безбедносни задачи во земјата, кои бараат организирано и синхронизирано ангажирање на поголем број извршители, поширока примена на средства и методи и заедничко дејствување со другите структури во МВР.

УБК организира и воспоставува комбинација и двојна комбинација како метод на оперативно дејствување, заради остварување поцелосен увид во одредена терористичка активност и создавање на услови за ефикасно спротивставување на таквата активност.

За преземените активности од делукругот на работата, УБК води и документација за терористичките активности кои се распределуваат во соодветни досиеја, помошни досиеја и документациони фондови.

УБК исто така презема мерки и активности за антитерористичка заштита на значајни витални објекти на државата, но и собирање на информации, водење на досиеја, вршење на антитерористички прегледи на објектите со кои се остварува превентивната функција на

²²⁴ Закон за Внатрешни работи, член 19, Службен весник на РМ, бр. 92 од 24.07.2009 година,

спротивставување на тероризмот. Заштитата на објектите од терористички закани опфаќа систем на мерки и активности (прибирање на податоци за објектите, водење на досиеја за објектите, изготвување на безбедносни проценки, увид и контрола на објектите, давање на стручна помош и антитерористички преглед на објектите) со кои се овозможува превентивно дејствување и попречување на терористички активности, односно намалување на последиците од изведувањето на терористичките акти.

Од сето наведено може да се заклучи дека УБК не само што има клучна улога во борбата против тероризмот во Р. Македонија, туку таа е и единствена организациона единица во рамките на МВР на РМ која на својата агенда ја има борбата против тероризмот како дел од секојдневните задачи и активности.

4. Состојбите во полицијата на Република Македонија

МВР на РМ, органите на министерството и полицијата, денес значително се разликува од поранешната организациска поставеност на министерството и полицијата кои беа политички инструмент во претходниот систем. Меѓутоа, по се изгледа дека се уште треба многу да се работи на реализацијата на визијата кон која се стреми МВР на Р. Македонија веќе 20 години од нејзината самостојност. Во изминатите години Р. Македонија донесе низа на законски и подзаконски акти со кои се настојуваше да се создаде систем со кој полицијата ќе биде ставена во служба на граѓаните, а не во служба на елитите на власт. Беа преземени низа на мерки за подобрување на работата на полицијата пред се со прифаќањето на „Концептот на работа на полицијата во заедницата“ кој со помош на Меѓународните организации беше промовиран и технички навидум успешно спроведен во Р. Македонија, како модел на работа на полицијата во интерес на граѓаните и мултиетничкото општество. Сепак останува дилемата дали Моделот на работа на полицијата во/со заедницата суштински е имплементиран во работењето на Полицијата? и Како во пракса истиот се приманува?

Од претходната анализа на структурата на полицијата и МВР на РМ на прв поглед може да се забележат реформските процеси кои во изминатите години се преземени во организацијата на полицијата на Р. Македонија и преземените искуства од земјите од ЕУ, особено во делот на БЈБ и ЦСОСК.

Направени се низа на измени како во структурната поставеност на Центарот така и во постапките и методологијата во вршењето на нивните полициски истраги. Особено голем исчекор се има направено со формирањето на Одделот за криминалистичко разузнавање и Одделот за криминалистичко-разузнавачка анализа во рамките на ЦСОСК, како еден нов

тренд во полициското работење на сите современи демократски држави. Исто така во Стратешкиот план на МВР на РМ за период 2009-2011 година може да се види дека Министерството многу прецизно со конкретни рокови има предвидено во која насока ќе се движи развојот и реформата на македонската Полиција, особено во насока на воведување на концептот на полициско работење водено од разузнавање. За таа цел предвидени се многубројните програми, потпрограми и проекти, меѓу кои е и формирање на Националната база на податоци (НРБП)²²⁵, за која се создадени и правни основи со донесување на Законот за Национална криминалистичко-разузнавачка база на податоци.²²⁶

Иако навидум постои и желба и воља за воведување на еден современ полициски систем во Р. Македонија, реализирањето на предвидените проекти многу споро се спроведува или воопшто не се реализираат, со што сериозно се руши континуитетот на стратешките определби на МВР на РМ. Со ваквиот пристап кон имплементирањето на Стратешкиот план сериозно се нарушува и следењето на современите трендови во практикувањето на полициското работење, но и во изградбата на еден современ безбедносен систем кој ќе може да одговори на современите закани кои доаѓаат пред се од современиот тероризам. Од анализата на организациската структура и задачите кои ги извршуваат организационите единици во МВР на РМ не може да се забележи дека борбата против современиот тероризам е дел од приоритетите во нивната работа.

Анализирајќи ги полициските структури на Кралството Белгија, Кралството Норвешка и Р. Австрија, кои иако имаат одредени различни пристапи во организациската поставеност, нивните полициски структури се насочени кон еден проактивен и превентивен пристап во сузбивањето на заканите од организираниот криминал и тероризмот, без оглед на нивото на надлежностите кои ги извршуваат. Сите три анализирани земји во рамките на своите полициски организации без оглед дали се на централно, регионално или локално ниво имаат добро едуциран персонал за собирање на информации за можни терористички активности во делот на нивната одговорност, персонал кој е задолжен за анализа на истите, и содавање на одреден разузнавачки производ во одреден формат кој се процесуира во НРБП.

Собирањето на податоци во врска со можни закани од терористички групи или организирани криминални групи е секојдневна работа на секој полициски службеник, особено на реонските полицајци. Соработката и размената на информации се формализирани, така што преку НРБП секоја полициска организација, оддел или друг орган

²²⁵ „Стратешки план за период 2009-2011 година“, Министерство за Внатрешни работи на Република Македонија, Скопје, Септември 2008

²²⁶ Законот за Национална криминалистичко-разузнавачка база на податоци, Службен весник на РМ, бр.120 од 02.10.2009 година.

на државата кој има надлежности во спроведување на законот има пристап до огромна база на податоци во рамките на своите овластувања. На тој начин достапноста и размената на разузнавачки информации се врши во реално време, избегнувајќи ги бирократските процедури на патување на информациите од дното кон врвот на хиерархијата во еден орган на полицијата, па повторно од врвот кон дното во друг орган. За разлика од нив, Современиот тероризам како закана за Националната безбедност на Р.Македонија се уште не е ставена како највисок приоритет во работата на безбедносните структури на Р.Македонија и пред се во агендата на македонската полиција. Организациската поставеност на МВР и Структурата на полицијата на Р.Македонија нема утврдено ниту приоритети ниту процедури за собирање, процесуирање и анализа на информации кои се однесуваат на закани од соврмениот тероризам. Ова особено се однесува на СВР, РЦ за ГР и ЦСОСК.

Со оглед на конфликтот во 2001 година кој заврши само пред десетина години, постојаната конфликтна состојба и радикализацијата на дел од муслиманското население, заканите од соврмениот тероризам како што и претходно утврдивме треба да бидат на врвот на приоритетите на безбедносниот систем на Р. Македонија. Во рамките на БЈБ, во ЦСОСК или во другите структури на полицијата не постои орган кој ги третира прашањата кои се однесуваат на заканите од тероризам, во смисла на воспоставен систем на превентивни активности за собирање на информации од реонските полицајци и патот на доставување на информациите до соодветните органи специјализирани за борба против тероризмот.

Иако формално има утврдено некои правилници за начинот на доставување на оперативни информации, сепак тие пред се се однесуваат на криминални активности.

Активностите на СВР, реонските и локалните полициски станици во однос на терористички закани се насочени кон санирање на последиците или рективен пристап во работењето. Нивната улога е први да стигнат на местото по извршениот настан.

Активностите на ЦСОСК се исклучиво насочени кон сузбивањето на организирани криминални групи, додека терористичките закани се предмет на интерес само доколку во одредена истрага за организиран криминал се дојде до информации за одредена поврзаност со терористички групи или активности. Но и тогаш целокупната активност се префрла на УБК во чија надлежност и според законските овластувања се надлежни за борба против тероризмот. Одделот за криминалистичко разузнавање има издвоени канцеларии во секој СВР, меѓутоа впечатокот е дека и тие немаат воспоставено систем на соработка и размена на информации за терористички активности со полициските службеници кои се секојдневно на терен со населението. Најчеста пречка за слабата соработка е во тоа што на локалните полициски службеници се гледа како на недоволно стручни да собираат информации од

граѓаните, а сериозна пречка е и тоа што традиционално локалните полицајци во Р. Македонија се сметаат за малку доверливи кога се работи за осетливи информации.

Соработката и размената на информации е уште полоша ако го разгледаме односот помеѓу УБК и БЈБ. Формалната соработка се одвива преку директорите на двата органа или лица овластени од нив, а активностите ги координира Министерот за внатрешни работи.

Самата поставеност не овозможува друга формална, а уште помалку било каква неформална соработка во смисла на размена на информации, заеднички координирани активности или било каква друга соработка на пониски нивоа без посебни одобренија од првите луѓе на двата органи во министерството. Дури во најголем број од случаите не само што не се разменуваат информациите кои ги поседува БЈБ и УБК туку тие ги кријат едни од други. Во борбата против тероризмот во рамките на МВР на РМ исклучиво надлежности има УБК, меѓутоа најголем дел од информациите за организираниот криминал и организираниите криминални групи ги поседува БЈБ, односно ЦСОСК и СВР. Со оглед дека активностите на современиот тероризам и организираниот криминал се тесно поврзани и испреплетени, тогаш е јасно дека и едните и другите се лишени од можноста да ги дознаат информациите кои ги поседуваат едните, а би им користеле на другите. Во однос на проблемите на собирање, складирање и размена на разузнавачки податоци, според стратегискиот план на МВР на РМ за период 2009-2011 година требаше да биде формирана Националната база на податоци со конкретни датуми и рокови, но истата сеуште не е во функција.²²⁷

Следната негативна констатација е тоа што според сите нормативни акти (Законот за внатрешни работи, Законот за Полиција, правилници и уредби), приоритет во работата на полицијата е превенцијата и полицијата во служба на граѓаните, сепак истражувањата спроведени во 2010 година на 1309 граѓани покажале дека полицијата во Р. Македонија пред се е насочена кон реактивниот пристап во работењето, односно полицијата интервенира откако ќе се случи настанот или по пријава на настан. Според ова истражување дури 2/3 од граѓаните сметаат дека полицијата е државен орган односно и служи на државата, и исто толку односно околу 64% од граѓаните сметаат дека полицијата е неефикасна заради тоа што постои корупција во редовите на полицијата.²²⁸ Од прикажаните резултати во истражувањето може да се констатира дека моделот на работа на полицијата во/со заедницата сеуште не е целосно имплементиран во работата на полицијата во Р. Македонија и се соочува со голем

²²⁷ „Стратешки план за период 2009-2011 година“, Министерство за Внатрешни работи на Република Македонија, Скопје, Септември 2008

²²⁸ Цане Мојаноски, „Граѓаните за работата на полицијата во Република Македонија: Еден истражувачки поглед“, Зборник на трудови – Меѓународна научна конференција (Охрид 2010) „Балканот-безбедносен предизвик за Европа и меѓународната заедница“, Филозофски факултет –Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје 2010 стр.131-147.

број на пропусти и проблеми во спроведувањето во пракса. Со оглед дека концептот на работа на полицијата водено од разузнавање се надградува на концептот на работа на полицијата во/со заедницата не може да се очекува дека имплементацијата на новиот концепт ќе биде успешно имплементиран за брзо време.

Од анализираната наставна програма за основна обука за полицаец може да се констатира дека од целокупниот процес на обуката нема ниту една тематска единица која се однесува на: препознавање на заканите од тероризмот, собирање на информации, правилно интерпретирање на информациите, пренесување или распространување на информациите, користење на разузнавачки производ или пак било каква тематска настава и обука во врска со процесот на разузнавање или спроведување на истрагите врз база на разузнавачки информации.²²⁹

За разлика од основната обука која се спроведува во Р. Македонија, во полицијата на Кралството Норвешка основната полициска обука трае 3 години и секој полициски службеник е обучен да извршува полициски активности од обични реонски полициски задачи до водење и спроведување на сложени полициски истраги. Реформата на полицијата во секоја држава не е ниту лесна ниту едноставна задача, тоа е долг и макотрпен процес и за многу поразвиени и побогати држави од Р. Македонија, меѓутоа од сето горе наведено може да се констатира дека реформата во полицијата на Р. Македонија трае премногу долго, без вистинска визија и упорност во спроведувањето на реформите, особено во прифаќањето на новите трендови кои се проверени и се спроведуваат во полициското работење во најголем дел од современите демократски држави. Реформите на полицијата на Р. Македонија мора да се спроведуваат на сите нивоа, пред се во раководниот кадар. Тие мора да разберат дека полицијата треба да биде во функција на подобар и побезбеден живот на граѓаните, тие треба и мора да соработуваат со граѓаните, да ја стекнат нивната доверба со професионалност и транспарентност. Соработката со другите служби и агенции не само во рамките на МВР туку и со другите служби за спроведување на законот треба да се одвива на дневна основа без предрасуди и комплекс на повисока вредност. Трендот во полициското работење е дека најбитна алка во синцирот се локалните и реонските полицајци, тие ги познаваат состојбите на теренот.

²²⁹ „Наставна програма за основна обука за полицаец“, Министерство за внатрешни работи, Скопје 2008 година.

5. **Можности за имплементирање на Моделот на „Полициско работење водено од разузнавање“ во полицијата на Р. Македонија – истражувачки пристап**

Имплементирањето на Моделот на полициско работење водено од разузнавање е приоритет во Стратегискиот план на Министерството за внатрешни работи за период 2009-2011 година. Во таа насока истражувањето кое што беше направено, се надевам дека ќе даде мал допринос во успешно имплементирање на овој модел на полициско работење. Со оглед на тоа што имплементирањето на моделот на полициско работење водено од разузнавање предизвикуваше големи потешкотии и се соочува со голем број на проблеми и во многу други земји, ќе треба многу внимателно да се разгледаат искуствата и предизвиците со кои се соочувале другите земји во имплементацијата на овој модел на полициска работа.

Воведувањето на овој современ концепт на полициско работење не е ниту лесен ниту едноставен процес за што покажуваат и истражувањата направени од страна на голем број на истражувачи и познавачи на овој модел на полициско работење, а најсоодветен е примерот од истражувањата спроведени од страна на Нина Копе (Nina Core) за Проблемите во имплементацијата на стратешката анализа во рамките на англискиот модел, и на Џери Ретклиф (Ratcliffe Jerry) за проблемите во имплементацијата на моделот за Стратешко разузнавање во Кралството Велика Британија, како и со проблемите со кои се соочувал Нов Зеланд и Австралија при имплементацијата на овој модел во работата на полицијата водена од разузнавање²³⁰. Нешто слично истражување во Р. Србија има направено проф.д-р Бранислав Симоновиќ во однос на Испитувањето на ставовите на припадниците на криминалистичката полиција во рамките на МВР на Р. Србија за Стратешкиот пристап во сузбивање на криминалот.²³¹

Практиката во емпириските истражувања за пишување на научни и стручни трудови преку искуствата и ставовите на полициските службеници во однос на полициската проблематика, во Р. Македонија е релативно мала и се сведува на многу мал број на вакви истражувања. Во домашната стручна и научна литература доминираат теориски расправи и резултати од меѓународни истражувања за полициската пракса, и врз основа на ваквите истражувања се донесуваат заклучоци и предлози за наши услови.

²³⁰ Џери Х. Ретклиф (Jerri Retcliffe), „Стратешко размислување во разузнавањето на криминалот“ (превод од англиски: Мирјана Велковиќ), Скопје, 2008,

²³¹ Безбедност – Теоријско стручни часопис Министарства Унутрашњих послова Р. Србије, Београд 2011 година, Проф. др Бранислав СИМОНОВИЌ „Истражување ставова припадника криминалистичк поиције МУП-А Републике Србије о Стратешком приступу сузбијања криминала“. достапно на: <http://www.mup.gov.rs/> и <http://prezentacije.mup.gov.rs/upravaobrazovanje/bezbednost.html>

- **Проблем на истражувањето**

Под влијание на големите терористички настани кои го зафатија светот во изминатата деценија, настанаа големи промени во методите, принципите и во начинот на извршување на полициските активности во полициите во многу земји во светот. Трендот на воведување на нови модели на полициско работење пред се под влијание на демократските земји и нивните позитивни искуства од воведувањето на моделот на полициско работење водено од разузнавање секако ја зафаќа и Р. Македонија. Меѓутоа проблемот се огледа во тоа што идејата дека полицијата треба проактивно и превентивно да делува на заканите се уште не е општо прифатена пред се во политичката елита и високиот раководен кадар во рамките на полицијата на Р. Македонија.

- **Предмет на истражувањето**

Предметот на емпириското истражување има две димензии. Првата димензија е насочена кон мерење на проценките, размислувањата и информираноста на анкетираниите за тоа дали тие ги воочуваат, препознаваат или дали се применуваат одредени елементи на моделот на полициско работење водено од разузнавањето во работата на Полицијата во Р. Македонија, а втората димензија во предметот на емпириското истражување е насочен кон утврдување на ставовите на анкетираниите полициски службеници за нивниот однос кон прашањето: Дали моделот или концептот на Полициска работа водена од разузнавачки информации може и треба да биде имплементиран во работата на Полицијата на Р. Македонија?

Покрај тоа, анкетираниите полициски службеници своите пошироки размислувања и ставови во однос на прашањата кои беа поставени во анкетниот прашалник можеа да ги искажат во просторот оставен за коментар.

- **Цел на истражувањето**

Основни цели на спроведното истражување се:

- Да се утврди дали во рамките на стручната едукација и обука на полициските службеници е застапена и едукација и обука од областа на разузнавањето и примената на разузнавањето во работата на полициските службеници.
- Да се утврди дали постои свест кај анкетираниите полициски службеници за предностите и потребата за имплементација на нови иновативни модели на полициско работење, посебно за моделот на Полициско работење преку разузнавачки информации.

- Да се утврди дали бобата против соврмениот тероризам е дел од полициските активности на организациони единици во МВР во кои што беше спроведено истражувањето.
- Да се утврди дали одредени елементи на полициско разузнавање се применуваат во полициското работење за борбата против соврмениот тероризам.
- Да се утврдат и идентификуваат евентуални слабости и проблеми кои ја попречуваат или кои во иднина би можеле да ја отежнуваат имплементацијата на овој модел.
- Да се направи обид за давање на препораки кои би биле насочени кон имплементација и унапредување на моделот на Полициско работење водено од разузнавање.

Првичниот хипотетички став од кој тргнува истражувањето е тоа дека со зголемувањето на улогата на разузнавањето во работата на Полицијата и воведувањето на овој модел на полициско работење, би се овозможил интегриран и целосен пристап во делувањето против состојбите, ризиците и заканите од криминалитетот и посебно од соврмениот тероризам.

Основните претпоставки на истражувањето се дека:

- Примената на новите концепти на полициско работење е во директна зависност од степенот на знаење, степенот на стручно образование, оспособување и усовршување на полициските службеници кои тоа знаење треба да го применат во пракса.
- Примената на новите концепти во полициската работа директно зависи од тоа дали оние кои треба да ги имплементираат и применуваат тие концепти во пракса имаат позитивни ставови кон тие концепти и дали одредени елементи од тие нови концепти можеби се применуваат во нивното досегашно полициско работење.
- Примената на новите концепти во полициската работа директно зависи од тоа дали концептот има институционална поддршка од страна на највисокиот менаџмент во структурите на полицијата, односно дали истите се убедени дека во борбата против тероризмот потребно е да се воведуваат нови иновативни модели на полициско постапување за успешно справување со овој вид на закани.

Целта на истражувањето е да се укаже на значењето на темата која во нашите научни, стручни и професионални кругови е релативно запоставена; да се направи одреден увид во реалната состојба во проактивното и превентивното постапување на Полицијата во однос на заканите од тероризмот и да се оствари увид во ставовите на анкетираниите во однос на истражуваните прашања. Тоа би можело да претставува основа и поттик за понатамошни и поцелосни истражувања како и давање на препораки во насока на унапредување на полициската работа на многу подобри основи од досегашните, со што би се оствариле и практичните цели на ова емпириско истражување.

- **Примерок за анкетирање:** Истражувањето беше спроведено врз 32 испитаници кои се избрани пропорционално од четири организациони единици во МВР на Р. Македонија односно по 8 испитаници од Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК), Центарот за сузбивање на организиран и сериозен криминал (ЦСОСК), Сектор за гранични работи и миграции - СГРМ (РЦ за ГР Север и РЦ за ГР Исток) и СВР Скопје. Иако бројот на анкетирани е релативно мал, со оглед дека анкетираните леца се полициски службеници во МВР на Р. Македонија кои имаат полициско искуство повеќе од 10 години, анкетираните се адекватни соговорници. Четирите организациони единици во кои работат анкетираните полициски службеници, за кои сметав дека се значајни за резултатите од истражувањето се пропорционално застапени. За дополнителна релевантност на истражувањето допринесува и тоа што сите анкетирани заземаат високи позиции во своите организациони единици, односно голем дел се началници или раководители на оддели и единици во наведените организациони единици.

Нема сомнение дека резултатите од спроведеното истражување би требало да бидат проверени и дополнети на поголем број на испитаници со што би се овозможило добивање на попрецизни резултати за состојбите во МВР на Р. Македонија и можностите за имплементирање на моделот на „Полициска работа водена од разузнавачки информации“.

Емпириското истражување е спроведено со анонимно анкетирање во периодот Септември-Октомври 2012 година. Прашалникот за собирање на податоците е прилагоден за утврдување на сегашните состојби во работењето на Полицијата на Р. Македонија и за улогата на разузнавањето во работата на Полицијата со посебен осврт во сузбивање на заканите од современиот тероризам.

Анкетниот прашалник има 27 прашања и се состои од три целини. Сите прашања во анкетниот прашалник се конципирани на ист начин „во затворен формат“. Беше поставено конкретно прашање и понудена е опција да се заокружи одговор „ДА“ или „НЕ“. Потребно е да се нагласи дека мал број од анкетираните на одредени прашања немаат дадено одговор.

Како дополнителна можност, во врска со секое прашање, оставен е простор за коментар на анкетираниот. Тоа се покажа како релативно корисен пристап бидејќи за одредени прашање беа добиени многу корисни и интересни коментари, размислувања и ставови кои во голема мера дополнително и квалитативно го појаснуваат проблемот во врска со поставените прашања.

- Приказ на резултатите од спроведеното анкетирање на полициските службеници во наведените организациони единици при МВР на Р. Македонија.

Како што веќе напоменав прашалникот се состоеше од три дела. Првиот дел на прашалникот носи назив *„Едукација и Обука на припадниците на Полицијата на Р. Македонија за извршување на полициски активности преку разузнавачки информации“*. Се состои од четири прашања посветени на утврдување на фактите во врска со едукацијата на полициските службеници од областа на полициското разузнавање.

Прашањата ја опфатија едукацијата и наставната материја во основното полициско образование во школскиот едукативен систем, континуирана полициска едукација и обука во рамките на нивните организационите единици, посетувани курсеви и семинари во Македонија, како и меѓународната соработка и посетувани обуки во врска со полициското разузнавање организирани од меѓународни организации во земјата и во странство.

Врз основа на анализата од добиените одговори на наведената група на прашања може да се заклучи дека едукацијата во врска со полициското разузнавање во Р. Македонија е сериозно запоставена, бидејќи воопшто нема едукативни материјали во наставната програма во процесот на образование на идните полициски службеници (истото може да се заклучи и од наставната програма за основна обука за Полицаец)²³², освен поединечни делови кои во основа значат само запознавање со процесот на разузнавање. Покрај тоа не е организиран ниту процес на континуирана едукација во рамките на организационите единици за стручно усовршување, ниту часови за едукација од областа на полициското разузнавање, а уште помалку од областа на разузнавачка анализа (изработка и користење на разузнавачки продукти) и стратешкото разузнавање. Полициските службеници кои одговориле со одговор „ДА“ во најголем број се вработени во УБК и ЦСОСК (оддел за криминалистичко разузнавање и Оддел за криминалистичко разузнавачка анализа) кои имаат посетувано курсеви или семинари од областа на полициското или криминалистичко разузнавање но тоа се сведува на обуки организирани и спроведени од меѓународни институции во земјата и во странство. Резултатот од анализата на одговорите на првиот дел од прашалникот кој се однесува на едукација, посетувани курсеви, семинари и други обука на полициските службеници покажува дека 47,87% одговори на прашањата се „ДА“, а 53,13% со одговор „НЕ“ од вкупно 128 одговори.²³³

²³² „Наставна програма за основна обука за Полицаец“, МВР на РМ, Скопје, декември 2008 година.

²³³ На првиот дел од прашалникот одговараа вкупно 32 испитаници на 4 прашања по што беа добиени 128 одговори.

Меѓутоа ако анализата ја разгледуваме по организациони единици, може јасно да се види дека едукација и обука од областа на полициското разузнавање имаат најголем дел полициските службеници кои работат во УБК и ЦСОСК, додека во рамките на СВР и РЦ за ГР е на многу ниско ниво односно дури 50% од испитаниците одговориле дека немале никаква обука или едукација која е поврзана со разузнавањето во полициската работа. Истото може да се види и од графичкиот приказ на дадените одговори на четирите прашања кои се однесуваат на едукација во однос на полициското разузнавање по Организациони единици во рамките на МВР на РМ.

Доколку прашањата во првиот дел од прашалникот ги изанализираме поединечно ќе се добие една поинаква слика.

Во однос на **првото и второто прашање** од првиот дел од прашалникот кои гласат: „Дали сметате дека основната полициска обука нуди доволно вештини и знаење за примена на разузнавањето во вршењето на полициските активности?“ односно „Дали во рамките на вашата организациона единица има континуиран процес на едукација, обука и усовршување за превентивно и проактивно полициско работење преку примена на разузнавањето во работата на полицијата?“, од вкупно 32 испитаници на **првото прашање** со одговор „ДА“ одговориле вкупно 4 испитаници или 12,5%, а со одговор „НЕ“ 28 испитаници или 87,5%, додека на **второто прашање** со одговор „ДА“ одговориле 12 испитаници или 37,5%, а со одговор „НЕ“ 20 испитаници или 62,5%.

Од дадените коментари за **прашање бр.1**, може да се издвојат неколку: коментар во прашалник бр.15 „разузнавањето недоволно е опфатено во едукацијата во рамките на основното полициско образование“; коментар во прашалник бр.29: „Основната полициска обука не нуди или пружа доволно можност за разузнавањето како сегмент во вршењето на полициската дејност“. Карактеристични коментари за **прашање бр.2**: Коментар во Прашалник бр.30 „делумно кој воглавно се одвива со секојдневното работење“.

Од добиените одговори може да се констатира дека основното полициско образование нема никакви едукативни содржини од областа на разузнавањето, а исто така само мал број од испитаниците односно само 12 испитаници дале потврден одговор дека во нивната организација постои континуиран процес на едукација, обука и усовршување за превентивно и проактивно полициско работење преку примена на разузнавањето.

Во однос на **прашање бр.3** „Дали во текот на вашето работење сте имале обуки, курсеви или семинари во врска со разузнавањето, односно за начините и методите на собирање и размена на разузнавачки информации, изработување и користење на разузнавачки продукти?“ може да се заклучи дека 28% или 9 испитаници во рамките на МВР на РМ немале посетувано обуки курсеви или други семинари од областа на разузнавањето, додека 72% или 23 испитаници имале посетувано вакви обуки, курсеви и семинари. Коментар во прашалник бр.24 „За жал семинари и курсеви има само во организација од странски институции. Потребно е што повеќе такви семинари, курсеви и обуки да се организираат од страна на нашите служби. Пред се затоа што, странците на тие курсеви ги пренесуваат нивните искуства и начинот на нивната работа, која што не секогаш соодветствува со нашите правни норми, со нашите работни услови и слично“.

Од анализата на одговорите дадени во анкетните прашалници за истражувањето во рамките на анкетираниите организациони единици резултатите покажуваат дека најголем дел од испитаниците кои имаат посетувано вакви обуки и курсеви се вработени во УБК (100%), ЦСОСК (87,5%) и делумно во РЦ за ГР (62,5%), додека во СВР само тројца испитаници од вкупно 8 или 37,5% одговориле дека имале посетувано семинари и курсеви од областа на полициското разузнавање.

Прашање бр.4 во првиот дел од прашалникот беше: „Дали сте посетувале обуки, семинари и курсеви организирани од други меѓународни организации или институции во врска со процесот за разузнавање?“. Може да се заклучи дека 34% или 11 испитаници немале посетувано курсеви и обуки организирани од меѓународни институции од областа на полициското разузнавање.

Во просторот оставен за коментари на анкетираниите полициски службеници испитаниците имаа дадено интересни коментари кои многу подобро ги дообјаснуваат состојбите во врска со посетувани обуки, курсеви и семинари во врска со полициското разузнавање. Коментар во прашалникот бр.2 „Учество на неколку семинари во врска со разузнавање, но нема континуитет и поврзаност помеѓу темите, и не се води никаква евиденција кои полициски службеници на каков тип семинари и обуки учествуваат“. Коментар во прашалник бр.15 „Мал број на обуки и недоволно“. Во однос на анализата на

одговорите дадени во четвртото прашање резултатите се многу слични со претходното прашање.

Одговорите добиени во првото поглавје укажуваат дека воопшто не постои едукативен систем ниту литература од областа на полициското разузнавање, ниту обука за примена на разузнавањето во полициската работа, а само мал дел од анкетираниите полициски службеници посетувале курсеви, семинари и други обуки во врска со полициско разузнавање и тоа најголем дел полициски службеници во рамките на УБК и ЦСОСК. Сето тоа укажува на диспропорционалност во принципите и методите во работата на организационите единици во рамките на МВР на РМ и нивните приоритети, а спроведениите обуки според дадените коментари не се континуирани и со конкретна цел. Резултатите кои се добиени од анкетните прашалници во однос на првиот дел од истражувањето покажуваат дека најмалку внимание во едукација и развивањето на разузнавачките вештини се посветува на полициските службеници кои работат во Секторите за внатрешни работи односно на оние кои можат да најдат најмногу информации.

Вториот дел на прашалникот се однесува на *„Примената на процесот на разузнавање на стратешко, регионално и локално ниво во работата на Полицијата на Република Македонија“*. Овој дел од прашалникот се состои од 15 прашања и има за цел да ја утврди проценката на полициските службеници во рамките на УБК, ЦСОСК, СВР и СГРМ (РЦ за ГР) при МВР на РМ, во однос на примената на процесот на разузнавањето во работата на овие организационите единици, како и утврдување на состојбата во врска со примената, односно непримената на процесот на разузнавањето на стратешко, регионално и локално ниво во секојдневната работа на полициските службеници и нивните организациони единици. Прашањата во вториот дел од прашалникот беа конципирани и редоследно поставени со цел да ги запазат елементите од разузнавачкиот циклус со цел подетално да се лоцираат недостатоците и слабите точки.

Заклучоците кои произлегуваат од добиените одговори во вториот дел на прашалникот на ниво на МВР, општо земено покажува дека околу 60% од испитаниците сметаат дека во рамките на МВР се применуваат одредени елементи од полициска работа водена од разузнавачки информации како и примена на процесот на разузнавање на стратешко, регионално и локално ниво во полициската работа. Во однос моделот на проактивно и превентивно дејствување на полицијата (Прашање бр.1 во вториот дел од Прашалникот) иако испитаниците на конкретното прашање имаат дадено исклучително позитивна проценка за примената на ваквиот начин на полициска работа (дури 82% од испитаниците на првото прашање од вториот дел одговориле со одговор „ДА“), од анализата на останатите одговори

и добиени коментари во Прашалникот не може да се добие слика дека и по десет години од примената на моделот на полициска работа во/со заедницата, истиот успешно е имплементиран во практичното извршување на секојдневните активности на Полициските службеници во МВР на РМ.

Општо земено резултати од извршеното истражување во однос на прашањата во вториот дел од прашалникот покажуваат и аномалии во избалансираноста на примената на новите модели на полициска работа преку разузнавачки информации во организационите единици, како и во примената на разузнавачката анализа во работата на Полицијата.

Имено резултатите покажуваат дека методите на полициска работа преку користење на криминалистичко-разузнавачки информации, криминалистичко-разузнавачката анализа и другите чекори од разузнавачкиот циклус исклучиво се користат во рамките на организационите единици на УБК и ЦСОСК, додека многу помалку во СВР и СГРМ (РЦ за ГР). Исто така значајно е да се напомене дека системската размена на информации и системската соработка помеѓу организационите единици во рамките на МВР и другите институции за спроведување на законот не функционира на потребното ниво и истата во најголем дел од одговорите се посочува како соработка според потребите на одреден случај, истрага или кога е потребна одредена конкретна информација.

Анализата на одговорите во вториот дел од прашалникот покажуваат дека од триесет и двајцата испитаници на 15 прашања, 59 % од испитаниците имаат дадено позитивни одговори односно заокружиле одговор „ДА“, а 40% од испитаниците заокружиле одговор „НЕ“. 1% од испитаниците немале никаков одговор.

Иако резултатите од анализата на одговорите од сите испитаници во рамките на МВР на РМ покажуваат дека поголемиот дел или околу 60% сметаат дека во полициските активности се применува разузнавањето на стратешко, регионално и локално ниво, како и проактивни и превентивни методи на полициска работа, од извршената анализа на одговорите добиени по организациони единици може да се заклучи дека ваквиот начин на работа исклучиво се применува во рамките на УБК, во која 87% дале одговор „ДА“, додека 13% од анкетираниите сметаат дека во рамките на организационата единица не се применуваат проактивни методи на работа. Што се однесува до останатите организациони единици (ЦСОСК, СГРМ - РЦ за ГР и СВР), само околу 50% сметаат дека во полициските активности во рамките на своите организациони единици се применуваат методи на полициска работа преку примена на разузнавачки информации, како и проактивен превентивен пристап во сузбивање на заканите.

Со цел да се добие поцелосна слика за заклучоците кои се однесуваат на вториот дел од прашалникот ќе бидат презентирани резултатите добиени по поединични поставени прашања во овој дел од Прашалникот.

Првото прашање во II. дел од Анкетниот прашалник беше: *„Дали полициските активности кои се извршуваат во рамките на вашата организациона единица се насочени кон превентивно дејствување врз заканите?“* Од вкупно 32 анкетирани полициски службеници 26 или 81,25% заокружиле одговор „ДА“, додека 6 или 18,75% анкетирани заокружиле одговор „НЕ“.

Во однос на одговорите по организациони единици на првото прашање, добиени се импресивни резултати кои се однесуваат на полициското дејствување на заканите преку превентивно и проактивно дејствување, така што сите 8 испитаници или 100% во рамките на УБК, СВР и РЦ за ГР сметаат дека нивните активности се превентивни и проактивни, додека во рамките на ЦСОСК 75% од испитаниците сметаат дека активностите во оваа организациона се реактивни и постапуваат по конкретни случаи и веќе сторени кривични дела, а 25% мислат дека активностите се превентивни и проактивни.

Карактеристични коментари кои се дадени во однос на 1. Прашање од II. дел на прашалникот: коментар во Прашалник бр.2 *„Не функционира стратешка анализа која би била основа за превентивно да се делува против организиранот криминал“*. Коментар во прашалник бр.3 *„Исклучиво работиме реактивно“*. Коментар во Прашалник бр.15 *„Сосема малку и според мене недоволно“*.

Анализата на коментарите на полициските службеници покажува дека иако активностите во организационите единици (освен во ЦСОСК), исклучиво се насочени кон превентивно делување на полицијата во сузбивањето на криминалните активности, сепак тоа е недоволно, слабо или не се пристапува стратешки кон превенирање на криминалот и другите закани.

Второто прашање во II. Дел од Анкетниот прашалник беше: *„Дали во вашата организациона единица се утврдуваат приоритети во собирањето на информациите за одредена закана или појава?“*. Резултатите од извршената анализа на одговорите покажува дека со одговор „ДА“ одговориле 22 испитаници или 68,75%, а со одговор „НЕ“ одговориле 10 испитаници или 31,25% од анкетираниите.

Резултатите на второто прашање укажуваат на тоа дека активностите во организационите единици во МВР на РМ не секогаш подеднакво плански се насочуваат во сузбивањето на заканите, туку утврдувањето на приоритетите се врши со големо субјективно

влијание на раководниот кадар, стихијно, без претходна детална анализа на видот, обемот и деструктивноста на заканите.

Третото прашање во истиот дел од прашалникот, беше со сличен контекст на претходното и гласи: „Дали вашата организациона единица плански ги насочува активностите кон долгорочно сузбивање на заканите?“. Анализата на одговорите на ова прашање покажува дека 18 испитаници или 56,25% одговориле со одговор „ДА“, додека 14 испитаници или 43,75% од вкупниот број на испитаници одговориле со одговор „НЕ“. Коментари во однос на ова прашање имаше во прашалник со бр.22 кој на прашањето одговорил со одговор „ДА“. Коментар: „ДА, но не долгорочно“, и коментар во прашалник бр.23 кој одговорил со одговор „НЕ“, „Единствено за актуелни закани, и тоа кампањски, а не плански и долгорочно. Додека е актуелна заканата или додека тоа се бара од стратешко ниво (пр.за илегална миграција, шверц на акцизна стока, украдени моторни возила), но само додека тие закани се актуелни“.

Од коментарите на анкетираниите полициски службеници кои ги дообјаснуваат емпириските одговори дадени во прашалникот, може да се заклучи дека иако има планирање на активностите сепак тие се кампањски, нецелосни, најчесто не се утврдуваат приоритети во работењето и не се насочени кон долгорочно планирање на активностите за сузбивање на одредени закани. Тоа самото по себе покажува дека Полицијата на Р Македонија не пристапува стратешки во насока на долгорочно сузбивање на заканите туку кампањски од појава до појава зависно од актуелноста на заканата во моментот. Исто така многу малку внимание се посветува на стратешката анализа за утврдување на нови облици на загрозување на безбедноста на државата и граѓаните.

Прашање бр.4 беше: „Дали се одржуваат редовни состаноци за издавање на задачи, координација и контрола на резултатите“? Со одговор „ДА“ на ова прашање одговориле 19 испитаници или 59,3%, додека со одговор „НЕ“ одговориле 13 испитаници или 41,7%. Карактеристично е тоа што во рамките на УБК сите 8 испитаници или 100% одговориле со одговор „ДА“ додека во ЦСОСК и СВР со одговор „ДА“ одговориле 50% од анкетираниите, а во СГРМ (РЦ за ГР) само 37% од испитаниците. Карактеристични коментари испитаниците имаат дадено во прашалник бр.13 „Секојдневно брифирање на редовни состаноци за размена на информации за тековно покривање на состојбите на полето на НТ со дрога, координирање и планирање на идни мерки“. И во прашалник бр.23 „Состаноците не се редовни, и се сведуваат претежно на статистика, а не на евалуација и планови за во иднина“.

Резултатите од одговорите на прашање бр.4 укажуваат на тоа дека редовноста на состаноците за информирање и евалуација на резултатите од работата, зависи од една до

друга организациона единица. Најчесто тие се одржуваат за презентирање на статистички податоци за успешноста во работата на поединци без конкретна визија и евалуација на успехот на организационата единица во смисла на утврдување на придонесот на организационата единица во вкупната безбедносна состојба во областа на нивна одговорност.

Прашање бр.5 од истиот дел од прашалникот беше: *„Дали имате системска соработка при размена на информации со останатите служби за спроведување на законот?“*. Со одговор „ДА“ на ова прашање испитаниците во рамките на МВР одговориле 16 испитаници или 50% од испитаниците, и исто толку со одговор „НЕ“. Меѓутоа карактеристично е тоа што во рамките на организационите единици испитаниците од УБК вкупно 8 анкетирани, сите одговориле со одговор „ДА“, додека испитаниците од РЦ за ГР од вкупно 8 испитаници, 7 одговориле со одговор „НЕ“ и само 1 со одговор „ДА“. Коментар од испитаниците по однос на ова прашање дава испитаникот во прашалник бр. 24 кој одговорил со одговор „НЕ“. Коментарот беше: *„Со некои има, но со повеќето нема. Има служби со кои што размената на информации е на одлично ниво, и е секој пат ДВОНАСОЧНА (праќаш информација - добиваш одговор), а има служби со кои што таа соработка е само ЕДНОНАСОЧНА (само праќаш информации – одговор, ретко има). Цврсто сметам дека изготвувачот на информацијата (од почит и морал) заслужува одреден одговор или понатамошна задача. Со не давањето на одговори или не давањето понатамошни задачи за оперативна работа, само се деморализира изготвувачот на информацијата.“*

Ставовите и перцепцијата на испитаниците од УБК и РЦ за ГР укажуваат на дијаметрално спротивна перцепција на соработката и начинот на кој што се остварува соработката помеѓу организационите единици.

Прашање бр.6 беше: *„ Дали системот за проценка на разузнавачки информации 4x4, доволно прецизно ја одредува веродостојноста на изворот и точноста на информацијата“?* Со одговор „ДА“ одговориле 21 испитаник или 65,62%, а со одговор „НЕ“ одговориле 10 испитаници или 31,25%, додека 1 испитаник немал одговор на прашањето.

Резултатите на одговорите на ова прашање укажуваат на тоа дека повеќе од 1/3 од испитаниците сметаат дека овој систем недоволно прецизно ја одредува веродостојноста на изворот и точноста на информацијата. Исто така овој систем на проценка нема механизми за тоа за кого се може да биде достапна информацијата при споделувањето на истата со други организациони единици, што на пример е можно со системот 5x5x5 кој се применува во моделот на полициско работење водено од разузнавањето.

Прашањето бр.7 од Вториот Дел на Прашалникот беше: *„Дали сметате дека достапноста до поголем број на разузнавачки информации ќе ја зголеми ефикасноста во работата на полицијата? Со одговор „ДА“ на ова прашање одговориле вкупно 29 испитаници или 90,62% од анкетираниите полициски службеници на ниво на МВР, а само 3 испитаници или 9,38% одговориле со одговор „НЕ“.*

Во однос на Прашање број 7 има дадено коментар во Прашалник бр.13 кој одговорил со одговор „ДА“, коментарот е: *„Поголем број на разузнавачки информации даваат појасна слика за активностите на криминалните групи и може подобро да се планираат идните мерки и активности“.*

Од резултатите на одговорите во ова прашање дури 90% од испитаниците се согласуваат со тоа дека поголем број на информации ќе придонесат за поголема успешност во борбата против современите закани. Сепак останува нејасно зошто организационите единици во МВР на РМ сеуште немаат изградено ефикасен систем за системска размена на информации.

Прашањата од број 8 до број 12 во вториот дел од Прашалникот се однесуваат на Анализата како еден од најзначајните сегменти на разузнавачкиот процес и примената на разузнавачката анализа во рамките на МВР.

Прашање бр.8 беше: *„Дали изготвувате или користите некои од наведените аналитички продукти (анализа на криминални шеми, Мрежна анализа, Анализа на профилот на целите, Профил на криминални бизниси, Профил на пазарот, Анализа на демографски/социјални трендови, Анализа на ризикот, Проценка на оперативното разузнавање, Анализа на резултатите)?“.* Одговорите на прашање бр.8 покажуваат дека 17 испитаници или 53,1% одговориле со одговор „ДА“, 14 испитаници или 43,7% одговориле со одговор „НЕ“, а 1 испитаник или 3,2% нема дадено одговор.

Прашање бр.9 *„Дали во рамките на вашата организациона единица се спроведува анализа на трендови во рамките на поедини криминални активности или појава на нови трендови на современи закани?“.* На прашањето бр.9 од вкупно 32 испитаници одговор „ДА“ имаат дадено 17 испитаници или 53,13%, додека одговор „НЕ“ имаат дадено 15 испитаници или 46,87% од испитаниците. Коментари во прашалниците има во прашалник со бр.5 *„За појава на криминални активности по одредени шеми на злоупотреба на законот“.* Во прашалник бр.13 *„Анализа на нови модус операнди на транспорт и криење на дрогата, Анализа на нови појави и трендови на НТ со дроги кои се во појавување“.*

Прашање бр.10 *„Дали во рамките на вашата организациона единица се изработува стратешка анализа за новите трендови на современи закани и за начините, методите и принципите на дејствување во сузбивањето на истите (во смисла на давање целосна слика*

за состојбите на криминалитетот и други современи закани и тенденциите на развојот на истите)?“. Со одговор „Да“ на ова прашање одговориле 14 испитаници или 43,75%, а со одговор „НЕ“ 18 испитаници или 56,25% од испитаниците. Коментар за ова прашање има испитаникот во прашалник бр.13. „Стратешка анализа и стратегија на новите закани од криминални групи за превенирање и репресирање, планирање на мерки и активности“. Коментар во прашалник бр.15 „Мислам дека не се изработуваат ваков вид на анализи или барем мене не ми е познато“

Прашање бр.11 „Дали анализите се изработуваат во стандардизирани формати?“

Одговор „ДА“ на ова прашање имаат дадено 18 испитаници или 56,25%, одговор „НЕ“ имаат дадено 13 испитаници или 40,62% од испитаниците, додека 1 испитаник не одговорил на ова прашање или 3,13%. Во однос на ова прашање испитаниците имаат дадено многу спротивни коментари. Во прашалник бр.1 „Делумно, дел се стандардизирани, дел се своеволно“, во прашалник бр.12 „Кај нас ниту изработуваме ниту користиме ниту ни даваат да користиме информации од разузнавачки анализи, според тоа не сум запознат со формата“, коментар во прашалник бр.24 „Само тие што се изработуваат се стандардизирани“, во прашалник бр.22 „немам одговор - не се работат никаков тип на анализи“

Прашањето бр.12 „Дали при изработката на анализите располагате со сите информации со кои располагаат единиците за оперативна истрага?“. Одговорите дадени во прашање бр.12 покажуваат дека 7 испитаници или 21,87% одговориле со одговор „ДА“, 21 испитаник или 65,62% одговориле со одговор „НЕ“, додека 1 испитаник немал одговор на ова прашање. Коментари на ова прашање имаат дадено испитаниците во прашалникот бр.23 „Самите анализи се нецелосни од причина што се изработени со делумно собрани податоци, па од таму и не даваат реален приказ на проблемот“, коментар во прашалник бр.24 „Мислам дека располагаме со сите податоци од нашата организациона единица, но не и со податоци и информации кои ги имаат други организациони единици“.

Од резултатите на одговорите на групата на прашања кои се однесуваат на Разузнавачката анализа може да се заклучи дека со позитивни одговори „ДА“ одговориле 45,7% од испитаниците, додека 52,5% од испитаниците заокружиле одговор „НЕ“ и 1,8% од испитаниците не дале никаков одговор.

Од добиените резултати може да се заклучи дека разузнавачката анализа во рамките на МВР нема соодветна примена во полициското работење со што голем дел од разузнавачките информации кои секојдневно се собираат од страна на полициските службеници остануваат неискористени од оние на кои им се потребни. Тоа само покажува дека процесот на разузнавање во полициското работење сеуште нема најдено соодветна примена во работата

на Полицијата на Р. Македонија. Од резултатите за наведените прашања може да се види дека дури 75% од испитаниците во УБК сметаат дека разузнавачката анализа се применува во активностите во оваа организациона единица, додека во рамките на ЦСОСК, СГРМ (РЦ за ГР) и СВР, повеќето од испитаниците сметаат дека разузнавачката анализа нема соодветна примена во секојдневното работење во нивните организациони единици. Во СГРМ (РЦ за ГР) дури 65% од испитаниците сметаат дека Разузнавачката анализа нема соодветна примена, додека во СВР 60% одговориле со одговор „НЕ“, 33% со одговор „ДА“ и 7% воопшто не дале одговор на прашањата кои се однесуваат на разузнавачката анализа. Во ЦСОСК како организациона единица во која основна активност е борба против организиран и сериозен криминал дури 60% сметаат дека се изработуваат разузнавачки анализи, но истите не се користат соодветно и не ги даваат очекуваните резултати. Заклучоците во однос на примената на разузнавачката анализа се потврдуваат и од коментарите кои испитаниците ги дале во анкетните прашалници во кои од дадените коментари на прашањата 8 и 9 може да се заклучи дека испитаниците изработуваат или користат одредени видови на аналитички продукти, меѓутоа многу малку се запознаени со методологијата на нивната изработка, која пак со неправилно или нецелосно користење на аналитичките продукти неможат во целост да се остварат позитивните ефекти од стратешката и оперативната анализа и стратешкиот пристап во сузбивањето на одредени криминални појави.

Прашањата бр.13, 14 и 15 во II. дел од прашалникот се однесуваат на тоа: *Дали се изработува анализа на типични грешки при работата во организационите единици во кои работат испитаниците во прашалникот?, Дали во рамките на организационите единици се изготвува анализа на резултати и се имплементираат примери на најдобра пракса? и Дали е воспоставен систем на внатрешна контрола на квалитет во работењето во рамките на организационата единица?* Резултатите добиени од одговорите во прашалникот покажуваат дека во рамките на организационите единици кои беа предмет на истражување сепак до одреден степен има изградено систем на дефинирање на типични грешки и нивно отстранување, за што позитивно одговориле 65,6% од испитаниците. Во однос на имплементирањето на примери на најдобра пракса и дали е воспоставен систем на внатрешна контрола на квалитет во работењето, одговор „ДА“ дале вкупно 19 испитаници или 59,4% од испитаниците, а одговор „НЕ“ дале 13 испитаници или 49,6% од од вкупно 32 испитаници. Коментар за прашање бр.14 имаше дадено испитаникот во прашалник бр.23 „Делумно, површно, засновано само на статистика“. За прашање бр.15 кое се однесува на системот на внатрешна контрола и квалитет во работата, коментар има дадено испитаникот

во прашалник бр.24 „10-20% од персоналот одработува и за останатите, воопшто не постои систем, туку се заснова на партиски и пријателски врски“.

Одговорите и на овие прашања уште еднаш го потврдуваат фактот дека во организационите единици многу малку се применува анализата на квалитетот на работењето во смисла на отстранување на типични грешки и имплементирање на примери на најдобра пракса во работата на организационите единици, додека внатрешната контрола на квалитетот на работењето се сведува на санкционирање на полициските службеници без конкретни мотивирачки и едукативни елементи за системско решавање на проблемите и зголемување на квалитетот на работата.

Третиот дел од прашалникот се однесува на *„Примената на разузнавањето во работата на Полицијата во борба против современите закани (современ тероризам и организиран криминал)“*. Третиот дел од прашалникот се состои од 8 прашања кои се однесуваат на активностите на МВР во борбата против современите закани кои доаѓаат пред се од современиот тероризам и меѓународниот организиран криминал. Целта на прашањата беше преку добиените одговори од испитаниците да се утврди дали и колку закани од тероризмот се предмет на интерес во работата на полицијата во рамките на МВР на РМ во однос на стратешкото предвидување за развојот на овој вид на закана, да се утврди поврзаноста со организираниот криминал, влијанието на религијата за радикализација на одредена етничка или верска група во Р. Македонија итн.

Исто така како главна цел на истражувањето во третиот дел од прашалникот беше да се утврди мислењето на испитаниците: Дали современиот тероризам, во рамките на организационите единици и менаџментот на МВР се перцепира како закана со најголем приоритет со која треба да се справи Полицијата? и Дали воопшто оваа закана е на дневниот ред во работата на Полицијата во Р. Македонија? Последното прашање од Прашалникот се однесува на моделот на Полициска работа преку разузнавачки информации односно: *„Дали со имплементирањето на овој модел во работата на Полицијата на Р. Македонија ќе се зголеми ефикасноста во навременото откривање, детектирање и сузбивање на закани кои доаѓаат од современиот тероризам“*?

Резултатите кои произлегуваат од одговорите на испитаниците добиени во третиот дел од Прашалникот, покажуваат дека 44,64% сметаат дека борбата против тероризмот има приоритет во работата, додека 55,36% сметаат дека борбата против тероризмот не е приоритетна активност во Полициската работа. Од добиените резултати произлегува заклучокот дека акцентот на работата на Полицијата не е ставен на сузбивањето на закани од тероризмот преку проактивен и превентивен пристап на собирање на информации, туку

и за нивните карактеристики во извршувањето на криминалистичко/терористички активности? Испитаниците во рамките на РЦ за ГР ги дале следните одговори: 2 испитаника или 25% одговориле со „ДА“, 6 испитаника или 75% одговориле со „НЕ“; во рамките на СВР со одговор „ДА“ одговорил 1 испитаник или 12,5%, а со одговор „НЕ“ одговориле 7 испитаници или 87,5%; во ЦСОСК, одговор „ДА“ дале 8 испитаници или 100% исто како во рамките на УБК кои со одговор „ДА“ одговориле 8 испитаници или 100%.²³⁴

Резултатите од истражувањето на ова прашање укажуваат на тоа дека во рамките на организационите единици (СВР и РЦ за ГР) кои се најблиску до граѓаните и секојдневно се на терен, борбата против современите закани воопшто не е на нивната секојдневна работна агенда. Полициските службеници кои се на терен воопшто не добиваат задачи за собирање на информации за овие видови на закани најчесто затоа што кај нив преовладува мислењето дека тоа е работа на други организациони единици во МВР на РМ.

Прашање бр.2: *Дали во рамките на истрагите се собираат информации за евентуална соработка на организираниите криминални групи со терористички групи?*

Во СГРМ (РЦ за ГР) со одговор „ДА“ одговориле 3 испитаници или 37,5%, а со одговор „НЕ“ одговориле 5 испитаници или 62,5%; во СВР со одговор „ДА“ одговорил 1 испитаник или 12,5% со одговор „НЕ“ одговориле 7 испитаници или 87,5%, во ЦСОСК одговориле 5 испитаници или 62,5% со одговор „НЕ“ 37,5%; додека во УБК со одговор „ДА“ одговориле сите 8 испитаници или 100% од испитаниците. Коментар во прашалник бр.19. „Нема насочено собирање на никакви информации за терористички групи и нивната поврзаност со организираниот криминал“, коментар во прашалник бр.13: „Доколку во текот на истрагата случајно се дојде до информација која се однесува на друга проблематика истата се доставува до специјализираната институција за борба против тероризам“.

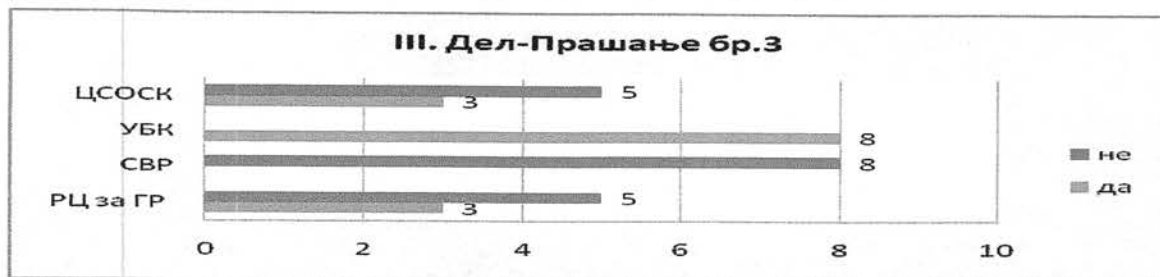
Доколку внимателно ги анализираме резултатите од дадените одговори на испитаниците по организациони единици кои беа предмет на ова истражување веднаш ќе заклучиме дека организираниот криминал и современиот тероризам како закани за безбедноста на државата и граѓаните не се предмет на интерес на СВР и РЦ за ГР.

Прашање бр.3 беше: *„Дали се врши анализа за евентуална поврзаност на активностите на Организирани криминални групи и терористички групи?“*

Во СГРМ (РЦ за ГР) со одговор „ДА“ одговориле 3 испитаници или 37,5% со одговор „НЕ“ 5 испитаници или 62,5%; во рамките на СВР со одговор „ДА“ не одговорил ниту еден испитаник додека со одговор „НЕ“ одговориле сите 8 испитаници; во ЦСОСК со одговор

²³⁴ Во секоја од организационите единици беа анкетирани по 8 испитаници.

„ДА“ одговориле 3 испитаници или 37,5% со одговор „НЕ“ 5 испитаници или 62,5%; во рамките на УБК со одговор „ДА“ одговориле сите 8 испитаници.

Графички приказ на резултатите од одговорите во Прашање бр.3

Карактеристично од одговорите на испитаниците на прашањето бр. 3 во III. дел од прашалникот, е тоа што во рамките РЦ за ГР само 1/3 од испитаниците смета дека се врши анализа на поврзаноста на Организираните криминални групи со терористички групи, додека во СВР воопшто не се врши ваква анализа. Тоа само ги потврдува резултатите и заклучоците од претходните две прашања во прашалникот.

Прашање бр.4 беше: *Дали се изработува стратешка анализа за појавни облици на закани од тероризам во однос на географски подрачја или во однос на верска, етничка или национална припадност на членови на терористичките групи?*

Во СГРМ (РЦ за ГР) со одговор „ДА“ одговорил 1 испитаник или 12,5%, со одговор „НЕ“ одговориле 7 испитаници или 87,5% од испитанците; во СВР со одговор „НЕ“ одговориле сите 8 испитаници или 100% од анкетираниите; во ЦСОСК со одговор „ДА“ одговориле 2 испитаници или 25%, а со одговор „НЕ“ 75% или 6 испитаници; додека во УБК 100% од испитаниците или сите 8 испитаници одговориле со одговор „ДА“.

Графички приказ на резултатите од одговорите во Прашање бр.4

Коментар во прашалник бр.13 „Посебен акцент во МВР на РМ за овие појавни облици посветува и е надлежна УБК“.

Резултатите од одговорите покажуваат дека во рамките на МВР во однос на изработка на стратешки анализи и стратешки планирања за успешна борбата против тероризмот

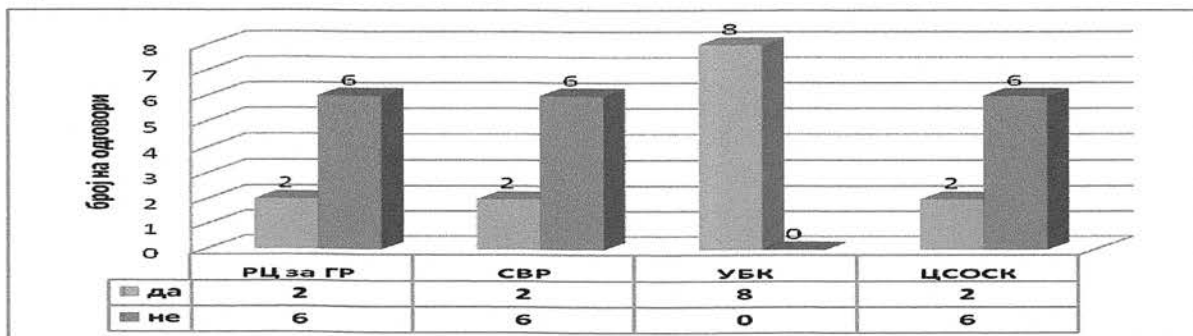
исклучиво се бави УБК. Тоа најдобро може да се види од дадениот коментар во прашалник бр.13 каде испитаникот многу јасно укажува за перцепцијата на другите организациони единици во МВР на РМ во однос на надлежностите на организационите единици и нивната одговорност во борбата против современиот тероризам. Тоа укажува на фактот дека Полицијата на Р. Македонија сеуште недоволно сериозно ги перцепира заканите кои доаѓаат од Современиот тероризам.

Прашањето бр.5 беше: „Дали достапните разузнавачки информации служат за изработка на индикативна и предикативна анализа заради утврдување на целите на терористичките групи или организации“? Одговорите во прашање бр.5 во рамките на организационите единици беа следни: Во СГРМ (РЦ за ГР) со одговор „ДА“ одговориле 3 испитаници или 37,5%, а со одговор „НЕ“ одговориле 5 испитаници или 62,5% од испитаниците; во СВР со одговор „ДА“ не одговорил ниту еден испитаник; во ЦСОСК со одговор „ДА“ одговориле 2 испитаници или 25%, а со одговор „НЕ“ одговориле 6 испитаници или 75%, додека во УБК со одговор „ДА“ одговориле сите 8 испитаници. Коментар во прашалник бр.12: „Мојата организациона единица не се занимава со терористички активности“.

Резултатите од одговорите на испитаниците по организациони единици се многу слични на претходните и во однос на изработката на индикативна и предикативна анализа и во однос на придонесот и задачите на организационите единици во борбата против современиот тероризам.

Прашање бр.6 беше: „Дали се собираат разузнавачки информации за влијанието на радикалниот ислам (вахабизам, салафизам итн.) врз населението во Р. Македонија“?

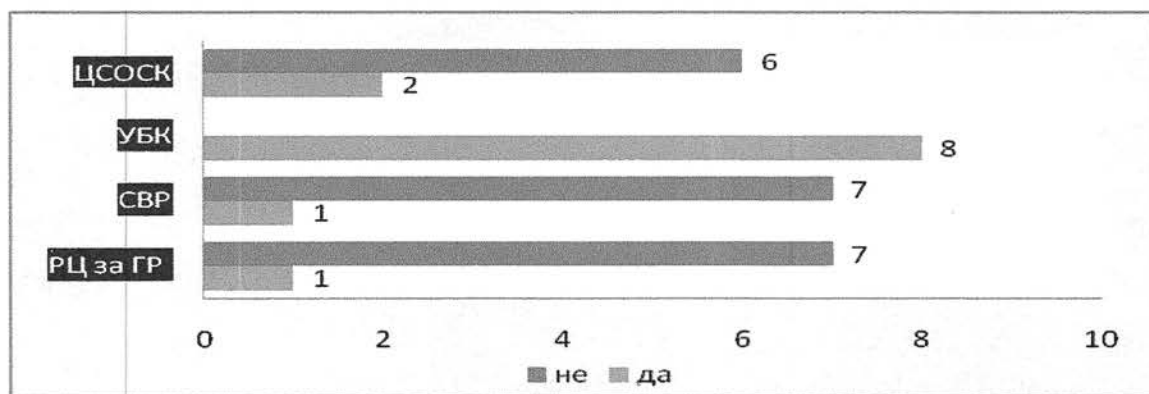
Резултатите од добиените одговори во Прашањето број 5 покажуваат дека во рамките на СГРМ (РЦ за ГР), СВР и ЦСОСК со одговор „ДА“ одговориле по 2 анкетирани полициски службеници или по 25% од испитаниците, а со одговор „НЕ“ по 6 испитаници или 75% од анкетираниите; додека во УБК со одговор „ДА“ одговориле сите 8 анкетирани Полициски службеници или 100% од испитаниците.

Графички приказ на одговорите во Прашање бр.6

И покрај тоа што во повеќе наврати многумина од стручната и научната фела укажуваат на заканите кои произлегуваат од радикалното толкување на исламот и инфилтрирањето на радикални структури во Р. Македонија и во регионот како носители на современиот тероризам, од спроведеното истражување може да заклучиме дека Полицијата на Р. Македонија нема соодветна стратегија за искористување на целокупниот капацитет кој и стои на располагање за успешна борба против овој вид на закана.

Прашање бр.7 беше: „Дали се истражува модусот за регрутирањето на поединци или групи во терористички активности (економската, социјалната и образовната структура на регрутираните поединци или групи)“? Одговорите во Прашањето број 7 во рамките на организационите единици покажуваат дека во СГРМ (РЦ за ГР) и СВР со одговор „ДА“ одговорил по 1 испитаник или 12,5%, а со одговор „НЕ“ 87,5% или по 7 испитаници од вкупно 8 анкетирани полициски службеници; во ЦСОСК со одговор „ДА“ одговориле 2 испитаници или 25% од анкетираниите, а со одговор „НЕ“ 6 испитаници или 75% од анкетираниите, во УБК со одговор „ДА“ одговориле сите 8 анкетирани полициски службеници.

Графички приказ на одговорите во прашање бр.7

Ако најголемите светски познавачи и практикувачи на борбата против тероризмот, укажуваат на тоа дека локалните полицајци се оние кои најбрзо можат да ги забележат промените во околината, од резултатите на истражувањето може да заклучиме дека во Р. Македонија токму тие организациони единици кои секојдневно имаат огромен број на персонал во локалните заедници и кои секојдневно се во контакт со населението, немаат никава улога во собирањето на информации и сознанија за модусот на регрутирање на поединци или групи во терористички активности.

Прашање бр.8 беше: „Дали сметате дека со воведувањето на концептот на „Полициска работа преку разузнавачки информации“ во работењето на Полицијата на Р.

Македонија ќе се зголеми ефикасноста во навременото откривање, детектирање и сузбивање на современите закани посебно од заканите кои доаѓаат од современиот тероризам“? Одговорите на прашање бр. 8 претставуваат приказ за тоа во која насока треба да се движат реформите и промените во Полицијата на Р. Македонија. Имено на ова прашање кое се однесува на имплементирањето на Моделот на Полициска работа преку разузнавачки информации, оценката скоро на сите испитаници е дека со овој модел во голема мера ќе се зголеми ефикасноста во борбата против современите закани и современиот тероризам, односно 31 или 96,8% од полициските службеници одговориле со одговор „ДА“, а само 1 испитаник или 3,2% со одговор „НЕ“.

Графички приказ на одговорите во прашање бр.8

Резултатите од истражувањето и одговорите добиени во третиот дел од Прашалникот кој се однесува на улогата на полицијата и примената на разузнавањето во Полицијата во борбата против тероризмот покажува дека Полицијата на Р. Македонија е сеуште далеку од светските трендови на воспоставување на современи методи на работа во своите структури, особено кога се работи за проактивно и превентивно дејствување во справувањето со современиот тероризам. Доколку ги споредиме добиените одговори од СГРМ (РЦ за ГР), СВР, ЦСОСК и УБК, лесно може да се уврди дека единствена организациона единица во рамките на МВР која во своите приоритети го има апсолвирано проблемот со Современиот тероризам е Управата за безбедност и контраразузнавање, додека останатите се исклучиво реактивни и репресивни органи на Полицијата насочени кон сузбивање на класичниот и организираниот криминалитет. Што се однесува на примената на разузнавањето во работата на Полицијата на Р. Македонија најсоодветно е да ги посочиме коментарите дадени во прашалникот бр.30. „Тоа е бизнис модел на полициско дејствување кој има допринос во сите начела на полициското работење, како на пример: ефикасност, ефективност, навременост и др.“ и коментар во прашалник бр.12 „Разузнавањето во МВР е на ниско ниво односно по описот и пописот на задачите мал број на работници ја имаат како задача. Но кога би се

разложило разузнавањето на подгранки односно разузнавање кое би било како работна задача на работниците на полицијата, мислам дека би се подобрило разузнавањето и базата на податоци би се збогатила. На тој начин би можеле да обработуваме и да користиме квалитетни информации од разузнавањето“.

Спроведеното истражување покажа дека постои исклучително високо познавање на овој модел на полициско работење од страна на испитаниците и јасна желба за успешно имплементирање во практичното работење на Полицијата. Сепак општиот впечаток е дека старите навики многу потешко се менуваат отколку желбата за спроведување во пракса на нешто ново. Од добиените одговори се добива впечаток дека полициските активности се најчесто реактивни по добиени информации за веќе сторени кривични дела. Процесот на одлучување е најчесто субјективен со мал удел на стратешката анализа која би требало да го поддржи одлучувањето. Иако ваквиот пристап во некои околности може да биде ефикасен до одреден степен, сепак во голем дел од случаите резултира со насочување на огромни средства и ресурси кон криминални организации или групи кои всушност не претставуваат голема закана ниту имаат можност да направат голема штета. Отсуството на ефикасно стратешко одредување на приоритетите и соодветни процеси за координација и одредување на задачите може исто така да резултира со голем степен на удвојување на активностите во повеќе агенции за спроведување на законот и во другите органи на Полицијата, а да бидат занемарени активности кон многу посериозни закани. Исто така како општ заклучок од истражувањето може да се констатира и отсуството на превентивните активности на сите нивоа во полициската структура, разузнавачките барања и размената на разузнавачки информации помеѓу различни органи во институциите за спроведување на законот, но и помеѓу оддели во рамките на исти органи.

- Посебни заклучоци и препораки од истражувањето

Со цел да се добие подетална слика, истражувањето беше спроведено според разузнавачкиот циклус во модел на полициско разузнавање кој се состои од: Насочување, Собирање, Споредба, Проценка, Анализа и Споделување, па и резултатите т.е. сознанијата добиени од истражувањето како и препораките ќе бидат презентирани во шестте елементи од разузнавачкиот циклус, кој е основа на концептот на полициска работа водена од разузнавачки информации.

Насочување – Според сегашната состојба во Организационите единици на МВР на РМ, активностите на одделите и единиците се одредуваат од страна на структурата и постоечката

поделба на задачите со посебни задолженија за одреден вид на криминалитет или разузнавачка поддршка. Сеуште активностите не се базираат на стратешка анализа во облик на годишна аналитичка проценка која што би можела да потврди дека структурата на одделите и единиците одговара на нивната намена и на профилот на заканата што тој оддел или единица го има за своја цел. Од добиените одговори може да се констатира дека стратешката анализа воопшто не функционира во смисла на давање целосна слика за состојбите на заканите и тенденциите на развојот на истите, ниту пак детектирање нови облици на закани (на пр. Закани од тероризам), туку најчесто се изработуваат ад хок анализи за одредени потреби, најчесто за презентирање на одредени резултати од работењето на одреден оддел, и често овие аналитички продукти и не се земаат во предвид во планирањето на наредните активности. Не постои акциски план што се концентрира на превенција и собирање на разузнавачки информации, кој што би обезбедил подолготраен ефект врз заканите.

Собирање на информации и податоци – Собирањето на релевантни разузнавачки информации за лица, групи, организации или за стратешки закани е тешко поради отсуството на утврдена разузнавачка база на податоци/ИТ систем за пребарување и собирање на податоци. Проблемите за собирање на разузнавачки информации на стратешко ниво, се поради отсуство на идентифицирани разузнавачки празнини и процесот на известување (briefing process) преку кој овие празнини би биле премостени. Недостатокот од тактички состаноци за одредување на задачите и сублимирањето на операциите на кои би се одредувале приоритетите за собирање на разузнавачки информации, влијае негативно во детектирањето на проблемите при собирањето на разузнавачки информации и податоци. Со организирање на ваквите тактички состаноци ќе се осигура дека собирањето на разузнавачки информации е во вистинските области и дека ќе бидат искористени во операциите каде најмногу се потребни. Имплементирањето на моделот на полициско работење водено од разузнавачки информации на сите нивоа во структурата на Полицијата, долгорочно и попрецизно би го насочило протокот на разузнавачки информации помеѓу локалното, регионалното и националното ниво во согласност со приоритетите. Во меѓувреме воспоставувањето на тест период или пилот проект за да се соберат позитивните и негативните искуства би било од особена корист во натамошните чекори во имплементирањето на овој модел на полициско работење. Исто така во одговорите на испитаниците преовладува мислењето дека постои некоординираност и дисконекција помеѓу СВР, РЦ за ГР, ЦСОСК и УБК. Соработката се одвива исклучиво за расветлување на одреден конкретен случај, истрага или операција, но не и континуирана редовна комуникација и

размена на разузнавачки информации и сознанија за одредени појави. Со тоа уште еднаш се потврди реактивниот пристап во работењето на органите во полициските структури.

Споредба – Отсуството на централен надзор на процесот, отсуството на одредување на приоритети во сите оддели и единици во полицијата, како тоа се одразува на останатите институции за спроведување на законот и дали активната е стратешки усогласена и насочена кон најголемите закани, се недостатоци кои очигледно произлегуваат од непостоењето на тактички/стратешки состаноци за координација и одредување на задачите.

Исто така постојат и недостатоци во врска со споредувањето на информациите за оперативните активности. Ова вклучува непостоење на систем за обележување на операциите за да се намали можноста за удвојување на оперативните активности. Во отсуство на централен надзор на операциите многу веројатно е дека има удвојување во спроведување на операциите, каде што различни оддели, единици или институции работеле на исти лица/групи одредено време без да знаат за тоа. Со тоа биле потрошени двојно повеќе ресурси, средства и време. Постојењето на Регистар за споредба (flagging system) на оперативните активности во кои на почетокот би биле евидентирани сите оперативни активности, би ја намалил можноста за удвојување, би ја зголемил ефикасноста и би се користел како вреден извор на податоци за стратешка и тактичка анализа на заканите.

Проценка - Според добиените одговори, Проценката или Евалуацијата во МВР се врши според системот за евалуација 4x4 со цел оценување и категоризација на добиените разузнавачки информации. Оценувањето го прави изработувачот на разузнавачката информација според Методологијата 4x4 за проценка на изворот на информацијата и проценка на самата информација. За разлика од Р. Македонија во најголем дел полициите на Западно европските земји, а особено Велика Британија и САД кои го применуваат моделот на Полициско работење водено од разузнавање, го користи системот за проценка на изворот и разузнавачки информации 5x5x5.

Иако постојат очигледни сличности помеѓу двата система за евалуација, главната разлика е што методологијата 5x5x5 дозволува добиената разузнавачка информација да биде забележана како „постои сомнеж дека е погрешна“ (на пример намерно дадена информација со цел погрешно да се насочи полициската активност), што значи дека е забележана, но не се преземаат активности врз основа на неа. Системот исто така има и кодови за користење кои што ги определуваат условите под кои се користат разузнавачките информации, и на кој начин истите да се споделуваат врз основа на нивната чувствителност.

Анализа – Во истражувањето посебно беше посветено внимание на Анализата. Сите испитаници се согласуваат дека анализата игра клучна улога за успехот на разузнавачкиот

процес. Сепак се чини дека бројот на аналитички продукти во рамките на организационите единици на МВР на РМ каде што беше спроведено истражувањето е релативно ограничена.

Од добиените резултати на истражувањето евидентно е дека во организационите единици најголем дел од задачите, ресурсите и аналитичките продукти се насочени кон телекомуникациските анализи и анализа на ризик за одредени конкретни настани.

Проблемот произлегува од отсуството на стандардни урнеци (templates) кои аналитичарот може да ги следи при изработка на анализата. Проблемите со урнеците и обуката не е недостаток само за изработувачите на аналитичките продукти, туку и за корисниците на истите. Еден од позначајните проблеми кои беа посочени во одредени одговори од испитаниците кои работат во одделот на криминалистичко-разузнавачка анализа во ЦСОСК е тоа што најчесто одделите за истрага не знаат точно што им треба од анализата и што можат да добијат од аналитичкиот продукт. Барањата обично ги доставуваат доцна по што нема доволно време да се изврши целосна анализа на податоците и информациите.

Исто така многу често до одделот за анализа не се доставуваат сите информации со кои располага истрагата па може да се случи анализата да биде изработена врз база на нецелосни или неточни информации со што истрагата ќе биде насочена во погрешна насока. Како посебен проблем со кој се сретнуваат аналитичарите во одделот за криминалистичко-разузнавачка анализа е тоа што најголем дел од персоналот за водење на оперативниот дел од истрагата не се водат според разузнавачкиот циклус, и не се обучени да го читаат и толкуваат разузнавачкиот продукт.

Препораките за во иднина се дека е потребно да се идентификуваат празнините во стратешкото разузнавање и собирањето на информациите да биде насочено кон тие области и трендови, со цел навремено откривање на заканите и преземање на конкретни чекори во сузбивање на истите уште во раната фаза на нивниот развој. На тој начин резултатите ќе бидат значително поголеми со ангажирање на значително помалку средства и ресурси. Односно, реактивниот пристап во собирањето на разузнавачки информации да се замени со проактивен пристап.

Споделување – Особено големи потешкотии се појавија при анализата на одговорите од истражувањето од делот на процесот на разузнавање кој се однесува на споделување на информациите. Дел од проблемите веќе беа искажани и претходно, меѓутоа како главен проблем во споделувањето на информациите се наведува непостоењето на координиран систем за споделување на разузнавачки информации, туку тоа се врши најчесто по одредено барање. Во однос на други институции, се врши размена на информации, но ова се случува

непланирано (по доставено и одобрено барање) наместо системски и координирано преку одреден формален процес или на состаноци за одредување на задачи.

Дел од одговорите укажуваат и на тоа дека препораките од аналитичките производи секогаш биле доставувани до оперативните тимови, но на многу малку од дадените препораки се доставени повратни информации, со што на некој начин се прекинува разузнавачкиот циклус.

Во однос на улогата на разузнавањето во полициските структури во борбата против современиот тероризам како најголема закана во светски, регионални но и национални рамки може да заклучиме дека овој вид на закана сеуште го нема заземено своето место во приоритетите на Полицијата на Р. Македонија. Истражувањето само го потврди она што можеше да се заклучи од Законот за МВР на РМ, Законот за Полиција, Стратешкиот план на МВР на РМ и други уредби и документи кои се донесени од страна на Министерството.

Имено од анализа на одговорите во третиот дел од прашалникот јасно може да се забележи разликата во поглед на задачите кои се извршуваат во рамките на посебните организациони единици и дека наједноставно кажано борбата против тероризмот воопшто не е во фокусот на интерес на сите организациони единици во МВР подеднакво (со исклучок на УБК, на која една од основните задачи е и борбата против тероризмот). За сузбивање на современите закани потребен е сеопфатен и целосен одговор на сите органи, агенции и служби (државни и приватни) како во национални така и во меѓународни рамки.

XI. ЗАКЛУЧОК

Во современото безбедносно опкружување вниманието на донесувачите на одлуки се пренасочи од воените кон невоените закани. Современиот тероризам и организираниот криминал го преземаат приматот и прераснуваат во главна закана која ја загрозува националната, регионалната и меѓународната безбедност. Колку овие закани стануваат се повеќе поврзани, толку и одговорите на овие закани стануваат се повеќе сложени. Борбата против современите безбедносни закани бара примена на нови современи механизми за нивно откривање и сузбивање, формулирање на соодветни стратегии за таквата борба и воведување на нови функционални модели во работењето во безбедносните агенции и полициски служби. Како што претходно беше наведено моделот на полициско работење со/во заедницата и моделот на полициско работење насочено кон проблемите не се во спротивност со моделот на полициско работење водено од разузнавање, туку тоа е еден нормален процес на развојот на полициските методологии користејќи ги најдобрите практики и искуства од досегашните применети модели во работата на полицијата.

Разузнавачките операции во работата на полицијата се компатибилни со двата наведени модели на полициско работење. Моделот на полициско работење водено од разузнавање претставува формален процес на преземање на информациите и трансформирање во знаење (разузнавачки производ), истовремено осигурувајќи се дека информациите се соодветно собрани, зачувани и дисеминирани.

Во овој момент процесот на разузнавањето треба да се промовира во редовните полициски патроли и реонските полицајци кои секојдневно се помеѓу локалната заедница, бидејќи скенирањето на состојбите на теренот на локално ниво започнува токму од патролните полицајци. Инкорпорирањето на моделот на полициско работење со/во заедницата и Моделот насочен кон проблемите во Моделот на полициско работење водено од разузнавање претставува солидна помош за зголемување на ефикасноста во работата не само на полицијата, туку и на другите разузнавачки агенции и служби. Локалните полициски станици традиционално се потпираа на криминалистички аналитичари, додека регионалните и државните агенции и организации користеа разузнавачки аналитичари.

Крајно време е да се искоренат вештачките бариерите помеѓу локалните, регионалните и националните аналитичари.²³⁵ Аналитичарите треба да имаат познавање од голем број на извори, методи и техники, како и да бидат запознаени со целокупните состојби во однос на

²³⁵ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.10.
достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

класичниот криминалитет, организираниот криминал, терористичките закани и други закани за безбедноста на граѓаните.

Патролните полициски службеници се очите и ушите на полициската организација. Тие мора да бидат охрабрани и обучени да ги прифатат и применат разузнавачките техники во своето секојдневно работење особено во собирањето на разузнавачки информации добиени преку разговори со граѓаните и остварените контакти и соработката со бизнис заедницата, а добиените информации правилно и навремено да ги доставуваат до разузнавачките аналитичари. Исто така разузнавачките аналитичари константно врз основа на добиените информации од патролните полициски службеници треба да изработуваат заклучоци и разузнавачки производи кои треба да ги споделуваат со други служби и агенции на организирани семинари, курсеви, состаноци или на друг начин, и добиените информации заклучоци препораките за идните тенденции за развој на терористичките закани, криминалитетот и други видови на закани да ги споделуваат и да ги пласираат повратно до локалните полициски службеници на терен со што истите ќе бидат подобро упатени во нивната работа, а воедно ќе бидат дополнително мотивирани за подобро извршување на своите секојдневни активности, водејќи се од фактот дека нивната работа дава резултати и придонесува за успехот на организацијата. Со зајакнувањето на комуникацијата и соработката на патролните полициски службеници, разузнавачките аналитичари и органите на одлучување, сите ќе станат многу по свесни за индикаторите за терористичките закани, и можат да бидат клучни во спречувањето на терористичките напади. Свесноста на полициските службеници за терористичките закани и информациите кои секојдневно ќе се собираат во насока на спречување на терористичките напади, исто така можат да послужат и во превенцијата на криминалитетот. Од тие причини познавачите на разузнавањето во однос на примената на разузнавањето во работата на полицијата сметаат дека секој раководител на локално ниво треба да настојува да обезбеди професионални разузнавачки работници и аналитичари во своите редови кои знаат правилно да ги насочат и охрабрат патролните полициски службеници во собирањето на разузнавачките информации, истите правилно да се прифатат, интерпретираат и навремено да се достават до оние на кои им се потребни.²³⁶

Иако во последната деценија направени се многу напори за зголемување на соработката помеѓу локалните и државните организации, честите промени на работните места, намалувањето на бројот на квалитетни и искусни патролни полициски службеници кои се преместуваат во други оддели, ги намалуваат капацитетите на локалните полициски станици

²³⁶ Intelligence-Led policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post-9/11 Era, U.S. Department of Justice, September 2005, pp.11. достапно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

во собирањето на квалитени информации и во голема мера придонесуваат да не се зголеми ефикасноста на полицијата посебно во навременото детектирање на современите закани.

Иако во најголем дел од полициските организации во многу земји веќе успешно се имплементирани или се во фаза на имплементација моделите на полициско работење со/во заедницата и моделот на полициско работење насочен кон прооблемите, сепак сеуште во многу земји и нивните полициски организации, примената на разузнавањето во секојдневното полициско работење се прифаќа како табу тема, а разузнавачките аналитичари како место каде само влегуваат информации, а од таму ништо не излегува како знаење или производ, кој ќе им даде до знаење на патролните полициски службеници дека нивната напорна работа дава резултат. Особено скептични во овој пристап на полициска работа се постарите полициски службеници кои не веруваат премногу во моќта на „мекиот“ пристап на полициска работа преку собирање на информации и повеќе се насочени кон традиционалниот модел на помпезност, бучност и агресивност во извршувањето на полициската функција.

Разузнавањето може да понуди и материјални придобивки за полицијата во препознавањето и навременото откривање на тероризмот и друг вид на криминал. Таа се потпира на донесување на одлуки врз основа на информираност и се фокусира и на превенција, а не само на откривање и гонење на криминалот. Според Џери Ретклиф ефективна рамка во примената на разузнавањето претставува односот помеѓу разузнавачката функција, криминалното опкружување и донесувањето на одлуките. Во овој модел целта на разузнавањето во полициските структури е да се протолкува опкружувањето и да се создадат доверливи разузнавачки производи кои можат да влијаат врз оние кои ги носат одлуките и кои имаат капацитет да влијаат врз таа средина. Од витално значење за полициското работење водено од разузнавање, е разузнавачкиот процес да претставува средство со кое информациите се собираат и дистрибуираат. Овој циклус исто така вклучува и повратни информации, кои го движат процесот напред и гарантира дека разузнавањето им користи на своите крајни корисници, полициската организација и на заедницата во целина. Собирањето и распространувањето на информациите се фази на разузнавачкиот процес и во целост зависат од полициското користење на разузнавачките мрежи. Различните и експанзивни мрежи на соработка го подобруваат ИР – Моделот на полициско работење водено од разузнавање во собирањето на информациите, подобрување на капацитетите на аналитичарите и дисеминацијата. Во зголемувањето на капацитетите на таа мрежа, треба максимално да се искористат потенцијалите на деловните и цивилните заедници.

Крајниот заклучок кој произлегува од досега кажаното е дека безбедноста не е еднаш засекогаш гарантирана. Таа треба постојано да се гради и надоградува. Уште повеќе што

новите закани се, многу посложени од досегашните и се повеќе се закануваат да ја загрозат националната и меѓународната безбедност. Традиционалната улога на военото и политичкото разузнавање за конвенционалните закани останува и понатаму, но новите закани кои доаѓаат од современиот тероризам особено со религиозен предзнак ќе претставуваат предизвик за разузнавачките и безбедносните служби на нов начин. Современиот тероризам се развива со преголема брзина за да можеме и понатаму да го игнорираме. Развиените земји навреме ја разбраа пораката која ја испратија исламските терористи на меѓународната сцена. Република Македонија треба и мора да ја прифати реалноста од налетот на радикализацијата на сопствените граѓани со муслиманска вероисповест. Македонија мора да размислува да изгради безбедносен систем кој ќе биде способен да им се спротивстави на новите закани и да ги заштити сопствените граѓани. Карактеристиките на современите закани укажуваат на тоа дека треба да се делува на сите подрачја: економски, социјални, воени, политички, но светските искуства покажуваат дека за успешна борба против современиот тероризам најголеми потенцијали има Разузнавањето и Полицијата. „Настаните кои тие ги предизвикуваат многу брзо ќе го изменат безбедносното и политичкото опкружување. Ќе биде тешко да се одржи чекорот со нив, а ќе биде уште потешко да се стори она што е потребно за да се биде пред нив“.²³⁷ Интегрирањето на Разузнавањето во рамките на Полициското работење може во голема мера да ги зголеми можностите за успешно откривање на промените кои се случуваат во рамките на заедниците, на улиците или воопшто помеѓу луѓето. Можеби со воведувањето на концептот на полициско работење водено од разузнавање нема да се решат сите проблеми за безбедноста на граѓаните, ниту треба да гаиме илузија дека ќе го искорениме тероризмот (како што не е искоренет ниту криминалот), но сигурно во голема мера ќе придонесе за зголемување на шансите на полициските и разузнавачко-безбедносните служби да го одржат чекорот во борбата против современиот меѓународен тероризам.

²³⁷ Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009, стр.97

БИБЛИОГРАФИЈА

- Митко Котовчевски, „Борба против тероризмот“, Македонска цивилизација, Скопје, 2004.
- Митко Котовчевски, „Менаџирање на терористички закани“, Скопје, Филозофски факултет, 2011 година,
- Митко Котовчевски, „Тајни служби“, Македонска цивилизација, Скопје 2000 година.
- Митко Котовчевски, „Национална безбедност на Република Македонија (прв дел)“, Скопје, 2000.
- Митко Котовчевски, „Современи разузнавачки служби“, Македонска Цивилизација, Скопје, 2002
- Митко Котовчевски и Слаѓана Божиновска, „Македонско-Англиски речник на разузнавачка терминологија“ Бомат Графикс, Скопје 2009.
- Оливер Бакрески, „Контрола на безбедносниот сектор“, Аутопринт, Скопје, 2008 година.
- Фердинанд Оцаков, „Улогата на разузнавачките служби во борбата против тероризмот и организираниот криминал“, Соларис Принт, Скопје, 2010.
- Методија Дојчиновски, „Современо воено разузнавање“, Скопје, соларис Принт 2009.
- Методија Дојчиновски и Фердинанд Оцаков, „Разузнавачки операции“, Скопје, Соларис Принт 2010.
- Томас Квигин, „Да се види невидливото – Разузнавање за национална безбедност во несигурно време“, (превод од англиски јазик Марија Џонс), Магор, Скопје, 2009.
- Одри Курт и Џејмс М. Лудс, „Напад на тероризмот: Елементи на грандиозна стратегија“, (превод: Менка Нелковска Кезуновска), Нампрес, Скопје, 2009.
- Мајкл Херман, „Моќта на разузнавањето во мир и во војна“, (превод: Данче Анастасовска), Скопје, 2009.
- Џонатан Р. Вајт (Jonathan R. White), „Тероризам“, Александрија прес, Београд, 2004.
- Жерар Шалијан и Арно Блин, „Историја на Тероризмот од антиката до денес“, (превод: Елизабета Трпковска), Скопје, 2009.
- Адријан Гелке, „Новата ера на тероризмот и меѓународниот политички систем“, (преведена од: Николина Утковска), Скопје, 2009.
- Мајк Мегваер, Род Морган и Роберт Рајнер, „Оксфордски прирачник за криминологија“, (превод од англиски: Адријана Папиќ, Гордана Пејковска, Ема Кузмановска);, Нампрес Скопје, 2010.
- Роберт Џ. Бункер, „Не-државни закани и идни војни“, (превод: Анита Костовска), Нампрес, Скопје, 2009.
- Џери Х. Ретклиф, „Стратешкото размислување во разузнавањето на криминалот“, (превод од англиски: Мирјана Вељковиќ), Скопје, 2009.
- Рајчел Боба, „Криминалистичко истражување со мапирање на криминалот“, (превод на: Искра Димитријевска и Ема Кузмановска), Нампрес, Скопје, 2010.
- Graeme R. Newman in Ronald V. Clarke, „*Policijska dejavnost proti terorizmu*“, učbenik za vodilno osebje na policijskih postajah, urednika dodanih slovenskih prispevkov Iztok Podbregar, Andrej Sotlar. - Ljubljana : Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2010.

- Цефри Т.Рицелсон, „Разузнавачката заедница на САД“ (превод од англиски: Павле Богоевски и др.), Магор, Скопје, 2009.
- Adams J., „Exploring the Frontiers of Espionage“, Pimliko, London, 1995.
- Robert Trojanovicz and Bonnie Bucqueroux, „Community Policing: How to Get Started“, Anderson Publishing, Cincinnati, 1998.
- John Murray, “Policing Terrorism: A Threat to Community Policing or Just a Shift in Priorities”, *Police Practice & Research*, Vol.6, Issue 4, September 2005
- Polmer, N. & Allen. B.T. „Enciclopedia of Espionage“, Gramercy Books, New York, 1997.
- Тревертон Грегори, „Преобликување на националното разузнавање во времето на информациите“, Кембриџ, Велика Британија, Cambridge University Press, 2003.
- Патриција Овенс, „Помеѓу војната и Политиката“(превод од англиски: Ивана Дуковска), Академски печат, Скопје 2009.
- Александар Фатић, Срђан Кораћ и Александра Булатовић, „Етички тандарди за криминалистичко обавештајни рад“, Центар за безбедносне студии, Београд, 2011.
- Џон Бејлис, Џејмс Вирц, Колин Греј и Елиот Коен „Стратегија на современиот свет“ (превод од англиски: Андријана Хациевска и Андријана Јовановска), Нампрес, Скопје, 2009.
- Карим Х. Велани и Џоел Нахун, „Применета криминалистичка анализа“, (превод од англиски: Димитар Симоновски), Табернакул, Скопје 2008.
- Колин Мек-Кју, „Проучување податоци и предвидувачка анализа – Собирање разузнавачки податоци и криминалистичка анализа“, (превод од англиски: Димитар Симоновски), Табернакул, Скопје, 2009.
- Loretta Napoleoni „Modern Jihad-Tracing the Dollars Behind the Terror Networks“, London 2003.
- Michael D. Bayer, „The Blue Planet: Informal International Police Networks and National Intelligence“, National defense intelligence college, Washington, DC, 2010, str.1 достапно на: www.ndic.edu и http://ni-u.edu/ni_press/pdf/18507.pdf
- Diane C. Weber, “Warrior Cops: the ominous growth of paramilitarism in American police departments”, CATO Institute, 1999, достапно на: <http://www.cato.org/pubs/briefs/bp50.pdf>
- David L. Carter, „Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies“, School of Criminal Justice, Michigan State University November 2004, p. 47 достапно на: <http://www.cops.usdoj.gov/Default.asp?Item=1404>
- „Hard Won Lessons: The New Paradigm-Merging Law Enforcement and Counterterrorism Strategies“, Safe Cities Project, Manhattan Institute for Policy research, January 2006, pp.4. достапно на: http://www.manhattan-institute.org/pdf/scr_04.pdf
- Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced Intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.20 достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359
- Clery, “Strategy for Local Law Enforcement Agencies,” 9. Преземено од: Matthew J. Simeone, „The integration of virtual public-private partnerships into local law enforcement to achieve enhanced intelligence-led policing“, Monterey, California 2007, pp.15, достапно на: www.hsdl.org/?view&did=479359

The federal judicial police, „Our Commitment in the Fight against Crime“ March 2009, достапно на: http://www.polfed-fedpol.be/org/pdf/Brochure_PJF_EN.pdf

Nina Cope, „Intelligence Led Policing or Policing Led Intelligence?“ *British Journal of Criminology*, 44, no. 2 (March 1, 2004)

Ben Brown, „Community Policing in Post-September 11 America: A Comment on the Concept of Community-Oriented Counter terrorism“, *Police Practice and Research*, Vol. 8, No. 3, July 2007

„The National Criminal Intelligence Shering Plan-NCISP“, United States Department of Justice, October 2003. Достапно на: <http://www.fas.org/irp/agency/doj/ncisp.pdf>

David L. Carter, „Low Enforcement Intelligence, A Guide for State Local, and Tribal Law Enforcement Agencies“, School of Criminal Justice, Michigan State University November 2004.

Достапно на: <http://www.cops.usdoj.gov/Default.asp?Item=1404>

ПУБЛИКАЦИИ, СПИСАНИЈА И ДРУГИ ИЗВОРИ

Зборник трудови, „Балканот-безбедносен предизвик за Европа и Меѓународната заедница“, Зборник од меѓународна научна конференција одржана во Охрид 1-2 Октомври 2010 година, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Филозофски факултет-Институт за безбедност, Одбрана и Мир, 2010 година.

Цане Мојаноски, „Граѓаните за работата на полицијата во Република Македонија: Еден истражувачки поглед“, Зборник на трудови – Меѓународна научна конференција (Охрид 2010) „Балканот-безбедносен предизвик за Европа и меѓународната заедница“, Филозофски факултет –Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје 2010.

„Безбедносни дијалози“, Списание одобласта на безбедноста, одбраната и мировните науки, број.2, 2010 година, издавач: Институт за безбедност, одбрана и мир-Филозофски факултет, Скопје.

„Безбедносни дијалози“, Списание одобласта на безбедноста, одбраната и мировните науки, број.1, 2010 година, издавач: Институт за безбедност, одбрана и мир-Филозофски факултет, Скопје

Радослав Гачиновик, „Одбрана од тероризма“, Политичка ревија, Институт за политичке студије, Београд, бр.2-4/2007.

„Современа македонска одбрана“, Теоретско списание на Министерство за одбрана на РМ, Број 12, Декември 2005.

„Современа македонска одбрана“, Теоретско списание на Министерство за одбрана на РМ, Број 21, Април 2011.

Неделник „Сега“, број 35 од 14.01.2010 година

Intelligence-Led / Policing: The New Intelligence Architecture, New Realities Law Enforcement in the Post 9/11 Era, U.S. Department of Justice, достапно на:

<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

Jerri H. Retcliffe, „Intelligence-Led Policing“, достапно на:

<http://jratcliffe.net/papers/Ratcliffe%20intelligence-led%20policing%20draft.pdf>

- . Желимир Кешетовиќ, Терористичка претња и концепт полиције у заедници“, Ревизија за безбедност, 2008, бр. 9; достапно на: www.cbs-css.org/review.php
- . Јан Литавски, Сапа Џорџевиќ, Жарко Марковиќ, „Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији“, Београдски центар за безбедносну политику, Септември 2010, бр.3 достапно на: www.ccmr-bg.org
- . „Рад полиције воден обавештајним сазнањима“, Стратегија и акциони план на полицијата на Косово, 2010, достапно на: http://www.kosovopolice.com/repository/docs/ILP_Strategy_.pdf
- . „The system was blinking red“, достапно на: http://www.manhattan-institute.org/pdf/scr_04.pdf
- . Renata Matic, „Svrha i funkcija Policije kao drustvene institucije-Prilog razmatranju sociologije policije“, Visoka policijska skola, Zagreb, достапно на: <http://www.housingcenter.com/insurf/glossary.html>
- . Оливер Бакрески, „Безбедносниот сектор како специфичен облик на организација“, Безбедносни дијалози, Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје 2010.
- . Драган М. Цветковиќ, „Организациони дизајн као један од фактора ефикасности полиције“, стручни рад, Школа за бизнис, 2010, бр.1 достапно на: http://www.vps.ns.ac.rs/skolabiznisa/sb_files/radovi_1/1.12.pdf
- . Ненад С. Милик, „Утицај терористичке претње на промену полициске функције“, Ревизија Безбедности“, 2010, бр.1, достапно на: www.cbs-css.org/review.php
- . Добривоје Чосиќ, „Структурне везе измеѓу тероризма и организованог криминала“, Ревизија за безбедност, 2008, бр.3 достапно на: www.cbs-css.org/review.php
- . Славиша Вуковиќ, „Улога Локалне полиције у праћењу Организованог криминалитета“, Ревизија за Безбедност, Фебруар 2008, бр.2 достапно на: www.cbs-css.org/review.php
- . „Реформа полиције у Србији ка стварању савремене и одговорне полициске службе“, Одељење за спровођење закона, Мисија ОЕБС у Србији, Јануар 2004. Достапно на: <http://www.osce.org/sr/serbia/18311>
- . Безбедност – Теоријско стручни часопис Министарства Унутрашњих послова Р. Србије, Београд 2011 година, достапно на: <http://www.mup.gov.rs/> и <http://prezentacije.mup.gov.rs/upravazaobrazovanje/bezbednost.html>
- . Safe cities project, „Hard Won Lessons: The New Paradigm – Merging Law Enforcement and Counterterrorism Strategies“, January, 2006, достапно на: http://www.manhattan-institute.org/pdf/scr_04.pdf
- . „Filozofija i principi policije u zajednici“, SEESAC, trece izdanje, Beograd, 2007. Достапно на: http://www.seesac.org/uploads/studyrep/CBP_BCS_3rd_edition_FINAL.pdf
- . „Police intelligence operations“, atp 3-39.20 (fm 3-19.50), headquarters department of the army washington, dc, 29 july 2010. <http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-19-50.pdf>
- . „Concept of Operations (CONOPS) for Police Intelligence Operations (PIO)“, Department of the Army, March 2009. <http://cryptome.org/dodi/mp-spy-ops.pdf>
- . Maximilijan Edelbacher, „Status Quo Криминалистичке анализе у Аустрији“, „Безбедност“ Теоријски стручни часопис МУП Републике Србије, Београд 2011, Достапно на: http://prezentacije.mup.gov.rs/upravazaobrazovanje/aktuelno/bezbednost_1_2011.pdf
- . Mathieu Deflem & Lindsay C. Maybin „Interpol and the Policing of International Terrorism: Developments and Dynamics since September 11“

<http://www.cas.sc.edu/socy/faculty/deflem/zintpolterror.pdf>

Led Policing in the United States Biot Report #474: November 02, 2007

<http://axiomamuse.files.wordpress.com/2011/01/iacp-intelligence-led-policing-the-new-paradigm-2007-111.pdf>

Маја Бјелош „Сарадња чланица ЕУ у борби против организованог криминала и тероризма“, Центар за цивилно-ојне односе. Достапно на:

http://www.bezbednost.org/upload/document/bjelos_2009_saradnja_drzava_clanica_jha.pdf

U.S. Department of Justice. *Law Enforcement Analytic Standards*, 19. достапно на: www.hSDL.org/?view&did=479359

The Police in Norway“, National Police Directorate, Juni 2010, Достапно на: https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_858.pdf

Safe cities project, „Hard Won Lessons: The New Paradigm-Erging Law Enforcement and Counterterrorism Strategies“ January 2006. http://www.manhattan-institute.org/pdf/scr_04.pdf

Закон за внатрешни работи, Службен весник на РМ, бр. 92 од 24.07.2009 година

Закон за полиција (Службен весник на Република Македонија бр.114 од 3. Ноември 2006 година)

Закон за Национална криминалистичко-разузнавачка база на податоци, Службен весник на РМ, бр.120 од 02.10.2009 година.

Министерство за внатрешни работи на Република Македонија, „Стратешки план за период 2009 – 2011 година“ Септември 2008 година, Скопје.

„Наставна програма за основна обука за полицаец“ , Министерство за внатрешни работи, Скопје 2008 година.

<http://www.lib.jjay.cuny.edu/len/2002/12.31/page9.html,12/10/2009>

<http://pforum.isn.ethz.ch/docs/6A3C371F-65B0-58E9-2C6977EF61F41446.pdf>

<http://www.dhs.gov/dhspublic/faq.jsp>

<http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/lawenf.htm>

<http://www.fbi.gov/quickfacts.htm>

http://www.defenddemocracy.org/index.php?option=com_content&task=view&id=11786707&Itemid

<http://www.legislationline.org/topics/topic/5&usg=ALkJrhh2jpmiVrVSD4Ur7Z8G4Au1fIMLfA>

http://www.bmi.gv.at/cms/bmi_verfassungsschutz/

<http://www.bundespolizei.gv.at/lpk/polizei.asp>

<http://www.bmi.gv.at/cms/BK/>

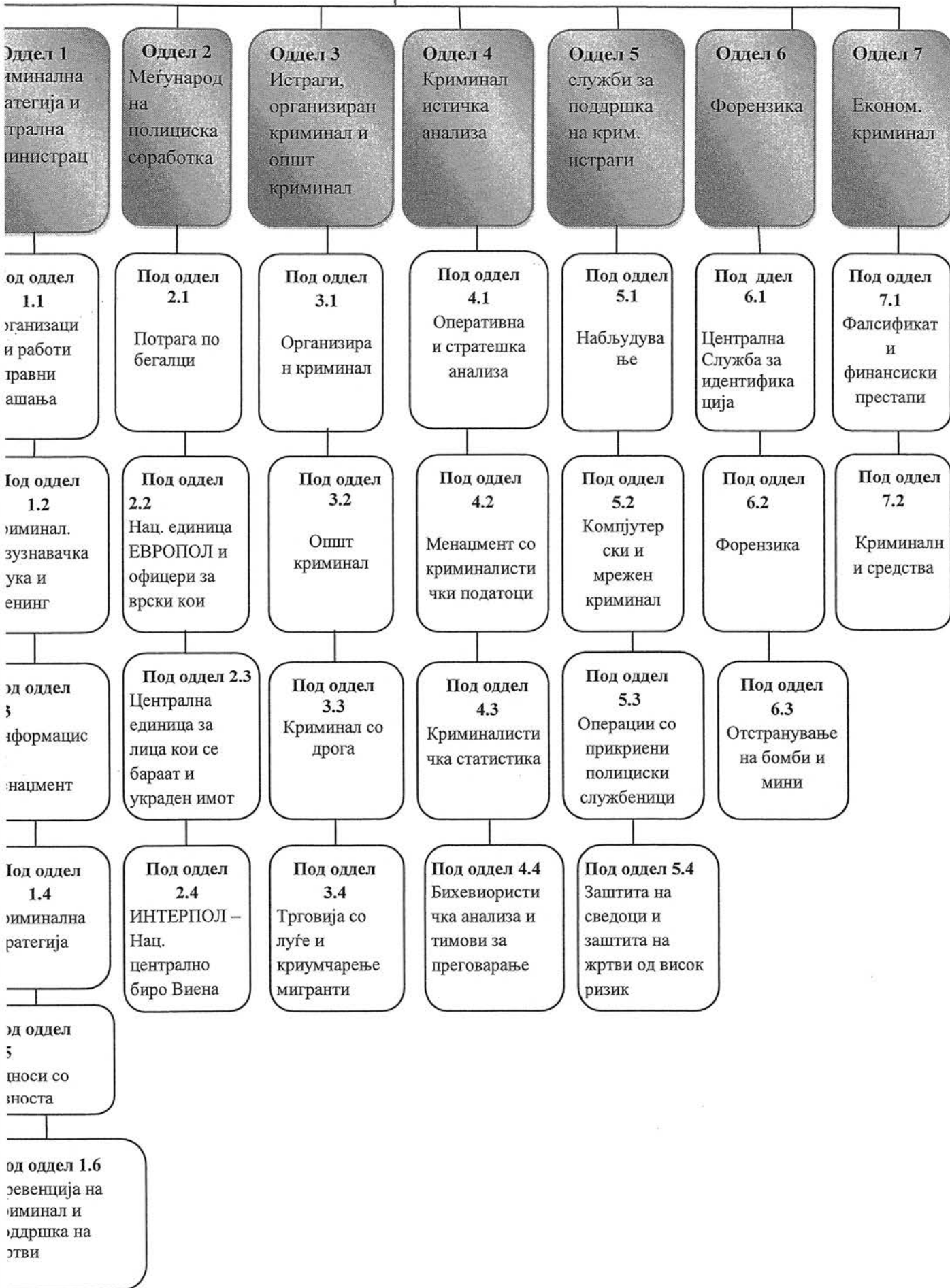
<http://www.legislationline.org/topics/topic/5&usg=ALkJrhh2jpmiVrVSD4Ur7Z8G4Au1fIMLfA>

<http://polis.osce.org/countries/>

<http://brage.bibsys.no/politihs/bitstream/URN:NBN:no->

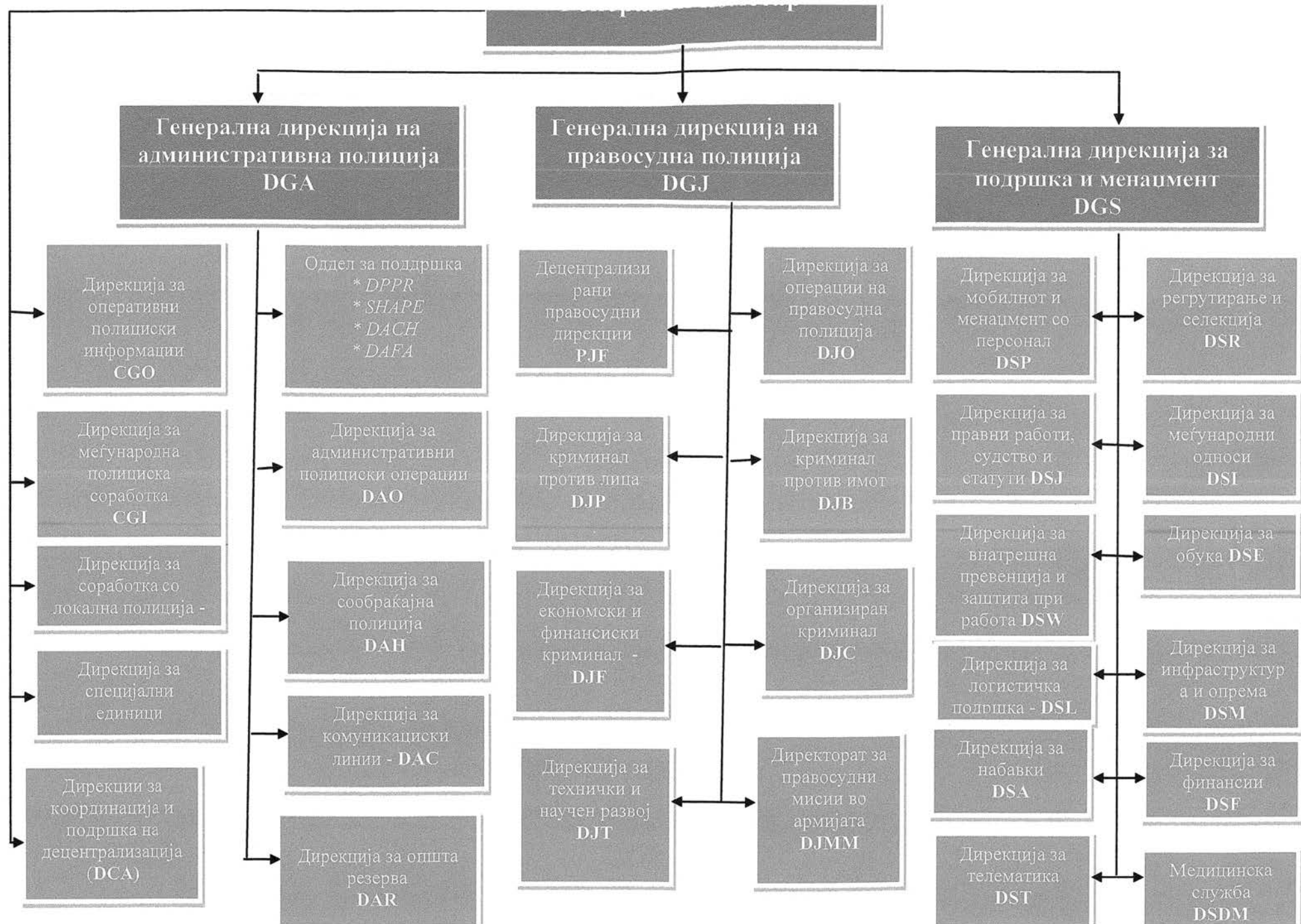
[brage_birage_18759/1/it's%20not%20a%20case.pdf](http://brage.bibsys.no/politihs/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_18759/1/it's%20not%20a%20case.pdf)

Криминалистичко-Разузнавачка служба на Р. Австрија

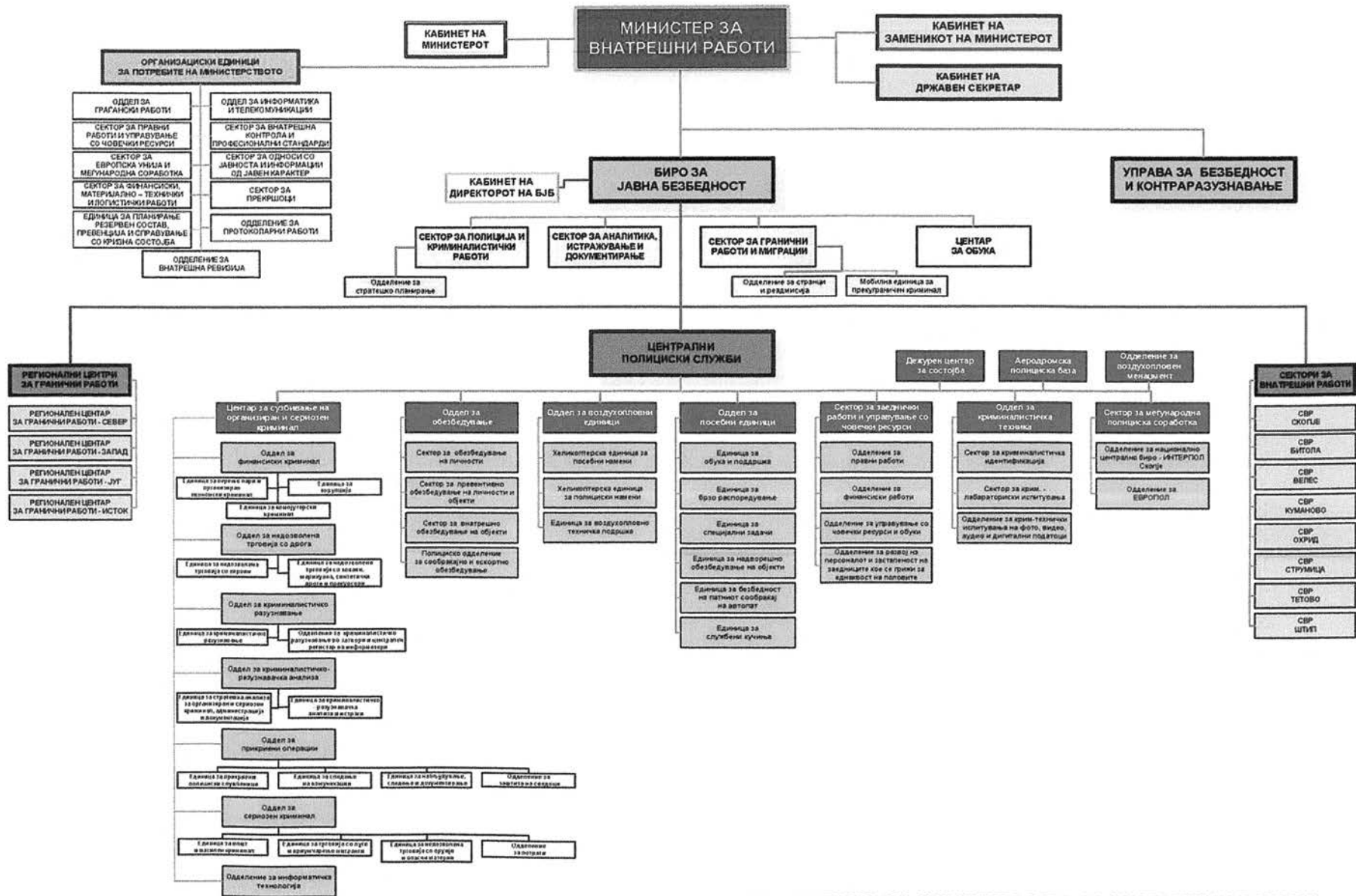

Прилог бр.2 Структура на Министерството за правда и полиција на Кралството Норвешка

Прилог бр.4 Структура на МВР на РМ

ОРГАНОГРАМ НА МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ
ОКТОМВРИ 2011

Прилог бр.5 - Резултати од Прашалник

За изработка на Научно-истражувачки труд на тема:
 „Улогата на разузнавањето во Полициските структури
 во борба против современиот тероризам“

Истражувањето беше направено за изработка на Магистарски труд на тема „Улогата на разузнавањето во полициските структури во борбата против Современиот тероризам“ на катедрата Одбрана, Безбедност и Мир при Филозофскиот факултет на Универзитетот „Кирил и Методиј“. Прашалникот е составен од три дела со вкупно 27 прашања на кои испитаниците имаат можност да кружат еден од двата понудени одговори „ДА“ или „НЕ“, и доколку имаат свои коментари, белешки, сугестии или препораки имаат можност накратко да ги наведат во просторот под прашањето. Анкетирањето беше извршено без наведување на личните податоци во четири организациони единици во МВР во кои беа анкетирани по 8 испитаници во УБК, ЦСОСК, СВР опје и СГРМ односно во РЦ за ГР Север и РЦ за ГР Исток или вкупно 32 испитаници. Резултатите од истражувањето ќе бидат користени исклучиво за потребите на наведениот научно истражувачки труд.

Едукација и Обука на припадниците на Полицијата за извршување на полициски активности преку разузнавачки информации.

1. Дали сметате дека основната полициска обука нуди доволно вештини и знаење за примена на разузнавањето во вршењето на полициските активности?

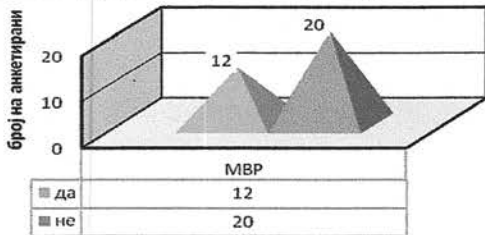
Коментари:

Прашалник бр. 15: Недоволно се опфатени наведените теми. **Прашалник бр.19:** Основната полициска обука не нуди икакви знаења и обука од областа на разузнавањето. **Прашалник бр.23:** Јмалку нуди вештини, единствено одредено теоретско предзнаење кое не е доволно за доцнежна примена на разузнавањето, меѓутоа, самата основна обука и не треба да нуди знаење и вештини, тоа подоцна треба да се направи на селективен број на полициски службеници преку специјалистичка обука која треба да се комбинира со практична примена. **Прашалник бр.29:** Основната полициска обука не нуди или пружа доволно можност за разузнавањето како сегмент во работењето на полициската дејност. Првиот контакт на полициските службеници е при нивното именување на должност и првото „среќавање“ со информациите при секојдневната работа. **Прашалник бр.30:** Треба постојано да се надградува.

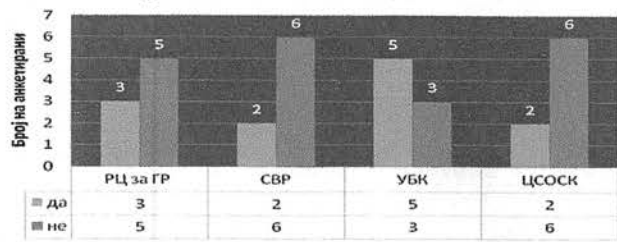
2. Дали во рамките на вашата организациона единица има континуиран процес на едукација, обука и усовршување за превентивно и проактивно полициско работење преку примена на разузнавањето во работата на полицијата?

Улогата на разузнавањето во полциските структури во борбата против Современиот тероризам“

I. Дел - Прашање бр.2

Одговори на Прашање бр.2 по организациони единици во МВР

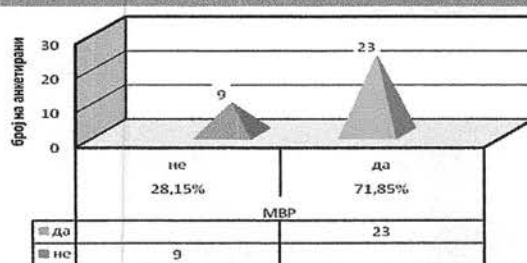

ментари:

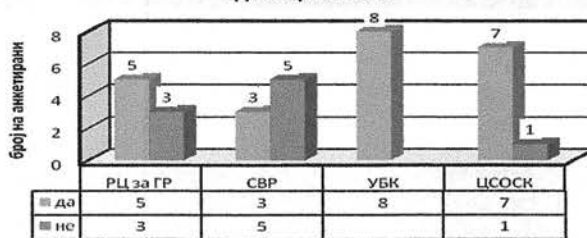
прашалник бр.19: Нема континуиран процес на едукација. **Прашалник бр.23:** Континуиран процес и систем на обука постои, но не преку примена на разузнавањето. Одредени анализи и реби за обука можеби се изведуваат од разузнавањето, но тоа е недоволно и инцидентно, за едена тематика или обука, а не системски пристап преку разузнавање. **Прашалник бр.29:** Во ките на ЦСОСК постои каков таков процес на едукација на кадрите за превентивно и проактивно тапување во спроведувањето на истрагите, кое е далеку од континуиран процес. Се прават ори и постојат процеси во самиот центар (кој е и носител на тие процеси) со цел воведување на и методологии на работа а со цел проактивно водење на истрагите и превентивно делување на иот. **Прашалник бр.30:** Делумно кој воглавно се одвива со секојдневното работење.

3. Дали во текот на вашето работење сте имале обуки, курсеви или семинари во врска со разузнавањето, односно за начините и методите на собирање и размена на разузнавачки информации, изработување и користење на разузнавачки продукти?

I. Дел - Прашање број 3

Одговори на Прашање бр.3 по организациони единици во МВР

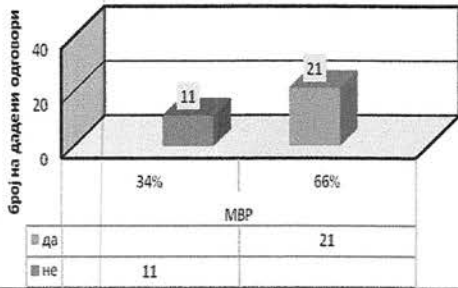
ментар:

ашалник бр.2: Учество на неколку семинари во врска со разузнавање, но нема континуитет и рзаност помеѓу темите, и не се води никаква евиденција кои пол.службеници на каков тип инари и обуки учествуваат. **Прашалник бр.15:** Има но сосема малку. Во иднина потребно е да планираат повеќе обуки. **Прашалник бр.24:** За жал во организација само од странски титуции. А, според мене и според многу други колеги потребно е што повеќе такви семинари, севи и обуки да се организираат од страна на нашите служби. Пред се затоа што, странците на курсеви ги пренесуваат и не нивните искуства и начинот на нивната работа, која што не секогаш дветствува со нашите правни норми, со нашите работни услови и слично. Секако дека простор за плементација на стекнатите знаења има, но за тоа сепак сметам дека треба да има што повеќе ки, курсеви и состаноци во организација на наши национални институции и служби.

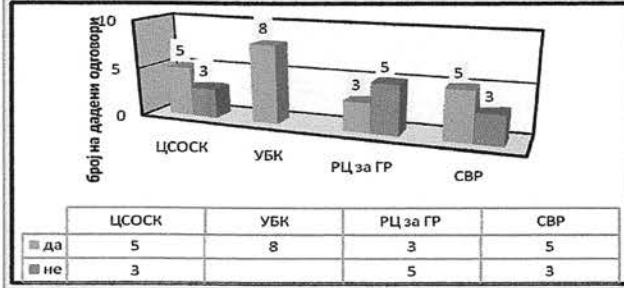
4. Дали сте посетувале обуки, семинари и курсеви организирани од други меѓународни организации или институции во врска со процесот за разузнавање?

„Улогата на разузнавањето во полциските структури во борбата против Современиот тероризам“

I. Дел - Прашање број 4

Одговори на Прашање бр.4 по организациони единици во МВР

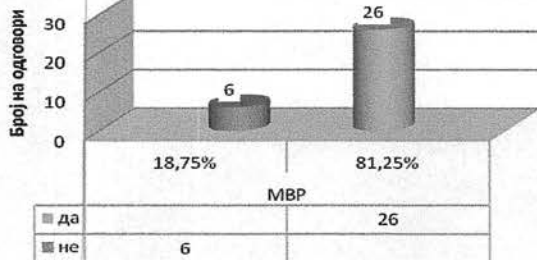

ментар:
прашалник бр.13: Организирани од DEA, SOCA, OBSE, TADOK - Турција, Меѓународна полициска академија ILEA, Rozvel - Америка.

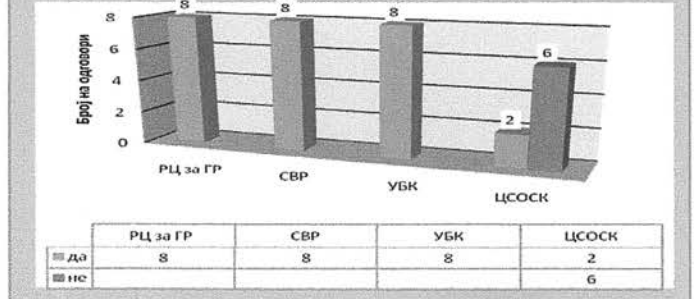
Примената на процесот на разузнавање на стратешко, регионално и локално ниво во работата на Полицијата на Република Македонија.

1 Дали полициските активности кои се извршуваат во рамките на вашата организациона единица се насочени кон превентивно дејствување врз законите? Доколку одговорот е **НЕ** ве молам да дадете кратко објаснување?

II. Дел - Прашање бр.1

Одговори на Прашање бр.1 по организациони единици во МВР

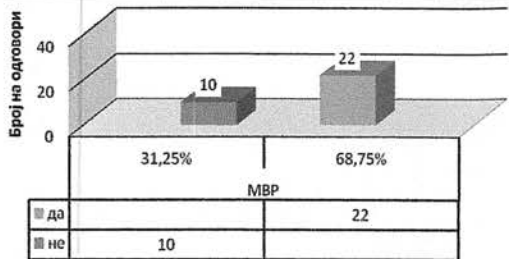

ментар:
прашалник бр.2: Во рамките на ЦСОСК не функционира стратегиска анализа која би била основа превентивно да се делува против организиранот криминал. **Прашалник бр.3:** Исклучиво ботиме реактивно. **Прашалник бр.29:** Најголемиот број на активностите кои се преземаат од организационите единици во рамките на организационата единица се преземаат по претходна ијава од страна на оштетено физичко или правно лице или по претходна пријава за сторено ивично дело од страна на партнерите во странство. **Прашалник бр.10:** Најголемиот број на активностите кои се преземаат од организационите единици во рамките на ЦСОСК се реактивни, а превентивни.

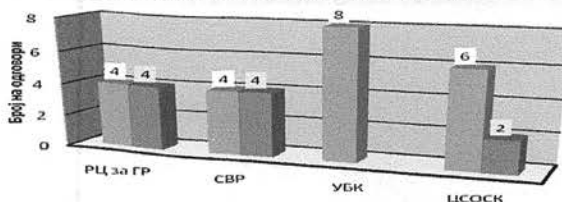
2. Дали во вашата организациона единица се утврдуваат приоритети во собирањето на информациите за одредена закана или појава?

„Улогата на разузнавањето во полициските структури во борбата против Современиот тероризам“

II. Дел - Прашање бр.2

Одговори на Прашање бр.2 по организациони единици во МВР

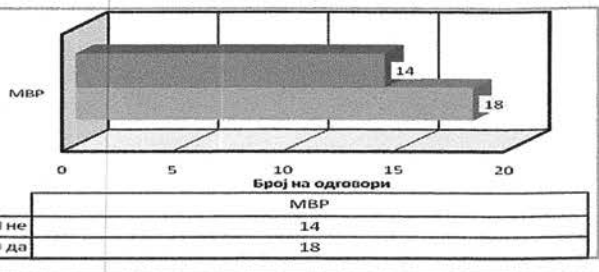
РЦ за ГР		СВР		УБК		ЦСОСК	
да	4	4	4	8	6	2	
не	4	4	4	8	6	2	

ментар:

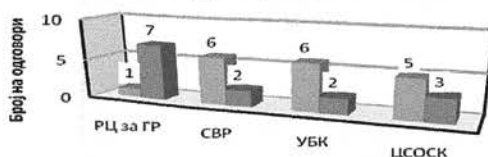
рашалник бр.13: Има малку елементи во работењето насочени кон превентивно делување, големиот дел од преземените мерки и активности се насочени кон репресивно дејствување.

3. Дали вашата организациона единица плански ги насочува активностите кон долгорочно сузбивање на заканите?

II. Дел - Прашање бр.3

Одговори на Прашање бр.3 по организациони единици во МВР

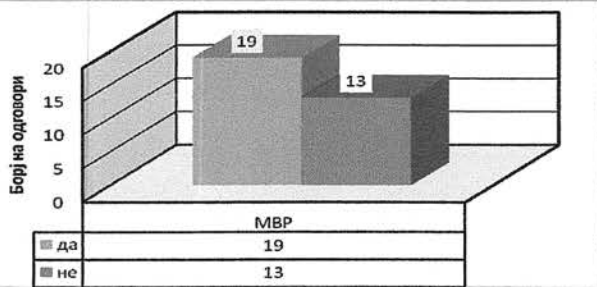
РЦ за ГР		СВР		УБК		ЦСОСК	
да	1	6	6	5	3		
не	7	2	2	3			

ментар:

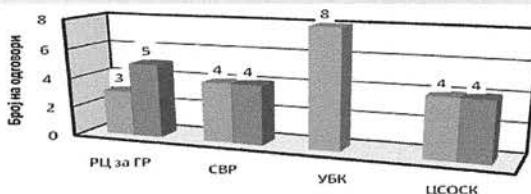
рашалник бр.22: Плански но не долгорочно. **Прашалник бр.23:** Единствено за актуелни закани, гоа кампањски, а не плански и долгорочно. Додека е актуелна заканата или додека тоа се бара од ратешко ниво (пр.за илегална миграција, шверц на акцизна стока, украдени м.в), но само додека е закани се актуелни.

4. Дали се одржуваат редовни состаноци за издавање на задачи, координација и контрола на резултатите?

II. Дел - Прашање бр.4

Одговори на Прашање бр.4 по организациони единици во МВР

РЦ за ГР		СВР		УБК		ЦСОСК	
да	3	4	4	8	4	4	
не	5	4	4	8	4	4	

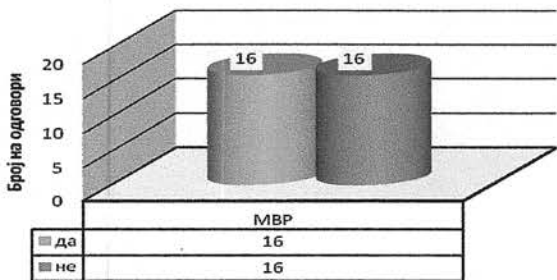
ментар:

рашалник бр.23: Состаноци кои не се редовни, а кои се сведуваат претежно на статистика, а не алуација и планови за во иднина. **Прашалник бр.13:** Секојдневно брифирање на редовни станоци за размена на информации за тековнио покривање на состојбите на полето на НТ со ога, координирање и планирање на идни мерки.

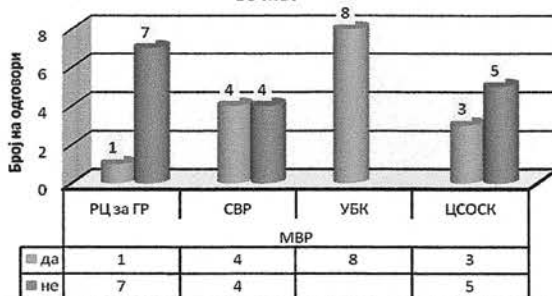
„Улогата на разузнавањето во полциските структури во борбата против Современиот тероризам“

5. Дали имате системска соработка при размена на информации со останатите служби за спроведување на законот?

II. Дел - Прашање бр.5

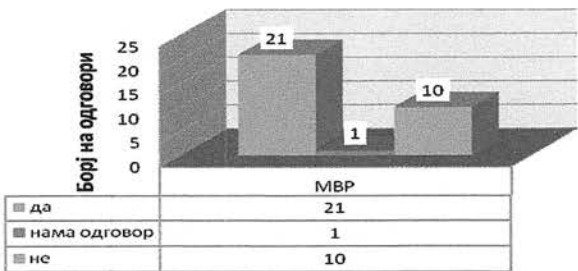
Одговори на Прашање бр.5 по организациони единици во МВР

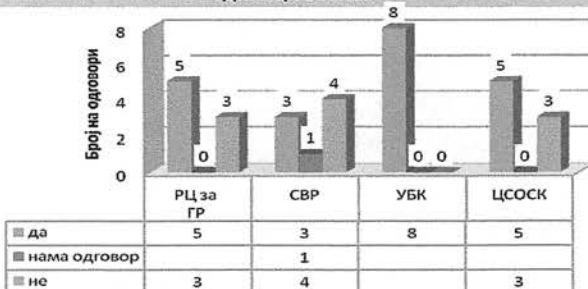
ментар:
прашалник бр. 30: Делумна треба да се надгради од формален аспект. **Прашалник бр. 19:** Нема системска соработка на размена на информации особено не помеѓу различни организациони единици и служби, туку од случај до случај, или за потребите на конкретна истрага која е во тек на спроведување. **Прашалник бр. 24:** Со некои ДА. Има служби со кои што размената на информации на одлично ниво, и е секој пат ДВОНАСОЧНА (пракаш информација - добиваш одговор), а има служби со кои што таа соработка е само ЕДНОНАСОЧНА (само пракаш информации – одговор ако има). Лично сметам дека изготвувачот на информацијата (од почит и за морал) заслужува реден одговор или понатамошна задача. Со не давањето на одговори или не давањето понатамошни задачи за оперативна работа, смо се деморализира изготвувачот на информацијата.

6. Дали системот за проценка на разузнавачки информации 4x4, доволно прецизно ја одредува веродостојноста на изворот и точноста на информацијата?

II. Дел - Прашање бр.6

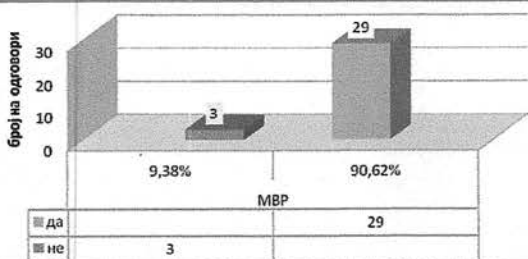
Одговори на Прашање бр.6 по организациони единици во МВР

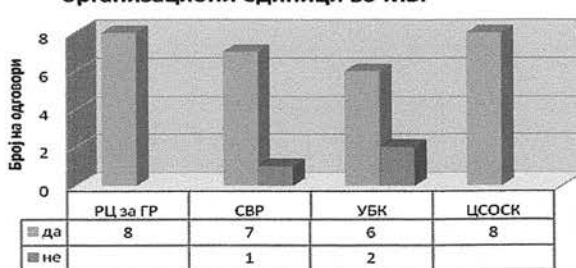
ментар:
прашалник бр.30: Се работи на проект за примена на 5*5*5 систем.

7. Дали сметате дека достапноста до поголем број на разузнавачки информации ќе ја зголеми ефикасноста во работата на полицијата?

II. Дел-Прашање бр.7

Одговори на Прашање бр.7 по организациони единици во МВР

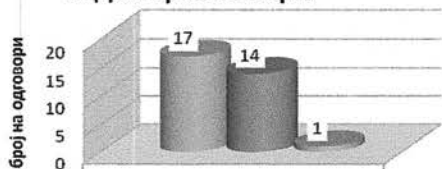

коментар:

прашалник бр.13: Поголем број на разузнавачки информации даваат појасна слика за активностите на криминалните групи и може подобро да се планираат идните мерки и активности. **Прашалник бр.24:** Доколку се знае до кого и зошто таа информација е доставена – достапна.

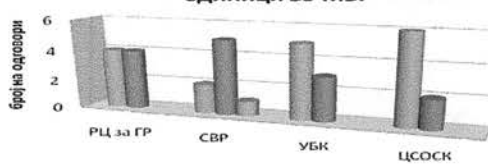
8. Дали изготвувате или користите некои од наведените аналитички продукти (анализа на криминални шеми, Мрежна анализа, Анализа на профилот на целите, Профил на криминални бизниси, Профил на пазарот, Анализа на демографски/социјални трендови, Анализа на ризикот, Проценка на оперативното разузнавање, Анализа на резултатите)? Доколку одговорот е **ДА**, ве молам наведете кои аналитички продукти се изработуваат!

II. Дел-Прашање бр.8

	МВР
да	17
не	14
нема одговор	1

Одговори на Прашање бр.8 по организациони единици во МВР

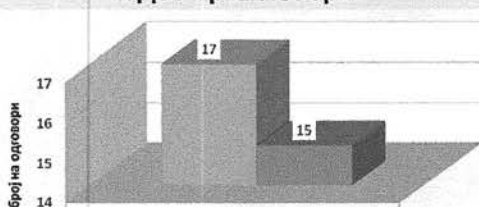
	РЦ за ГР	СВР	УБК	ЦСОСК
да	4	2	5	6
не	4	5	3	2
нема одговор		1		

коментар:

прашалник бр.1: Анализа на криминални шеми, Профил на цел, Профил на пазарот и Мрежна анализа. **Прашалник бр.5:** Проценка на ризик, Проценка на оперативно разузнавање, Анализа на резултати... **Прашалник бр.8:** Профил на пазар, Профил на криминални бизнис. **Прашалник бр.10:** Анализа на ризикот, Анализа на профилот на целите, Проценка на оперативното разузнавање, Анализа на резултатите. **Прашалник бр.13:** Профил на лица, Мрежни анализи, Профил на криминална група, Проценка на оперативно разузнавање. **Прашалник бр.14:** Проценка на оперативно разузнавање. **Прашалник бр.20:** Анализа на ризик, анализа на резултатите. **Прашалник бр.23:** Анализа на ризик, анализа на резултатите. **Прашалник бр.24:** Анализа на ризик. **Прашалник бр.30:** Мрежна анализа, Анализа на профилот на целите. **Прашалник бр.31:** не сите.

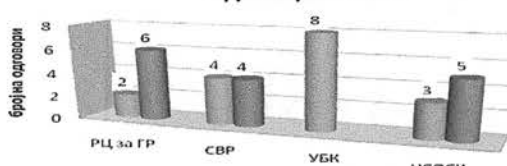
9. Дали во рамките на вашата организациона единица се спроведува анализа на трендови во рамките на поедини криминални активности или појава на нови трендови на современи закани?

II. Дел-Прашање бр.9

	МВР
да	17
не	15

Одговори на Прашање бр.9 по организациони единици во МВР

	РЦ за ГР	СВР	УБК	ЦСОСК
да	2	4	8	3
не	6	4		5

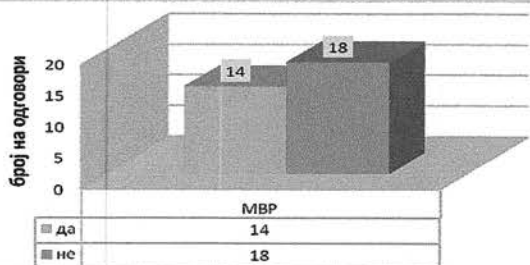
коментар:

прашалник бр.5: Појава на криминални активности по одредени шеми на злоупотреба на законот. **прашалник бр.13:** Анализа на нови модус операнди на транспорт и криење на дрогата, Анализа на овие појави и трендови на НТ со дроги кои се во појавување. **Прашалник бр.15:** недоволно.

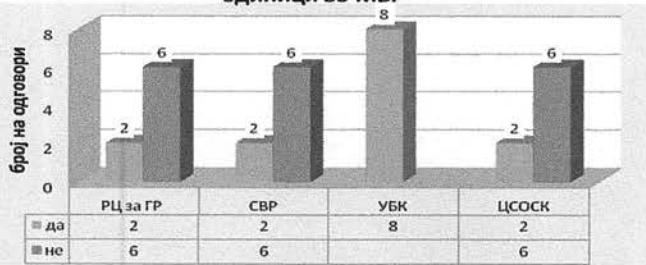
10. Дали во рамките на вашата организациона единица се изработува стратешка анализа за новите трендови на современи закани и за начините, методите и принципите на дејствување во сузбивањето на истите (во смисла на давање целосна слика за состојбите на криминалитетот и други современи закани и тенденциите на развојот на истите)?

Улогата на разузнавањето во полциските структури во борбата против Современиот тероризам“

II. Дел-Прашање бр.10

Одговори на Прашање бр.10 по организациони единици во МВР

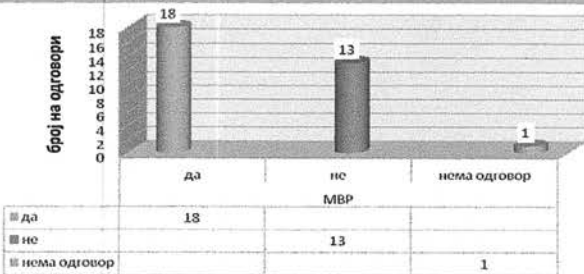

Коментари:

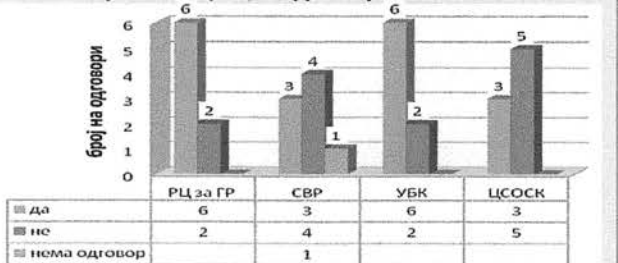
Прашалник бр.13: Стратешка анализа и стратегија на новите закани од криминални групи за превенирање и репресирање, планирање на мерки и активности. Национална стратегија со други институции во Р.Македонија. **Прашалник бр.15:** Барем мене не ми е познато.

11. Дали анализите се изработуваат во стандардизирани формати?

II. Дел-Прашање бр.11

Одговори на Прашање бр.11 по организациони единици во МВР

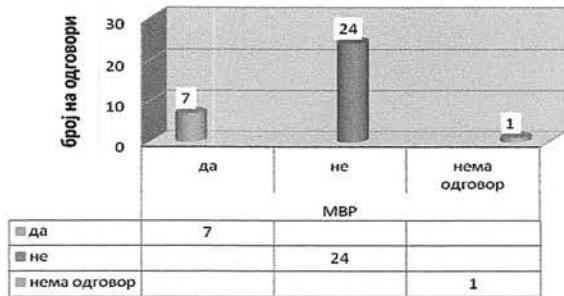

Коментари:

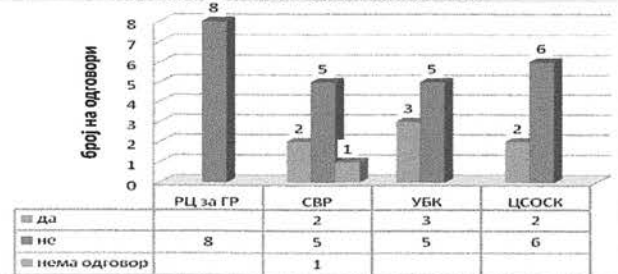
Прашалник бр.1: Делумно, дел се стандардизирани, дел се своеволно. **Прашалник бр.12:** Ниту изработуваме ниту користиме ниту ни даваат да користиме информации од анализите, според тоа не сум запознат со формата. **Прашалник бр.22:** Немам одговор (не се работат никаков тип на анализи). **Прашалник бр.24:** Само тие што се изработуваат.

12. Дали при изработката на анализите располагате со сите информации со кои располагаат единиците за оперативна истрага?

II. Дел-Прашање бр.12

Одговори на Прашање бр.12 по организациони единици во МВР

оментар:

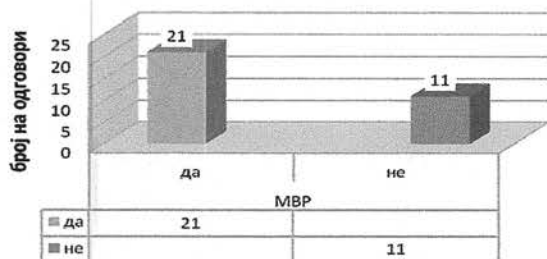
рашалник бр.10: Мислам дека ни се ставени на увид сите информации. **Прашалник бр.22:** немам одговор (не се работат никаков тип на анализи). **Прашалник бр.23:** Самите анализи се целосни од причина што се изработени со делумно собрани податоци, па од таму и не даваат јален приказ на проблемот. **Прашалник бр.24:** Мислам дека располагаме со сите податоци од штата организациона единица, но не и со податоци и информации кои ги имаат други организациони единици.

13. Дали во работата на вашата организациона единица се дефинираат и анализираат типични грешки, слабости, пропусти, отежнувачки фактори и околности во врска со

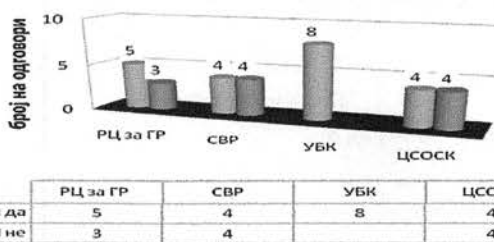
„Улогата на разузнавањето во полциските структури во борбата против Современиот тероризам“

сузбивањето на поедини видови кривични дела или други закани и дали системски се работи на отстранување на истите во насока на подобрување на процесот на работа?

II. Дел-Прашање бр.13

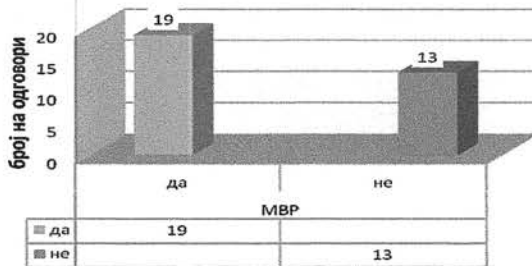
Одговори на Прашање бр.13 по организациони единици во МВР

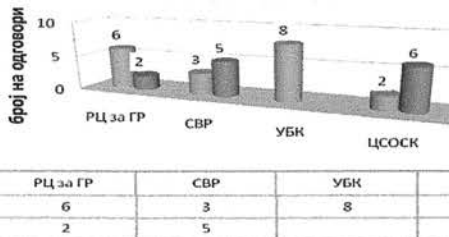
Коментар: На ова прашање нема ниту еден коментар

14. Дали во рамките на вашата организациона единица се изготвува анализа на резултати и се имплементираат примери на најдобра пракса, заради поефикасно извршување на идните задачи?

II. Дел-Прашање бр.14

Одговори на Прашање бр.14 по организациони единици во МВР

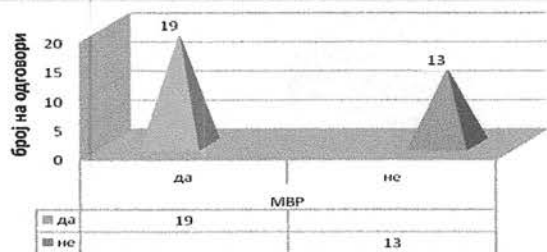

Коментар:

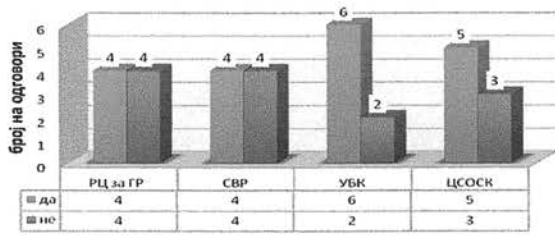
Прашалник бр.29: Се правеа некои обиди за изработка на ваков вид на анализи ама далеку од она како навистина треба да изгледа една анализа на резултат и намената зошто таа служи. Причина за тоа е недоволната обученост на аналитичарите, немањето доволно податоци за случајот и отсуството на познавање кај истражителите за овој тип на анализи и нивната намена. Прашалник бр.23: Делумно и површно, засновано само на статистика.

15. Дали е воспоставен систем на внатрешна контрола на квалитет во работењето во рамките на организационата единица?

II. Дел-Прашање бр.15

Одговори на Прашање бр.15 по организациони единици во МВР

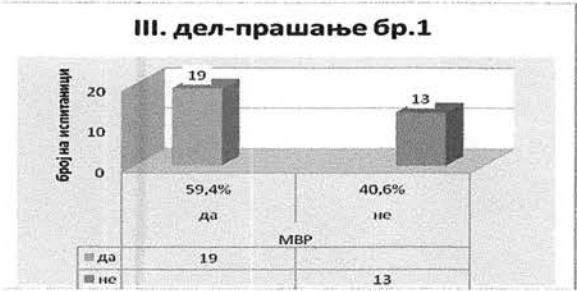
Коментар:

Прашалник бр.13: Преку изработување на месечни извештаи за работата и оценување на годишно ниво. Прашалник бр.23: 10 до 20% од персоналот одработува и за останатите, воопшто не постои систем, туку се заснова на партиски и пријателски врски.

Примената на разузнавањето во работата на Полицијата во борба против современите закани (современ тероризам и организиран криминал).

Улогата на разузнавањето во полциските структури во борбата против Современиот тероризам“

1. Дали во вашата организациска единица се собираат податоци и информации за Организираните криминални или терористички групи и за нивните карактеристики во извршувањето на криминалистичко/терористички активности?

Коментар: На ова прашање немаше ниту еден коментар

2. Дали во рамките на истрагите се собираат информации за евентуална соработка на организираните криминални групи со терористички групи?

Соментари:

Прашалник бр.19: Нема насочено собирање на никакви информации за терористички групи и нивната поврзаност со организираниот криминал.

3. Дали се врши анализа за евентуална поврзаност на активностите на Организираните криминални групи и терористички групи?

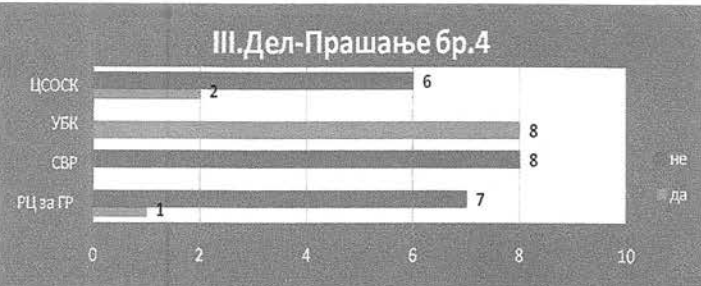

Соментари:

Прашалник бр.13: Во текот на работењето тешко се доаѓа до такви информации и доколку се дојде навремено се доставуваат до надлежните служби. **Прашалник бр.10:** Информациите се доставуваат до Организационите единици при МВР кои се задолжени за таквата активност. **Прашалник бр.15:** Не ми е познато

4. Дали се изработува стратешка анализа за појавни облици на закани од тероризам во однос на географски подрачја или во однос на верска, етничка или национална припадност на членови на терористичките групи?

Улогата на разузнавањето во полциските структури во борбата против Современиот тероризам“

Коментари:

Прашалник бр.13: Посебен акцент во МВР на РМ за овие појавни облици е надлежна УБК.

5. Дали достапните разузнавачки информации служат за изработка на индикативна и предикативна анализа заради утврдување на целите на терористичките групи или организации?

ментари:

ашалник бр.10: Бидејќи тоа го работатсоодветни служби при МВР. **Прашалник бр.12:** Мојата единица не се занимава со терористички активности, и не сум во можност да одговорам на ова прашање.

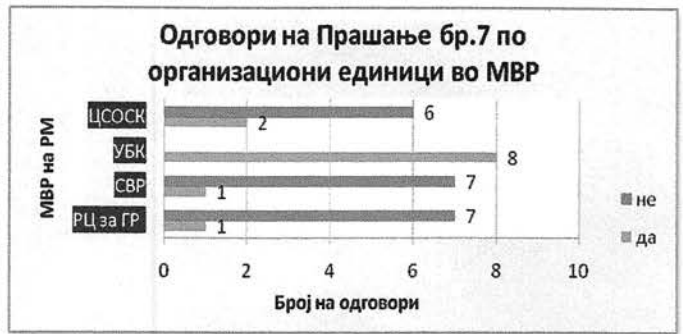
6. Дали се собираат разузнавачки информации за влијанието на радикалниот ислам (вахабизам, салафизам итн.) врз населението во Р. Македонија?

ментари: На ова прашање немаше коментар во ниту еден Прашалник.

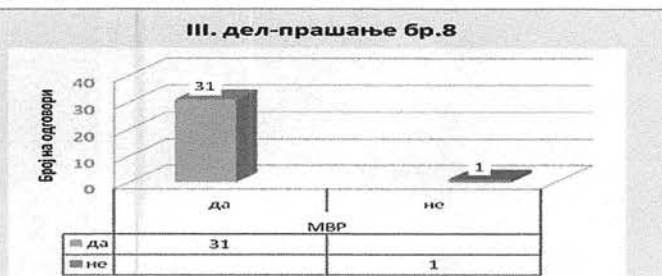
7. Дали се истражува модусот за регрутирање на поединци или групи во терористички активности?

„Улогата на разузнавањето во полциските структури во борбата против Современиот тероризам“

оментари: На ова прашање немаше коментар во ниту еден Прашалник

8. Дали сметате дека со воведувањето на концептот на „Полициско работење преку разузнавачки информации“ во работењето на Полицијата на Р. Македонија ќе се зголеми ефикасноста во навременото откривање, детектирање и сузбивање на современите закани посебно од заканиите кои доаѓаат од современиот тероризам?

оментари:

прашалник бр.30: Тоа е бизнис модел на полициско работење кој има допринос во сите начела на полициско работење како на пример ефикасност, ефективност, навременост и др. Колега во однос на тероризмот не може целосен одговор да дадеме согласно на надлежноста на организационите единици во МВР. **Прашалник бр.12:** Разузнавањето во МВР е на ниско ниво односно по описот и пописот на задачите мал број на работници ја имаат како задача. Но кога би се разложило разузнавањето на подгранки односно разузнавање кое би било како работна задача на работниците и полиција мислам дека би се подобрило разузнавањето и базата на податоци би се збогатила. На тој начин би можеле да обработуваме и да користиме квалитетни информации од разузнавањето.